

การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

DEVELOPMENT OF A HISTORY LEARNING MANAGEMENT HANDBOOK
TO MINIMIZE ETHNIC PREJUDICE AMONG SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

พันธุ์พงษ์ วงวาน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2562

การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

พันธุ์พงษ์ วังวาน

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DEVELOPMENT OF A HISTORY LEARNING MANAGEMENT HANDBOOK
TO MINIMIZE ETHNIC PREJUDICE AMONG SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF EDUCATION
(Educational Science & Learning Management)
Faculty of Education, Srinakharinwirot University

2019

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ของ

พณีนุพงษ์ วงวาน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(อาจารย์ ดร.พรใจ ลีทองอิน) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วราวุฒิ สุภาพ) (รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์)

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ผู้วิจัย	พันธน์พงษ์ วงวาน
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2562
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. พรใจ ลีทองอิน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร. วรวิมล สุภาพ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม จำนวน 23 คน คือนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าคู่มือประกอบด้วย ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา พบว่าคู่มือมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 แปลผลได้ว่าคู่มือมีคุณภาพและนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ และระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวและกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นต่อคู่มือในระดับเหมาะสมมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : คู่มือ, การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์, อคติทางชาติพันธุ์

Title	DEVELOPMENT OF A HISTORY LEARNING MANAGEMENT HANDBOOK TO MINIMIZE ETHNIC PREJUDICE AMONG SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS
Author	PUNNUPONG WONGWAN
Degree	MASTER OF EDUCATION
Academic Year	2019
Thesis Advisor	Porngai Leetongin , Ph.D.
Co Advisor	Voravoot Subhap , Ph.D.

The aim of this research is to develop a handbook on history learning management in order to minimize ethnic prejudices among senior high school students. The study was divided into three phases; phase 1 was the creation of a handbook on history learning management to minimize ethnic prejudice. The study used qualitative data analysis to analyze the in-depth interviews with three groups of key informants. There were twenty-three participants in this research, including academics, historians and social studies educators, who were analyzed using qualitative data analysis. The handbook consisted of three parts: (1) the history of learning management problems in schools; (2) the history of learning management to minimize ethnic prejudice; and (3) the history of learning activities used to minimize ethnic prejudice. Phase 2 consisted of the quality of the history of learning management to minimize ethnic prejudice was examined by 7 experts in history and social studies, in terms of minimizing ethnic prejudice. It was found that the handbook had a consistency index (IOC) value equal to 1.00. It can be interpreted that the handbook is of good quality and can be used to manage learning. Phase 3 was a survey of the opinions of social studies teachers on history learning management in order to minimize ethnic prejudice. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypotheses testing was performed with a t-test for one sample and a t-test for independent samples. The hypothesis testing found that social studies teachers had opinions regarding the handbook at a very appropriate level, higher than the standard .05 level of significance. However, social studies teachers with different experiences had different opinions at a .05 level of significance.

Keyword : Handbook, History Learning Management, Ethnic Prejudice

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยประการทั้งปวงเกิดจากความกรุณาอย่างยิ่งของอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.พรใจ ลีทองอิน และ อาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ ที่คอยอบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขปรับปรุง ช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มกำลังด้วยความเมตตากรุณาต่อศิษย์ ซึ่งหมายรวมถึงการเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ทำปริญญานิพนธ์ในหัวข้อที่ตรงกับความต้องการภายใต้อุปสรรคนานัปการ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงษ์พันธ์ แห่งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประธานกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมประสิทธิ์ แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งให้ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย รัตนโรจน์สกุล แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์ แห่งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ ไตศิลา แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และครูสายสุนีย์ หนูแสง ครูชำนาญการพิเศษ (ค.ศ.3) แห่งโรงเรียนธัญรัตน์ จังหวัดปทุมธานี ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยและให้คำแนะนำอันมีคุณค่ายิ่งในการพัฒนาเครื่องมือ

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และ ศาสตราจารย์เกียรติคุณสายชล สัตยานุรักษ์ แห่งคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ แห่งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล สีนุประมา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ แห่งคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์ ดร.ลลิตา หาญวงศ์ แห่งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์สุพลธัช เตชะบุณณะ แห่งสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาจารย์วิศรุต ตั้งคำวานิช แห่งคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อาจารย์ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ นักวิชาการอิสระ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนานนท์ แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์ และอาจารย์ ดร.ศศิพัชร

จำปา แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะ แห่ง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐภูมิ วรรณไพศาล แห่ง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล แห่งคณะครุ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ แห่งสถาบันสังคมศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ คีษานีเทศก์ณัฐเมธร์ ดุลคนิต แห่งสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่ได้ให้ความ อนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ทางด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นววรรณ วุฒฑะกุล แห่งโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม อาจารย์ ดร.ชลภูมิ บรรหาร แห่งโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ครูทิวานนท์ ชุมแสงวาปี แห่งโรงเรียนเพ็ญพิทยา จังหวัดอุดรธานี ครูอรรถพล ประภาสโนบล แห่งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ปทุมธานี ครูทวิช ลักษณะสง่า แห่งโรงเรียน ราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม และครูชุดิเดช สำเร็จ แห่งโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มครูสังคมศึกษาที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ทางด้านการจัดการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์และแบ่งปันประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรัชย์ หวันแก้ว แห่งศูนย์ศึกษาสันติภาพ และความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ แห่งคณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์ แห่งคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง อาจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง แห่งคณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ ดร.สรภัส น้ำสมบุญ แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อาจารย์ ดร.อรรณพพัฒน์ สังจะพัฒนกุล แห่งคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช ภัฏพิบูลสงคราม และอาจารย์อลงกรณ์ อัสวโสวรรณ แห่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง ที่ได้อ่านคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์อย่างพิณีจ พิเคราะห์และให้คำแนะนำอันมีคุณค่ายิ่งในการปรับปรุงคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้ความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.เกศินี ครุณาสวัสดิ์ และ อาจารย์ ดร.รุจน์ ภาชา อาจารย์ ที่ปรึกษาวิชาการและอาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาวิทยาการทาง การศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในระดับปริญญาบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ คณาจารย์ในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้

อันมีคุณค่าสูงยิ่งในการทำปริญญานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วง และเป็นประจักษ์แสงสว่างนำทางผู้วิจัยให้ใช้ชีวิตในสังคมที่ดำเนินไปด้วยวิชาและความเห็นแก่ตัว

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนธัญรัตน จังหวัดปทุมธานี ที่คอยให้กำลังใจ ความช่วยเหลือและถามไถ่ความคืบหน้าของการทำปริญญานิพนธ์อยู่เสมอ ขอขอบพระคุณมิตรสหายหลายๆ ท่านที่ให้กำลังใจ คำปรึกษาแนะนำในด้านต่างๆ ด้วยดีเสมอมา ซึ่งไม่อาจกล่าวได้หมดในกิตติกรรมประกาศนี้ และขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา) รหัส 59 กาญจนา อุทิศ (พี่กิ๊ก) วิภู ฝาเรือนดี (พี่โอม) และนันทิยา ชุ่มชื่นดี (น้องวิว) ที่เรียนร่วมกันและเป็นกำลังใจที่ดีให้กันและกันเสมอมา

สุดท้ายขอขอบคุณตัวเองที่ทุ่มเทตั้งใจทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาและครอบครัวที่สนับสนุนให้การศึกษาที่ดีมีคุณภาพแก่ผู้วิจัยเสมอมาจวบจนปัจจุบัน

พนัสนุพงษ์ วงวาน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ณ
ตาราง	ฐ
ภาพประกอบ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	8
ขอบเขตการวิจัย.....	9
ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	9
ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
สมมติฐานการวิจัย	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์.....	12
การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์.....	12
หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	25
ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์.....	28
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณมีอครู	31

ความหมายของคู่มือครู	32
องค์ประกอบของคู่มือครู	32
ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือครู	36
ข้อควรคำนึงในการพัฒนาคู่มือครู	36
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์กับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์	38
พัฒนาการและลักษณะแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์	39
แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์	46
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับอดีตทางชาติพันธุ์ผ่านการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์	54
มโนทัศน์ว่าด้วยอดีต	55
มโนทัศน์ว่าด้วยอดีตทางชาติพันธุ์	58
การจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์กับการสร้างอดีตทางชาติพันธุ์	61
แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพื่อลดอดีตทางชาติพันธุ์	66
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	70
งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอดีตทางชาติพันธุ์	70
งานวิจัยเกี่ยวกับการลดอดีตทางชาติพันธุ์	72
ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย	75
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	78
ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอดีตทางชาติพันธุ์	79
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	79
เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์	83
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์	86
การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	87
การสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูล	89

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	90
ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทาง ชาติพันธุ์	91
ระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	92
ประชากร	92
กลุ่มตัวอย่าง	93
เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น	93
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น	94
การสำรวจความคิดเห็น	94
การวิเคราะห์ข้อมูล	94
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	96
ตอนที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	96
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน	96
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	98
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	101
ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	102
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน	102
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	103
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	103
ตอนที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	104
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	104

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์.....	105
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์.....	116
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	117
สรุปผลการวิจัย	118
การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	118
การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์...	120
การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์.....	121
อภิปรายผลการวิจัย.....	122
กระบวนการสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์.....	123
ลักษณะและการนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้	127
การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์.....	133
ข้อเสนอแนะของการวิจัย.....	135
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้.....	135
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	136
บรรณานุกรม	137
ภาคผนวก.....	148
ประวัติผู้เขียน.....	319

ตาราง

หน้า

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์จำแนกตามเกณฑ์ในการคัดเลือก	80
ตาราง 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาจำแนกตามเกณฑ์ในการคัดเลือก	81
ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มครูสังคมศึกษาจำแนกตามเกณฑ์ในการคัดเลือก ..	83
ตาราง 4 โครงสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์	84
ตาราง 5 โครงสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา	84
ตาราง 6 โครงสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา	85
ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	105
ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวม	106
ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	107
ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	108
ตาราง 11 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์	109
ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์	110

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มี ต่อตอนท่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนจำแนกตามประสบกการณั.....	111
ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มี ต่อตอนท่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตาม ประสบกการณั.....	112
ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มี ต่อตอนท่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตาม ประสบกการณั.....	114
ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบท่ และค่านัยสำคัญทางสถิติความ คิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ใน ภาพรวม	115
ตาราง 17 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบท่ และค่านัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลด อคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมจำแนกตามประสบกการณั.....	115

ภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	77
ภาพประกอบ 2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	78

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นศตวรรษแห่งความรุนแรงและการทำลายล้างอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ (สัญญา สุวัจนุต, 2555, น. 1) ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สร้างความตระหนักต่อการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของมนุษยชาติ ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงเห็นถึงความจำเป็นในการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงขึ้นในโลก นำไปสู่สถาปนาอุดมการณ์สิทธิมนุษยชน (human right) ระหว่างประเทศที่เป็นทางการและการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ใน ค.ศ. 1945 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ (ขจรศักดิ์ สิทธิ, 2555, น. 11; สุวิมล รุ่งเจริญ, 2540, น. 251-253)

ด้วยวัตถุประสงค์ขององค์การสหประชาชาติข้างต้น จึงนำไปสู่ความร่วมมือในการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 แม้ว่าปฏิญญาสากลฯ ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ถือเป็นมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนที่นานาประเทศยอมรับ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2550, น. 57) ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีในการปฏิบัติตามในฐานะรัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ดังข้อความที่กล่าวว่า

“ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิดใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่น”

(กระทรวงการต่างประเทศ, 2551, น. 21)

แม้อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนจะเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางผ่านกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ โดยองค์การสหประชาชาติได้อาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและสนับสนุนให้รัฐสมาชิกตระหนักถึงความสำคัญและเห็นถึงความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2550, น. 59) แต่ปรากฏการณ์ภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ได้นำไปสู่ความตึงเครียดระหว่างสองขั้วอำนาจใหม่และทวีความรุนแรงกลายเป็น “สงครามเย็น” (Cold War) (สุวิมล รุ่งเจริญ, 2540, น. 277-278) และสงครามตัวแทนในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ซึ่งสะท้อนถึงความล้มเหลวขององค์การสหประชาชาติในการเผยแพร่อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนและการบำรุงไว้ซึ่งสันติภาพของโลก

อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนก็ได้สร้างโอกาสและผลักดันให้มีการเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมทางสังคมในฐานะ “มนุษย์” โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1960-1970 (สุวิมล รุ่งเจริญ, 2540, น. 310) ทั้งกรณีกลุ่มคนผิวสีที่ต่อสู้เรียกร้องความเสมอภาคทางสังคมและกฎหมายเท่ากับคนผิวขาว (สมร นิติทัศน์ประกาศ, 2553, น. 82) กรณีการเรียกร้องของกลุ่มวัยรุ่นอเมริกันเพื่อต่อต้านการทำสงครามเวียดนาม หรือกรณีกลุ่มสตรีที่เรียกร้องสิทธิสตรีเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย (วารุณี ภูริสินสิทธิ, 2545, น. 30; สุวิมล รุ่งเจริญ, 2540, น. 315) ประกอบกับปรากฏการณ์ในทศวรรษ 1980 ได้เกิดการล่มสลายของสหภาพโซเวียต (วิเชียร อินทะสี, 2557, น. 29) นำไปสู่การเฟื่องฟูของระบอบประชาธิปไตย (Democracy) ซึ่งมีความสอดคล้องกับอุดมการณ์สิทธิมนุษยชน ส่งผลให้อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยกลายเป็นอุดมการณ์ระดับโลก (global ideology) ที่เติบโตและแผ่ขยายไปทั่วโลกผ่านกระบวนการโลกาภิวัตน์

กระบวนการโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960 (สเตเกอร์ แมนเฟร็ด, 2553, น. 23) เป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการส่วนใหญ่ เพราะเป็นกระบวนการที่โลกสามารถเชื่อมโยงถึงกันผ่านการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วฉบับไวประจุโลกไร้พรมแดน ส่งผลให้มีเวลา (time) และพื้นที่ (spaces) ไม่ใช่อุปสรรคในการขวางกั้นอีกต่อไป ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง “หมู่บ้านโลก” (global village) (Amin, 2000, p. 2) รวมทั้งการคมนาคมที่รวดเร็วนำไปสู่ความคล่องตัวของการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2553, น. 205) ซึ่งก่อให้เกิด “วัฒนธรรมข้ามพรมแดน” (transnational culture) ส่งผลให้ผู้คนในสังคมมีความแตกต่างหลากหลาย พรมแดนทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ค่อยๆ สลายตัว วัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่าแพร่กระจายผ่านสินค้าและสื่อมวลชนอย่างรวดเร็ว (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2551, น. 114; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, น. 82)

นอกจากนี้ สถานการณ์ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยส่งผลให้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ (identity) ของตนเองที่เคยถูกกดทับและถูกผลักดันให้ออกห่างไปยังชายขอบในสังคมมาอย่างยาวนาน อัตลักษณ์ของคนกลุ่มต่างๆ จึงมีความหลากหลายซับซ้อน ในบางบริบทก็มีการยึดถือสองอัตลักษณ์ไปพร้อมกัน แต่ในกรณีคนบางชาติพันธุ์แม้จะยังสืบทอดวัฒนธรรมเดิมไว้ แต่ก็พยายามเก็บกดซ่อนเร้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมเอาไว้ในบริบทที่ต้องสัมพันธ์กับคนอื่นและสัมพันธ์กับทางราชการ โดยแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมเมื่ออยู่ในกลุ่มคนชาติพันธุ์เดียวกันเท่านั้น ขณะที่คนบางชาติพันธุ์ก็มีความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมของตนเอาไว้ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558

ก, น. 1089) อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่เลื่อนไหลและปรับเปลี่ยนไปมา (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546, น. 7) ส่งผลให้เกิดการผสมผสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างซับซ้อน

ด้วยเหตุนี้ โลกาภิวัตน์จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การสลายความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ด้านหนึ่งโลกาภิวัตน์ช่วยปลูกเร้าและแพร่กระจายอุดมการณ์สากลที่ช่วยให้มนุษย์ยึดเหนี่ยวรวมกันมากขึ้น (ธีรยุทธ บุญมี, 2541, น. 99) ส่งผลให้สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย นำไปสู่การตั้งคำถามและพยายามหาคำอธิบายเพื่อต่อรองทางอำนาจกับสภาพความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นในสังคม (วารุณี ภูริสินธิ์, 2553, น. 235) การเรียกร้องสิทธิทางสังคมและสิทธิที่จะมีอัตลักษณ์ของตนเอง (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2553, น. 206) เพื่อเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคม (social space) ให้สามารถแสดงความเป็นตัวตนได้อย่างเท่าเทียม รวมทั้งกระแสพหุวัฒนธรรม (multicultural) เรียกร้องให้รัฐจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมและการศึกษาข้ามวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างอดทนอดกลั้น และความเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2551, น. 117)

แม้ว่าอุดมการณ์ระดับโลกที่แพร่กระจายผ่านกระบวนการโลกาภิวัตน์จะส่งผลให้อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยเป็นที่รับรู้ของสังคมไทยอย่างยาวนานหลายทศวรรษ ดังปรากฏคำว่าประชาธิปไตยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2504, น. 3) ที่รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามเอกัตภาพ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม มีวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย รู้จักรับผิดชอบ มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์และมีความเป็นประชาธิปไตย กระทั่งในปัจจุบันประเทศไทยดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 95) ดังปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ โดยรัฐมีความมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมความเป็นพลเมือง (civic education) ในสังคมไทย รวมทั้งการยอมรับและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แต่การจัดการศึกษาสมัยใหม่โดยรัฐยังไม่สามารถสร้างนักเรียนให้เคารพความแตกต่างหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559, น. 13) ที่เสนอว่าการจัดการศึกษาโดยรัฐ ทั้งในส่วนของการจัดทำแผนการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการแบ่งการศึกษาเป็นระดับต่างๆ มีลักษณะรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ส่งผลให้ระบบการศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนและสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างหลากหลาย ช่วยให้สามารถปรับตัวกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทัศนะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในสังคมได้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข, น. 1-5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ จึงมีพันธกิจหลักในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (standards based curriculum) ที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558, น. 1-2) มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ก, น. 4) แต่จากรายงานการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 พบว่าครูยังขาดการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้จึงยึดแบบเรียนของสำนักพิมพ์เอกชนเป็นสำคัญ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558, น. 15) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิงเนื้อหา (content based curriculum) แบบเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของมาเรียม นิลพันธุ์, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, ศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย, และ อุบลวรรณ ส่งเสริม (2558, น. 31) ที่กล่าวว่าครูบางส่วนยังมีการจัดการเรียนรู้แบบเดิมโดยไม่อิงมาตรฐานและตัวชี้วัด

ปัจจุบันการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 กระทรวงศึกษาธิการจะอนุญาตให้สำนักพิมพ์เอกชนสามารถตีพิมพ์แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์จำหน่ายเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกแบบเรียนจากสำนักพิมพ์เอกชนได้อย่างอิสระ แต่ก็มี การตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบและแก้ไขแบบเรียน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2557, ออนไลน์) สะท้อนว่ารัฐยังคงรักษาอำนาจในการตรวจสอบและอนุญาตการใช้แบบเรียนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนอย่างเข้มข้น ปัญหาของแบบเรียนประวัติศาสตร์สะท้อนได้จากงานวิจัยเรื่องการรับรู้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยและลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ค.ศ.1975-2009) ของวิบูล สิ้นธุมาลย์ (2554, น. 151-153) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์และการกำหนดเนื้อหาในแบบเรียนเน้นเรื่องสงครามระหว่างไทยกับเจ้าอนุวงศ์ เน้นเฉพาะประวัติศาสตร์เชิงสงครามผ่านการให้ภาพของ “ผู้แพ้” และ “ผู้ชนะ” ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหนือกว่าของไทย ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ ความรู้สึกและความสัมพันธ์ของประชาชนทั้งสองประเทศ

การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการสร้างความอคติและความเกลียดชังต่อกลุ่มคนชาติพันธุ์อื่น โดยส่งเสริมทัศนคติที่มุ่งเน้นการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (สุนทร ชูตินธรรานนท์ และคนอื่น ๆ, 2557, น. 23-24) กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ ประวัติศาสตร์แห่งชาติเป็นเรื่องราวของอาณาจักรที่มีศูนย์กลางอยู่ในภาคกลาง จึงขาดความสืบเนื่องเกี่ยวกับอดีตที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอื่น รวมทั้งยังไม่มีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงและชุมชนคนต่างชาติต่างภาษาที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือถูกกวาดต้อนเข้ามา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549, น. 28) หรือในกรณีภาพพจน์ตัวแบบของปัตตานีในประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทยคือแขก ประเทศราชที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายภายในและเป็นกบฏเสมอ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2560, น. 106-107) ชาติพันธุ์นอกประเทศ ประวัติศาสตร์แห่งชาติพิจารณาถึงประเทศพม่าในมุมมองที่แสดงถึงอคติในฐานะปัจเจกมิตรที่ก้าวร้าวและรุกรานไทยเสมอ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556, น. 265; สุนทร ชูตินธรรานนท์ และคนอื่น ๆ, 2557, น. 83) หากพิจารณาถึงประเทศลาว ประวัติศาสตร์ไทยมีมุมมองต่อลาวในฐานะผู้รับความเอื้ออาทรและการอุปถัมภ์จากไทย แต่ก็เป็นกบฏและไม่รู้สำนึกบุญคุณของไทย โดยเฉพาะเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ และหากพิจารณาถึงประเทศกัมพูชา ประวัติศาสตร์ไทยมีมุมมองต่อกัมพูชาในฐานะเพื่อนบ้านที่ไม่น่าไว้วางใจและฉวยโอกาสรุกรานไทยอยู่เสมอ ดังสำนวนที่ว่า “ขอมแปรพักตร์” (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556, น. 265; 2560, น. 135-137)

ด้วยเหตุนี้ ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงส่งผลให้คนไทยรับรู้ความเป็นศัตรูกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้เกิดอคติ ความขัดแย้ง ความเกลียดชัง และมีแนวโน้มนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รวมกลุ่มกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 3; สุนทร ชูตินธรรานนท์ และคนอื่น ๆ, 2557, น. 24) สอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ที่เราเรียนกันอยู่ทุกวันนี้เป็นประวัติศาสตร์ที่เน้นการท่องจำและสร้างความเป็นชาตินิยมให้กับนักเรียน” (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2560, ออนไลน์) อันนำไปสู่การกีดกันทางสังคมและสร้างความเป็นอื่นให้กับคนกลุ่มต่างๆ อย่างต่อเนื่องเสมอมา

หากพิจารณาปัญหาเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้อย่างมีความเข้าใจว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราว (stories) ของผู้คน สถานที่ ลำดับวันเวลาและเหตุการณ์ ครูจึงจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการท่องจำ (rote learning) ที่มุ่งเน้นเนื้อหาผ่านการใช้แบบเรียนประวัติศาสตร์เพียงเล่มเดียว จนทำให้แบบเรียนกลายเป็น “ตัววิชาเรียน” หรือ “ตัวกำหนดความรู้” ที่มีความสำคัญใน

การกำหนดโลกทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน ส่วนวิธีการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ผ่านการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์หิวพากษ์ การใช้เหตุผล การใช้แนวคิดและวิธีการทางประวัติศาสตร์ยังคงมีน้อย ซึ่งอาจส่งผลให้นักเรียนไม่เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความเข้าใจผู้อื่นและไม่สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างแท้จริง ในขณะที่การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไม่มีความสอดคล้องกับหลักการของประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าความจำ ส่งผลให้ครูเน้นการวัดและประเมินผลโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย ซึ่งไม่สามารถวัดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการของนักเรียนได้ (เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ ปรีชา, 2559, น. 280; พรเพ็ญ ฮันตระกูล, 2556, น. 328-329)

ด้วยเหตุนี้ ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงนำไปสู่การแบ่งแยกอัตลักษณ์ “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นอื่น” ซึ่งไม่สอดคล้องกับกระแสอุดมการณ์ระดับโลกที่เน้นการเคารพความแตกต่างหลากหลายของผู้คน กรอบความเข้าใจหรือแนววิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่เคยใช้ทำความเข้าใจสังคมไทยมานั้นนานจวบจนปัจจุบันไม่สามารถที่จะสืบทอดพลังในการอธิบายได้อย่างเดิมต่อไป ประวัติศาสตร์ในยุคสร้างชาติไม่สามารถสร้างความเข้าใจแก่ผู้คนในมิติของโลกยุคปัจจุบันได้ อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านการรวมกลุ่มระหว่างประเทศ ความไม่เข้าใจความเปลี่ยนแปลงในสังคมจึงอาจนำไปสู่ความรุนแรงและปัญหาทางสังคมที่หลากหลายมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งอาจส่งผลให้สังคมไทยตกอยู่ในสภาวะที่มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูง (social high mobility) โดยการเคลื่อนย้ายทางสังคมที่สูงมักเกิดขึ้นในสังคมที่รู้ไม่เท่าทันความเปลี่ยนแปลง จึงก่อให้เกิดความตึงเครียดที่สูงมาก (high tension) พร้อมกันนั้นในสังคมที่อยู่ในสภาวะเช่นนี้ย่อมมีแนวโน้มที่จะใช้อารมณ์และความรุนแรงในการตัดสินใจสูงตามไปด้วย (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2558, น. 4)

จากสถานการณ์ข้างต้น สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ยังไม่สามารถพัฒนา นักเรียนสู่ความเป็นพลเมืองในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงควรให้ความสำคัญกับการแสวงหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างพลเมืองให้มีคุณลักษณะที่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการมีค่านิยมร่วมกันของคนในประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้พลเมืองมีความฉลาดในการประสานประโยชน์ระหว่างผู้ที่มีความคิดและความต้องการที่มีจุดหมายต่างกัน ให้มีความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง เข้าใจบริบทและแก้ปัญหาอย่างสันติ ให้พลเมืองมีความรู้ ทักษะคติและทักษะในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยความรู้และความ

เข้าใจ เชื่อมมันและรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ มีเจตจำนงทางการเมืองร่วมกัน และมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 14) เพื่อเป็นการเตรียมพลเมืองไทยให้มีความพร้อมสอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการดำรงอยู่ร่วมกันของความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และการก่อรูปของพหุสังคมหรือวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มต่างๆ โดยอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานของการเป็น “พลเมืองทางวัฒนธรรม” (cultural citizenship) ที่เท่าเทียมกัน (ยศ สันตสมบัติ, 2551, น. 155)

การสร้างความเป็นพลเมืองทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมโลกอย่างรู้เท่าทัน กรอบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งความพลเมืองไทย ความเป็นพลเมืองอาเซียนและความเป็นพลเมืองโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 22) โดยกรอบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาแกนสำคัญวิชาหนึ่ง มีทักษะทางสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม (social and cross cultural skills) เป็นทักษะที่สำคัญเช่นเดียวกัน (วิจารณ์ พานิช, 2556, น. 20) โรงเรียนควรมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและตื่นรู้ นักเรียนลงมือปฏิบัติและใช้กระบวนการคิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บนพื้นฐาน 2 ประการ คือ การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยนักเรียนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (co-creators) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นขณะปฏิบัติกิจกรรมผ่านกระบวนการคิด โดยเฉพาะกระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 23-24)

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ.2542, 2542, น. 3-7) ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนรู้จึงต้องเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ (child centered approach) (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 136) โดยจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียน การใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เน้นวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2551, น. 25) เพื่อพัฒนานักเรียนให้สามารถปรับตัวสอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสลับซับซ้อนได้อย่างเป็นปกติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1. การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นสารสนเทศสำคัญสำหรับครูสังคมศึกษาในการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

ประโยชน์เชิงวิชาการ เป็นเอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครูสังคมศึกษาที่ช่วยเพิ่มพูนและเปิดพรมแดนความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งในด้านปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

ประโยชน์เชิงปฏิบัติการ เป็นเอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครูสังคมศึกษาที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีเป้าหมายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ของนักเรียนที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และพัฒนานักเรียน

ให้สามารถดำเนินชีวิตในฐานะพลเมืองทางวัฒนธรรมที่เคารพความแตกต่างหลากหลายในสังคมไทย สังคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสังคมโลก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ประกอบด้วย เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ และผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และการประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลักในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์** หมายถึง การดำเนินการสร้างและปรับปรุงเอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครูสังคมศึกษาในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. **ประวัติศาสตร์** หมายถึง วิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจัดอยู่ในสาระที่ 4 มาตรฐาน ส 4.1 ส 4.2 และ ส 4.3 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยจัดการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และกำหนดตัวชี้วัดช่วงชั้นให้โรงเรียนบริหารจัดการวิชาเรียนในแต่ละระดับชั้นตามหลักสูตรสถานศึกษา

3. **ชาติพันธุ์** หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมบางประการร่วมกัน เช่น ปกาเกอญอ อาข่า ไทใหญ่ มอญ มลายูมุสลิม พม่า ลาว และเขมร เป็นต้น

4. **การลดอคติทางชาติพันธุ์** หมายถึง การเปลี่ยนเจตคติเชิงลบไปสู่การมีเจตคติเชิงบวกของนักเรียนที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและเคารพความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์

5. **คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์** หมายถึง เอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครูสังคมศึกษาในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนเจตคติเชิงลบไปสู่การมีเจตคติเชิงบวกของนักเรียนที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและเคารพความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์

6. **ประสบการณ์** หมายถึง ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาที่กำหนดตามตำแหน่งและวิทยฐานะ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อย คือ ครูผู้ช่วย และครู ค.ศ.1 และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก คือ ครู ค.ศ.2 (ชำนาญการ) ครู ค.ศ.3 (ชำนาญการพิเศษ) ครู ค.ศ.4 (เชี่ยวชาญ) และครู ค.ศ.5 (เชี่ยวชาญพิเศษ)

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในระดับเหมาะสมมากและมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีความเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้อาษาประวัติศาสตร์

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ปัญหาการจัดการเรียนรู้อาษาประวัติศาสตร์

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือครู

ความหมายของคู่มือครู

องค์ประกอบของคู่มือครู

ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือครู

ข้อควรคำนึงในการพัฒนาคู่มือครู

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์กับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

พัฒนาการและลักษณะแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์

แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับอดีตทางชาติพันธุ์ผ่านการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์

มโนทัศน์ว่าด้วยอดีต

มโนทัศน์ว่าด้วยอดีตทางชาติพันธุ์

การจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์กับการสร้างอดีตทางชาติพันธุ์

แนวทางการจัดการเรียนรู้อาษาประวัติศาสตร์เพื่อลดอดีตทางชาติพันธุ์

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอดีตทางชาติพันธุ์

งานวิจัยเกี่ยวกับการลดอดีตทางชาติพันธุ์

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์มาจากคำว่า Historia ในภาษากรีก ซึ่งแปลว่าการไต่สวนหรือค้นคว้า (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 2) ประวัติศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนเป็นไปเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เข้าใจวิวัฒนาการของมนุษย์และสังคม การเรียนรู้อดีตเพื่อทำความเข้าใจปัจจุบันและวางแผนอนาคต เป็นบทเรียนในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามธรรมชาติของวิชาเป็นการใช้กระบวนการสืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และการลงมือปฏิบัติที่ปราศจากอคติและความลำเอียง ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์มีรายละเอียดดังนี้

การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, น. 7) การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จึงต้องเน้น “นักเรียนเป็นสำคัญ” (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 136) ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และวิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเป็นสำคัญ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2551, น. 25) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากอดีต โดยในอดีตถือว่าธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์เป็นการเรียนที่เน้นการจดจำเหตุการณ์ เพื่อเป็นการทำนายอนาคต แต่ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้ขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวาง ประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาเชิงวิเคราะห์เหตุการณ์ในปัจจุบัน โดยใช้เหตุการณ์ในอดีตเป็นบทเรียนและเป็นเครื่องชี้ทาง ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงต้องเน้นนักเรียนเป็นสำคัญพร้อมกับการพัฒนานักเรียนให้มีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลหลักฐานในอดีตหรือเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 136) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ ครูควรสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ว่าเป็นวิชาที่อาศัยการศึกษาจากหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ เพื่อสร้าง “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” (historical fact) ไม่ใช่ความจริง (ไชยันต์ รัชชกุล, 2557, น. 33) ทำให้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากหลักฐานทางวิชาการและเทคโนโลยีที่ค้นพบขึ้นใหม่ ในขณะเดียวกันวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่แสดงให้เห็นว่าสังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต (dynamic) ตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่หยุดนิ่งตายตัว อดีต ปัจจุบันและอนาคตมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จึงควรแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันให้เกิดความสัมพันธ์กัน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มากขึ้น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 138) ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเกิดสำนึกว่าสิ่งที่ตนได้ศึกษาในวิชาประวัติศาสตร์มีคุณค่าที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการเข้าใจเหตุการณ์ปัจจุบันและวางแผนอนาคตได้ (ประณาท เทียนศรี, 2556, น. 21) ทั้งนี้อาจนำเสนอด้วยการทำเส้นแสดงเวลา เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเวลา (Timmins, Vernon, และ Kinealy, 2005, p. 72)

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูควรใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ วิธีนี้นับว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นผู้รับข้อมูลหรือเรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ เช่น วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการแก้ปัญหา และวิธีการสืบสวนสอบสวน เป็นต้น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 137-138) โดยอาจใช้หลักฐานชั้นต้น (primary sources) ทั้งที่เป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร (Timmins และคนอื่น ๆ, 2005, p. 72) ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตหรือกำลังจะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น รู้จักแสวงหาความจริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกหัดตัดสินใจ และการทัศนศึกษาหรือศึกษานอกสถานที่ การทำโครงการประวัติศาสตร์ เป็นต้น แต่ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ยังต้องคำนึงถึงระดับช่วงวัย ภูมิหลัง ระดับสติปัญญา และความแตกต่างของนักเรียนเป็นสำคัญ (เฉลิม มลิลลา นิติเชตต์ปรีชา, 2559, น. 150-151)

1.3 การหลีกเลี่ยงอคติของครูในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูไม่ควรสอดแทรกทัศนคติหรืออคติของตนเองให้แก่ นักเรียน ซึ่งอาจเป็นอคติที่มีปัจจัยเกี่ยวกับ

ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความลำเอียงและให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนผิดไปจากสิ่งที่จะเป็น ครูต้องตระหนักว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของ “ข้อเท็จจริง” ที่ปราศจากอคติ ครูต้องเป็นกลางโดยคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนและสังคมเป็นสำคัญ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 138-139) ทั้งนี้ครูอาจออกแบบเนื้อหาให้นักเรียนศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้เกิดมุมมองเชิงเปรียบเทียบอย่างเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย (Timmins และคนอื่น ๆ, 2005, p. 72)

2. ความมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็น “**ความทรงจำร่วม**” ของคนในสังคม ความทรงจำดังกล่าวให้ความหมายเราในสถานะนามธรรมว่าไปสัมพันธ์กับอะไร ประวัติศาสตร์ถูกถ่ายทอดทางสัญลักษณ์ เช่น ตำรา อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น ประวัติศาสตร์จึงเป็นเสมือนซีเมนต์ที่ยึดโยงหน่วยต่างๆ ของสังคมที่แตกต่างกันให้มีความสัมพันธ์กัน อันนำไปสู่การประกอบสร้าง (social construction) เป็นโครงสร้างทางสังคมขึ้นมา (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2555, น. 50-51) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์จึงเป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจอดีตของสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ในมิติของเวลา (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ, 2525, น. 24) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 เพื่อให้รู้จักตนเองและสังคม การทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงอยู่ของสังคม เช่น รัฐบาล กองทัพ ศาสนา ประเพณี วรรณคดี เป็นต้น วิธีหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้ก็คือการรู้ที่มาและการคลี่คลายของสิ่งนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การรู้กำเนิดและพัฒนาการของสิ่งนั้น วิธีเข้าใจสิ่งใดโดยการศึกษากำเนิดและพัฒนาการ เรียกว่า “การเข้าสู่ปัญหาด้วยประวัติศาสตร์” วิชาประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าที่ช่วยให้รู้วิธีที่จะเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ, 2525, น. 24-25)

2.2 เพื่อทบทวนอดีต เข้าใจปัจจุบันและรู้เท่าทันอนาคต วิชาประวัติศาสตร์มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนนักเรียนให้ได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตเพื่อนำมาเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิต เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นของสังคมมนุษย์ปัจจุบัน ย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากสิ่งที่คนรุ่นก่อนได้สร้างสรรค์ไว้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ, 2525, น. 25-26) ความคิด ความเชื่อ วิถีการดำเนินชีวิต ฯลฯ ย่อมเป็นผลของประวัติศาสตร์ การทำความเข้าใจสังคมปัจจุบันต้องอาศัยการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต โดยเฉพาะการนำข้อมูลของเหตุการณ์ใน

อดีตมาวิเคราะห์เหตุการณ์ปัจจุบันที่คล้ายคลึงกัน เพื่อวางแผนรับมือความเปลี่ยนแปลงในอนาคต (ประณาท เทียนศรี, 2556, น. 21; สิริวรรณ ศรีพหล, 2552, น. 75-76)

2.3 เพื่อให้ให้นักเรียนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงตามมิติเวลา ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มุ่งอธิบายให้เห็นว่า อดีตต่างจากปัจจุบันและอนาคต การรู้เท่าทันอดีตมีความจำเป็น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552, น. 70; สืบแสง พรหมบุญ, 2555, น. 31-32) เพราะความรู้เกี่ยวกับอดีตมีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ในปัจจุบัน เช่น การที่คนไทยบริเวณชายแดนรู้สึกตนเองมีชะตากรรมร่วมกับคนใน ส่วนกลาง เพราะถูกขัดเกลาในเรื่องอดีตของชาติไทยเหมือนกับคนใน ส่วนกลาง มีวีรบุรุษคนเดียวกัน มีศัตรูร่วมกัน และรู้สึกว่าได้เคยผ่านประสบการณ์ร่วมกันมา ตั้งแต่อดีต ผู้ที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์ต้องคิดไตร่ตรองว่าทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นี้ มีเบื้องหลังความคิดอะไรซ่อนอยู่ ฉะนั้น คนที่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์จะสามารถเข้าใจความคิดของคนอื่นในสังคมได้อย่างรู้เท่าทัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัตยยะ, 2525, น. 25-26)

2.4 เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิด วิชาประวัติศาสตร์มุ่งสร้างวิธีคิดที่เป็นเหตุเป็นผลบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ปราศจากอคติ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัตยยะ, 2525, น. 26) เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดวิเคราะห์ การตีความ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน การคิดอย่างเที่ยงธรรมและเป็นกลาง (ประณาท เทียนศรี, 2556, น. 21-22; สิริวรรณ ศรีพหล, 2552, น. 76) ช่วยให้ผู้มองเห็นปัญหาอย่างชัดเจน การแก้ปัญหาโดยไตร่ตรองข้อเท็จจริง และการใช้หลักฐานอย่างรอบคอบ ซึ่งนำไปสู่การสร้าง “ความเป็นตัวของตัวเอง” หมายถึง การไม่หลงเชื่ออะไรง่าย ๆ มีจิตใจกว้างขวางในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความคิดอย่างเสรี และสามารถวิเคราะห์ค้นหาความจริงด้วยสติปัญญาของตนเองได้ (สายพิน แก้วงามประเสริฐ, 2557, ออนไลน์; สืบแสง พรหมบุญ, 2555, น. 31-32)

2.5 เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน การเตรียมพลเมืองให้เท่าทันอดีต เพื่อก้าวข้ามความเกลียดชังที่เกิดจากอคติและสำนึกความเป็นชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ในการอยู่ร่วมกันในภูมิภาคและประชาคมโลกอย่างเคารพและสันติ (เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2559, ออนไลน์)

3. วิธีการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ครูต้องเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีความหลากหลายและสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ (learning style) ของนักเรียน เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 137) เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกที่สมบูรณ์ รวมทั้งเพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน โดย

คำนึงถึงความเหมาะสมของพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและความสามารถของนักเรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ (1) เนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, น. 8) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical method) เป็นการนำวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับ เป็นวิธีการที่นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ มีขั้นตอนโดยสังเขป ดังนี้ (เฉลิม มลิลา นิติเชตต์ปริชา, 2559, น. 156-157; สิริวรรณ ศรีพล, 2554, น. 140-144)

3.1.1 ขั้นกำหนดปัญหา นักเรียนต้องฝึกการสังเกตหรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีต เพื่อให้เกิดข้อคิดหรือประเด็นที่จะนำไปสู่การกำหนดปัญหาเพื่อการศึกษาและค้นหาคำตอบ เมื่อกำหนดปัญหาได้แล้ว ครูควรให้นักเรียนอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีมาตั้งสมมติฐาน

3.1.2 ขั้นรวบรวมหลักฐาน ครูต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการค้นคว้าและบอกแหล่งที่นักเรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวมหลักฐานได้ เมื่อได้รวบรวมหลักฐานตามที่ต้องการแล้ว นักเรียนต้องคัดเลือกหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา โดยคัดแยกหลักฐานเป็นหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรอง

3.1.3 ขั้นประเมินคุณค่าหลักฐาน นักเรียนต้องนำหลักฐานมาวิเคราะห์และประเมินค่า ทั้งโดยวิธีวิพากษ์ภายนอกและวิพากษ์ภายใน ซึ่งการวิพากษ์ภายนอกมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบหลักฐานว่ามีความถูกต้องหรือข้อบกพร่องที่จะนำมาใช้หรือไม่ เช่น อายุ ผู้สร้างหลักฐาน จุดประสงค์ของการสร้างหลักฐาน เป็นต้น ส่วนการวิพากษ์ภายในมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความน่าเชื่อถือของหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เช่น พิจารณาแยกแยะสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นออกจากกัน เป็นต้น

3.1.4 ขั้นตีความและสังเคราะห์ข้อมูล นักเรียนตีความและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหลักฐาน โดยต้องเรียบเรียงเนื้อหาใหม่ในลักษณะการอธิบายประกอบความคิดเห็น และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและแนวคิดเข้าด้วยกัน

3.1.5 ขั้นนำเสนอผลการศึกษา นักเรียนสามารถนำเสนอเนื้อหาที่ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ได้หลายรูปแบบ เช่น การทำสารคดี การทำรายงาน การเขียนบทความ การจัดนิทรรศการ การอภิปราย เว็บไซต์ เป็นต้น

3.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแก้ปัญหา (problem solving method) เป็นวิธีการที่มุ่งให้นักเรียนค้นหาคำตอบหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยนำเสนอในรูปแบบของคำถามหรือปัญหาที่สนใจ และให้นักเรียนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นตอนการกำหนดปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา ขั้นตอนการตั้งสมมติฐาน ขั้นเก็บและรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนการแก้ปัญหา (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 145-151)

3.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสืบสวนสอบสวน (inquiry method) เป็นวิธีการที่เหมาะสมและเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 152) โดยครูทำหน้าที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม เกิดความคิดและลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง จนท้ายที่สุดจะเกิดมโนทัศน์ (concept) ในเรื่องที่ศึกษา (เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา, 2559, น. 204-205; ทิศนา แหมมณี, 2555, น. 141) วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นการสังเกต ขั้นการกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน ขั้นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูล ขั้นการพิสูจน์ข้อสมมติฐานและการสรุป และขั้นการนำไปใช้ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 158-159)

3.4 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอภิปราย (discussion method) เป็นวิธีการที่มุ่งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทำงานแบบกลุ่ม เน้นการแสดงบทบาทของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็นต่อปัญหาหรือประเด็นที่นำมาถกเถียง หากนำมาใช้ในวิชาประวัติศาสตร์จะให้นักเรียนรู้จักอภิปรายเหตุการณ์ เรื่องราว (เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา, 2559, น. 187) หรือการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ กล่าวแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ด้วยหลักเหตุและผล รวมทั้งยังได้ทราบความรู้สึกและทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์หรือบุคคลทางประวัติศาสตร์ วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นเตรียมการอภิปราย ขั้นดำเนินการอภิปราย และขั้นสรุป (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 161-166)

3.5 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ (role playing method) เป็นวิธีการที่ให้นักเรียนแสดงบทบาท โดยนำเหตุการณ์ ประเด็น หรือปัญญาลักษณะใดมาให้นักเรียนศึกษา โดยวิธีการให้นักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น เข้าใจถึงปัญหาในเหตุการณ์นั้นๆ ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งในการแสดงบทบาทสมมตินั้น (เฉลิม มลิลลา นิติเขตต์ปรีชา, 2559, น. 192; ทิศนา แหมมณี, 2555, น. 358-359) นักเรียนซึ่งเป็นผู้แสดงบทบาทจะแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก อารมณ์และทัศนคติของบุคคลที่ผู้แสดงสวมบทบาทอยู่ วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นกำหนดปัญหาที่จะนำมาแสดง ขั้นเลือกผู้แสดง ขั้นจัดฉากและกำหนดบทบาท ขั้นเตรียมผู้

สังเกตการณ์ ชั้นแสดง ชั้นอภิปรายและประเมินผล และชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปหลักการ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 178-184)

3.6 การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการแสดงละคร (dramatization method) เป็นวิธีการที่ครูใช้ในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยให้นักเรียนแสดงละครเป็นเรื่องราวตามเนื้อหาและบทละครที่กำหนดไว้ ทำให้เรื่องราวนั้นมีชีวิตชีวาขึ้นมา และสามารถทำให้ผู้แสดงและผู้ชมเกิดความเข้าใจและจดจำเรื่องนั้นได้นานยิ่งขึ้น การแสดงละครเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถสะท้อนความรู้สึกของเหตุการณ์ได้อีกด้วย วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นเตรียมบทละคร ขั้นศึกษาบทละครและกำหนดตัวแสดง ขั้นซ้อมการแสดง ขั้นแสดงละครและรับชม ขั้นอภิปรายผลการแสดง และชั้นประเมินผลการเรียนรู้ (ทิตนา เขมมณี, 2555, น. 354; ประณาท เทียนศรี, 2556, น. 12)

3.7 การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสถานการณ์จำลอง (simulation method) เป็นวิธีการที่นำเอาสถานการณ์จำลองจริงมาจัดใหม่ แต่พยายามให้มีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด แล้วให้นักเรียนอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ เพื่อแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการแก้ปัญหา การควบคุมสถานการณ์ การตัดสินใจและการทำงานเป็นทีม หากนำมาใช้ในวิชาประวัติศาสตร์จะทำให้นักเรียนคิดทบทวนว่าเหตุการณ์ในอดีตสามารถแก้ไขปัญหายังไงเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นการแนะนำ ขั้นการเข้าร่วมกิจกรรม และชั้นสรุปกิจกรรม (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 188-193)

3.8 การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการศึกษานอกสถานที่ (field trip method) เป็นวิธีการที่มุ่งให้นักเรียนได้สัมผัสสภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ได้ศึกษาไปแล้วหรือกำลังศึกษาอยู่ โดยมุ่งส่งเสริมหรือขยายความในหลักการและเนื้อหาสาระที่ได้เรียนในชั้นเรียน ส่งผลให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง (เฉลิม มลิลา นิตเชตต์ปริษา, 2559, น. 190; ทิตนา เขมมณี, 2555, น. 343) รวมทั้งมีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงประสบการณ์กับบุคคลภายนอกโรงเรียน วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นกำหนดปัญหาหรือประเด็นที่จะไปศึกษานอกสถานที่ ขั้นวางแผนและเตรียมการขั้นการไปศึกษานอกสถานที่ และชั้นการประเมินผล (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 195-197)

3.9 การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral history method) เป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีชีวิตชีวา น่าเชื่อถือ ไม่น่าเบื่อหน่าย บางครั้งการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีหลักฐานไม่เพียงพอ หรือยังไม่กระจ่าง ทำให้เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่สมบูรณ์ จึง

ควรใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า เพื่อให้นักเรียนค้นหาข้อมูลเพิ่มจากการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ของท้องถิ่นในอดีต จะช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 206-207)

3.10 การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการโสเครติส (socratic method) เป็นวิธีการที่ใช้การตั้งคำถามตอบโต้ระหว่างครูและนักเรียนหลายๆ คำถามให้เชื่อมโยงต่อกัน กลายเป็นเนื้อหาวิชา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนใช้เหตุผลโดยการสนทนา (dialogical enquiry) และมีการใช้คำถามอย่างต่อเนื่องเป็นเครื่องมือเพื่อเข้าถึงความรู้จนเกิดข้อสรุปและมโนทัศน์ขึ้น (เฉลิม มลิลลา นิติเชตต์ปริชา, 2559, น. 179-180; ธีรพงศ์ แก่นอินทร์, 2554, น. 158) วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นสงสัย ขั้นสนทนา ขั้นหาคำจำกัดความ ขั้นอุปนัย และขั้นนิรนัย

3.11 การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการแบบโครงการ (project based method) เป็นวิธีที่ให้นักเรียนได้ร่วมมือกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่ตนสนใจ วางแผนในการทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่จำเป็น และลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้จนค้นข้อค้นพบ แล้วจึงเขียนรายงานนำเสนอ (ทิตินา แชมมณี, 2555, น. 138-139) วิธีการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ เช่น โครงการประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่น โครงการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นเสนอแนะ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นประเมินผล (เฉลิม มลิลลา นิติเชตต์ปริชา, 2559, น. 183-184)

3.12 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการซินดิเคท (syndicate method) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เรียกว่า “subgroups” และให้ศึกษาจากบัตรกำหนดงานร่วมกัน ในงานชิ้นหนึ่งๆ ประกอบด้วยกรณีตัวอย่างและปัญหา 2-4 ปัญหา ซึ่งในบัตรกำหนดงานจะมีข้อกำหนดให้ศึกษาค้นคว้าความรู้และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาจากกรณีตัวอย่างที่เป็นมัลติมีเดีย แล้วร่วมกันอภิปรายเพื่อแก้ปัญหา โดยครูเตรียมเอกสารหรือหนังสือประกอบการค้นคว้าให้ แล้วแต่ละกลุ่มเขียนรายงานเพื่ออภิปรายปัญหาร่วมกันอีกครั้ง วิธีการดังกล่าวมีขั้นตอนโดยสังเขป คือ ขั้นเตรียมความพร้อมกลุ่ม ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการจัดการเรียนรู้ และขั้นสรุป (สายัณห์ สิทธิโชค, น. 217-220)

3.13 การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการบูรณาการ (integrated method) เป็นวิธีการที่มุ่งให้นักเรียนเชื่อมโยง ความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมายมีความหลากหลาย ให้สัมพันธ์กันเป็นองค์รวม โดยนำเนื้อหาต่างๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกันให้

สมบูรณและสมดุ เป็นการจัดการเรียนรู้กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี เป็นวิธีการที่หลีกเลี่ยงการได้ข้อมูลที่แยกส่วน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนคิดอย่างกว้างไกลและแก้ปัญหาเป็น โดยลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมี 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา เป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาในลักษณะของการหลอมรวมแบบสหวิทยาการ ส่วนการบูรณาการเชิงวิธีการ เป็นการผสมผสานวิธีการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆ โดยใช้สื่อและวิธีการให้มากที่สุด (สายัณห์ สิทธิโชค, น. 222-226)

3.14 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคผังกราฟฟิก (graphic organizer) เป็นวิธีการนำเสนอข้อมูลหรือข้อความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลที่เชื่อมโยงกันในรูปแบบต่างๆ ช่วยจัดระบบความคิดให้นักเรียนสามารถมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาสาระที่เรียน เพื่อเป็นการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย จดจำได้อย่างรวดเร็วและยาวนาน ผังกราฟฟิกมีหลายรูปแบบ เช่น ผังความคิด (mind map) ผังแมงมุม (spider map) ผังก้างปลา (fishbone map) แผนภูมิต้นไม้ (tree chart) แผนภูมิองค์การ (organization chart) แผนภูมิตาราง (table chart) เป็นต้น ซึ่งผังกราฟฟิกเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เช่น แผนภูมิองค์การแสดงสายบังคับบัญชาการบริหารราชการสมัยอยุธยา แผนภูมิตารางแสดงการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น (ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2553, น. 251; สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 287-295)

3.15 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเส้นเวลา (timeline) เส้นเวลาเป็นผังกราฟฟิกชนิดหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งมีทั้งบุคคล เวลา และเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเส้นเวลาจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเหตุการณ์ได้อย่างไม่สับสน และสามารถปะติดปะต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เส้นเวลามีหลายรูปแบบ เช่น เส้นเวลาแบบเส้นตรงตามแนวนอน เส้นเวลาแบบเส้นตรงตามแนวตั้ง เส้นเวลาแบบตาราง เป็นต้น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 301)

4. สื่อและแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

สื่อเป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์อย่างถ่องแท้ นอกจากสื่อที่ครูใช้ในชั้นเรียนแล้ว แหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ก็นับว่ามีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ครูจึงควรนำแหล่งเรียนรู้วิชา

ประวัติศาสตร์มาช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 24 (3) การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงต้องใช้ทั้งสื่อและแหล่งการเรียนรู้ควบคู่กันไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ก, น. 22; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, น. 8) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 สื่อการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้เหมาะสมกับการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, น. 8) รวมทั้งเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักเรียน โดยการจัดหาสื่อการเรียนรู้ นักเรียน และครูสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว (ประณาท เทียนศรี, 2556, น. 81) เพื่อนำมาประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งสื่อการเรียนรู้สามารถสรุปเป็นประเภท ได้แก่ สื่อโสตทัศน์ เช่น กราฟ แผนภูมิ แผนที่ ภาพ การ์ตูน แผ่นป้าย เป็นต้น (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551, น. 281-282; สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 350-353) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกปฏิบัติ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร อนุสาร หนังสืออ้างอิง รายงานการวิจัย โปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น และสื่อเทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์กูเกิล เอิร์ธ (Google Earth) ภาพยนตร์ วัสดุทัศนัย รายการโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียนออนไลน์ (e-learning) อุปกรณ์รับสัญญาณระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) โทรศัพท์สมาร์ทโฟน (smartphone) เป็นต้น

4.2 แหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ การเลือกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผ่านทางแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่า เหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เพราะยังมีประจักษ์พยานหรือหลักฐานปรากฏอยู่ ส่งผลให้การเรียนวิชาประวัติศาสตร์มีชีวิตชีวาและน่าสนใจสำหรับผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่นก็ได้ เช่น พระบรมมหาราชวัง พระราชวังบางปะอิน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ถนนราชดำเนิน ศาลากลางในท้องถิ่น บุคคลสำคัญหรือผู้อาวุโสในท้องถิ่น (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551, น. 276-278; สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 373-385) อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ชุมชนโบราณตลาดสามชุก อุโมงค์รถไฟขุนตาน ถ้ำผีแมน เป็นต้น

5. การประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ก, น. 23) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 หลักการและแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ การประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการจัดการเรียนรู้ ครูต้องสังเกตและตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียน (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551, น. 302) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูจึงควรใช้ **“การประเมินตามสภาพจริง”** (authentic assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินนักเรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, น. 8) ด้วยเหตุนี้ การประเมินผลการเรียนรู้ต้องครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัยหรือความรู้ ด้านทักษะพิสัยหรือกระบวนการ และด้านจิตพิสัยหรือทัศนคติ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 399) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 การประเมินพุทธิพิสัยหรือความรู้ (cognitive) เป็นการประเมินสมรรถภาพทางสมองในส่วนของสติปัญญาของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและความรู้ในวิชานั้นๆ โดยสามารถประเมินได้ทั้งในส่วนของข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หลักการสำคัญ โครงสร้างและแบบจำลอง (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 400)

5.1.2 การประเมินทักษะพิสัยหรือกระบวนการ (psychomotor) เป็นการประเมินทักษะการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (สิริวรรณ

ศรีพหล, 2554, น. 402) เช่น การประเมินความสามารถในการอ่านเส้นเวลา การประเมินความสามารถในการประเมินและตีความหลักฐาน การประเมินการกำหนดสมมติฐาน เป็นต้น

5.1.3 การประเมินจิตพิสัยหรือเจตคติ (affective) เป็นการประเมินสมรรถภาพทางสมองในส่วนที่เกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของนักเรียน (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 401) โดยสามารถประเมินเจตคติและทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่พบในวิชาประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

5.2 วิธีการและเครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ต้องเป็นการประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย โดยครูเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ซึ่งการประเมินดังกล่าว โดยมีจุดเน้นเพื่อประเมินผลเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง เป็นการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งจากกระบวนการ (process) การปฏิบัติกิจกรรม (performance) และผลผลิต (product) (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553, น. 214; พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียร ยินดีสุข, 2551, น. 124-125) โดยใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย ดังนี้

5.2.1 แบบสอบถาม การตอบแบบสอบถามในลักษณะชุดของข้อความหรือข้อความที่สร้างที่จัดเรียงลำดับไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อ ความรู้สึก และความสนใจของตัวอย่างผู้ตอบ โดยมีทั้งแบบสอบถามแบบปลายเปิด และแบบปลายปิด (องอาจ นัยพัฒน์, 2548, น. 162) ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก โดยคำตอบที่ได้รับควรอยู่ในขอบเขตของเรื่องที่นักเรียนศึกษา (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียร ยินดีสุข, 2551, น. 124)

5.2.2 แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานโดยใช้การสนทนาหรือการเจรจาโต้ตอบอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และลักษณะการสนทนาเป็นไปอย่างยืดหยุ่น โดยมีทั้งแบบมีโครงสร้าง แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง (องอาจ นัยพัฒน์, 2548, น. 173)

5.2.3 บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจ และการ

แสดงออกของพฤติกรรมลักษณะต่างๆ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของนักเรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553, น. 222)

5.2.4 แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง (authentic test) เป็นวิธีการสร้างข้อสอบโดยใช้คำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่จากความเข้าใจและประสบการณ์เดิม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553, น. 222)

5.2.5 แบบรายงานตนเอง การรายงานตนเองเป็นวิธีการประเมินโดยการให้นักเรียนบรรยายความรู้สึกหรือพูดแสดงความคิดเห็นออกมาโดยตรง เพื่อประเมินความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ และความต้องการของนักเรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553, น. 222)

5.2.6 แฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) เป็นการจัดเก็บตัวอย่างผลงานที่มีการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นของหลักสูตรหรือวิชาเรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553, น. 224) เพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักเรียนในด้านความรู้และทักษะต่างๆ ที่นักเรียนพัฒนาได้สำเร็จ รวมทั้งความพยายาม ความก้าวหน้า (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551, น. 303) ความถนัด ความสนใจ และแรงจูงใจทางการเรียนที่สามารถนำมาประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนแต่ละคน รวมทั้งช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง สามารถคิดหาแนวทางที่จะพัฒนาปรับปรุงตนเองและเป็นผู้นำตนเองได้ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข, 2551, น. 124)

5.2.7 วิธีการและเครื่องมืออื่นๆ เช่น แบบทดสอบ แบบบันทึกผลการเรียนรู้หรืออนุทิน การสังเกต การทดลอง การปฏิบัติ การประเมินตนเอง การประเมินเพื่อน การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงานหรือภาระงาน เป็นต้น (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข, 2551, น. 124; สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 405-415)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ให้แก่นักเรียนจึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจพื้นฐานว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเป็นกลางและปราศจากความลำเอียง ครูต้องจัดการเรียนรู้ต้องเน้นนักเรียนเป็นสำคัญและครูไม่สอดแทรกอคติให้แก่นักเรียน ซึ่งการเรียนประวัติศาสตร์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนรู้จักอดีต เข้าใจปัจจุบันและรู้เท่าทันอนาคต ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จึงต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ ความถนัดและความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญ ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ รวมทั้งมุ่งเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักสูตร (curriculum) เป็นเป็นมวลงประสการณที่กำหนดไว้ในรายวิชา กลุ่มวิชา เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยหลักสูตรเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาเพื่อเป็น แนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในแต่ละช่วงวัย รวมทั้งเป็น แนวทางสำหรับครูในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2552, น. 469) โดยหลักสูตรก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เรียกว่า “วาทกรรม” (discourse) ภายใต้บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มี ลักษณะจำเพาะ เป็นพื้นที่การต่อสู้และต่อรองทางอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรม หลักสูตรจึงนำเสนอบางด้านของความจริง ไม่ใช่ของครวมหรือภาพรวมทุกด้านของความจริง ซึ่งเป็นผลจากเรื่องเล่า มุมมอง ประสการณ การตีความ และความคิดเห็นของผู้เขียนหลักสูตร ด้วย เหตุนี้ หลักสูตรจึงเป็น “ตัวบท” (text) ที่มีอำนาจชอบธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นวาทกรรมหลักของ สังคมที่ตัดสินความรู้ที่ชอบธรรม การกำหนดเนื้อหาและแบบเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรจึงไม่ได้มีความเป็นกลาง แต่กลับแฝงไว้ด้วยอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่า เทียมกัน ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรก็เป็นพื้นที่การต่อรองทางวัฒนธรรม (curriculum as competing sites) ของคนกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เรื่องเล่าของตนเองได้รับการยอมรับ (ออมสิน จตุพร และ อมรรัตน์ วัฒนาร, 2557, น. 162-167)

ปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็น หลักสูตรอิงมาตรฐาน (standard based curriculum) ที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละ ระดับไว้อย่างชัดเจน ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เป็นจุดหมายสำคัญในการพัฒนานักเรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2552, น. 469) โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระ ที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา มีความมุ่งหมายช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความ เข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัว ตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึง การพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจใน

ตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข, น. 1-2) สะท้อนว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา มีเนื้อหาที่บูรณาการหลากหลาย ศาสตร์สาขาวิชา สอดคล้องกับแนวคิดของโชตรัศมิ์ จันทรสุคนธ์ (2551, น. 20) ที่มองว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่บูรณาการเนื้อหาแบบสหวิทยาการระหว่างศาสตร์อย่างกว้างขวาง ทั้ง ในมิติของความหลากหลายเชิงเนื้อหา เวลา พื้นที่และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์เป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ที่กำหนดให้แยกเป็นรายวิชาพื้นฐานและไม่ต้องบูรณาการกับสาระอื่นๆ ขณะเดียวกันก็ได้กำหนดเวลาเรียนสาระประวัติศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน (ปฏิญญานันท์ พจนะลาวัณย์, 2561, น. 80; สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 90) นับตั้งแต่ พ.ศ.2544 เหตุผลของการแยกวิชานี้เป็นไปเพื่อเสริมสร้างความเป็นไทยและความเป็นพลเมืองดีของชาติผ่านกระบวนการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นผลมาจากกระแสชาตินิยมภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมือง และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจากวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งในทศวรรษ 2540 โดยวงการต่างๆ มีความตื่นตัวที่จะกลับไปสร้างคำอธิบายบนฐานเศรษฐกิจที่พังทลาย โดยเฉพาะการกลับไปหาคำอธิบายถึงตัวตน “ความเป็นไทย” (ปฏิญญานันท์ พจนะลาวัณย์, 2561, น. 85-86) วิชาประวัติศาสตร์จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการสร้างชุดคำอธิบายว่าด้วยความเป็นไทยอีกครั้งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจึงเป็น “เครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์รัฐ”

สาระประวัติศาสตร์ได้กำหนดการเรียนรู้เกี่ยวกับเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข, น. 2) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ โดยมาตรฐานนี้จะเน้นความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข, น. 72-77) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ

มาตรฐานนี้จะเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเวลา ยุคสมัยและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์

2. มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยมาตรฐานนี้จะเน้นอิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง การเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน การขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย และสถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข, น. 78-82) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมาตรฐานนี้จะเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของประวัติศาสตร์สากลหรือตะวันตก ตั้งแต่อารยธรรมโลกสมัยโบราณจนถึงสมัยปัจจุบัน

3. มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย โดยมาตรฐานนี้จะเน้นประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย และวางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข, น. 83-89) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมาตรฐานนี้จะเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะพบว่าหลักสูตรประวัติศาสตร์ในส่วนนี้ไม่ปรากฏตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ไร้อำนาจในสังคมไทย เช่น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มมลายูมุสลิมในภาคใต้ เป็นต้น

ดังนั้น หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานที่กำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ซึ่งสามารถประมวลออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านเวลา ยุคสมัยและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ด้านพัฒนาการของประวัติศาสตร์สากล และด้านพัฒนาการของประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งในส่วนของประวัติศาสตร์ไทยไม่ปรากฏตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในสังคมไทย

ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

พัฒนาการของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในประเทศไทยระยะเริ่มแรกได้มีการจัดการเรียนรู้โดยจัดเป็นวิชาพงศาวดารให้นักเรียนทุกคนเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ ประวัติศาสตร์ประเทศใกล้เคียงและประวัติศาสตร์โลก ต่อมาวิชาประวัติศาสตร์ก็ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรทุกฉบับจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554, น. 46) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติที่รัฐพึงประสงค์ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2544, น. 97) การจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติที่รัฐมีอำนาจเหนือกว่า เพื่อช่วงชิงการนิยามความหมายและการสร้างพื้นที่ในการหล่อหลอมและกล่อมเกลาคูมการณรัฐ ซึ่งการจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์โดยรัฐมักเลือกสรรและขับเน้นอุดมการณ์บางประการที่รัฐพึงปรารถนา โดยเฉพาะอุดมการณ์หรือแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่นำไปสู่ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์ไทย คายส์ (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2550, น. 281 อ้างอิงจาก Keyes, 1991) เสนอว่าการศึกษาสัมัยใหม่ของรัฐเป็นกลไกอันทรงประสิทธิภาพมากที่สุดอย่างหนึ่งที่รัฐบาลใช้ในการพร่ำสอนสำนึกในความเป็นชาติให้กับประชาชน รัฐจึงสอดแทรกความมุ่งหมายของรัฐผ่านเนื้อหาและโครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติไทย ดังสามารถสังเคราะห์เป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1.1 เป็นประวัติศาสตร์ไทยที่เน้นยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เน้นความสัมพันธ์กับชาติเพื่อนบ้านในเชิงของการทำสงครามกัน ทำให้คนไทยมีทัศนคติเชิงลบหรือดูถูกเพื่อนบ้านในฐานะศัตรูของชาติไทยหรือเคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาก่อน รวมทั้งปัจจุบันประวัติศาสตร์ชุดเดียวถูกใช้เพื่อกดทับคนในประเทศด้วยกันเอง เช่น กรณีสามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นต้น

“ประวัติศาสตร์ชาตินิยมส่งผลให้มีทัศนคติแง่ลบต่อเพื่อนบ้าน ปัจจุบันประวัติศาสตร์ชุดเดียวถูกใช้เพื่อกดทับคนในประเทศด้วยกันเอง...”

(ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2557, ออนไลน์)

“การกล่าวถึงประเทศเพื่อนบ้านปรากฏให้เห็นอยู่ในการสร้างประวัติศาสตร์ชาติ ซึ่งส่งอิทธิพลต่อแนวคิดชาตินิยม ที่จะเน้นความเป็นไทย และความเป็นอื่นของรัฐเพื่อนบ้านในลักษณะที่เป็นศัตรูหรือเคยเป็นเมืองขึ้นของรัฐไทยมาก่อน...”

(สุนทร ชูตินทรานนท์ และคนอื่น ๆ, 2557, น. 23-24)

“การรับรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์กับชาติเพื่อนบ้านในเชิงของการทำสงครามกัน ทำให้คนไทยมองชาติเพื่อนบ้านว่าเลวร้ายและเป็นศัตรู

ของชาติไทย ซึ่งการมองเช่นนี้ทำให้เกิดอคติต่อกัน เกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้ง่าย เป็นอุปสรรคต่อการร่วมมือภายในภูมิภาคอาเซียน...”

(สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 2-3)

1.2 เป็นประวัติศาสตร์ไทยที่เป็นเส้นตรงจากสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ จึงเน้นศูนย์อำนาจในภาคกลาง มองไม่เห็นความสับสนของอดีตที่เกิดขึ้นในภูมิภาค พลเมืองส่วนใหญ่ของชาติไทยจึงไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในประวัติศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งท้ายที่สุดนำไปสู่การสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้คนไทยบางกลุ่ม เช่น กลุ่มมลายูมุสลิมในภาคใต้ กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เป็นต้น

“ประวัติศาสตร์แห่งชาติคือประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรที่มีศูนย์อำนาจอยู่ในภาคกลาง จึงขาดความสับสนเกี่ยวกับอดีตที่เกิดในภาคเหนือ อีสานและรัฐมลายู ยังไม่พูดถึงกลุ่มชนบนที่สูงซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปมาหลายศตวรรษแล้ว และยังไม่พูดถึงชุมชนคนต่างชาติต่างภาษาที่อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาอีกจำนวนมาก กล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือ พลเมืองส่วนใหญ่ของชาติไทยปัจจุบันไม่มีตำแหน่งแหล่งที่ในประวัติศาสตร์แห่งชาติสำนวนนี้...”

(นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549, น. 28)

“ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่คับแคบ มีอคติ และเป็นประวัติศาสตร์แบบ “ราชาชาตินิยม” กับประวัติศาสตร์แบบ “อำมาตยาชาตินิยม” ยังไม่มีสิ่งที่เราเรียกว่า “ประชาชาตินิยม” ดังนั้นจึงวนเวียนอยู่กับ 3 กรุง คือ สุโขทัย อยุธยา แล้วก็รัตนโกสินทร์ กับมหานุราช มหาสตรี...”

(ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2557, ออนไลน์)

“ชาติเริ่มต้นจากสุโขทัย ต่อเนื่องมาเป็นอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เป็นอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรือง ศิวไลซ์อย่างมากมานานกาลแต่แรกเริ่มของสุโขทัย และรุ่งเรืองอย่างมากอีกครั้งตลอดยุครัตนโกสินทร์ ...”

(ธงชัย วินิจจะกูล, 2562, น. 203-204)

1.3 เป็นประวัติศาสตร์ไทยที่เน้นการเมืองของพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำเป็นสำคัญ ส่งผลให้ขาดการศึกษาประวัติศาสตร์ในมิติอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์สังคม เป็นต้น

“เนื้อหาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่นำมาสอนยังเน้นน้ำหนักไปในเรื่องพัฒนาการทางการเมือง หรือประวัติศาสตร์การเมือง การต่างประเทศ แต่ยังขาดการศึกษาในแง่มุมมองประชาชน ประชาคม ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอยู่มาก จึงทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเฉพาะผู้นำ ส่วนอื่นเป็นเรื่องประกอบเท่านั้น...”

(พรเพ็ญ อ้นตระกูล, 2556, น. 326)

“ประวัติศาสตร์ที่เน้นบทบาทของพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำ ส่งผลให้คนไทยให้ความสำคัญแก่ผู้นำและรู้สึกว่าประชาชนต้องพึ่งพาผู้นำจึงจะอยู่รอดได้ ดังนั้นเมื่อต้องการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาประเทศ คนส่วนใหญ่ก็มักยินยอมให้ผู้นำหรือชนชั้นนำมีอำนาจและมีบทบาทอย่างเต็มที่ ส่วนประชาชนจะถูกมองว่าขาดความรู้ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการปกครอง...”

(สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 2-3)

2. ด้านหลักสูตรและแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ การร่างหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์มาจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยหลักสูตรมีขอบเขตกว้างขวางอัดแน่นด้วยเนื้อหาและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีลักษณะการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยทฤษฎีมหาบุรุษ (และวีรสตรี) ให้ความสำคัญในการศึกษาประวัติบุคคลสำคัญ (ธงชัย วินิจจะกุล, 2562, น. 23; พรเพ็ญ อ้นตระกูล, 2556, น. 326-327) โดยมุ่งเทิดทูนตัวบุคคล จึงทำให้ยากที่จะตั้งข้อสงสัยหรือวิพากษ์วิจารณ์ การจัดการเรียนรู้จึงต้องใช้ความจำเพียงอย่างเดียว ทำให้คนไทยทั่วไปซึ่งผ่านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้พร้อมที่จะเชื่อโดยไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์กับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (เฉลิม มลิลานิติเขตต์ปรีชา, 2559, น. 275; พลับพลึง คงชนะ, 2543, น. 24) ส่วนแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ แม้ว่าปัจจุบันสำนักพิมพ์เอกชนจะเป็นผู้ดำเนินการผลิตเอง แต่ก็ยังต้องผ่านการตรวจสอบและแก้ไขจากกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้แบบเรียนยังยึดโยงกับอุดมการณ์ชาตินิยมของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนแบบเรียนประวัติศาสตร์ด้วยเหตุนี้ แบบเรียนประวัติศาสตร์จึงทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมที่ยึดไทยเป็นศูนย์กลาง เป็นประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงต่อเนื่อง (linear history) ที่มีราชธานีไทยเป็นศูนย์กลางและขาดการมีตัวตนของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (ธงชัย วินิจจะกุล, 2562, น. 23)

3. ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ปัจจุบันยังมีความเข้าใจว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของชื่อคน สถานที่ ลำดับเวลา และเหตุการณ์ต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการท่องจำเฉพาะเนื้อหา (content based) ส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนเพียงเล่มเดียว จน

ทำให้แบบเรียนกลายเป็น “ตัววิชาที่เรียน” (the course of study) หรือเป็น “ตัวกำหนดความรู้” (the authority) ส่วนวิธีการเขียน การใช้หลักฐาน การวิเคราะห์หิวพากษ์ การให้เหตุผล การใช้แนวคิดทางประวัติศาสตร์ หรือการฝึกฝนด้านการใช้เอกสารและการเขียนประวัติศาสตร์ยังมีน้อยมาก ส่งผลให้นักเรียนไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีจินตนาการ ไม่เข้าใจผู้อื่นและไม่พัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง (พรเพ็ญ อันตระกูล, 2556, น. 328) รวมทั้งส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถตั้งคำถามต่ออุดมการณ์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่ครอบงำระบบการศึกษาและสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ วิชาประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงมีรากปัญหาสำคัญอยู่ที่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน (ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2561, น. 75)

4. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ การประเมินผลการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับลักษณะของวิชาประวัติศาสตร์ที่ไม่เน้นความจำ เช่น การมอบหมายให้นักเรียนทำรายงานการศึกษาค้นคว้าที่นักเรียนคัดลอกข้อมูลจากเว็บไซต์และแบบเรียนโดยไม่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์หิวพากษ์ข้อมูล การออกข้อสอบส่วนใหญ่เน้นการวัดความรู้ความจำ โดยเป็นข้อสอบแบบท่องจำหรือข้อสอบแบบปรนัย เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถวัดพฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงได้ตามหลักการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (เฉลิม มลิลลา นิตีเขตต์ปรีชา, 2559, น. 280; พรเพ็ญ อันตระกูล, 2556, น. 329)

ดังนั้น ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จึงเป็นปัญหาทั้งในเชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน กล่าวคือ ปัญหาในเชิงโครงสร้างของกรอบโครงวิชาประวัติศาสตร์ไทยบนฐานของแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่มีจุดมุ่งหมายในการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นประวัติศาสตร์ที่เป็นเส้นตรงจากสุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์ และเน้นการเมืองของพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำเป็นสำคัญ รวมทั้งหลักสูตรและแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ยังถูกควบคุมโดยกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนปัญหาเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นปัญหาของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำ การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นความรู้ความจำและข้อสอบแบบปรนัยที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือครู

คู่มือเป็นเอกสารทางวิชาการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจงหรือให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาหรือให้บุคลากรใช้อ้างอิงในการปฏิบัติงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (เดชา ตั้งสีฟ้า, 2551, น. 286) จากการค้นคว้าการแบ่งประเภทคู่มือพบว่าแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ คู่มือครู คู่มือนักเรียน และคู่มือทั่วไป (ทิตนา แหมมณี, 2551, น. 165; สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 234) โดยทั่วไป

แล้วหากกล่าวถึงคู่มือที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้วิชาใดวิชาหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ต้องพิจารณาถึงคู่มือครู เพราะเป็นเอกสารทางวิชาการที่ให้แนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้สำหรับครู ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือครูมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของคู่มือครู

คู่มือครู (teacher handbook) หมายถึง เอกสารทางวิชาการที่เป็นแนวทางปฏิบัติและให้คำแนะนำอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับครูเกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิง โดยถ่ายทอดเป็นภาษา ตัวอักษรและภาพเป็นสื่อ ปกติมักใช้ควบคู่กับแบบเรียนหรือหนังสือเรียน เช่น คู่มือการจัดการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระดับปฐมวัย คู่มือการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยระดับประถมศึกษา คู่มือการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา คู่มือปฏิบัติการเคมีอินทรีย์ คู่มือปฏิบัติการนิเวศวิทยา เป็นต้น (ชุติมา สัจจานันท์, 2550, น. 1; ทิศนา ขัมมณี, 2551, น. 165-166; ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 256) ซึ่งเป็นแนวทางหรือแหล่งอ้างอิงสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาตามหลักสูตรและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ

ดังนั้น คู่มือครูจึงเป็นเอกสารแนวทางปฏิบัติและให้คำแนะนำอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับครูในการใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

องค์ประกอบของคู่มือครู

คู่มือครูเป็นเอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคู่มือครูจึงมีจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่ครบถ้วนชัดเจนและถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้มีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์แก่ผู้นำไปใช้มากที่สุด ในการนี้จึงนำไปสู่การถอดบทเรียนจากคู่มือครูที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 เล่ม และการศึกษาค้นคว้าจากงานเขียนของนักวิชาการ แล้วสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของคู่มือครู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คู่มือจัดกิจกรรมประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน: นักสืบกาลเวลา เป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนสร้างองค์ความรู้ ซึ่งในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบคือ สาระสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ โดยเมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่าคู่มือประกอบด้วย 3 ส่วน (อภัยชนม์ สัจจะพัฒนกุล, 2559) ได้แก่

1.1 ความรู้เกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา ได้แก่

1) ประวัติศาสตร์กับวิธีการเรียนรู้ภายใต้กระบวนการทัศน์ของวิชาสังคมศึกษา 2) วิธีการทางประวัติศาสตร์ 3) ความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์ภายใต้กระบวนการทัศน์ของวิชาสังคม

ศึกษา 4) พลเมืองแห่งอนาคตร่วมสร้างสังคมที่ยั่งยืนผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 5) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: เรียนรู้อดีตเพื่อเข้าใจปัจจุบันและสร้างสรรค์เพื่ออนาคต 6) การภาคสนาม และ 7) อุปกรณ์ของนักสืบกาลเวลา

1.2 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) แผนที่ประวัติศาสตร์ชุมชน 2) สำรวจสถานการณ์ชุมชน 3) ตามหาชุมชนท้องถิ่น 4) คน ธรรมชาติและผี 5) ตามหาดอกไม้แห่งมิตรภาพในความหลากหลาย 6) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในมือเรา 7) ตามหาพลเมืองท้องถิ่น 8) ตามหาภูมิสังคมในการพัฒนาท้องถิ่น 9) แกะรอยความเปลี่ยนแปลงจากหนึ่งสิ่งที่สนใจ 10) ประวัติศาสตร์สามมิติ 11) มือเล็กๆ ที่เปลี่ยนตัวเอง เปลี่ยนชุมชนและเปลี่ยนโลกใบนี้ให้ยั่งยืน และ 12) นักสืบกาลเวลารายงานผล

1.3 ภาศสรุป บรรณานุกรม และภาคผนวก

2. คู่มือเพื่อนคู่คิดมิตรคู่ครู: แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในส่วนที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ซึ่งในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่แตกต่างกันและมีลักษณะเป็นการบรรยายเพื่อถอดบทเรียนกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม เช่น หลักการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล เป็นต้น โดยเมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่า คู่มือประกอบด้วย 5 ส่วน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554) ได้แก่

2.1 บทบรรณาธิการ ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์คืออะไร 2) คุณค่าของประวัติศาสตร์ 3) ประวัติศาสตร์เพื่อการพัฒนาคนในยุคโลกาภิวัตน์ 4) จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทยอย่างไรจึงจะดี และ 5) ความหมายของประวัติศาสตร์

2.2 บทนำ ได้แก่ 1) ความเข้าใจเบื้องต้น: ครูประวัติศาสตร์กับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และ 2) จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

2.3 แนวทางการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) หน่วยการเรียนรู้ช่วยครูได้อย่างไร 2) ทำอย่างไรจึงจะได้หน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และ 3) อยากรู้จักจะเป็นหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ดี

2.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เริ่มต้นที่ครู 2) เรียนรู้แนวใหม่ในค่ายประวัติศาสตร์ 3) ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากสถานศึกษาที่จริง 4) Time Line คืออะไร: จัดการเรียนรู้อย่างไรจึงจะเรียกว่า Time Line 5) ชวนนักเรียนสู่ชุมชน: สืบค้นประวัติศาสตร์

6) ดูหนังดูละครแล้วย้อนกลับห้องเรียน 7) เรียนเพลินๆ กับเส้นทางเดินประวัติศาสตร์ 8) เรียนรู้เรื่องท้องถิ่นผ่านยุววิจัยประวัติศาสตร์ 9) แรลลี่สหวิชา: บูรณาการการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (ราชบุรี) 10) ประวัติศาสตร์กับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT: ครูควรรู้อะไรบ้าง? 11) โครงการงานวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ม.ปลาย ง่ายนิดเดียว และ 12) หลากหลายคุณค่าจากท้องถิ่น: ด้วยหนึ่งวิธีการทางประวัติศาสตร์

2.5 รายการอ้างอิง ภาคผนวก และคณะผู้จัดทำ

3. ประวัติศาสตร์ร่วมรากอุษาคเนย์: สานเสวนาเพื่อความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและสันติวัฒนธรรม เป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีผ่านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบคือ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ โดยเมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่าคู่มือประกอบด้วย 4 ส่วน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2562) ได้แก่

3.1 ผู้คนและพื้นที่ ได้แก่ 1) ลุ่มน้ำอิรวดี: อาณาจักรพุกาม 2) พื้นที่ปลูกข้าวบาหลี่: ศาสนากับข้าว 3) พื้นที่ภูเขาทางภาคเหนือของไทย: อาณาจักรล้านนา 4) บ้านเรือนในพื้นที่สูง: ไชนายและตองโกนาน 5) คาบสมุทรมลายูฝั่งตะวันตก: อาณาจักรมะละกา และ 6) พื้นที่ชายฝั่งสามเหลี่ยมปะการัง: ซามา/บาเจาะ

3.2 ศูนย์กลางอำนาจสมัยโบราณ ได้แก่ 1) นักประวัติศาสตร์ทำงานอย่างไร 2) คนยุคสำริดในเอเชียมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร 3) ครอบครัวยุคโบราณมีการจัดโครงสร้างอย่างไร 4) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครองในสมัยโบราณเป็นอย่างไร 5) ครอบครัวยุคสมัยโบราณมีขนาดใหญ่โตเพียงใด และ 6) วัฒนธรรมต่างๆ ผสมผสานกันอย่างไรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยโบราณ

3.3 ข้าวและเครื่องเทศ ได้แก่ 1) แนะนำวัฒนธรรมข้าว: ข้าวมีความสำคัญเพียงใดในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) ข้าวและเครื่องเทศ: จิตวิญญาณ เรื่องเล่าปรัมปราและตำนาน 3) เครื่องเทศ ข้าว และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4) การค้าเครื่องเทศ การควบคุมของยุโรปและปฏิริยาของภูมิภาค 5) อาหาร สุขภาพและการรักษา 6) ทู่น หนี้และการสูญเสียที่ดินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ศตวรรษที่ 19-20): ชาวเซตติยาร์ (Chettiers) เป็นต้นเหตุของการสูญเสียที่ดินในพม่าหรือไม่ และ 7) ความสำคัญของเครื่องเทศและผลิตภัณฑ์ปลาหมักในการประกอบอาหารของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3.4 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับโลก ได้แก่ 1) อาเซียน (บทเรียน 1ก แนะนำอาเซียน และบทเรียน 1ข อาเซียนในฐานะองค์กรระดับภูมิภาค) 2) กีฬาซีเกมส์: ประวัติศาสตร์กีฬาและการสร้างประชาคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3) จากประวัติศาสตร์ที่กระจายสู่ประวัติศาสตร์ร่วม: ฟุตบอล บาสเกตบอลและเซปักตะกร้อในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4) มรดกทางวัฒนธรรม/ธรรมชาติของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำไมมรดกทางวัฒนธรรมจึงสำคัญสำหรับเรา 5) ศิลปะร่วมสมัยของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6) ดนตรียอดนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: วัฒนธรรมโลกกับท้องถิ่น และ 7) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาพยนตร์และจักรวรรดิ

นอกจากนี้ จากการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบของคู่มือครูจากงานเขียนของนักวิชาการด้านการศึกษาที่เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาคู่มือครูและผลิตผลงานทางวิชาการสามารถสรุปองค์ประกอบของคู่มือครูได้ 3 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนแนะนำ ได้แก่ คำชี้แจงการใช้คู่มือ เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำคู่มือ วัตถุประสงค์ของคู่มือ ประโยชน์ของคู่มือ ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ ขอบเขตเนื้อหาในคู่มือ และคำศัพท์สำคัญในคู่มือ (ทิตินา แคมมณี, 2551, น. 166; สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 235)

2. ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กระบวนการ วิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ คู่มือจึงจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ดังนี้ 1) คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้ 2) คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุผล 3) คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติและสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และ 4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน (ทิตินา แคมมณี, 2551, น. 167)

3. ส่วนท้าย ได้แก่ แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครูในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สนใจและลึกซึ้งต่อไป (ทิตินา แคมมณี, 2551, น. 167)

ดังนั้น จากการถอดบทเรียนคู่มือครูและการศึกษาค้นคว้าจากงานเขียนของนักวิชาการแล้วสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของคู่มือครูพบว่า องค์ประกอบของคู่มือครูแต่ละเล่มและความคิดเห็นของนักวิชาการที่มีต่อคู่มือครูมีความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งสังเคราะห์องค์ประกอบของคู่มือครูเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนแนะนำ ได้แก่ คำแนะนำการใช้และความรู้เบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับคู่มือครู ส่วนที่ 2 ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ และส่วนที่ 3 ส่วนท้าย ได้แก่ บทสรุปและแหล่งอ้างอิง

ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือครู

คู่มือครูเป็นเอกสารทางวิชาการที่เป็นแนวทางปฏิบัติและให้คำแนะนำอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับครูในการใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคู่มือครูจึงมีขั้นตอนเช่นเดียวกับงานทางวิชาการประเภทอื่น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การกำหนดเรื่อง คู่มือครูเป็นการนำเสนอรายละเอียดและลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สำหรับครู เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้แก่นักเรียนให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผู้เขียนคู่มือครูต้องกำหนดเรื่องที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรหรือวิชาต่างๆ (สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 234-235) เช่น คู่มือการจัดการเรียนรู้สหกรณ์ในสถานศึกษา คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย เป็นต้น

2. การวางแผน ผู้เขียนควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดทำคู่มือครูและพัฒนาเค้าโครง (outline) ของคู่มือครูว่ามีขอบเขตหรือลำดับเนื้อหาอย่างไร จะแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อยอย่างไร และในแต่ละหัวข้อมีขอบเขตเนื้อหาอย่างไร ประเด็นหลักคืออะไร ประเด็นรองคืออะไร (มาเรียม นิลพันธุ์ และคนอื่น ๆ, 2558, น. 16; สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 235)

3. การเขียน ผู้เขียนควรเขียนรายละเอียดตามเค้าโครงของคู่มือครูที่กำหนดไว้ โดยเขียนแต่ละบทให้ครบถ้วนตามที่วางแผนไว้ ใช้ภาษาที่ง่าย สั้นกระชับ มีความต่อเนื่องของลำดับเนื้อหา และมีการนำเสนอตัวอย่าง รวมทั้งในส่วนสุดท้ายควรเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งอ้างอิงและภาคผนวก (สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 235)

4. การตรวจสอบและปรับปรุง การตรวจสอบคู่มือครูเป็นการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น โดยผู้เขียนอาจตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือครู (มาเรียม นิลพันธุ์ และคนอื่น ๆ, 2558, น. 16; สุมาลี สังข์ศรี, 2553, น. 236) และนำผลการตรวจสอบมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือให้มีคุณภาพมากขึ้น

ดังนั้น คู่มือครูเป็นเอกสารทางวิชาการที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้สำหรับครูจึงมีขั้นตอนการพัฒนาที่ชัดเจนเช่นเดียวกับงานทางวิชาการประเภทอื่น การพัฒนาคู่มือครูมีขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดเรื่อง การวางแผน การเขียน และการตรวจสอบและปรับปรุง

ข้อควรคำนึงในการพัฒนาคู่มือครู

บทเรียนจากการอ่าน “ทักษะวัฒนธรรม: คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตรชายแดนใต้” โดยแพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง (2552) สะท้อนว่าแม้จะมีการจัดทำคู่มือเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้จำนวนมาก และสังคมไทยประกอบด้วยผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย แต่ความเข้าใจของคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนที่แตกต่างกันนี้ยังมีอยู่อย่างจำกัด ความ

ไม่รู้จักรักและไม่เข้าใจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคน ส่งผลให้มองคนที่แตกต่างจากตนเองเป็น “คนอื่น” จนไม่สามารถนึกถึงเขาเหล่านั้นในฐานะเพื่อนมนุษย์ได้ จึงนำไปสู่การสร้างคู่มือเพื่อแนะนำวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นสำหรับข้าราชการ ทหาร ตำรวจและพลเรือนที่ไปปฏิบัติราชการในพื้นที่และผู้อ่านทั่วไปที่อยู่นอกพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจโลกทางวัฒนธรรมของชายแดนใต้ ทำให้เกิดทักษะทางวัฒนธรรม หมายถึงการสร้างทำความเข้าใจและสร้างแนวทางปฏิบัติให้เกิดความไว้วางใจ (ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, 2552, น. (3)-(4)) คู่มือนี้จึงเป็นเพื่อนคู่มือทางวัฒนธรรมให้เผชิญกับปัญหาความแตกต่างหลากหลายของผู้คน และตำแหน่งแห่งที่ของตนในความต่างนั้นอย่างสร้างสรรค์ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2549, น. (13)-(14))

คู่มือนี้เป็นคู่มือสำหรับข้าราชการและผู้ปฏิบัติงานที่จะเข้าไปทำงานในจังหวัดชายแดนใต้ โดยเนื้อหามีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่มีชีวิตและมีพื้นฐานจากการค้นคว้าทางวิชาการ แต่เรียบเรียงให้ง่ายต่อการอ่านและมีภาพประกอบ รวมทั้งยังเหมาะกับผู้ที่อยู่ในภูมิภาคอื่นและต้องการมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในจังหวัดชายแดนใต้ หนังสือเล่มนี้จึงไม่ใช่คู่มือชนิดพกพาที่ให้คำตอบคำเสร็จรูป แต่เป็นการสร้างพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้วัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2552, น. (18)-(20)) ด้วยเหตุนี้ จากบทเรียนข้างต้นจึงมีข้อควรคำนึงในการเขียนคู่มือครู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คู่มือครูมีผลต่อโลกทัศน์และชีวิตประจำวันของผู้อ่าน แม้ว่าคู่มือครูจะเป็นเอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน ในขณะเดียวกันคู่มือครูก็ทำหน้าที่กล่อมเกล่าผู้ปฏิบัติให้เป็นร่างกายได้บงการตามวาทกรรมหรือชุดคุณค่าหลักของสังคม รวมทั้งเป็นเอกสารเปิดประตูการเมืองวัฒนธรรมให้กับผู้อ่านหรือผู้เกี่ยวข้อง คู่มือข้าราชการชายแดนใต้เป็นตัวอย่างหนึ่งของระบอบการสร้างวินัย (disciplinary regime) และเป็นการสร้างวินัยให้เกิดร่างกายได้บงการ กล่าวคือ มุ่งสร้างวินัยให้เกิดกับกลไกรัฐในการเป็นตัวแทนของการปะทะปฏิสัมพันธ์ (negotiation) กับคนมุสลิม ซึ่งเป็นความเป็นอื่นของความเป็นไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนมุสลิมเปลี่ยนจากความเป็นอื่นมาสู่ความเป็นเรา (เดชา ตั้งสีฟ้า, 2551, น. 286-300) ด้วยเหตุนี้ การเขียนคู่มือครูจึงควรเป็นไปเพื่อทำความเข้าใจสังคม วัฒนธรรมและกลุ่มคนที่แตกต่างหลากหลาย มากกว่าการกลืนกลายคนอื่นตามวาทกรรมหลักของรัฐและสังคม

2. การเขียนคู่มือเป็นการให้ความรู้แก่ผู้อ่านผ่านทางภาษา แต่เนื่องจากผู้อ่านไม่มีโอกาสที่จะซักถามผู้เขียนในประเด็นที่สงสัย คู่มือจึงจำเป็นต้องมีความชัดเจนในรายละเอียดและครอบคลุมประเด็นที่น่าสงสัยไว้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนคู่มือครูจึงควรให้รายละเอียดครอบคลุมในประเด็นต่างๆ (ทีศนา เขมมณี, 2551, น. 171) ได้แก่

2.1 ด้านเนื้อหา เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือควรตรงกับเรื่องที่กำหนดไว้และไม่ยากจนเกินไป มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้ใช้ได้อะไร ควรมีส่วนที่น่าที่จูงใจผู้ใช่ว่าคู่มือนี้ช่วยผู้ใช้อย่างไร ผู้ใช้จะได้ประโยชน์อะไร ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้คู่มือ การนำเสนอเนื้อหาควรให้เหมาะสมกับพื้นความรู้ของผู้คู่มือ ควรมีกรณีตัวอย่างประกอบเพื่อให้ทำความเข้าใจได้ง่าย และควรให้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ซึ่งอาจเป็นแหล่งอ้างอิง รายชื่อชมรม รายชื่อสถาบัน และรายชื่อบุคคลสำคัญ (ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และ มาเรียม นิลพันธุ์, 2542, น. 17; ทิศนา แคมมณี, 2551, น. 171)

2.2 ด้านรูปแบบ คู่มือควรมีความถูกต้อง ความพอเพียงของรายละเอียด และข้อมูล ความเหมาะสมของการเรียงลำดับขั้นตอน (ทิศนา แคมมณี, 2551, น. 172) ควรใช้ภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและชัดเจนเหมาะสมกับผู้ใช้ ควรใช้ขนาดตัวอักษรที่ง่ายต่อการอ่าน ควรมีรูปเล่มที่ชัดเจน โดยอาจมีภาพหรือตัวอย่างประกอบเนื้อหา และระบบการนำเสนอควรเป็นระบบจากง่ายไปยาก (ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และ มาเรียม นิลพันธุ์, 2542, น. 18)

ดังนั้น การพัฒนาคู่มือครูในฐานะเอกสารทางวิชาการจึงมีข้อควรคำนึงสำคัญสองประการ ประการแรกคู่มือครูมีความสำคัญในฐานะของการเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อเปิดพรมแดนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของครู อีกด้านหนึ่งคู่มือมีความสำคัญในฐานะของการเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคู่มือครูจึงจำเป็นต้องมีความเหมาะสมและชัดเจนทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์กับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นข้อเท็จจริงจากการวิพากษ์หลักฐานโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่ออธิบายหรือเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างเป็นพลวัต การอธิบายและวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ยังสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดมุมมองที่เรียกว่า “แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์” หรือ “แนวพินิจทางประวัติศาสตร์” (historical approach) ที่แต่ละแนวก็มีคำถามและแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการหาคำตอบแตกต่างกัน (พุทธพล มงคลวรวรรณ, 2561, น. 21) ความรู้ทางประวัติศาสตร์ในแต่ละแนวการวิเคราะห์จึงเป็นชุดความรู้ที่ถูกสถาปนาขึ้นภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ในขณะเดียวกันความรู้ทางประวัติศาสตร์บางแนวก็มีฐานอำนาจรัฐรองรับและกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักของสังคม โดยรัฐใช้กลไกทางการศึกษาของชาติในการถ่ายทอดชุดความรู้กระแสหลักผ่านหลักสูตรและตีความผ่านแบบเรียน เพื่อกล่อมเกลานักเรียนให้เป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของรัฐ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์กับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มีรายละเอียดดังนี้

พัฒนาการและลักษณะแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์

จักรวรรดินิยมตะวันตกเริ่มแผ่อิทธิพลสู่สยามประเทศในปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งอังกฤษและฝรั่งเศสมีบทบาทในการคุกคามสยามประเทศ โดยอังกฤษขยายอิทธิพลเข้ามาทางตะวันตก ส่วนฝรั่งเศสขยายอิทธิพลเข้ามาทางตะวันออก การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกส่งผลให้ชาติตะวันตกยึดครองรัฐเพื่อนบ้านของสยาม ด้วยเหตุนี้ชนชั้นนำจึงเปลี่ยนแนวคิดในการปกครอง ส่งผลให้สยามเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ (เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว, 2559, น. 35; สวัสดิ์ อ่องสกุล, 2553, น. 385-386) โดยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามได้เปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ (modern state) หรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy state) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่อย่างสิ้นเชิง อาณาบริเวณที่รวบรวมเข้าอยู่ในขอบเขตสหมวลดินแต่มีประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนาและประเพณีที่แตกต่างกันออกไป (คริสต เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557, น. 67) ในระยะแรกของการสร้างรัฐสมัยใหม่ ผู้คนในภาคต่างๆ ของประเทศยังถูกจำแนกตามความเป็นชาติพันธุ์และภาษาพื้นถิ่น ดังกรณีของคนในภาคเหนือและอีสานที่ถูกคนในศูนย์กลางเรียกว่าเป็น “คนลาว” (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2550, น. 294)

ภายหลังการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่กับการคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก ส่งผลให้ให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะผู้บริหารของพระองค์ได้ปฏิรูประบบการบริหาร การคลังและการทหารของประเทศ เพื่อนำพาประเทศชาติไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยรัฐบาลสยามได้หาแนวทางในการรวมผู้คนที่หลากหลายภายในประเทศเข้าเป็นชาติเดียวกัน กำหนดนโยบายและปฏิบัติการผ่านระบบศาสนาและการศึกษาเป็นสำคัญ (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2550, น. 294-295) ซึ่งระบบการศึกษาสาธารณะดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้วัฒนธรรมของผู้มีอำนาจครอบงำที่บ่มเพาะความรู้เกี่ยวกับชนชั้นสูง คนในสังคมเมือง และจารีตประเพณีภาคกลางลงสู่โรงเรียนทั่วประเทศ (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561, น. 102) เพื่อกระตุ้นผลักดันให้เกิด “สำนึกความเป็นชาติ” (national awareness) โดยเฉพาะการเกิดสำนึกแห่งการมีอัตลักษณ์แห่งชาติ (national identity) ร่วมกัน เพื่อป้องกันภัยจากการมีความผูกพันทางอารมณ์ (emotional attachment) และสำนึกการเป็นส่วนหนึ่ง (sense of belonging) ของชาติ ด้วยเหตุนี้ ประวัติศาสตร์จึงเข้ามามีบทบาทในการสร้างชาติ (ธีระ นุชเปียม, 2552, น. 33-39) รัฐสมัยใหม่ต้องการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่มีเอกภาพ มีความต่อเนื่องและยาวนาน โดยที่เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสร้างสำนึก “ความเป็นไทย” (วิศรา ตั้งคำวานิช, 2557, น. 6-7) ที่เป็นหนึ่งเดียวกัน

การเขียนประวัติศาสตร์ไทยเกิดภายใต้สำนักทางประวัติศาสตร์ชุดใหม่ที่ก่อรูปมาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ และปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในยุคสมัยของการนำสยามเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่หรือที่เรียกว่า “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” โดยการนำของชนชั้นนำสยาม นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นเค้าโครงงานเขียนประวัติศาสตร์แห่งชาติที่เรียกว่า “ประวัติศาสตร์กระแสหลัก” หรือ “ประวัติศาสตร์ทางการ” จึงก่อตัวขึ้นพร้อมกับการสถาปนารัฐสมัยใหม่ เช่นเดียวกันผู้ที่มิชอบบทบาทสำคัญในการสร้างรัฐสมัยใหม่ของสยามก็เป็นกลุ่มเดียวกับผู้สร้างประวัติศาสตร์ เช่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระยาอริยวงศาคตญาณ (โศภน ญาณมุนี, 2550, น. 4-7)

ภายหลังการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 การศึกษาประวัติศาสตร์แบบดังกล่าวยังคงเป็นกระแสที่ได้สืบทอดเนื่องและเสริมต่อมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่อธิบายว่าชาติไทยเป็นรัฐที่มีเอกภาพ มีศูนย์กลางที่พระมหากษัตริย์และเมืองหลวง มาสู่การเพิ่มเติมข้อมูลบางประการที่ทำให้ชาติไทยขยายใหญ่ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เน้นความต่อเนื่องเป็นแนวดิ่งที่ยาวนานและรุ่งเรืองสืบต่อกันมา ตลอดจนเป็นเจ้าของดินแดนต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียงอีกด้วย การอธิบายประวัติศาสตร์ไทยในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นจากความรู้สึก “ชาตินิยม” ภายหลังภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตกได้หมดไปแล้ว ครั้นตั้งแต่ทศวรรษ 2480 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นต้นมา ประวัติศาสตร์ชาตินิยมก็มีความเข้มข้นและชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะงานเขียนของหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งถือเป็นตัวแทนอันสมบูรณ์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยแบบชาตินิยม มีมโนทัศน์ที่ว่าชาติไทยเป็น “ชาติของคนเชื้อชาติไทย” เป็นชาติเก่าแก่ที่มีความเป็นมาและเจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณ (ยงยุทธ ชูแว่น, 2549, น. 25; สายชล สัตยานุรักษ์, 2550, น. 203) จึงนำไปสู่การสถาปนาแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม

แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม เป็นแนวการวิเคราะห์ที่มีอิทธิพลสูงมากที่สุดนับตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลของแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมมีมากจนสามารถกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทยทุกระดับชั้นในระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของแนวการวิเคราะห์ชาตินิยม โดยเน้นให้นักเรียนท่องจำเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตที่พระมหากษัตริย์หรือผู้นำมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกราชของ “ชาติไทย” และทำให้ “ชาติไทย” เจริญรุ่งเรือง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 1) ชนชั้นนำจึงเป็น “หัวใจของชาติ” เป็นผู้นำทางด้านศีลธรรมและคุณธรรม พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้มีลำดับชั้นสูงสุดในสังคมไทย (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2555, ออนไลน์)

วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาตินิยมคือ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 1) เพื่อเป็นเรื่องราวร่วมกันของความเป็นคนไทยทุกคนในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติไทยที่เป็นหนึ่งเดียว (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549, น. 24) ทำให้นักเรียนมีความสำนึกในคุณค่าและความสำคัญของผู้นำ และมีความภาคภูมิใจใน “ชาติไทย” ในด้านที่มีความยิ่งใหญ่และเจริญรุ่งเรืองมายาวนานหลายพันปี โดยเน้นความสัมพันธ์กับชาติเพื่อนบ้านในเชิงของการทำสงคราม ส่งผลให้คนไทยมองชาติเพื่อนบ้านว่าเลวร้ายและเป็นศัตรูของชาติไทย ซึ่งการมองเช่นนี้ทำให้เกิดอคติและความขัดแย้งระหว่างกัน รวมทั้งต้องการเน้นว่า “เมืองไทยนี้ดี” เพื่อให้คนไทยมีความรักและภาคภูมิใจในชาติไทย ขณะเดียวกันก็เน้นเรื่องราวของประชาชนที่เสียสละชีวิตในการรักษาเอกราชของ “ชาติไทย” เอาไว้ เพื่อทำให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าของความสามัคคีและเห็นความสำคัญของการเสียสละเพื่อชาติ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 1-3)

ในปี พ.ศ.2485 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้รับการก่อตั้งขึ้นใหม่ และจาก พ.ศ.2490 เป็นต้นไป พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้รับอิทธิพลของนักคิดนักเขียนที่กลับมาจากจีน ด้วยเหตุนี้ในช่วงเวลาตั้งแต่ทศวรรษ 2490 จึงเริ่มมีประวัติศาสตร์กระแสรองเกิดขึ้น โดยเริ่มรับเอาแนวทางของเหมาเจ๋อตุงที่เสนอการปฏิวัติจากฐานของชนบท เช่น อุดม ศรีสุวรรณ ได้เสนอแนวทางนี้เป็นระบบในหนังสือไทยกึ่งเมืองขึ้นลงในหนังสือพิมพ์มหาชน เมื่อ พ.ศ.2493 นำไปสู่การส่งผลกระทบต่อนักปัญญาชนอื่นตามมา เช่น ผลงานของจิตร ภูมิศักดิ์ เรื่อง โฉมหน้าศักดินาไทย ตีพิมพ์ในนิตยสารรับศตวรรษใหม่ 2500 ซึ่งจัดทำโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (โสภา ชานะมูล, 2550, น. 87) รวมทั้งมีบทความจำนวนหนึ่งได้ใช้แนวคิดมาร์กซิสต์มาวิเคราะห์สังคมไทย ซึ่งเป็นการเขียนประวัติศาสตร์ไทยใหม่ภายใต้กรอบการวิเคราะห์มาร์กซิสต์ เป็นแนววิเคราะห์ที่แตกต่างและเป็นปฏิปักษ์ต่อบัณฑิตศึกษาประวัติศาสตร์ชาตินิยม (ยงยุทธ ชูแว่น, 2549, น. 26) ซึ่งอิทธิพลจากภาวะสงครามเย็นก่อให้เกิดการพัฒนาแนวคิดมาร์กซิสต์ไปสู่อุดมการณ์ฝ่ายซ้ายในขบวนการนิสิตนักศึกษาที่เคลื่อนไหวในช่วงทศวรรษ 2510 โดยมีการนำงานเขียนของนักคิดฝ่ายซ้ายก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 2 มาตีพิมพ์ใหม่ เช่น งานเขียนของกุหลาบ สายประดิษฐ์ และจิตร ภูมิศักดิ์ แนวการวิเคราะห์นี้มีอิทธิพลมากในทศวรรษ 2490-2520 (คริสต เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557, น. 251-258; วริศรา ตั้งคำวานิช, 2557, น. 9) จึงนำไปสู่การเขียนประวัติศาสตร์ภายใต้แนวการวิเคราะห์มาร์กซิสต์

แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ เป็นแนวการวิเคราะห์ที่เน้นการกดขี่ขูดรีดและความขัดแย้งระหว่าง “ชนชั้นที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต” กับ “ชนชั้นผู้ใช้แรงงาน” โดยเน้นลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและ

การเมือง การเขียนประวัติศาสตร์ไทยโดยใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์เป็นกรอบจะมีลักษณะสำคัญ คือการวิเคราะห์ว่าเศรษฐกิจ (วิธีการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต) เป็นรากฐานหรือเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดลักษณะทางการเมืองและวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การเขียนประวัติศาสตร์จึงต้องมุ่งวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ หรือวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่มีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเป็นหลัก โดยหากต้องการศึกษาการเมืองหรือศิลปวัฒนธรรม ก็ต้องทำความเข้าใจเศรษฐกิจแล้วจึงเชื่อมโยงให้เห็นว่าเมื่อเศรษฐกิจเป็นเช่นนั้นแล้วมีผลต่อความขัดแย้งทางการเมืองหรือศิลปวัฒนธรรมอย่างไร เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม วรรณคดี ภาษา ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ที่จรรโลงความสัมพันธ์ทางการผลิตหนึ่งๆ เอาไว้ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 3) วัตถุประสงค์หลักของการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์อยู่ที่การทำให้ประชาชนที่ศึกษาประวัติศาสตร์ไทยได้เรียนรู้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการกดขี่ขูดรีด จึงควรทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคมให้ก้าวหน้าขึ้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 3) เพื่อให้ระบบสังคมยกเลิกการกดขี่ขูดรีดของนายทุนที่มีต่อกรรมกรผู้ใช้แรงงาน ยกเลิกสิทธิอันไร้ความชอบธรรมของมนุษย์บางคนที่ครอบครองปัจจัยการผลิตอย่างผูกขาด หรือการยกเลิกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ทรัพยากรของโลกเป็นของส่วนรวม (ใจ อึ้งภากรณ์, 2544, น. 5-6) และมุ่งเน้นสู่การเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น (แมนเดล เฮอร์เนส, 2524, น. 274)

ต่อมาในทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เถลิงอำนาจ และรุ่งเรืองจากการอุปถัมภ์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น (คริสต์ เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557, น. 236) ในระยะนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยภายใต้แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมก็ได้มีความก้าวหน้าขึ้นเช่นกัน โดยมีนักวิชาการบางคนได้ขยายเนื้อหาออกไปนอกศูนย์กลาง นำไปสู่การออกสำรวจ สืบค้นและอธิบายเรื่องราวของท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ไทยอย่างไร ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการศึกษารวมทั้งนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวออกไปสู่ต่างจังหวัด ซึ่งมีส่วนกระตุ้นอย่างสำคัญต่อการศึกษาร່ว้างทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วงเวลาประมาณ พ.ศ.2500-2520 ส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาในกรอบของประวัติศาสตร์ไทย เช่น การเขียนประวัติของบ้านเมือง จังหวัด ชุมชน บุคคลและผู้นำท้องถิ่นที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติอย่างกลมกลืน (ยงยุทธ ชูแว่น, 2549, น. 26-66) หรืออาจเรียกว่าการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม

แนววิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม เป็นแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่ผสมระหว่างประวัติศาสตร์ชาตินิยมและท้องถิ่นนิยม เป็นการอธิบาย

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติ เนื่องด้วยประวัติศาสตร์ชาตินิยม กระแสหลักทรงอิทธิพลจนทำให้การอธิบายประวัติศาสตร์จากมุมมองของท้องถิ่นไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในประวัติศาสตร์ชาติ (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2555, ออนไลน์) ด้วยเหตุนี้แนวการวิเคราะห์นี้จึงเป็นประวัติศาสตร์ที่ถือเอาสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางและกรอบคิดในการศึกษา โดยทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในฐานะเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาติไทย (ธงชัย วินิจจะกูล, 2555, น. 32) วัตถุประสงค์ของการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชาตินิยม เพื่อให้ยกย่องเชิดชูท้องถิ่นของตนเองว่าเคยยิ่งใหญ่หรือมีบทบาทสำคัญในโครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติในลักษณะที่ท้องถิ่นมีสถานะเป็นรองและต้องขึ้นต่อศูนย์กลางตลอดมา เป็นการศึกษาที่ไม่ให้ความสำคัญในศักยภาพของพลังสร้างสรรค์และภูมิปัญญาต่างๆ ของท้องถิ่น ส่วนการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงและชนกลุ่มน้อยต่างๆ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการศึกษาเพื่อให้รู้ถึงวิถีชีวิตและประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะน่าสนใจและตื่นเต้น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, น. 95)

ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2510 เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยพลังของประชาชนธรรมดา ทำให้เกิดแรงผลักดันที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสังคมในวงกว้างออกไปกว่าสังคมของผู้นำในส่วนกลาง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, น. 155) ส่งผลให้เกิดสำนึกในเรื่องราวของประชาชนหรือชาวบ้านในฐานะที่เป็นพลังผลักดันสำคัญในประวัติศาสตร์ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในสังคมไทย จึงทำให้เกิดการศึกษาเรื่องราวของชุมชนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติทางประวัติศาสตร์ เกิดการศึกษาเนื้อหาทั่วไปซึ่งเป็นวิถีชีวิตด้านต่างๆ ด้วยเหตุนี้ จึงนำไปสู่การเกิดกระแสประวัติศาสตร์สังคม และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่พัฒนาเป็นแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในเวลาต่อมา (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, น. 77-89)

แนววิเคราะห์ประวัติศาสตร์สังคม เป็นแนวการวิเคราะห์ที่เน้นการพิจารณา “ประวัติศาสตร์ทั้งหมด” (total history) ซึ่งหมายถึงการขยายการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ให้ครอบคลุมหัวข้อ อาณาบริเวณและช่วงเวลาที่หลากหลาย (ธงชัย วินิจจะกูล, 2562, น. 23) เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งรอบด้านต่อรัฐและสังคมไทยที่ประกอบขึ้นด้วยคนหลายชนชั้น ท้องถิ่น ชาติพันธุ์และเพศ รวมทั้งเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของรัฐและสังคมที่มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยนี้เกิดจากความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในยุคต่างๆ เป็นการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อสู้ เพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับชนชั้นที่มีการเอารัดเอาเปรียบ ทั้งนี้ให้ความสำคัญแก่การวิเคราะห์และอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและบทบาทของรัฐที่ส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมค่อนข้างมาก เนื่องจากพิจารณาเห็น

ว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและบทบาทของรัฐเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ของวิถีชีวิตผู้คนและสังคม จึงต้องอาศัยความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์หลายสาขาวิชามาปรับใช้เพื่อทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ (historical context) (ยงยุทธ ชูแว่น, 2549, น. 44; สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 3-5) วัตถุประสงค์ของการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมเป็นไปเพื่อสร้างความรู้ทางใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้คนหลากหลายกลุ่ม และเป็นองค์ความรู้ที่จะช่วยเสริมสร้างวิสัยทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้เข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนของสังคม รวมทั้งเข้าใจความซับซ้อนของปรากฏการณ์และปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในบริบทหรือโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจนปฏิบัติการทางสังคมของคนกลุ่มต่างๆ ในบริบทของแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ยังหวังด้วยว่าความรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมระยะยาวจะนำไปสู่การทำความเข้าใจความซับซ้อนของสังคม การตระหนักถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่และเห็นความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหาและการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายทางชนชั้น ท้องถิ่น ชาติพันธุ์และเพศ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 6)

แนววิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน เป็นแนวการวิเคราะห์ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ของสังคม หรือเน้นความไม่เปลี่ยนแปลง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2555, ออนไลน์) เสนอภาพของเศรษฐกิจไทยในชนบทเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่ยุคศักดินาจนถึงยุคหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง โดยการอธิบายว่าในอดีตสังคมชนบทไทยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพากันเองในหมู่บ้าน ปัจจัยที่ทำให้หมู่บ้านพึ่งพากันเองได้สำเร็จคือวัฒนธรรมความเป็นชุมชนอันประกอบไปด้วยส่วนประกอบสำคัญ เช่น ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเกื้อหนุนกันในลักษณะเครือญาติ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถูกใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น (ธ ปิติตล, ม.ป.ป, น. 17) แต่คุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในชุมชนได้ถูกทำลายไปเกือบหมดสิ้น เมื่อวัฒนธรรมทุนนิยมคุกคามชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ ผลักดันให้ชาวบ้านเกิดการแข่งขันและเอาวัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน โดยระบบทุนนิยมได้สร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยมเพื่อกระตุ้นความปรารถนาในการบริโภคให้ไม่รู้จักความพอดี ผลักดันให้ชุมชนและชาวบ้านถูกดูดกลืนเข้าสู่สังคมเมือง นำไปสู่การล่มสลายของชุมชนมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2548, น. 32-33) วัตถุประสงค์ของการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์แบบวัฒนธรรมชุมชนมีเป้าหมายอยู่ที่การรักษาและรื้อฟื้น “ความเป็นชุมชน” แบบไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2555, ออนไลน์) มุ่งหอยหาอดีตชุมชนหมู่บ้านที่สามารถพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจและการเมือง เศรษฐกิจของคนในหมู่บ้านถูกหล่อเลี้ยงด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนสามารถช่วยให้หมู่บ้านอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพได้ การเมืองในหมู่บ้าน

เป็นการเมืองที่มีความสามัคคีและสมานฉันท์ สมาชิกในชุมชนอยู่ภายใต้ระบบที่เคารพผู้อาวุโส เคารพธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติ (ธร ปิตติล, ม.ป.ป, น. 27)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปลายทศวรรษ 2510 ยังได้ส่งผลกระทบไปถึงการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นโดยทั่วไป เพราะได้ปลูกจิตสำนึกให้มีการศึกษาเรื่องราวของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายถึงประวัติศาสตร์ของพวกเขาด้วย ประกอบกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้เรียนรู้เรื่องราวของตัวเองมากยิ่งขึ้น มีการตั้งศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น มีการจัดสัมมนาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง (ยงยุทธ ชูแว่น, 2549, น. 50-51) ในทศวรรษ 2520 แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเติบโตจริงจังและขยายตัวมาก เนื่องด้วยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทยเกิดขึ้นท่ามกลางบริบททางการเมืองและวัฒนธรรมที่เป็นผลจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้แก่ การตื่นตัวสงสัยต่อความคิดความรู้ที่ครอบงำสังคมไทยตลอดยุคเผด็จการ นำไปสู่การแสวงหาความรู้ใหม่อย่างมากมาย ครั้นเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2520 การต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในประเทศค่อยๆ ลดลงตามลำดับ ความกังวลต่อการแยกตัวต่อต้านกรุงเทพฯ ลดลง ภาวะดังกล่าวจึงส่งผลให้การส่งเสริมเรื่องราวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของท้องถิ่นไม่ก่อให้เกิดความวิตกต่อความมั่นคงแห่งรัฐ ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอันเป็นรายได้ของประเทศและท้องถิ่น (ธงชัย วินิจจะกูล, 2555, น. 29-30) แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเฟื่องฟูขึ้น

แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับสังคม และความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกัน ทั้งด้านประเพณี ความเชื่อ และความทรงจำ โดยถือเอาท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางการอธิบายทางประวัติศาสตร์ (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2555, ออนไลน์) ให้ความสำคัญกับชีวิตผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนนอกศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง ส่งผลให้เนื้อหาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมองภาพอดีตจาก “ข้างล่าง” ขึ้นไปสู่ “ข้างบน” (ทวิศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554, น. 32) วัตถุประสงค์ของการสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ที่การทำให้ผู้คนในท้องถิ่นตระหนักในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเองมากขึ้น (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2555, ออนไลน์) เกิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ความภูมิใจในการต่อสู้ของบรรพบุรุษ การรื้อฟื้นสำนึกประวัติศาสตร์ที่เป็นความทรงจำร่วมของชุมชนขึ้นมาก็จะทำให้เกิดสายสัมพันธ์ที่โยงใยให้คนในท้องถิ่นพร้อมที่จะปกป้องรักษาชุมชน อันหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือสมบัติของชุมชนที่คนในชุมชนมีสิทธิและเป็นเจ้าของสืบทอดร่วมกัน (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551, น. 372)

ดังนั้น การสถาปนารัฐสมัยใหม่จึงนำไปสู่การสถาปนาแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่สถาปนาขึ้นได้ถูกเน้นย้ำและครอบงำความรู้ความคิดของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ในขณะที่เดียวกันความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้นำไปสู่การเกิดแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์อื่นๆ ทั้งแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สังคม แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน และแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

จากรายงานการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ผลการวิจัยพบว่า ครูยังขาดการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรเพื่อนำมาจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้จึงยึดแบบเรียนของสำนักพิมพ์เอกชนเป็นหลัก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558, น. 15) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิงเนื้อหาแบบเดิมที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตรใหม่ โดยในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการให้สำนักพิมพ์เอกชนสามารถตีพิมพ์แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์จำหน่ายได้อย่างค่อนข้างอิสระ แต่ก็มีคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบและแก้ไข (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2557, ออนไลน์) สะท้อนว่ารัฐยังคงรักษาอำนาจในการตรวจสอบและอนุญาตการใช้แบบเรียนในโรงเรียน ด้วยเหตุนี้ แบบเรียนจึงยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการถ่ายทอดอุดมการณ์ชาติให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธีระ นุชเปี่ยม, 2552, น. 40; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557, น. 42) เพื่อสร้างพลเมืองในอุดมคติและปลูกฝังอุดมการณ์ของรัฐให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการประกาศทำการปรับวิธีจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ใหม่ เพื่อให้นักเรียนมีความรักชาติ ปลูกฝังจริยธรรม เสริมสร้างความสามัคคี และประชาธิปไตยที่ถูกต้องภายใต้ค่านิยม 12 ประการ ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง (ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2561, น. 80) และเป็นเครื่องมือทางการเมืองอีกครั้งโดยปริยาย อย่างไรก็ตาม หากไล่เรียงเนื้อหาแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์จะพบว่าเรื่องเล่าเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ผลิตซ้ำ (reproduction) อุดมการณ์ชาตินิยมแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง (รวีวรรณ รักถิ่นกำเนิด, 2557, ออนไลน์) จากการสุ่มและวิเคราะห์แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 พบว่าแบบเรียนวางโครงเรื่องโดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ดังประเด็นต่อไปนี้

1. แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม

มโนทัศน์ “เมืองไทยนี้ดี” เป็นมโนทัศน์ตามแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม เป็นมโนทัศน์หลักสำคัญที่แบบเรียนแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนประเทศไทย ซึ่งเป็นดินแดนที่ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ส่งผลให้มีการตั้งถิ่นฐานในดินแดนแห่งนี้มาอย่างยาวนานนับตั้งแต่โบราณ โดยเริ่มตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคประวัติศาสตร์แบบเรียนกล่าวถึงความเป็นมาของชาติไทยว่า

“ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 รัฐไทเริ่มก่อตัวขึ้นทั้งในและนอกดินแดนประเทศไทย แล้วขยายตัวไปในลักษณะการแบ่งคนจากชุมชนเก่าไปสร้างชุมชนใหม่ การสร้างบ้านแปงเมือง เกิดจากกลุ่มเมืองที่เป็นเครือญาติมีวัฒนธรรมเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บ้านเมืองเหล่านี้ค่อยๆ พัฒนาจนปรากฏชื่อเป็นกลุ่มนครรัฐกระจายนอกดินแดนไทยในราวพุทธศตวรรษที่ 17 เช่น แคว้นสิบสองจุไทย (เจ้าไท) ในดงเกีย แคว้นสิบเก้าเจ้าฟ้าในลุ่มน้ำสาละวิน และแคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของพม่า ซึ่งคนไทในรัฐนี้เป็นเพียงประชากรเผ่าหนึ่งของน่านเจ้ามิใช่ผู้ปกครอง ส่วนดินแดนที่อยู่ถัดลงมาทางใต้ริมลำน้ำโขงฝั่งขวาจะเป็นโยนกเชียงแสนและฝั่งซ้ายเป็นล้านช้าง...”

(วงเดือน นาราสัจ และ ชมพูนุท นาคริักษ์, 2558ก, น. 89)

โครงเรื่องประวัติศาสตร์ไทยในแบบเรียนเป็นการเน้นความยิ่งใหญ่ของชนชาติไทยว่ามีความยิ่งใหญ่รุ่งเรือง โดยในช่วงแรกไทยยังยอมอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐที่มีอำนาจเข้มแข็ง แต่ผู้นำมีความสามารถในการรับวัฒนธรรมภายนอกที่รุ่งเรืองมาปรับให้สอดคล้องกับขนบจารีตเดิม เพื่อสร้างความแข็งแกร่งแข่งขันกับเจ้าของพื้นที่เดิม จนมีโอกาสปกครองตนเองโดยอิสระในราวพุทธศตวรรษที่ 18 เช่น รัฐสุโขทัย รัฐโยนกเชียงแสน รัฐล้านนา รัฐศรีโคตรบูร รัฐล้านช้าง รัฐอยุธยา รัฐนครศรีธรรมราช เป็นต้น โดยพิจารณาว่ารัฐสุโขทัยเป็นอาณาจักรแรกเริ่มของคนไทย และพิจารณาว่ารัฐไทยร่วมสมัยเป็นเพียงอาณาจักรโบราณในดินแดนประเทศไทยเท่านั้น โดยได้พยายามยัดเยียดประวัติศาสตร์ของอาณาจักรสุโขทัยเข้ากับอาณาจักรอยุธยาให้เป็นเส้นตรงเพื่อให้ภาพต่อเนื่องของผู้ปกครองและวิถีชีวิตของผู้คนจากสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ แบบเรียนกล่าวถึงการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยและโครงเรื่องประวัติศาสตร์ไทยว่า

“บรรพบุรุษของไทยได้สถาปนากรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานีของคนไทยเมื่อ พ.ศ. 1792 และได้สร้างสรรค์ความเจริญในด้านต่างๆ ที่เป็น

เอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมากมาย ทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อาณาจักรสุโขทัยสามารถดำรงอยู่ได้ 200 กว่าปี จึงถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2558ก, น. 87)

“นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 700 ปี คนไทยมีอาณาจักรต่อเนื่องกันมา คือ สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และ รัตนโกสินทร์...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2558ค, น. 49)

บทบาทของพระมหากษัตริย์และราชวงศ์เป็นสิ่งที่แบบเรียนทุกเล่มให้ความสำคัญสูงยิ่ง สะท้อนอิทธิพลของแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม โดยเน้นกล่าวถึงคุณูปการของพระมหากษัตริย์ในอดีตที่สำคัญ ซึ่งนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงตราบจนปัจจุบัน นอกจากเป็นผู้นำทางการเมืองแล้ว แบบเรียนยังให้ภาพพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรมแบบพุทธศาสนา แบบเรียนกล่าวถึงพระมหากษัตริย์สุโขทัยว่า

“พระมหากษัตริย์สุโขทัยในช่วงแรกที่กษัตริย์ดำรงสถานภาพพ่อขุนพระองค์จะปกครองสั่งสอนดูแลประชาชนโดยตรง แต่เมื่อเปลี่ยนเป็นธรรมราชา ต้องใช้การปกครองทางอ้อมผ่านตัวแทนคือขุนนางและพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งวรรณกรรมเชิงสั่งสอนต่างๆ โดยมีหลักทศพิธราชธรรมเป็นหัวใจในการบริหาร...”

(วงเดือน นาราสัจจ์ และ ชมพูนุท นาควิรักษ์, 2558ก, น. 109)

ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาอาณาจักรอยุธยา แม้พระมหากษัตริย์อยุธยาจะมีลักษณะเป็นสมมติเทพที่มีอำนาจสูงสุดในอาณาจักร แต่ในทางปฏิบัติพระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อความเป็นธรรมมิกราชา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักจักรวรรดิวัตร เป็นต้น เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมตามคติจักรพรรดิราชา กล่าวคือ ความเป็นราชาเหนือราชาที่ทรงทศพิธราชธรรม ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์อยุธยาจึงมีความสามารถแบบนักรบที่แผ่ขยายอำนาจไปยังดินแดนต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองยาวนานถึง 417 ปี แบบเรียนกล่าวถึงพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรว่า

“พระราชกรณียกิจสำคัญเมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากกระบิดาจึงเป็นการทำสงครามกับพม่า ระยะแรกเป็นสงครามราชธานีจากการคุกคามของพม่า จนหลังจากได้รับชัยชนะจากสงครามยุทธหัตถีที่

พระทำต่อพระมหาอุปราช (มังคยอ-ขวา) ใน พ.ศ.2135 อยู่ยงจึงเป็นฝ่ายตอบได้รุกเข้าไปโจมตีพม่า พร้อมทั้งขยายอำนาจไปในดินแดนใกล้เคียง ทั้งมอญ พม่า เขมร ล้านนา ล้านช้าง...”

(วงเดือน นาราวัจ และ ชมพูนท นาครีรักษ์, 2558ข, น. 157)

ส่วนในยุคสมัยปฏิรูปประเทศ แบบเรียนให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำหรือพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย ส่งผลให้ชาติไทยมีความศิวิไลซ์เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ การเน้นบทบาทและความสำเร็จด้านพระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย ซึ่งการอธิบายในมุมมองความสามารถของผู้นำเพียงอย่างเดียวทำให้ละเลยบริบททางประวัติศาสตร์ที่รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับโลก ประวัติศาสตร์แง่นี้จึงขาดมุมมองที่รอบด้าน ละเลยพลเมืองไทยส่วนใหญ่ในประวัติศาสตร์ เน้นเฉพาะบุคคลสำคัญที่เป็นพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำที่มีส่วนในการพัฒนาประเทศจากบนลงล่าง แบบเรียนกล่าวถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์ว่า

“รัชกาลที่ 5 ทรงดำเนินการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้ไทยเป็นประเทศที่เจริญและทันสมัยตามแบบตะวันตก เพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ การปฏิรูประยะแรกเป็นการจัดระเบียบด้านการเงินการคลังของประเทศให้เป็นสากล ปรับปรุงการปกครองและสังคมไทย โดยยกเลิกทาสและระบบไพร่ และปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูประยะที่สองคือ การปฏิรูปการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปฏิรูปกฎหมายและการศาล ปฏิรูปการคมนาคม รวมทั้งดำเนินนโยบายทางการทูต เสด็จประพาสต่างประเทศ และยินยอมเสียดินแดนบางส่วนเพื่อแลกกับเอกราช...”

(วงเดือน นาราวัจ และ ชมพูนท นาครีรักษ์, 2558ค, น. 102)

“ปัจจัยที่ส่งเสริมความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง ประการหนึ่งเพราะพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ในสมัยปรับปรุงและปฏิรูปประเทศ ทรงรู้ทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในนานาประเทศ ทรงมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า มองการไกลสมกับเป็นผู้นำในปฏิรูปประเทศให้เกิดความมั่นคงและรักษาเอกราชของชาติไว้ได้...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ, วุฒิชัย มูลศิลป์, สัญชัย สุวังบุตร, อนันต์ชัย เลหาะ

พันธุ์, และ ชาศริต ชุ่มวัฒนะ, 2558, น. 36)

บุคคลสำคัญส่วนใหญ่ในแบบเรียนจะเน้นให้ความสำคัญกับเพศชาย อันสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมและสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นการตอกย้ำและจรรโลงตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงในสถานะที่ต่ำกว่าชายตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน แบบเรียนกล่าวถึงบุคคลสำคัญที่มีส่วนในการพัฒนาชาติไทยว่า

“ประวัติศาสตร์ชาติไทยนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มีบุคคลสำคัญหลายท่านที่มีส่วนในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทยให้กับสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง บุคคลสำคัญเหล่านี้มีทั้งพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางและชาวต่างประเทศ ซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ประวัติและผลงานของท่านเหล่านี้ เพื่อจะได้เกิดความภาคภูมิใจว่ากว่าที่ประเทศไทยจะมั่นคงเป็นปึกแผ่นเช่นทุกวันนี้ ล้วนเกิดจากความเสียสละและความรักชาติของบรรพบุรุษไทย...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2558ค, น. 89)

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการกล่าวถึงบุคคลสำคัญเพศหญิงที่มีคุณูปการต่อชาติไทยอยู่บ้าง แต่มักเน้นบทบาทในการเป็นนักรบแบบชาย เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ความรักและเสียสละเพื่อชาติ แบบเรียนกล่าวถึงวีรกรรมของสมเด็จพระศรีสุริเยทนต์ว่า

“สมเด็จพระศรีสุริเยทนต์ พระมเหสีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระองค์ได้โดยเสด็จพระสวามีในการป้องกันบ้านเมืองจากศึกพม่า แต่เมื่อกองทัพไทยประทะกับกองทัพพม่า สมเด็จพระศรีสุริเยทนต์เกรงว่าพระสวามีจะเป็นอันตราย จึงใส่ช้างเข้าขวางไว้ จึงถูกพระเจ้าแปรฟันด้วยพระแสงของ้าว สิ้นพระชนม์...”

(ชมพูนุท นาคริรักษ์, วงเดือน นาราวัจ, และ มิตรชัย กุลแสงเจริญ,

2558, น. 149)

ในขณะที่เดียวกันก็กล่าวถึงบุคคลสำคัญเพศหญิงในบทบาทด้านอื่นๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านวรรณกรรม ด้านการศาสนา ด้านกิจกรรมสังคม ด้านการสาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งบุคคลสำคัญส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์และชนชั้นนำแทบทั้งสิ้น แบบเรียนกล่าวถึงบทบาทของสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถว่า

“พระองค์สนับสนุนให้สตรีไทยใช้วิธีการคลอดแบบตะวันตก มีการก่อตั้งโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์ขึ้นในโรงพยาบาลศิริราช เพื่อผลิตนาง

พยาบาลผดุงครรภ์สำหรับการคลอดแบบใหม่ นอกจากนี้ยังทรงริเริ่ม
ก่อตั้งสภาอุณาโลมแดง (สภากาชาดไทย)..."

(ชมพูนุท นาศิริรักษ์ และคนอื่น ๆ, 2558, น. 153)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐส่วนใหญ่พบว่า แบบเรียนประวัติศาสตร์อธิบาย
ความสัมพันธ์ในด้านการเมืองเท่านั้น โดยละเลยมิติด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ สังคม
วัฒนธรรม และการค้า ฯลฯ ด้วยเหตุนี้แบบเรียนจึงกล่าวถึงในมุมมองเชิงศึกสงครามเป็นส่วนใหญ่
แต่ก็มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงมิตรไมตรีบ้าง ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประวัติศาสตร์บาดหมางที่
สร้างความไม่เข้าใจกันระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน แบบเรียนกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
ไทยกับลาวว่า

"รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียง
จันทร์พยายามตั้งตนเป็นอิสระ ทางกรุงเทพฯ ได้ส่งทัพไปปราบได้สำเร็จ
จึงนำตัวเจ้าอนุวงศ์และครอบครัวมาควบคุมที่กรุงเทพฯ จนเจ้าอนุวงศ์ถึง
แก่พิราลัย..."

(วงเดือน นาราวัจจ์ และ ชมพูนุท นาศิริรักษ์, 2558ค, น. 132)

"ในสมัยรัตนโกสินทร์ความสัมพันธ์ไทยกับพม่านับเป็นสงครามที่
ต่อเนื่องจากสมัยธนบุรี สงครามไทยกับพม่าที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์
คือ สงครามเก้าทัพ พ.ศ.2328 พระเจ้าปดุงแห่งราชวงศ์อลองพญาของ
พม่ามีนโยบายปราบหัวเมืองและแคว้นต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนเกียรติยศ จึง
จัดเตรียมกำลังพลจำนวนมาก จัดเป็นทัพใหญ่จำนวน 9 ทัพ ยกเข้าไทย
ตั้งแต่หัวเมืองเหนือจนถึงหัวเมืองทางใต้ ทั้งทางบกและทางเรือ..."

(วงเดือน นาราวัจจ์ และ ชมพูนุท นาศิริรักษ์, 2558ค, น. 134)

ส่วนในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่จักรวรรดินิยมตะวันตกแผ่ขยายอิทธิพลมายังภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบบเรียนให้ภาพเจ้าอาณานิคมตะวันตก ได้แก่ อังกฤษและฝรั่งเศส ใน
ฐานะผู้รุกรานและเป็นศัตรูของชาติไทย ส่งผลให้ไทยเสียดินแดน (ที่เคยเป็นประเทศราช) แม้ไม่ได้
กล่าวถึงเหตุการณ์เสียดินแดนโดยตรงดังเช่นแบบเรียนในอดีตก็ตาม แต่ก็พยายามชี้ให้เห็นว่าไทย
ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งแสดงนัยความเป็นหนึ่งในภูมิภาค แบบเรียน
กล่าวถึงเหตุการณ์การเสียดินแดนว่า

“ฝรั่งเศสขยายอำนาจเข้าไปในกัมพูชาและลาว ซึ่งเป็นประเทศราช
ของไทย โดยใน พ.ศ.2410 ได้เขมรด้านตะวันออก พ.ศ.2436 ได้ดินแดน
ลาวส่วนใหญ่ และต่อมาได้กัมพูชาและลาวส่วนที่เหลือจากไทย...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2558ก, น. 139)

2. แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม

การสถาปนาประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่อาณาจักรใน
ภาคกลาง ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ไทยไม่มีความยืดหยุ่นกับท้องถิ่น จึงได้มีความพยายามเชื่อมโยง
ประวัติศาสตร์สุโขทัย (ประวัติศาสตร์ชาติ) กับท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเป็นแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นชาตินิยมที่รัฐในภาคกลางเป็นศูนย์กลางการศึกษา เพื่อสร้าง “สำนึกความเป็นชาติ” ให้
นักเรียนตระหนักถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในส่วนกลางและท้องถิ่น เช่นกรณีของ
ความเป็นพระสหายของพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัยและพญามังรายแห่งอาณาจักร
ล้านนา แบบเรียนกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยและล้านนาว่า

“พญามังรายใช้นโยบายผูกมิตรกับรัฐไทยอื่นๆ คือ แคว้นพะเยาใน
เขตกว๊านพะเยา และรัฐสุโขทัยในเขตลุ่มน้ำยม...”

วงเดือน นาราสัจจ์ และ ชมพูนุท นาศิริรักษ์ (2558ก, น. 90)

นอกจากนี้ ยังมีการเชื่อมโยงวีรกรรมของคนในท้องถิ่นเข้ากับประวัติศาสตร์
ไทยอย่างแนบเนียน ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ความรักชาติและเสียสละต่อชาติแก่นักเรียน ดัง
กรณีของชาวบ้านบางระจันที่จัดตั้งค่ายขึ้นเพื่อต่อสู้กับกองทัพพม่าอย่างกล้าหาญและเสียสละ
แบบเรียนกล่าวถึงวีรกรรมของชาวบ้านบางระจันว่า

“วีรกรรมของชาวบ้านบางระจันในครั้งนั้นแสดงออกถึงความกล้า
หาญ รักชาติบ้านเมือง แม้สละชีวิตก็ยอม รัฐบาลไทยจึงได้สร้าง
อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจในเรื่องความรักชาติ
ให้กับอนุชนรุ่นหลังสืบไป...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2558ข, น. 52)

3. แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน

แบบเรียนกล่าวถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในลักษณะที่เป็นมรดกตก
ทอดจากบรรพบุรุษ และได้รับการสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สามารถสืบต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน
แบบเรียนกล่าวถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยว่า

“วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษสืบต่อมาถึงคนไทยในปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และความเจริญรุ่งเรืองของคนไทยได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การเรียนรู้ในเรื่องวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่คนไทยจะได้ตระหนักถึงปัจจัยและบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อสังคมปัจจุบัน และจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่สังคมไทย...”

(ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2558ค, น. 141)

แบบเรียนกล่าวถึงภูมิปัญญาไทย เช่น อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ ยารักษาโรค การสร้างบ้านเรือน เป็นต้น สะท้อนแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนอย่างเด่นชัด การอธิบายชุมชนหมู่บ้านไทยด้วยมุมมองที่หยุดนิ่งและไม่เปลี่ยนแปลง อนึ่งรวมกับนำภาพชนบทในอดีตมาซ้อนทับกับชนบทในปัจจุบัน ทั้งที่ชนบทในปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปคล้ายกับชุมชนเมืองและเข้าสู่การกลายเป็นเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ การให้ภาพดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนมีวิธีคิดที่ไม่เป็นประวัติศาสตร์ กล่าวคือ มองไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของสังคม ดังกรณีแบบเรียนกล่าวถึงภูมิปัญญาไทยภาคกลางว่า

“การเลือกถิ่นที่อยู่ในภาคต่างๆของไทยมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ ดังนี้ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย การตั้งบ้านเรือนจึงมักสร้างอยู่ตามริมแม่น้ำเป็นแนวยาวไปตลอดทั้งสองฝั่งของลำน้ำ...”

(ชมพูนุท นาศิริรักษ์ และคนอื่นๆ, 2558, น. 181)

อนึ่ง แบบเรียนปัจจุบันออกแบบให้มีการแทรกเสริมเครื่องมือต่างๆ เพื่อการรับรู้ที่ง่ายขึ้น แต่ก็แฝงไปด้วยข้อสนเทศบางประการ ได้แก่ แผนที่ เส้นเวลา และภาพจำลองเหตุการณ์สำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความรู้ที่มีต่อเพื่อนบ้านอย่างปฏิเสธไม่ได้ โดยแผนที่เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการสร้างภาพตัวแทนและถูกนำมาใช้อย่างยาวนานในการสร้างตัวตนประวัติศาสตร์ชาตินิยมและความเป็นไทยขึ้นมา แผนที่แสดงอาณาเขตนอกจากเป็นจินตนาการถึงความจริงชุดหนึ่งไปเป็นข้อสนเทศบนกระดาษแล้ว มันยังเป็นการแสดงเสียหนึ่งของเวลาที่รัฐมีอำนาจไปถึงเนื่องจากว่าอำนาจที่เข้มแข็งของรัฐมักขึ้นอยู่กับระบบขนส่งและข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงการจัดการกำลังทหารที่มีประสิทธิภาพ สำหรับแผนที่อาณาจักรอยุธยาคืออาณาจักรอันเกรียงไกรของพระมหากษัตริย์นักรบอย่างสมเด็จพระนเรศวรที่มีดินแดนกว้างขวาง สร้างความอึดอ้อมใจอันเป็น

เชื้อที่หล่อเลี้ยงอุดมการณ์ชาตินิยมให้เติบโตต่อไป หรือแผนที่การเสียดินแดนให้กับจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งเป็นความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ที่จับต้องได้จริง ในขณะที่เส้นเวลาที่มีการเลือกใช้เหตุการณ์สำคัญที่ส่วนใหญ่ผูกอยู่กับพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำเป็นสำคัญ และภาพจำลองเหตุการณ์สำคัญถูกนำมาใช้เพื่อความสมจริงประกอบกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่อัดแน่นเต็มไปด้วยตัวอักษร เช่น สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ การทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวร ภาพสมเด็จพระศรีสุริเยทนต์ทอดคอสั่ง เป็นต้น ซึ่งช่วยสร้างความทรงจำร่วมที่ไม่มีมิติและแบนราบให้เห็นถึงความสัมพันธ์ด้านความขัดแย้งและสงครามที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน (ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2561, น. 128-133)

ดังนั้น ประวัติศาสตร์แห่งชาติในแบบเรียนที่ใช้กรอบแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมเป็นสำคัญ โดยมุ่งอธิบายการตั้งอาณาจักรของคนไทยเป็นเส้นตรงที่เริ่มจากอาณาจักรสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ซึ่งไม่มีตำแหน่งแห่งที่สำหรับท้องถิ่น หากจะมีเพียงการอธิบายภายใต้แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยมที่พยายามยึดโยงส่วนกลางกับท้องถิ่น โดยความเจริญรุ่งเรืองและศิวิไลซ์ของอาณาจักรไทยเป็นผลมาจากการนำของพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำที่มีความรู้ความสามารถ ประชาชนเป็นเพียงองค์ประกอบเล็กๆ ในประวัติศาสตร์ที่ต้องพึ่งพาและอยู่อย่างร่มเย็นภายใต้ร่ม “พระบรมโพธิสมภาร” จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่มี “ประวัติศาสตร์ของประชาชน” ในแบบเรียน อีกด้านหนึ่ง ประวัติศาสตร์ฉายภาพความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในมิติของสงคราม ซึ่งสร้างจินตภาพของเพื่อนบ้านให้กลายเป็นศัตรู เกิดทัศนคติดูถูกเหยียดหยาม ความเกลียดชังและการไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้หากพิจารณาในส่วนของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ประวัติศาสตร์แห่งชาติมุ่งใช้แนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนมองสภาพสังคมที่หยุดนิ่งและไม่เปลี่ยนแปลง นำไปสู่จินตภาพและผลิตซ้ำชนบทในอุดมคติอันที่ไม่เห็นมิติของความขัดแย้ง ประวัติศาสตร์แนวนี้นี้จึงไม่สอดคล้องกับวิถีคิดของประวัติศาสตร์ที่เน้นความเปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับอดีตทางชาติพันธุ์ผ่านการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์

อดีตทางชาติพันธุ์เป็นวาทกรรมที่ใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการสร้างความหมายเพื่อจำแนกแยกแยะกลุ่มชนต่างๆ บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในกรณีของสังคมไทยเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกของกระบวนการสร้างรัฐสมัยใหม่ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553, น. 230) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อสถาปนาความเป็นไทยและสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวในฐานะพลเมืองของชาติ โดยใช้วิชาประวัติศาสตร์และระบบการศึกษาของรัฐเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพความเป็นอื่นให้กับกลุ่มชนต่างๆ ในชาติ นำไปสู่ความขัดแย้ง ความ

หวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีแนวโน้มนำไปสู่การเลือกปฏิบัติในฐานะคนอื่น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับอคติทางชาติพันธุ์ผ่านการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์มีรายละเอียดดังนี้

มโนทัศน์ว่าด้วยอคติ

อคติ (prejudice) เป็นเจตคติ (attitude) ที่เป็นการรู้สึกเชิงลบต่อบุคคลหรือกลุ่ม เพราะเขาเป็นสมาชิกของกลุ่มหนึ่ง (นพมาศ อึ้งพระ, 2553, น. 272) อันเป็นมายาคติและทำให้เกิดแนวคิดอันไม่ยุติธรรมต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวกับอารมณ์และพฤติกรรมของกลุ่ม (Brown, 1995, p. 14) ซึ่งอคติเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของผู้คนบนฐานของลักษณะบุคลิกภาพที่แท้จริงหรือบุคลิกภาพที่ปรากฏของสมาชิกกลุ่ม (Calhoun, Light, และ Keller, 1997, p. 216) ซึ่งมนุษย์มีแนวโน้มที่จะจัดวางสิ่งต่างๆ ให้เป็นประเภท (categorization) เพราะการจัดประเภททำให้ง่ายต่อการรับรู้ เช่น สีผิว เพศ อายุ ศาสนา สัญชาติ ชาติพันธุ์ เป็นต้น การแบ่งคนเป็นประเภทส่งผลให้การปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นง่ายขึ้น วิธีการจัดกลุ่มที่สำคัญคือจัดให้เขาเป็นสมาชิกกลุ่มตน (ingroup members) และสมาชิกกลุ่มอื่น (outgroup members) กล่าวอีกนัยคือการแบ่งเป็น “พวกเรา” และ “พวกเขา” โดยคนส่วนใหญ่คิดว่าคนอื่นหรือกลุ่มอื่นมีสมาชิกที่เหมือนกันทั้งหมด ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะเราไม่มีโอกาสทำความรู้จักกับคนกลุ่มอื่น และการไม่รู้จักรักอาจมีผลทำให้เกิดอคติ (นพมาศ อึ้งพระ, 2553, น. 273-274)

อคติจึงเกิดจากการใช้อัตลักษณ์ในการแบ่ง “พวกเรา” และ “พวกเขา” มนุษย์จะรู้สึกมั่นคงด้วยอัตลักษณ์เหล่านี้ กล่าวคือ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าเราเป็นใครและใครไม่ใช่พวกเรา ในแง่นี้อัตลักษณ์จึงเปรียบประดุจกำแพงทำหน้าที่ปกป้องรักษาพวกเราไว้ภายใน ในขณะที่เดียวกันกำแพงนั้นมีคุณสมบัติอื่นด้วย กล่าวคือ ทำให้พวกเราไม่อาจมองเห็นและทำความเข้าใจในมุมมองของเขาได้ และกำแพงยังเป็นตัวปิดกั้นไม่ให้พวกเรามองเห็นสถานการณ์จากมุมมองของเราด้วยเช่นกัน ภายใต้มายาการแห่งอัตลักษณ์นี้ หากเกิดความขัดแย้งขึ้นจะส่งผลให้มนุษย์สามารถใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่นได้ง่าย (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2549, น. 40; นพมาศ อึ้งพระ, 2553, น. 275) เนื่องด้วยมนุษย์เป็นสัตว์สังคม เราไม่ได้มีเพียงอัตลักษณ์ส่วนบุคคล แต่เรายังมีอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) โดยทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity theory) ได้เสนอว่า เราจัดประเภท (we categorize) เพราะรู้สึกว่าการจัดผู้คน รวมทั้งตัวเราเองเป็นประเภทมีประโยชน์ การจัดให้เป็นคนไทย คนอังกฤษ เป็นวิธีที่เราจะบอกว่าเขาเป็นอะไร โดยเรารับอัตลักษณ์ (we identity) เพื่อเชื่อมตัวเองกับกลุ่มและได้ความภาคภูมิใจจากการเชื่อมโยง จากนั้นเราจึงเปรียบเทียบ (we compare) กลุ่มของเรากับคนกลุ่มอื่น พร้อมมีอคติเข้าข้างกลุ่มตน โดยเมื่อเรารับอัตลักษณ์ทางสังคม เราจะทำตามบรรทัดฐานของกลุ่ม เราจะมีอคติเมื่อกลุ่มของ

ตนถูกข่มขู่คุกคามความสามัคคีของกลุ่ม เช่น ความเป็นสื่อเหลือง ความเป็นสื่อแดง ความเป็นคนไทย เป็นต้น ยิ่งรับอัตลักษณ์ของกลุ่มตนก็ยิ่งชอบกลุ่มตน และมีอคติต่อกลุ่มอื่นมากขึ้น (นพมาศ อุ้งพระ, 2553, น. 283)

อคติจึงไม่ใช่ทัศนคติส่วนบุคคล แต่อคติมีลักษณะเหมือนบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553, น. 203) อคติถูกสร้างผ่านการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ผ่านการซึมซับเรียนรู้จนเกิดอคติไม่ชอบและปฏิเสธคนบางกลุ่ม (พระไพศาล วิสาโล, 2550, น. 50) การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยตรงและโดยอ้อม การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง เช่น การเรียนรู้ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ การอบรมสั่งสอนโดยครอบครัว เป็นต้น ในขณะที่การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อมเป็นการขัดเกลาที่มีปฏิบัติการหล่อหลอมมนุษย์อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน เช่น การชมภาพยนตร์ การดูละคร การอ่านหนังสือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การขัดเกลาทางสังคมที่ทรงประสิทธิภาพมากที่สุดก็คือ การจัดการศึกษาแผนใหม่โดยรัฐ เพราะการศึกษามีเป้าหมายมีบทบาททางการเมือง กล่าวคือ การศึกษาเป็นไปเพื่อเตรียมคนเข้าสู่ระบบการปกครองที่รัฐพึงปรารถนา หากรัฐบาลเห็นว่าระบบการปกครองที่กำลังใช้อยู่เหมาะสมแล้ว รัฐก็ใช้ระบบการศึกษาในการอบรมนักเรียนให้มีลักษณะสอดคล้องกับระบบการปกครองนั้นๆ (วิทย์ วิศุทเวทย์, 2544, น. 32-33) ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การเกิดอคติ

อคติเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการหลายประการ ได้แก่ อคติช่วยบอกตำแหน่งแห่งที่ว่าเป็นใคร ซึ่งอาจช่วยลดความวิตกกังวลของคนที่ไม่มั่นใจในตนเองและช่วยเสริมสร้างความสุข เพราะคิดว่าตนเองเหนือกว่าและมีคุณค่ากว่าคนอื่น ส่วนในทางจิตใจอคติเสริมภาพลักษณ์และความภูมิใจในตน การดูถูกคนอื่นช่วยสร้างภาพลวงว่าตนมีความเหนือกว่า (นพมาศ อุ้งพระ, 2553, น. 275-276) โดยอคติและพฤติกรรมที่เกิดจากอคติ เช่น การกีดกัน (discrimination) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) และความรุนแรง (violence) โดยอคติมักเกิดขึ้นเมื่อคนมีความแตกต่างกัน เช่น สีผิว เพศ ศาสนา ชาติพันธุ์ เป็นต้น และใช้ความแตกต่างดังกล่าวแบ่งแยกพวกเราและพวกเขา โดยพยายามสร้างความเชื่อว่าทุกอย่างเกี่ยวกับพวกเรานั้นดี และทุกอย่างเกี่ยวกับพวกเขาเป็นเรื่องเลว อคติเกิดขึ้นเมื่อมีการเหมารวม (stereotyping) และมักคิดว่าคนกลุ่มอื่นเหมือนกันหมด (นพมาศ อุ้งพระ, 2554, น. 365) เพราะการเหมารวมเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจ และนำไปสู่การปฏิบัติต่อพวกเขาตามการเหมารวม การจัดคนเป็นประเภทไม่ได้เป็นอคติ แต่มันเป็นรากฐานที่สร้างอคติได้ ซึ่งอคติบางครั้งนำไปสู่พฤติกรรมกีดกันที่เป็นการปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มคนแบบไม่เท่าเทียมกัน เช่น นักธุรกิจจ้างคนผิวขาวทำงาน แต่ไม่จ้างคนผิวสี

เป็นต้น บางครั้งการกีดกันอาจเกิดได้แม้ไม่มีอคติ ด้วยเหตุนี้ อคติ การกีดกันและการเหมารวม จึงมีความสัมพันธ์กัน (นพมาศ อุ้งพระ, 2553, น. 273-287)

อคติเป็นเจตคติเชิงลบที่มีต่อคนหรือกลุ่มคน จึงมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับเจตคติ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านการกระทำ (สุชัยญา รัตนสัญญา, 2549, น. 260; สุนทรี โคมิน, 2556, น. 396-397) ได้แก่

1. ด้านความรู้ (cognitive component) เป็นองค์ประกอบที่บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่น องค์ประกอบด้านความรู้สำคัญมากในแง่ของการมีและการเปลี่ยนแปลงอคติ เพราะผู้ที่ขาดความรู้ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าผู้มีความรู้กว้าง ความรู้เป็นพื้นฐานความเชื่อที่ทำให้บุคคลนั้นเชื่อว่าข้อมูลนั้นเป็นจริง ด้วยเหตุนี้การเกิดองค์ประกอบด้านความรู้จึงนำไปสู่องค์ประกอบด้านความรู้สึก

2. ด้านความรู้สึก (affective component) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อคนอื่นหรือกลุ่มอื่นว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ด้วยเหตุนี้การเกิดองค์ประกอบด้านความรู้สึกจึงนำไปสู่องค์ประกอบด้านการกระทำ

3. ด้านการกระทำ (behavioral component) เป็นองค์ประกอบที่เมื่อคนมีความรู้และความรู้สึกเกี่ยวกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่นจึงเกิดแนวโน้มที่จะกระทำหรือปฏิบัติในทางลบ (act negatively) ที่สอดคล้องกับความรู้และความรู้สึก

ด้วยเหตุนี้ “อคติ” จึงมีความเป็นอัตวิสัยที่แก้ไขได้ยาก ซึ่งถูกสร้างขึ้นจากความแตกต่างทางชนชั้น ชาติพันธุ์ ศาสนา การศึกษา และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสังคม โดยอคติระหว่างกลุ่มคนมีผลต่อการก่อตัวและขยายตัวของความขัดแย้ง ปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งในสังคม เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่ามีลักษณะร่วมกันที่สำคัญคือ การยึดเอาตัวเองและพวกเดียวกันเป็นศูนย์กลาง มีคำที่อธิบายลักษณะของการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางหลายคำ ได้แก่ ชนชั้นตนเองเป็นศูนย์กลาง การยึดศาสนาเป็นศูนย์กลาง ลัทธิเชื้อชาตินิยม และลัทธิชาตินิยม (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว, 2547, น. 55-58)

ดังนั้น อคติจึงเป็นเจตคติเชิงลบที่เกิดจากการจำแนกอัตลักษณ์ของคนหรือกลุ่มคนเป็นประเภทในลักษณะของ “พวกเรา” และ “พวกเขา” ซึ่งนำไปสู่การเหมารวม การกีดกันทางสังคมและมีแนวโน้มในการปฏิบัติที่จะใช้ความรุนแรงต่อคนกลุ่มอื่น โดยอคติเกิดจากการขัดแย้งทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึกและด้านการกระทำ

มโนทัศน์ว่าด้วยอคติทางชาติพันธุ์

ความพยายามของมนุษย์ที่จะแยกแยะความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีมานานแล้ว โดยในระยะแรกนั้นมักจะแยกแยะกันตามลักษณะรูปธรรมของวัฒนธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน เช่น ภาษาพูด เครื่องแต่งกาย และวิถีการดำรงชีวิต เป็นต้น แต่หลังจากลัทธิล่าอาณานิคมได้ขยายตัวออกไปทั่วโลก ชาวยุโรปตะวันตกได้เริ่มใช้ “อคติทางชาติพันธุ์” (ethnocentrism) มาเป็นพื้นฐานในการแยกแยะความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้น ด้วยการจัดแบ่งประชากรในโลกออกเป็นเชื้อชาติตามสีผิว (race) ซึ่งแฝงนัยของลำดับชั้นของความยิ่งใหญ่ไว้ด้วย เพราะมักจะจัดให้ชาวผิวขาวของตนเองเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุด การจัดลำดับเช่นนี้ถูกทำให้เป็นจริงเป็นจังมากขึ้นเรื่อยๆ จนยึดถือว่าเป็นจริงตามธรรมชาติ ในที่สุดก็ก่อให้เกิดลัทธิเชื้อชาตินิยมตามสีผิวอย่างบ้าคลั่งหรือลัทธิเหยียดสีผิว (racism) ซึ่งเป็นสาเหตุของโศกนาฏกรรมในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่เกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วนในประวัติศาสตร์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553, น. 225)

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1890 เป็นต้นมา ฟรานซ์ โบว์ (Franz Boas) นักมานุษยวิทยาคนสำคัญของอเมริกาได้ค้นพบจากการวิจัยว่าสายพันธุ์ทางชีววิทยากับวัฒนธรรมและภาษาไม่จำเป็นจะสอดคล้องต้องกันเสมอไป และเสนอให้แยกประเด็นของเชื้อชาติตามสีผิวออกจากภาษาและวัฒนธรรม พร้อมกับกับต่อต้านลัทธิเหยียดสีผิว จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 1950 ความคิดของฟรานซ์ โบว์ ก็เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในอเมริกา และตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่ก็ยืนยันตรงกันว่า การจัดลำดับเชื้อชาติตามสีผิวนั้นเป็นไปไม่ได้ ส่วนลัทธิเหยียดสีผิวนั้นมีอยู่จริง หลังจากปี ค.ศ.1970 นักมานุษยวิทยาจึงเสนอให้หันมาเน้นการศึกษาเกี่ยวกับ “ความเป็นชาติพันธุ์” (ethnicity) เพราะเป็นกระบวนการแสดงความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน แทนการจัดลำดับเชื้อชาติตามสีผิว ซึ่งถือเป็นกระบวนการกีดกันทางสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553, น. 225)

พร้อมๆ กันนั้นนักมานุษยวิทยาตะวันตกก็เสนอให้เรียกกลุ่มชน ที่แสดงความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (ethnic groups) แทน “ชนเผ่า” (tribe) โดยคำว่าชนเผ่าถูกมองว่ามีนัยของความไร้อารยธรรม สะท้อนอคติของจักรวรรดินิยมตะวันตก เพราะเป็นคำที่มาจากภาษาละติน ซึ่งหมายถึงคนป่าเถื่อนที่อยู่นอกอาณาจักร อันแฝงไว้ด้วยแนวความคิดวิวัฒนาการที่จัดให้ชนเผ่าเป็นกลุ่มชนบทในสังคมแบบบุพกาลดั้งเดิม ในความหมายที่ล้าหลังและแฝงนัยในเชิงดูถูกดูแคลนไว้ด้วย เพราะเป็นขั้นตอนแรกของวิวัฒนาการของสังคมที่ยังไม่มีรัฐ ก่อนที่จะก้าวไปสู่สังคมรัฐจารีตและสังคมทันสมัยในที่สุด ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าแนวความคิดวิวัฒนาการเป็นเพียงการคาดคะเนที่เต็มไปด้วยอคติต่างๆ โดยไม่สามารถหาหลักฐานมายืนยันใน

เชิงประวัติศาสตร์ได้เสมอไป (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, 2555, น. 10; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553, น. 226)

กลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นสถานะของปัจเจกแต่ละคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มชนหรือชุมชนที่ตนสังกัดอยู่ มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือร่วมกัน (นิติ ภาวครพันธุ์, 2558, น. 27) ซึ่งกลุ่มชนดังกล่าวมองเห็นว่ากลุ่มของตนมีความแตกต่างในทางวัฒนธรรมและจำแนกตัวเองจากกลุ่มอื่นหรือเป็นกลุ่มที่ถูกจำแนกโดยกลุ่มอื่นว่ามีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, 2555, น. 15) ตามกรอบคิดของเดวิด บราวน์ (David Brown) กลุ่มชาติพันธุ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการรวมกลุ่มที่สมาชิกสามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสนองความพึงพอใจ เพราะมนุษย์มักชอบจำแนก “เรา” และ “เขา” และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นในสภาวะที่มีการสังเกตความแตกต่างทางภาษา ศาสนา สรีรภาพและวิถีชีวิต โดยความแตกต่างดังกล่าวนั้นมีความหมายกลายเป็นพรมแดน และทำให้เกิดสภาวะเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์” ขึ้นมา (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, 2547, น. 73)

อคติทางชาติพันธุ์เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดแบ่งชนชั้นทางชาติพันธุ์ในลักษณะที่เห็นว่าชาติพันธุ์ของตนดีกว่าชาติพันธุ์อื่น อคติทางชาติพันธุ์จะเกิดเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งใช้คุณลักษณะของชาติพันธุ์ตนเปรียบเทียบกับตนเองว่าดีกว่าและวิเศษกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ยิ่งกว่านั้นกลุ่มจะยกย่องตัวเองเป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์กลางในการเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ผลที่ตามมาอีกประการหนึ่งคือ อคติทางชาติพันธุ์ทำให้พัฒนาไปสู่มาตรฐานซ้อนมาตรฐาน (double standard) อย่างไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมาตรฐานหนึ่งถูกกำหนดเพื่อใช้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ตน ในขณะที่อีกมาตรฐานใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553, น. 216)

ในปัจจุบันการเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ นับว่าเป็นประเด็นสำคัญอย่างมากในการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ เพราะกลายเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของการสร้างความหมาย เพื่อการแยกแยะกลุ่มชนต่างๆ บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในกรณีของสังคมไทยการเมืองในลักษณะเช่นนี้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกของกระบวนการสร้างรัฐสมัยใหม่ เมื่อผู้นำทางการเมืองและการปกครองในกรุงเทพฯ ที่เป็นศูนย์กลางของอำนาจเริ่มสร้างภาพของความเป็นคนอื่น (the otherness) ให้กับกลุ่มชนต่างๆ ในชาติ ด้วยการมองว่ากลุ่มชนที่อยู่ห่างออกไปจากศูนย์กลางเป็นคนบ้านนอก และถ้าอยู่ห่างออกไปอีก ก็ถึงกับเรียกว่าเป็นคนป่า ทั้งๆ ที่พวกเขาต่างก็อยู่ร่วมในรัฐชาติเดียวกัน นัยที่เกิดขึ้นจากการสร้างภาพดังกล่าว ได้กลายเป็นวาทกรรมหรือการนิยามความหมายเชิงอำนาจที่ผลักดันให้กลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของอำนาจต้อง

ตกอยู่ในสภาวะไร้อำนาจ หรือที่เรียกว่า “สภาวะชายขอบของสังคม” (marginality) ซึ่งเท่ากับเป็นกระบวนการกีดกันให้กลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลเหล่านั้นต้องสูญเสียสิทธิต่างๆ ที่พึงมีพึงได้จากการพัฒนาในรัฐ ในทางสังคมวิทยาจะเรียกกระบวนการเช่นนี้ว่า “กระบวนการสร้างสภาวะความเป็นชายขอบ” (marginalization) ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้กับกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลจากอำนาจ ทั้งในมิติของระยะทางและความสัมพันธ์ ดังจะพบว่าในปัจจุบันแม้จะอยู่ในกรุงเทพฯ แต่คนในชุมชนแออัดก็ต้องตกอยู่ในสภาวะเป็นคนชายขอบ เพราะอยู่ห่างไกลจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สำหรับกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลจากอำนาจในมิติระยะทางด้วยแล้ว ก็จะมีไร้อำนาจมากขึ้น เช่น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553, น. 230) และชาวมลายูมุสลิมในภาคใต้ เป็นต้น

นอกจากนี้กระบวนการสถาปนารัฐสมัยใหม่ยังสร้าง “ความเป็นอื่น” และ “สภาวะความเป็นชายขอบ” ให้คนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย การกล่อมเกลากฎหมายเมืองผ่านประวัติศาสตร์ชาตินิยม ส่งผลให้คนไทยมีทัศนคติในการมองผู้คนในประเทศเพื่อนบ้านที่ต่ำต้อยด้อยค่า อันเป็นผลมาจากการขัดเกลากฎหมายเมืองผ่านระบบการศึกษา ซึ่งนำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ในการลดทอนคุณค่าของของผู้คนในประเทศเพื่อนบ้าน ในกรณีของแรงงานข้ามชาติที่อพยพมาทำงานในประเทศไทย อันเนื่องมาจากการขยายตัวและการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ภาคการผลิตของไทยยังได้เปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม และแรงงานจำนวนมากกลายเป็นแรงงานนอกภาคเกษตรกรรม แต่แนวโน้มการจ้างงานในภาคเกษตรกรรมก็ยังคงมีความต้องการแรงงานสูงมาก จึงเกิดการขาดแคลนแรงงานเป็นอย่างมาก จนต้องการแรงงานจากนอกประเทศมาทดแทนบางส่วน จากตัวเลขของกระทรวงแรงงานในปี 2547 นายจ้างในภาคเกษตรกรรม 45,000 ราย มีความต้องการแรงงานพลัดถิ่นถึง 38,500 คน และมีการอนุมัติใบอนุญาตทำงานแก่แรงงานข้ามชาติในภาคเกษตรกรรมถึง 179,000 ราย (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง, 2557, น. 20) นอกจากนี้ยังมีแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาโดยผิดกฎหมายอีกจำนวนมาก สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้แรงงานข้ามชาติมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยอยู่มาก

แม้ว่าเศรษฐกิจไทยจะมีความต้องการแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก แต่ภาครัฐไทยและคนไทยจำนวนมากมักมองว่าแรงงานข้ามชาติเป็นปัญหาข้ามชาติที่ส่งผลต่อความมั่นคง ดังเห็นได้จากการจัดการแรงงานข้ามชาติในฐานะ “คนนอก” ผ่านระบบบัตรประจำตัวสำหรับผู้อพยพอันซับซ้อน ซึ่งมีอยู่ด้วยกันไม่น้อยกว่า 20 ประเภท การวางระเบียบปฏิบัติอันเข้มงวด เพื่อจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้กับแรงงานข้ามชาติ ด้วยการกีดกันเขาเหล่านั้นไม่ให้เข้าสู่ “ความเป็นไทย” จนทำให้พวกเขามีสถานะที่ไม่มั่นคงในรัฐไทย เพราะถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง ซึ่งผลักดัน

ให้พวกเขาอยู่ในฐานะผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบ และต้องตกอยู่ในสถานภาพที่มีความเสี่ยงสูงในสังคมไทย (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง, 2557, น. 22) การใช้ความรุนแรงต่อแรงงานข้ามชาติสอดคล้องกับผลการการศึกษาของกฤตยา อาชวนิจกุล, ทริศ โคเอทท์, และ นิน นิน ไพน์ (2543, น. 119-122) ที่ได้ชี้ให้เห็นรูปแบบของความรุนแรงที่แรงงานข้ามชาติต้องเผชิญ ได้แก่ การเผชิญความทารุณในฐานะผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย เช่น การถูกจับกุม การคุมขัง การส่งกลับ การถูกละเมิดจากนายจ้าง และการค้าแรงงาน เป็นต้น แรงงานอพยพมีประสบการณ์ทั้งจากนายจ้างคนไทยทั้งด้านร้ายและด้านดี กล่าวคือ ด้านหนึ่งเป็นภาพของนายจ้างที่โกงค่าแรง ทำทารุณกรรมบังคับใช้แรงงาน นำไปขายและล่องละเมิดทางเพศ ซึ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากอคติทางชาติพันธุ์และความเกลียดชังที่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ชาตินิยมและความเป็นไทย

ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นการจำแนกสถานะของปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งอคติทางชาติพันธุ์เกิดจากการจำแนกคนเป็นกลุ่มต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน แล้วใช้คุณลักษณะของชาติพันธุ์ตนเปรียบเทียบกับว่าดีกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น นำไปสู่แนวโน้มในการใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ดังกรณีของการใช้ความรุนแรงต่อแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย

การจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์กับการสร้างอคติทางชาติพันธุ์

นับตั้งแต่ครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ 24 ผู้ปกครองและชนชั้นนำสยามต้องเผชิญกับความผันแปรและบีบคั้นทางการเมืองของจักรวรรดินิยมตะวันตกที่ต่างพยายามแสวงหาอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความผันแปรทางการเมืองในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นกรณีอังกฤษเข้ายึดครองพม่าตอนใต้ภายหลังสงครามในปี พ.ศ. 2367-2369, พ.ศ. 2395-2396 และ พ.ศ. 2428 การพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่นของจีน พ.ศ. 2382-2385 รวมถึงความพยายามของฝรั่งเศสในอินโดจีน เหตุการณ์เหล่านี้ได้สร้างความวิตกกังวลแก่ราชสำนักสยามเป็นอย่างมาก กล่าวได้ว่าแรงกดดันจากจักรวรรดินิยมตะวันตกเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองสยามในขณะนั้นเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการสถาปนารัฐสมัยใหม่ที่มีเอกภาพและความเป็นหนึ่งเดียวทางการเมืองขึ้น (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2554, น. 45-46) ด้วยเหตุนี้ ความเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยามจึงได้เริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ซึ่งนำไปสู่การรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง (วิศรา ตั้งคำวนิช, 2557, น. 4)

การปรับเปลี่ยนสยามจากความเป็นรัฐจารีตสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่จึงต้องสร้าง “สำนึกความเป็นไทย” โดยวิธีการหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างพื้นที่ความหมายของชาติ นั่นก็คือ “การ

เขียนโครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติ” (อุดมพร วีระวิริยะกุล, 2558, น. 70) โดยชนชั้นนำสยามนำมรดกจากพระราชพงศาวดารมาผสมกับประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นในตะวันตกช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ธงชัย วินิจจะกุล, 2562, น. 22) การเขียนประวัติศาสตร์ไทยจึงถูกอธิบายภายใต้สำนึกประวัติศาสตร์ชุดใหม่ที่ก่อตัวมาตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์และปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในยุคที่นำสยามเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่หรือรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ด้วยเหตุนี้ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยที่ผลิตขึ้นมาในช่วงดังกล่าว จึงถูกผลิตมาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์ทางการเมืองของการสร้างรัฐสมัยใหม่และแรงกดดันจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกในขณะนั้น นำไปสู่เงื่อนไขของการหาอดีตและสร้างอัตลักษณ์ของสยามขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง (โสภา ชานะมูล, 2550, น. 4)

ประวัติศาสตร์แห่งชาติได้สร้างมโนภาพรัฐสมัยใหม่ ซึ่งมีกรอบโครงเรื่อง “ชาติ” อยู่ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่มีความเจริญมาแต่โบราณ สามารถแสดงออกเป็นรูปธรรมด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอุดมคติสูงสุดของสังคมไทยและกลายเป็นศูนย์รวมที่ชนทุกหมู่เหล่าย่อมอยู่ภายใต้การปกครองที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมถึงการมีวัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย ชนชั้นนำจึงเลือกใช้วัฒนธรรมผสมของราชสำนักและวัฒนธรรมกรุงเทพฯ เป็นรากฐานของวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยใช้ปฏิบัติการทางอำนาจ (power of exercise) ผ่านกลไกของรัฐรูปแบบต่างๆ ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องดังกล่าว ฉะนั้นรัฐสมัยใหม่จึงมีความจำเป็นให้วัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นับตั้งแต่ภาษาพูด การแต่งกาย วรรณกรรม มารยาท ซึ่งที่แท้จริงคือวัฒนธรรมราชสำนักที่กลายมาเป็นมาตรฐานในการอธิบาย “ความเป็นไทย” หรือ “วัฒนธรรมแห่งชาติ” ภายใต้สิ่งที่เรียกว่า “อัตลักษณ์ไทย” ระบบวัฒนธรรมแห่งชาติเช่นนี้จะดำรงอยู่ได้ก็โดยอาศัยคำอธิบายที่สามารถผนวกเอาความหลากหลายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ตลอด และมองไม่เห็นหรือไม่พยายามมองเห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏทั่วไปในรัฐสมัยใหม่ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558, น. 161; โสภา ชานะมูล, 2550, น. 7-8) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำงานของกระบวนการสร้างรัฐสมัยใหม่นั้นได้อาศัยประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่สถาปนา “ความเป็นไทย” หรือ “อัตลักษณ์ไทย” ขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อบ่งบอกลักษณะ “ความเป็นคนไทย” โดยมีเป้าหมายที่การรื้อถอนหรือสลายความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชาติด้วยการมุ่งให้มีวัฒนธรรมเดียว (อัสนี มาหะมะ, 2560, น. 132)

ชนชั้นนำไทยนิยามอัตลักษณ์ไทยภายใต้ความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558, น. 86) โดยพยายามสร้างความกลมกลืน (homogenization) ภายในชาติ กระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชาติ โดยเฉพาะที่ก่อให้เกิดสำนึกการมีอัตลักษณ์แห่งชาติร่วมกัน (ธีระ นุชเปี่ยม, 2552, น. 33) โดยมีการปลูกฝังความเป็นไทยผ่านระบบการศึกษา

ที่เป็นทางการ ทั้งระบบการศึกษาปรีชาธรรมของพระภิกษุสามเณรและระบบการศึกษาของบุตรหลานราษฎรทั่วไป นอกจากนี้ยังใช้สื่อต่างๆ ปลุกฝังความหมายชาติไทยและความเป็นไทย เช่น ศิลปะ พิธีกรรม อนุสาวรีย์ ละคร เพลง เป็นต้น การใช้สัญลักษณ์ เช่น ธงชาติ การฝึกอบรมเสือป่า และลูกเสือ ตลอดจนการเกณฑ์ทหาร เป็นต้น เพื่อให้คนชาติพันธุ์ต่างๆ ทั่วประเทศ “กลายเป็นไทย” (Thai-ization) (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558, น. 86)

การสร้างสำนึก “ความเป็นไทย” ผ่านระบบการศึกษาที่เป็นทางการ โดยอาศัยเรื่องราวความเป็นมาของชาติหรือประวัติศาสตร์ชาตินิยม มีความมุ่งหมายที่จะทำให้เยาวชนเกิดสำนึกในเรื่องชาติ ให้ตระหนักว่าไทยเป็นชาติเก่าแก่ มีอดีตที่รุ่งเรือง มีประสบการณ์ของคนในชาติร่วมกันมาเป็นเวลานาน รวมทั้งให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าความดีของบรรพบุรุษในอดีต (วิทย์ วิศตเวทย์, 2544, น. 35) ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจและความหลงชาติในที่สุด ความเป็นไทยจึงเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ไม่เหมือนใครในโลก ทั้งยังกลายเป็นเครื่องมือที่จะตัดสินแบ่งแยกว่าสิ่งใดเป็นไทยหรือไม่เป็นไทย ยิ่งเมื่อเชื่อมโยงกับการอธิบายทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการเอกภาพ ความต่อเนื่อง และความยาวนานด้วยแล้วยิ่งถูกทำให้เห็นว่า “ความเป็นไทย” เป็นสิ่งที่มีมาแต่ดั้งเดิม มีความจริงแท้ ความเป็นอุดมคติ คือมีลักษณะที่ดั่งงาม สูงส่งและบริสุทธิ์ โดยเมื่อเกิดสำนึกความเป็น “เรา” ที่จะนำไปเปรียบเทียบกับ “คนอื่น” (ธีระ นุชเปี่ยม, 2552, น. 45; วัชรวิศา ตั้งคำวนิช, 2557, น. 4)

สำนึกความผูกพันเช่นนี้เกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในชาติมองความแตกต่างของชาติตนและวิถีชีวิตของคนในชาติ ในลักษณะที่เป็นการเปรียบเทียบกับชาติอื่น รวมทั้งยังสำนึกด้วยว่าการเป็นพลเมืองของชาติมีความสำคัญทางคุณธรรมสูงกว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนชั้นของตน สำนึกความเป็นชาติมักเกี่ยวข้องกับ “ความเป็นอื่น” ของชาติหรือกลุ่มอื่นอยู่ด้วย (ธีระ นุชเปี่ยม, 2552, น. 34) เพราะอัตลักษณ์ความเป็นชาติหรือความเป็นไทยเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของการจำแนกหมู่พวก (totemism) โดยมีฐานอยู่บนคู่ตรงข้ามกับตัวตนของเรากับความเป็นคนอื่น (ธงชัย วินิจจะกุล, 2556, น. 273) ด้วยเหตุนี้ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงเป็นการยึดมั่นพึงพอใจในอัตลักษณ์หรือตัวตนรวมหมู่ (collective identity) ยึดมั่นถือนั่นในความเป็นไทยว่าดีกว่าและประเสริฐกว่าอัตลักษณ์รวมหมู่อย่างอื่น ลัทธิชาตินิยมไทยจึงเป็นเรื่องของความเชื่อความศรัทธาที่สังคมไทยบ่มเพาะให้แก่สมาชิกในสังคม (ธงชัย วินิจจะกุล, 2560, น. 117-118) เพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่ผูกโยงมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไว้ด้วยกัน การถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ชาตินิยมส่งผลให้เกิดอคติระหว่างกันและกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหาความขัดแย้งได้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553, น. 206)

ประวัติศาสตร์ชาตินิยมได้สร้างความทรงจำร่วมที่หล่อหลอมให้เกิดความหมายของ “ความเป็นไทย” ยังคงมีอิทธิพลสูงมากในปัจจุบัน เพราะมีการเลือกสรรความหมายสำคัญของ ความเป็นไทยมาผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ข, น. 163) นำไปสู่การสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้กับคนบางกลุ่มในสังคมไทย เช่น กลุ่มคนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มคนมลายูใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็สร้าง “ความเป็นอื่น” ให้กับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในมิติของการเป็นศัตรูผู้รุกรานหรือต่ำต้อยด้อยค่ากว่า ประวัติศาสตร์แห่งชาติจึงนำไปสู่การ สร้างอคติและความเกลียดชังต่อคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การความรุนแรงในการจัดการความขัดแย้ง

ในกรณีของสังคมไทย หากพิจารณาความเป็นจริงของสังคมไทยจะพบว่า อัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันยังคงมีความหลากหลาย ซับซ้อน คนบางส่วนของหลายๆ ชาติพันธุ์ได้กลายเป็น “คนไทย” อย่างสมบูรณ์แบบ อย่างไรก็ตาม คนหลายกลุ่มไม่ได้ถือว่าตนเองเป็น “คนไทย” อยู่ตลอดเวลา ในบางบริบทก็มีการยึดถือสอง อัตลักษณ์ไปพร้อมกัน เช่น ในปัจจุบันคนจีนจำนวนมากในสังคมไทยนั้นเป็น “คนไทย” ด้วยและ เป็น “คนจีน” ด้วย แต่คนบางชาติพันธุ์แม้จะยังสืบทอดวัฒนธรรมเดิมไว้มาก แต่ก็พยายามเก็บกด ซ่อนเร้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ “ไม่ใช่ไทย” เอาไว้ในบริบทที่ต้องสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคมไทย หรือสัมพันธ์กับทางราชการ โดยแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิม เมื่ออยู่ในกลุ่มคนชาติพันธุ์ เดียวกันเท่านั้น เช่น คนลาวจำนวนมากจากภาคอีสาน คนไทใหญ่พลัดถิ่น และกะเหรี่ยงใน ภาคเหนือตอนบน เป็นต้น ขณะที่คนบางชาติพันธุ์ที่ไม่ต้องการจะ “กลายเป็นไทย” จึงมีความ พยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมของตนเอาไว้ เช่น ส่วนใหญ่ของชาวมลายูใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขณะที่กระบวนการสร้างชาติมุ่งปฏิบัติการ เพื่อหลอมรวมผู้คนในดินแดนของรัฐให้เป็นหนึ่งเดียว แต่ในทางกลับกันก็ทำให้สำนึกทางชาติพันธุ์ และท้องถิ่นเกิดขึ้นมาด้วย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 1089; อัสนี มาหะมะ, 2560, น. 132)

แม้ว่าจะมีการปรากฏตัวของคนหลากหลายชาติพันธุ์ในสังคม แต่รัฐไทยยอมให้คน ชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เป็นคนชายขอบสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เฉพาะในทางวัฒนธรรม หรือทุนทางวัฒนธรรมที่จะกลายเป็นสินค้าได้เท่านั้น ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่น่าไปสู่อคติทาง ชาติพันธุ์ ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมไทยจึงได้แก่ ความหมายของชาติไทยและความ เป็นไทยที่ไม่กว้างพอสำหรับคนทุกชาติพันธุ์ในรัฐไทย โดยคนชาติพันธุ์อื่นๆ ถูกกดดันให้กลายเป็น ไทย อย่างไรก็ตาม สำหรับคนบางชาติพันธุ์ที่ไม่ต้องการกลายเป็นไทย หรือสามารถกลายเป็นไทย ได้อย่างจำกัด เช่น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ก็

คงยังถูกจัดว่าเป็น “คนอื่น” (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ข, น. 159-163) ในสายตาของรัฐไทยและคนไทยเสมอมา ในกรณีของปัตตานี ภาพพจน์ตัวแบบของปัตตานีในประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทย คือ แยก ประเทศราชที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายภายในและเป็นขบถ ซึ่งคำว่าแยกเป็นคำดูแลคนผู้อื่นเพื่อตอกย้ำความเป็นอื่นที่ต่ำต้อยกว่า ปัตตานีจึงเป็นคนอื่นและความเป็นอื่นของความ เป็นไทยที่ถูกสื่อสร้างขึ้นด้วยเกณฑ์นิยามหลายชนิดซ้อนทับในเวลาเดียวกัน ได้แก่ ภูมิรัฐศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนา และประวัติศาสตร์แบบจักรวรรดิสยาม (ธงชัย วินิจจะกูล, 2560, น. 106-107) ในขณะเดียวกัน ประวัติศาสตร์ชาตินิยมส่งเสริมทัศนคติแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยมองประเทศเพื่อนบ้านอย่างแปลกแยก เห็นชนชาติอื่นเป็นศัตรูหรือต่ำต้อยด้อยกว่า หรือเคยตก เป็นประเทศราชของไทยมาก่อน (สุนทร ชุตินทรานนท์ และคนอื่น ๆ, 2557, น. 23-24) และเน้น ความสัมพันธ์กับชาติเพื่อนบ้านในเชิงของการทำสงครามกัน ทำให้คนไทยมองชาติเพื่อนบ้านว่า เลวร้ายและเป็นศัตรูของชาติไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558ก, น. 3) ทัศนคติเหล่านี้ล้วนถูกหล่อ หลอมจากประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่ส่งผลให้คนไทยมีอคติต่อประเทศเพื่อนบ้าน

หากพิจารณาถึงประเทศพม่า ประวัติศาสตร์ไทยมักมีมุมมองที่เป็นอคติต่อพม่าใน ฐานะ “ปัจเจกมิตร” เป็นพวกก้าวร้าวชอบบุกรุก และชอบหาเรื่องทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างอยุธยากับพม่าในช่วงเหตุการณ์คราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1 และ 2 ใน พ.ศ.2127 และ พ.ศ.2310 ตามลำดับ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556, น. 265; สุนทร ชุติน ทรานนท์ และคนอื่น ๆ, 2557, น. 83) หากพิจารณาถึงประเทศลาว ประวัติศาสตร์ไทยมองลาวเป็น นื่องที่น่าสงสารผู้รับความเอื้ออาทรและการอุปถัมภ์ค้ำจุนของไทย แต่บ่อยครั้งลาวกลับไม่รู้จัก บุญคุณของไทย โดยเฉพาะเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2560, น. 135) และหาก พิจารณาถึงประเทศกัมพูชา เพื่อนบ้านที่น่าสมเพชและไม่น่าไว้วางใจ ซึ่งไทยต้องคอยระวังอยู่ ตลอดเวลา คนกัมพูชาเป็นพวกขี้ลาดตาขาว แต่ชอบหาโอกาสโจมตีสยามในยามที่สยามกำลัง เดือดร้อน ดังสำนวนที่รู้จักกันดีคือ “ขอมแปรพักตร์” (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556, น. 265; 2560, น. 136-137) ในขณะที่บุคลิกของคนไทยตามวาทกรรมประวัติศาสตร์ก็คือ ภาพลักษณ์ทาง ประวัติศาสตร์ที่ตรงข้ามกับคนอื่นเหล่านี้ “ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด” อีกทั้งกล้าหาญและรัก อิสระดังที่อธิบายไว้ในเพลงชาติไทย (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556, น. 265) ในมิตินี้สังคมไทยและรัฐ ไทยจึงมีอคติทางชาติพันธุ์ต่อกลุ่มคนที่ไม่สามารถกลายเป็นไทยให้มีสถานะเป็น “คนอื่น” ของ ความเป็นไทยเสมอมา

ดังนั้น การสร้างสำนึกความเป็นไทยโดยใช้ปฏิบัติการทางอำนาจผ่านระบบ การศึกษาของรัฐสยาม ซึ่งใช้กรอบโครงประวัติศาสตร์ชาตินิยมเป็นแกนสำคัญ จึงนำไปสู่การสร้าง

ความเป็นอื่นของความเป็นไทย และอคติทางชาติพันธุ์ที่ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงมีส่วนในการหล่อหลอมอคติทางชาติพันธุ์ให้แก่นักเรียน

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การมีอคติเป็นเรื่องปกติธรรมดาในทุกสังคม ตราบใดที่มนุษย์ยังมีการแบ่ง “พวกเรา” และ “พวกเขา” (นพมาศ อุ้งพระ, 2553, น. 290) อคติซึ่งเป็นเจตคติเชิงลบที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการรู้สึกว่าตนเหนือกว่าและมีคุณค่ามากกว่า จึงทำให้อคติมีลักษณะที่ค่อนข้างถาวร (relatively enduring) และมีความคงทน (consistency) ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานผ่านการขัดเกลาทางสังคม ทั้งการขัดเกลาทางสังคมทางตรงและการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม ทำให้การเปลี่ยนแปลงอคติเกิดขึ้นได้ยาก (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2551, น. 250; สุนทรี โคมิน, 2556, น. 388) อย่างไรก็ตาม แม้อคติจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมีข้อมูลพื้นฐานหรือสิ่งที่มากระตุ้นให้อคตินั้นเปลี่ยนแปลงไป (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553, น. 210) ด้วยเหตุนี้ การลดอคติจึงไม่ใช่กระบวนการที่สามารถกระทำและเห็นผลได้ในระยะอันสั้น แต่ต้องใช้เวลาในพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน (เกษมา จิตต์วิริยะศรี, 2558, น. 73)

การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการลดอคติทางชาติพันธุ์ของนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่กำหนดสาระวิชาหลัก (core subjects) ได้แก่ ภาษาแม่และภาษาโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐและความเป็นพลเมืองดี โดยสาระวิชาหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญในการจัดการเรียนรู้เนื้อหาในเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาสาระวิชาหลักและสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกสาระวิชาหลัก ได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ โดยทักษะด้านชีวิตและอาชีพมีทักษะย่อยที่เกี่ยวข้องกับการลดอคติทางชาติพันธุ์คือ ทักษะทางสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม (วิจารณ์ พานิช, 2555, น. 16-17) ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของพลเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีการปะทะประสานทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และสามารถประสานประโยชน์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสภาวะต่างสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

การลดอคติทางชาติพันธุ์ผ่านระบบการศึกษานั้น ครูจะต้องปลูกฝังเจตคติเชิงบวก ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับอคติที่เป็นเจตคติเชิงลบ และปลูกฝังเจตคติค่านิยมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดในตัวนักเรียน โดยครูควรจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการลดอคติ ได้แก่ การให้การเสริมแรงทางบวกแก่นักเรียนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น รวมทั้งครูต้องเป็นตัวอย่างสำคัญในการมีเจตคติที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบเจตคติที่ดี ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในชั้นเรียนและสังคม นอกจากนี้ควรมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (Bank, 2008, p. 138; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2551, น. 266) ในขณะเดียวกัน ครูมีความจำเป็นต้องสร้างการติดต่อ (contact) ในสภาพที่เป็นมิตรและมีความเสมอภาค มีความเข้าใจเห็นใจ (empathy) จึงจะสามารถลดอคติได้ คนที่รู้จักกันและเป็นเพื่อนกันจะมีอคติต่อกันน้อยลง และข้อสำคัญต้องไม่สัมพันธ์กันในฐานะผู้ได้เปรียบหรือเสียเปรียบ การมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือการมีเป้าหมายร่วมกันจะลดอคติและความขัดแย้งลงได้ (นพมาศ อึ้งพระ, 2554, น. 367) โดยการติดต่อควรมีระยะเวลาและความใกล้ชิดเพียงพอภายใต้การมีสภาพที่เท่าเทียมกัน (Brown, 1995, p. 268-269) ด้วยเหตุนี้ การลดอคติจึงควรอยู่ภายใต้แนวคิด “ท่ามกลางความหลากหลายเราเป็นมนุษย์เหมือนกัน” (นพมาศ อึ้งพระ, 2554, น. 368)

การจัดการเรียนรู้เพื่อขจัดอคติทางชาติพันธุ์ต้องยึดกุมปรัชญาและศาสตร์การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่สร้างความตระหนักให้ครูและนักเรียนมองเห็นว่าสิ่งที่เรียนคือวงล้อสู่การวิพากษ์ความรู้ เพื่อทำความเข้าใจ รู้จักตนเองและโลก ดังที่เปาโลแฟร์ (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561, น. 113-114 อ้างอิงจาก Paulo Freire, 1987) นักการศึกษาชาวบราซิลผู้บุกเบิกศาสตร์การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ และยังให้ความหมายของการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ว่าคือ การสร้างห้องเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้ความหมายหรือเนื้อหาในบทเรียน เพื่อเป็นสะพานทำความเข้าใจโลกและตำแหน่งแห่งที่ของนักเรียน โลกคือบริบทของบทเรียน ประกอบไปด้วยบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งห้องเรียนคือพื้นที่การเรียนรู้เพื่อตั้งคำถามและต่อรองกับเงื่อนไขต่างๆ ที่เผชิญ การตั้งคำถามแบบตรวจสอบไตร่ตรองถึงที่มาของความรู้และความหมายของความรู้ ไตร่ตรองว่าสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่นั้นว่าเกาะเกี่ยวกับชีวิตตนเองและสังคมอย่างไร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อลดอคติที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงและความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การเล่นเกมที่เน้นการแข่งขันจะส่งผลให้นักเรียนแสดงความก้าวร้าวมากขึ้นและพฤติกรรมร่วมมือลดลง ดัง

กรณีการทดลองของอารอนสัน (นพมาศ อึ้งพระ, 2554, น. 367 อ้างอิงจาก Aronson, 2000) เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ (jigsaw) ครูให้นักเรียนทุกคนเป็นเหมือนชิ้นส่วนของจิ๊กซอว์ โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับการบ้านส่วนเฉพาะ ต้องไปค้นคว้าในหัวข้อที่ตนรับผิดชอบ แล้วมาพบเพื่อนเพื่อประสมความรู้ทำให้การบ้านเสร็จสมบูรณ์ ภาวะที่ต้องใช้ความร่วมมือในฐานะผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เป็นการสร้างความสามัคคีและลดอคติ การเรียนรู้แบบร่วมมือจึงเป็นเงื่อนไขในการลดอคติที่ประสบความสำเร็จ โดยสมาชิกของกลุ่มจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันและพัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับผู้อื่น

การทำงานร่วมกันและการตั้งเป้าหมายสูงสุดร่วมกัน เช่น กรณีการต่อสู้กับภาวะโลกร้อนของกลุ่มกรีนพีซ ความร่วมมือจะช่วยลดอคติต่อกัน ในโลกปัจจุบันเรามีความขัดแย้งและปัญหามากมาย วิธีลดอคติคือให้การสมาชิกในสังคมโลกติดต่อสื่อสารกันมากขึ้นท่ามกลางวัฒนธรรมที่หลากหลาย (นพมาศ อึ้งพระ, 2554, น. 367) หรือในกรณีการเกิดภัยพิบัติในประเทศอินเดียเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2536 ซึ่งมีผู้เสียชีวิตประมาณ 30,000 คน โดยเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งกันระหว่างคนมุสลิมและคนฮินดู เยาวชนคนหนึ่งกล่าวว่าไม่สำคัญว่าบ้านหลังนี้เป็นของชาวฮินดูหรือมุสลิม เพราะพวกเขาต้องการความช่วยเหลือจากเรา กรณีข้างต้นสะท้อนความร่วมมือ ตัวอย่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกลุ่มในวิชาประวัติศาสตร์ เช่น การเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ นักเรียนมีหน้าที่การหาข้อมูลที่แตกต่างกัน บางคนหาข้อมูลทางเศรษฐกิจ บางคนหาข้อมูลทางการเมือง แต่มีจุดมุ่งหมายคือการร่วมมือกันเพื่อสร้างรายงานกลุ่ม รวมทั้งนักเรียนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักเรียนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Brown, 1995, p. 245-253) และเป็นการเรียนรู้ในสภาวะต่างวัฒนธรรมของนักเรียนด้วย

การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยลดอคติและลดการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ ซึ่งแนวทางปฏิบัตินี้จะเริ่มจากการให้นักเรียนเลือกบุคคลที่มีเชื้อชาติ ศาสนาหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง แล้วทำการหาข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น เมื่อเตรียมข้อมูลพร้อมแล้ว นักเรียนจะต้องแสดงบทบาทสมมติเป็นบุคคลนั้น กล่าวคือ นักเรียนต้องแต่งตัวเป็นบุคคลนั้น พูดและแสดงความคิดเห็นตามภูมิหลังของบุคคลนั้นในสถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน แล้วนำเอาการแสดงออกของผู้แสดง ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่สังเกตพบมาเป็นข้อมูลในการอภิปราย การจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาและได้รับประสบการณ์จริงในความเหมือนและความแตกต่างกันของแต่ละบุคคลอย่างละเอียด ซึ่งจะมีผลทำให้มีความเข้าใจ

ความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่นมากขึ้น และได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น (Moradi, 2004, p. 188-189; ทิศนา แหมมณี, 2555, น. 361)

การทำงานกลุ่มในห้องเรียน เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยลดอคติได้ เพราะนักเรียนจะได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย โดยการทำงานกลุ่มจะช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานกลุ่ม ได้แก่ การแสดงความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับการวิจารณ์ติชมและข้อเสนอแนะ การยอมรับและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการทำงานกลุ่มจะให้นักเรียนต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ ครูจึงควรจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีความหลากหลาย (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2554, น. 103-104) เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การทำโครงงาน การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การสร้างบรรยากาศของชั้นเรียนที่ใช้กระบวนการประชาธิปไตย เป็นวิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่อ่อนไหวต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนและครูอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข โดยบรรยากาศที่ส่งเสริมการลดอคติทางชาติพันธุ์คือทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการทำงานและเคารพนับถือสิทธิของกันและกัน เป็นบรรยากาศที่พัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561, น. 114; สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2552, น. 482) ที่ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เพราะสังคมที่มีบรรทัดฐานทางสังคมและสถานภาพของบุคคลที่เท่าเทียมและเที่ยงธรรมจะพยายามห้ามคนไม่ให้แสดงออกซึ่งอคติ การที่สังคมห้ามและสร้างวัฒนธรรมที่เที่ยงธรรมจะส่งผลให้สมาชิกส่วนหนึ่งตระหนักรู้ในความไม่ยุติธรรมของอคติ และถ้าสังคมมีบรรทัดฐานส่งเสริมความเสมอภาคและความสมานฉันท์ แม้คนจะมีอคติ แต่ก็สามารถตั้งใจลดความรู้สึกอคติและไม่แสดงพฤติกรรมกีดกันคนอื่น (นพมาศ อึ้งพระ, 2553, น. 290) เพราะในสภาวะสังคมที่มีความหลากหลายนั้น ความอดทนอดกลั้น การเคารพสิทธิกันและกัน และการยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น จึงเป็นกลไกที่สำคัญมากที่จะทำให้สังคมแห่งความหลากหลายขนาดใหญ่สามารถดำรงอยู่ได้ ทั้งความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างทั้งในเรื่องภาษา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม (เกษมา จิตต์วิริยะศรี, 2558, น. 67) รวมทั้งการสร้างพลังอำนาจและส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตน ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับครูบนฐานที่ครูและนักเรียนเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน

ปฏิสัมพันธ์ข้างต้นทำให้นักเรียนรู้สึกว่าจะสามารถควบคุมสิ่งที่เขาคิดได้ นำไปสู่การพัฒนาความเชื่อมั่นและผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561, น. 115)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติซึ่งเป็นเจตคติเชิงลบที่มีลักษณะค่อนข้างถาวร และมีความคงทนสูง จึงมีความจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และบรรยากาศชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันภายใต้วัฒนธรรมประชาธิปไตย เน้นความเสมอภาค ความเท่าเทียมและส่งเสริมการเคารพความแตกต่างหลากหลายของผู้อื่น โดยครูมีหน้าที่จัดการเรียนรู้บนพื้นฐานของปรัชญาการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายบนฐานที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งงานวิจัยเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการศึกษากระบวนการสร้างรัฐสมัยใหม่และการใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการสร้างอคติทางชาติพันธุ์ที่สะท้อนผ่านกรณีกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงและแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ในขณะที่งานวิจัยอีกกลุ่มเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์และส่งเสริมการเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอคติทางชาติพันธุ์

มัทนียา พงศ์สุวรรณ (2547, น. 255-266) ได้วิจัยเรื่องการเสนอแนวทางการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาจากการวิเคราะห์เนื้อหาประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าแบบเรียนไทยให้ภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาในเชิงสงครามเป็นสำคัญ กัมพูชาอยู่ในฐานะประเทศราชของไทยและกัมพูชามักส่งกองทัพเข้าโจมตีเสมอเมื่อไทยอ่อนแอ ในขณะที่แบบเรียนกัมพูชาให้ภาพความสัมพันธ์เชิงสงครามที่ฝ่ายไทยเป็นผู้ยกทัพโจมตีกัมพูชาก่อน ซึ่งประวัติศาสตร์ในแบบเรียนนอกจากสะท้อนให้เห็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้วแบบเรียนยังแฝงอคติทางมายาภาพและเป็นเครื่องมือชี้นำความคิดแก่นักเรียนผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ถูกกำหนดด้วยทัศนคติและเจตคติของผู้แต่งแบบเรียน ส่วนแนวทางการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างไทยและกัมพูชาควรเริ่มต้นที่ระบบการศึกษา โดยต้องลดเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สงครามและความขัดแย้งให้น้อยลง ใช้การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์บนฐานคิด

ทางวัฒนธรรมและการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การใช้ภาษาที่เป็นกลาง และต้องอาศัยกลไกความร่วมมือของสองประเทศในการปรับเปลี่ยนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2550, น. 312-318) ได้วิจัยเรื่องการสร้างภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาในสังคมไทย ระหว่างทศวรรษ 2420-2520 ผลการวิจัยพบว่าภาพลักษณ์ของชาวเขาในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองถูกมองว่าเป็นคนอื่นของสังคม เป็นกลุ่มคนล้าหลัง นับถือผีอย่างงมงาย ตัดไม้ทำลายป่าและลักลอบค้าฝิ่น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ชนชั้นนำสยามได้ใช้กระบวนการจัดจำแนกและจัดระเบียบพื้นที่ทางชาติพันธุ์ ชนชั้นนำสยามได้พยายามค้นหาอัตลักษณ์ไทยหรือความเป็นไทยผ่านการจำแนกทางชาติพันธุ์ ภาษาและประวัติศาสตร์ เพื่อสถาปนาประวัติศาสตร์แห่งชาติในบริบทของการสร้างรัฐสมัยใหม่และการก่อตัวของแนวคิดชาตินิยม โดยกระบวนการนี้ได้สร้างพรมแดนแบ่งแยกชาวสยามออกจากชาวเขา ส่วนภาพลักษณ์ของชาวเขาในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน อันเป็นผลมาจากการสถานการณ์การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์และอคติทางชาติพันธุ์ที่ทำให้ชาวเขามีภาพลักษณ์เป็นกลุ่มคนที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ รวมทั้งผลจากการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วในยุคพัฒนาทำให้ชาวเขามีภาพลักษณ์เป็นกลุ่มคนที่ถ่วงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและทำลายป่าไม้ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มคนที่ดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แปลกประหลาดและสวยงาม ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐไทย

ศิพิมพ์ ศรีบัลลังก์ (2555, น. 171-173) ได้วิจัยเรื่องการทำให้งานข้ามชาติเป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐ: ศึกษากรณีแรงงานพม่าในไทย ผลการวิจัยพบว่าอุดมการณ์และประวัติศาสตร์ชาตินิยมมีส่วนสำคัญในการก่อสร้างตัวตนของผู้คนที่มาจากพม่าในฐานะ “คนอื่น” ของสังคมไทย รากฐานสำคัญของอุดมการณ์และประวัติศาสตร์ชาตินิยมในไทยนั้นเป็นผลมาจากระบบวิธีคิดของไทยที่มีต่อเพื่อนบ้าน รัฐไทยมักมองตนเองมีความเหนือกว่ารัฐเพื่อนบ้าน เพราะไม่เคยตกเป็นอาณานิคม ส่งผลให้รัฐไทยแยกประวัติศาสตร์ความเป็นชาติของตนเองออกจากประวัติศาสตร์รัฐเพื่อนบ้านที่มีร่วมกัน อุดมการณ์ชาตินิยมของรัฐไทยต่อพม่าจึงมีความเข้มข้นสูง เพราะพม่าถูกรัฐไทยประดิษฐ์ให้เป็นศัตรูทางประวัติศาสตร์มาโดยตลอด นอกจากนี้รัฐไทยยังมีอคติในการมองพม่าจากทัศนะของตนเองฝ่ายเดียว ส่งผลให้ไทยมองเห็นแต่ความล้มเหลวของพม่าที่ล้าหลังและยากจน โดยอคติทางชาติพันธุ์ที่ไทยมีต่อพม่านั้นปรากฏให้เห็นผ่านการมองว่าพม่าเป็นชาติที่ประสบความล้มเหลวในการสร้างรัฐสมัยใหม่และมีความอ่อนแอ พม่าจึงต้องเสียเอกราชให้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษในยุคอาณานิคม ด้วยเหตุนี้ ไทยจึงมีท่าทีต่อพม่าในเชิง

อัตลักษณ์ในลักษณะที่ค่อนข้างคุมเข้มและเหยียดชาติพันธุ์ แรงงานพม่าจึงกลายเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐไทยเสมอมา

ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอคติทางชาติพันธุ์สามารถสรุปได้ว่า การสถาปนาความเป็นไทยนับตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นำไปสู่การสร้างความเป็นอื่นให้คนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยความเป็นไทยดังกล่าวถูกหล่อหลอมผ่านอุดมการณ์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม ซึ่งแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมกล่อมเกลานักเรียนให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ นำไปสู่การมองกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะคนอื่นที่แปลกแยกและเป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการลดอคติทางชาติพันธุ์

ดวงมณี จงรักษ์, เพ็ญประภา ปริญาพล, ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, และ ยุกานะสอและ วาเต็ง (2552, ออนไลน์) ได้วิจัยเรื่องการใช้การเล่าเรื่องราวเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 54 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 27 คน ทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้การเล่าเรื่องราวในชั้นเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองทั้งหมด 20 คาบ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 10 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเล่าเรื่องราวที่ตัวละครแสดงทัศนคติเชิงบวกทางวัฒนธรรมเป็นเสมือนสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและสามารถทำให้ชั้นเรียนกลายเป็นชุมชนที่มีเรื่องราวในการช่วยลดความตึงเครียดระหว่างเชื้อชาติและชาติพันธุ์ ช่วยให้นักเรียนต่างศาสนาในห้องเรียนเดียวกันสามารถเรียนรู้และเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ดีกว่าการใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

บัญญัติ ยงยวน, ปนัดดา ธนเศรษฐกร, และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ (2553, น. 86-87) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมและเนนการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนทดลองกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จาก 2 โรงเรียนในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 705 คน แบ่งนักเรียนออกเป็นโรงเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ทดลองจัดการเรียนรู้ตามแนวพหุวัฒนธรรมเป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมต้องสอดคล้องบูรณาการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ขนบประเพณี และวิถีชีวิตของคนชาติพันธุ์พม่า มอญ กะเหรี่ยงและลาวไปกับเนื้อหาตามหลักสูตรในลักษณะของการยกตัวอย่างประกอบ การใช้สื่อของจริง สื่อรูปภาพ การสาธิต การให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และในส่วนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้ส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการ

เรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนชาติพันธุ์ไทยและชาติพันธุ์อื่นได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน และปรับตัวกับเพื่อนต่างชาติพันธุ์ บรรยายภาศภายในโรงเรียนต้องเน้นความเสมอภาค ความยุติธรรม ความเป็นประชาธิปไตยและการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยผลการทดลองจัดการเรียนรู้พบว่า นักเรียนในโรงเรียนกลุ่มทดลองมีความตระหนักรู้ในวัฒนธรรมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนกลุ่มควบคุม

สุรไกร นันทบุรณย์ (2556, น. 105-111) ได้วิจัยเรื่องผลของการใช้กิจกรรมลดอคติตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อความเข้าใจในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งกิจกรรมตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาที่พัฒนาขึ้นเป็นการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การอภิปรายกลุ่มย่อย การแสดงละคร การใช้บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีตัวอย่าง และการเผชิญสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศึกษานารี จำนวน 48 คน ทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมลดอคติตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาทั้งหมด 14 คาบ 9 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติความเข้าใจในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนสูงกว่าก่อนการทดลอง และการเปลี่ยนแปลงเจตคติความเข้าใจในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมเกิดจากการได้เรียนรู้เนื้อหาพื้นฐานเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยนักเรียนมีทักษะทางสังคม กระบวนการคิดและการเรียนรู้จากมุมมองของผู้อื่นมากขึ้น

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล (2558, น. 159-164) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษาสำหรับนิสิตนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ระดับปริญญาตรีจำนวน 356 คน ในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ จำนวน 11 แห่ง และ 33 คนที่เป็นตัวแทนของผู้บริหารสถาบัน ผู้อำนวยการกองพัฒนาคุณภาพนิสิตนักศึกษา และอาจารย์กลุ่มละ 1 คน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ต้องสอดคล้องกับแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างให้เกิดการเคารพในความแตกต่าง การขจัดความเป็นอื่นออกไปให้มากที่สุด และการทลายกำแพงแห่งความแตกต่างออกไปจากระบบคิดหลักที่เป็นอยู่ บนพื้นฐานของหลักคิดในเชิงสิทธิมนุษยชน การจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อนิสิตนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมแก่นิสิตนักศึกษา โดยต้องสร้างการจัดการเรียนรู้ให้นิสิตนักศึกษาเกิดประสบการณ์

พหุวัฒนธรรมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา และนิสิตนักศึกษา กับนิสิตนักศึกษา ซึ่งอาจารย์ควรมีบทบาทในการเสริมสร้างบรรยากาศเชิงบวกให้กับนิสิต นักศึกษาทุกคน มีการตรวจสอบอคติและความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นทั้งในตัวอาจารย์และสื่อการเรียนรู้อาจจะส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ของนิสิตนักศึกษา

นันธิดา จันทรางศุ (2560, น. 43-44) ได้วิจัยเรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระดนตรีสำหรับชั้น ประถมศึกษาของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาจาก 2 โรงเรียนในอำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 113 คน ทดลองจัดการเรียนรู้ตามแนวพหุวัฒนธรรม 10 คาบ คาบละ 50 นาที ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้และทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมดีขึ้นกว่าก่อนเรียนจากการได้รับข้อมูลความรู้วัฒนธรรมดนตรีที่หลากหลายตามแนวทางการจัดการ เรียนรู้พหุวัฒนธรรม และจากการประเมินผลการเรียนรู้พบว่านักเรียนเกิดทักษะความเข้าใจต่าง วัฒนธรรมในชั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ ซึ่งนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมต่างๆ จากการเกิดองค์ความรู้ที่ หลากหลาย และส่วนใหญ่พัฒนาไปสู่ขั้นที่ 2 ขั้นตระหนักในวัฒนธรรม ได้แก่ นักเรียนมีความเข้าใจ ความเหมือน ความแตกต่างและความหลากหลาย โดยค่อยๆ ลดอคติทางวัฒนธรรมที่สังเกตได้ จากการทำกิจกรรมในชั้นเรียนและการสัมภาษณ์ แต่ไม่สามารถพัฒนาไปจนถึงขั้นที่ 3 และ 4 ได้ เนื่องจากระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่น้อยเกินไป และการปรับเปลี่ยนเจตคติและสร้างความ เข้าใจเป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลา ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนเกิดทักษะในระดับที่ สูงขึ้นควรจัดการเรียนรู้แบบหมุนวนซ้ำ (spiral curriculum) และขยายฐานความรู้ต่อยอด (building block) เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะในขั้นที่ 3 ขั้นความไวต่อวัฒนธรรม ซึ่งเป็นขั้นที่ นักเรียนแสดงออกถึงความสนใจในวัฒนธรรมอื่น และขั้นที่ 4 ขั้นการให้คุณค่า ซึ่งเป็นการไม่ ลำเอียงต่อการให้คุณค่ากับวัฒนธรรมอื่น และนำไปสู่ความเข้าใจในความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและลดอคติทางชาติพันธุ์

สปาร์คแมน, อะดิลแมน, และ แบรินชาร์ (Sparkman, Eidelman, และ Blanchar, 2016, p. 840) ได้วิจัยเรื่องประสบการณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการลดอคติที่มีผลต่อ การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ที่เปิดกว้าง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทดสอบการคาดการณ์เกี่ยวกับ ประสบการณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับการลดอคติระหว่างวัฒนธรรม และการลดอคติทางชาติพันธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การมีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง หลากหลายมีส่วนสำคัญต่อการเคารพทางวัฒนธรรมและการลดอคติทางชาติพันธุ์ โดยผู้วิจัยได้ ทดลองจัดประสบการณ์ทางวัฒนธรรมให้กับกลุ่มควบคุมให้เข้าร่วมสัมผัสกับสมาชิกที่มีวัฒนธรรม

และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมต่างชาติ ผลการทดลองพบว่าการแสดงอคติทางชาติพันธุ์ต่อกลุ่มวัฒนธรรมดังกล่าวลดลง ด้วยเหตุนี้ แสดงให้เห็นว่าการสัมผัสกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติระหว่างวัฒนธรรม และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพที่มีต่อคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ อคติทางชาติพันธุ์ และการลดอคติทางชาติพันธุ์สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ต้องเป็น การจัดการเรียนรู้เชิงพหุวัฒนธรรมและให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยใช้วิธีการที่หลากหลายบนฐานของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยครูต้องสอดแทรกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนที่หลากหลาย ประกอบกับการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ใช้เป็นตัวอย่างประกอบต้องเป็นสื่อของจริงหรือสื่อรูปภาพที่แสดงถึงความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ และครูต้องทำหน้าที่สร้างบรรยากาศเชิงบวกที่เน้นความยุติธรรม ความเสมอภาคและการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

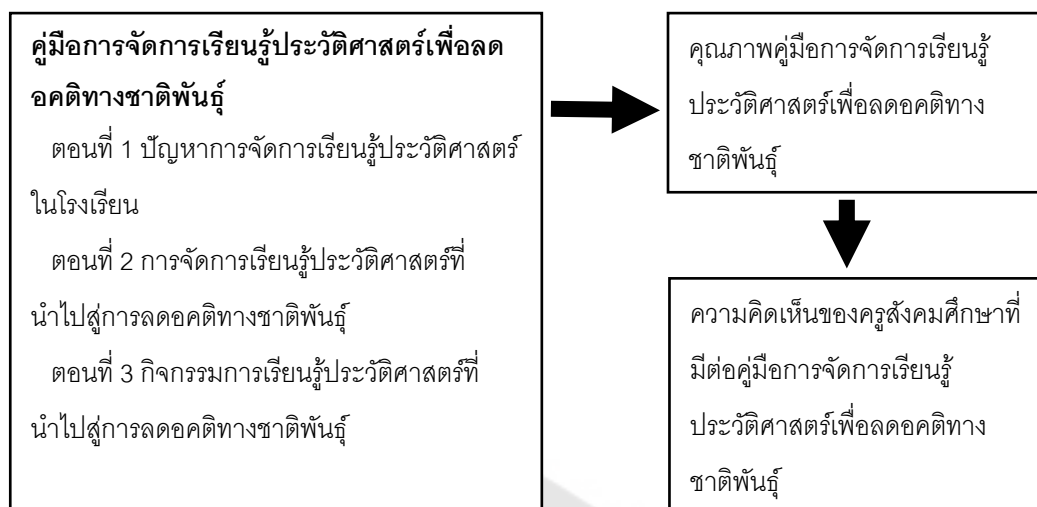
ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นคู่มือครูหรือเอกสารทางวิชาการที่เป็นแนวทางปฏิบัติและให้คำแนะนำอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับครูในการใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ โดยทั่วไปการพัฒนาคู่มือครูมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเรื่อง ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน ขั้นตอนที่ 3 การเขียน และขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและปรับปรุง การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ในครั้งนี้ได้นำขั้นตอนการพัฒนาคู่มือครูในขั้นตอนที่ 2 การวางแผน ขั้นตอนที่ 3 การเขียน และขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและปรับปรุงมาเป็นกรอบในการพัฒนา เนื่องจากขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเรื่องเป็นการกำหนดตามหัวข้อและวัตถุประสงค์การวิจัย ส่วนขั้นตอนที่ 2 การวางแผน และขั้นตอนที่ 3 การเขียนรวมไว้เป็นระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นคู่มือ โดยใช้ภาษาที่ง่าย กระชับ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาและมีการนำเสนอตัวอย่าง ในขณะที่ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและปรับปรุงแยกไปเป็นระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาถึงแนวโน้มในการนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

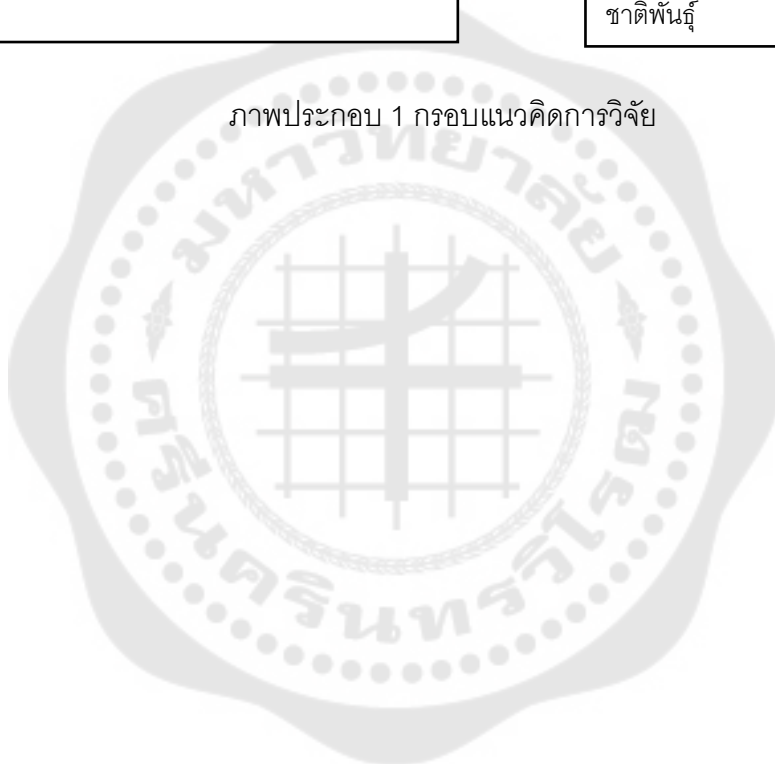
ในชั้นเรียน ดังนั้น การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จึงแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการสร้างเอกสารทางวิชาการที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองทางวัฒนธรรมที่เคารพความแตกต่างหลากหลาย เนื่องจากพัฒนาการของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสังคมไทยมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่ต้องสร้าง “สำนึกความเป็นไทย” ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่หล่อหลอมให้เกิดความหมายของความเป็นไทย ในขณะเดียวกันก็สร้าง “ความเป็นอื่น” ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ นำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์ที่แบ่งเป็น “ความเป็นเรา” และ “ความเป็นอื่น” โดยการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หามาสร้างเป็นคู่มือ พัฒนาเนื้อหาในคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

เมื่อสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ แล้วจึงดำเนินการในระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการนำคู่มือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เพื่อทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นของคู่มือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงดำเนินการในระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ไปให้ครูสังคมศึกษาทั่วประเทศประเมินผ่าน Google Forms โดยไม่ทดลองจัดการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เนื่องจากอคติทางชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นอัตวิสัย มีความคงทนถาวรสูงและใช้ระยะเวลายาวนานในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์จึงควรเป็นกระบวนการที่กระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ และระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งสามารถแสดงวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังภาพประกอบ 2

ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

- 1.1 การสร้างและพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก
- 1.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- 1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- 1.4 การนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

- 2.1 การสร้างแบบประเมินคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- 2.2 การประเมินคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ
- 2.3 การปรับแก้คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

- 3.1 การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- 3.2 การเผยแพร่คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และแบบสอบถาม ผ่านระบบ Google Forms
- 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติการทดสอบทีแบบ t-test for one sample และ t-test for independent samples

ภาพประกอบ 2 วิธีดำเนินการวิจัย

จากภาพประกอบ 2 จะพบว่าแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ โดยในแต่ละระยะสามารถอธิบายดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 9 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาประวัติศาสตร์การเมืองไทย วิชาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย วิชาประวัติศาสตร์สังคมไทย หรือวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา และนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา

1.2 ด้านประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับอุดมศึกษาน้อยกว่า 10 ปี และนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับอุดมศึกษามากกว่า 10 ปี

ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 9 คน เป็นนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 8 คน และไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน และมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษามากกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์จำแนกตามเกณฑ์ในการคัดเลือก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เกณฑ์ในการคัดเลือก		วัน เดือน และปีที่ สัมภาษณ์	สถานที่สัมภาษณ์
	การจัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	ประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา		
1. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 1	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 29/06/2561	- สำนักพิมพ์มติชน
2. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 2	- ไม่ได้จัดการเรียนรู้ ในสถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 20/07/2561	- มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์
3. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 3	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 26/07/2561	- มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์
4. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 4	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 27/07/2561	- ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัลเวิลด์
5. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 5	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 01/08/2561	- ห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัลลาดพร้าว
6. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 6	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 06/08/2561	- จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
7. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 7	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 22/08/2561	- มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
8. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 8	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 23/08/2561	- มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
9. นักวิชาการด้าน ประวัติศาสตร์ 9	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 23/08/2561	- มหาวิทยาลัย เชียงใหม่

2. นักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่ให้ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ หรือวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา และนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา

2.2 ด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา ที่มีประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ระดับอุดมศึกษาน้อยกว่า 10 ปี และนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้วิชาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ระดับอุดมศึกษามากกว่า 10 ปี

ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา จำนวน 8 คน เป็นนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาที่ปฏิบัติงานที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 6 คน และไม่ได้ปฏิบัติงานที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 คน มีประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน และมีประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษามากกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน ดังรายละเอียดในตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาจำแนกตามเกณฑ์ในการคัดเลือก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เกณฑ์ในการคัดเลือก		วัน เดือน และปีที่ สัมภาษณ์	สถานที่สัมภาษณ์
	การจัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	ประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา		
1. นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา 1	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 05/08/2561	- มหาวิทยาลัย ศิลปากร พระราชวัง สนามจันทร์
2. นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา 2	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 18/08/2561	- โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา 3	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 6/10/2561	- มหาวิทยาลัย ศิลปากร พระราชวัง สนามจันทร์
4. นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา 4	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 17/10/2561	- มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
5. นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา 5	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 24/10/2561	- มหาวิทยาลัย รามคำแหง

ตาราง 2 (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เกณฑ์ในการคัดเลือก		วัน เดือน และปีที่ สัมภาษณ์	สถานที่สัมภาษณ์
	การจัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	ประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา		
6. นักการศึกษา ด้านสังคมศึกษา 6	- ไม่ได้จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- น้อยกว่า 10 ปี	- 2/11/2561	- สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
7. นักการศึกษา ด้านสังคมศึกษา 7	- จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 8/11/2561	- จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
8. นักการศึกษา ด้านสังคมศึกษา 8	- ไม่ได้จัดการเรียนรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	- มากกว่า 10 ปี	- 16/11/2561	- สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ครูสังคมศึกษาที่ให้ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

3.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน

3.2 ด้านประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่มี ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายน้อยกว่า 10 ปี และ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มากกว่า 10 ปี

3.3 ด้านความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของนักเรียน¹ ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่ ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ใน โรงเรียนที่ไม่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มครูสังคมศึกษา จำนวน 6 คน เป็นครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติ หน้าที่จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน จำนวน 6 คน โดยมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน และมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ระดับ

¹ ครูสังคมศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้พิจารณาว่าโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์หรือไม่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

มัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จำนวน 1 คน และปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ไม่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จำนวน 5 คน ดังรายละเอียดในตาราง 3

ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มครูสังคมศึกษาจำแนกตามเกณฑ์ในการคัดเลือก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เกณฑ์ในการคัดเลือก			วัน เดือน และปีที่ สัมภาษณ์	สถานที่ สัมภาษณ์
	การจัดการ เรียนรู้ใน โรงเรียน	ประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย	ความ หลากหลาย ทางชาติพันธุ์ ของนักเรียน		
1. ครูสังคมศึกษา 1	- จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	- มากกว่า 10 ปี	- ไม่มี ความหลากหลาย	- 11/07/2561 - 18/07/2561	โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ครูสังคมศึกษา 2	- จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	- น้อยกว่า 10 ปี	- มีความหลากหลาย	- 27/07/2561	ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์
3. ครูสังคมศึกษา 3	- จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	- มากกว่า 10 ปี	- ไม่มี ความหลากหลาย	- 16/08/2561	- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ครูสังคมศึกษา 4	- จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	- น้อยกว่า 10 ปี	- ไม่มี ความหลากหลาย	- 15/08/2561	- โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ปทุมธานี
5. ครูสังคมศึกษา 5	- จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	- น้อยกว่า 10 ปี	- ไม่มี ความหลากหลาย	- 04/03/2562	- โรงเรียนราชินีบูรณะ นครปฐม
6. ครูสังคมศึกษา 6	- จัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	- น้อยกว่า 10 ปี	- ไม่มี ความหลากหลาย	- 11/03/2562	- โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview guidelines) แบ่งเป็น 3 ชุด ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านการประวัติศาสตร์ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษาด้านสังคมศึกษา และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา (ภาคผนวก ก แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 26 ข้อ แบ่งคำถามเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 11 ข้อ และแนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 ข้อ ดังรายละเอียดในตาราง 4

ตาราง 4 โครงสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์

ประเด็น	จำนวน
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	11 ข้อ
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก	3 ข้อ
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์	3 ข้อ
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์	5 ข้อ
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้	15 ข้อ
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	3 ข้อ
2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์	5 ข้อ
3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	2 ข้อ
4. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์	4 ข้อ
5. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	1 ข้อ
รวมข้อคำถามทั้งหมด	26 ข้อ

2. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา จำนวน 40 ข้อ แบ่งคำถามเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 11 ข้อ และแนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้ จำนวน 29 ข้อ ดังรายละเอียดในตาราง 5

ตาราง 5 โครงสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษาด้านสังคมศึกษา

ประเด็น	จำนวน
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	11 ข้อ
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก	3 ข้อ
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์	3 ข้อ
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์	5 ข้อ

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้	29 ข้อ
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	3 ข้อ
2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์	5 ข้อ
3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	6 ข้อ
4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	4 ข้อ
และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	
5. ด้านบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	5 ข้อ
และด้านบทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	
6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์	4 ข้อ
7. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	2 ข้อ
รวมข้อคำถามทั้งหมด	40 ข้อ

3. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา จำนวน 35 ข้อ แบ่งคำถามเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 11 ข้อ และแนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ดังรายละเอียดในตาราง 6

ตาราง 6 โครงสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา

ประเด็น	จำนวน
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	11 ข้อ
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก	3 ข้อ
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์	3 ข้อ
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์	5 ข้อ
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้	24 ข้อ
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	2 ข้อ
2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์	4 ข้อ
3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	5 ข้อ

ตาราง 6 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน
4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	3 ข้อ
5. ด้านบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านบทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	5 ข้อ
6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์	3 ข้อ
7. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	2 ข้อ
รวมข้อคำถามทั้งหมด	35 ข้อ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และอคติทางชาติพันธุ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 สร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก 3 ชุด ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา แล้วนำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฯ ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา จากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฯ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity)

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

2.1 นำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฯ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ติดต่อกับและส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฯ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่องการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามมีความตรงเชิงเนื้อหา
- 0 หมายถึง ไม่แน่ว่าข้อคำถามมีความตรงเชิงเนื้อหาหรือไม่
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความตรงเชิงเนื้อหา

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องมีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก หรือมีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท และมีตำแหน่งทางวิชาการในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป หรือมีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทและมีวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ (ค.ศ.3) ขึ้นไป จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก) ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล	จำนวน 1 คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ	จำนวน 1 คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์	จำนวน 1 คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา (นักการศึกษา)	จำนวน 1 คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา (ครู)	จำนวน 1 คน

2.2 ส่งแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ และแบบประเมินคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและรับคืนตามนัดหมาย จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาพบว่าแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.60 - 1.00 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขข้อคำถามให้มีความชัดเจนและกระชับมากขึ้น ดังนั้น แปลผลได้ว่าแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ ทั้ง 3 ชุด มีความตรงเชิงเนื้อหาและสามารถนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ (ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ)

2.3 แก้ไขแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ ที่แก้ไขแล้วส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง

2.4 แก้ไขแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกๆ ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

1. ขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ภาคผนวก ง เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์) โดยส่งเอกสารที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ได้แก่ หนังสือนำเสนอโครงการวิจัย แบบเสนอโครงการวิจัย โครงร่างการวิจัย ประวัติส่วนตัวของผู้วิจัย เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่องการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ไปยังงาน

มาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในวันที่ 19 มีนาคม 2561

2. งานมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) แจ้งให้ปรับปรุงเอกสาร 2 ส่วน ได้แก่

2.1 แบบเสนอโครงการวิจัย ในส่วนของข้อ 13.2.2 อธิบายกระบวนการเข้าถึงผู้ที่ จะถูกเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยโดยละเอียด ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ระบุรายละเอียดในส่วนนี้

2.2 เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ในส่วนของความไม่สบายกายหรือไม่ สบายใจที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ระบุว่า “ไม่มี”

3. แก้ไขแบบเสนอโครงการวิจัยและเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยตาม ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และส่งเอกสารไปยังงานมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในวันที่ 30 เมษายน 2561

4. งานมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แจ้งผลการรับรองจริยธรรมการวิจัยของ ข้อเสนอการวิจัย หมายเลขการรับรอง SWUEC/E-087/2561 วันที่ให้การรับรองคือ วันที่ 9 พฤษภาคม 2561 มีระยะเวลาการรับรอง 1 ปี ซึ่งเอกสารที่รับรอง ได้แก่ แบบเสนอโครงการวิจัย โครงร่างการวิจัย เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

5. ต่ออายุการรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย หมายเลขการรับรอง SWUEC/E-087/2561 โดยส่งเอกสารรายงานความก้าวหน้าของการวิจัย และได้รับจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ จากงานมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและ วิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แจ้งผลการรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย หมายเลขการรับรอง SWUEC/E-087/2561 (ต่อใบรับรอง ครั้งที่ 1) วันที่ให้การรับรองคือ วันที่ 10 พฤษภาคม 2562 มีระยะเวลาการรับรอง 1 ปี

6. ส่งเครื่องมือการวิจัยระยะที่ 3 เพิ่มเติมเพื่อขอการรับรองจากคณะกรรมการ จริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยส่ง เอกสารที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ได้แก่ หนังสือนำเสนอโครงการวิจัย แบบ รายงานส่วนแก้ไขเพิ่มเติมโครงร่างการวิจัย เอกสารชี้แจงอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดย การตอบแบบสอบถามและพิกษสิทธิผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และแบบสอบถามความคิดเห็นครู

สังคมศึกษาต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ไปยังงานมาตรฐาน
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ ในวันที่ 2 สิงหาคม 2562

7. งานมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แจ้งผลการพิจารณาและตอบรับเอกสาร
เพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย หมายเลขการรับรอง SWUEC/E-087/2561 วันที่ให้การรับรอง
คือ วันที่ 2 สิงหาคม 2562 ซึ่งเอกสารที่รับรอง ได้แก่ รายงานส่วนแก้ไขเพิ่มเติมโครงร่างการวิจัย
ฉบับลงวันที่ 2 สิงหาคม 2562

การสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูล

1. ติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้าน
สังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เชิงลึกการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่
สมุด ปากกา เครื่องบันทึกเสียง และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฯ โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิง
ลึกในช่วงเดือนมิถุนายน 2561 - มีนาคม 2562 รวมระยะเวลา 10 เดือน ณ สถานที่ทำงานของผู้ให้
ข้อมูลหลักหรือสถานที่ตามนัดหมาย

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก มี
ขั้นตอนดังนี้

2.1 การเตรียมข้อมูล (preparing) เป็นการถอดเทปแบบคำต่อคำและเรียบเรียง
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นจึงทบทวนข้อมูลทั้งหมดอย่างละเอียด

2.2 การกำหนดรหัสข้อมูล (coding) เป็นการกำหนดรหัส (code) ข้อมูลแบบ
อุปนัย (inductive coding) โดยกำหนดรหัสภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิง
ลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.3 การจัดกลุ่มของข้อมูล (categorization) เป็นการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ถูก
กำหนดรหัสโดยใช้ประเด็นหลัก (themes) ของงานวิจัย

2.4 การตีความและสร้างข้อสรุป (interpretation and conclusion) เป็นการ
สังเคราะห์และตีความข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปเรื่องการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อ
ลดอคติทางชาติพันธุ์

3. นำข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้ว นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

การสร้างคู่มือคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

1. นำข้อมูลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ (ภาคผนวก จ คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

1.1.1 เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐบาลที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.1.2 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.1.3 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.1.4 กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.1.5 สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.1.6 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.1.7 ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1.2 ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.1 เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.2 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.3 หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.4 กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.5 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.6 บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทาง

ชาติพันธุ์

1.2.7 บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทาง

ชาติพันธุ์

1.2.8 สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.9 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1.2.10 การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์

- 1.3 ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์
 - 1.3.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอาเซียน
 - 1.3.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์
 - 1.3.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย
2. นำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ที่สร้างขึ้นส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ และแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์อีกครั้ง

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการดำเนินการเพื่อตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สร้างแบบประเมินคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1	หมายถึง	แน่ใจว่าเนื้อหาเหมาะสม
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าเนื้อหาเหมาะสมหรือไม่
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าเนื้อหาไม่เหมาะสม

2. ติดต่อและส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องมีคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก หรือคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทและมีตำแหน่งทางวิชาการในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป หรือคุณวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทและมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 7 คน (ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์) ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์	จำนวน 1 คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์	จำนวน 3 คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา	จำนวน 3 คน

3. ส่งคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และแบบประเมินคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพและรับคืนตามนัดหมาย จากการตรวจสอบคุณภาพพบว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขเนื้อหาและภาพประกอบให้เหมาะสมมากขึ้น ดังนั้น แปลผลได้ว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ (ภาคผนวก ข ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์)

4. แก้ไขคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง

5. แก้ไขคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปใช้ในการสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา

ระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่เปิดโอกาสให้ครูสังคมศึกษาทั่วประเทศได้แสดงความคิดเห็นเชิงประเมินค่า ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ให้มีคุณภาพผ่านระบบ Google Forms ที่เผยแพร่ให้ครูสังคมศึกษาได้อย่างทั่วถึงและน่าเชื่อถือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นครั้งนี้เป็นครูสังคมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) เขต 1-42 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในเขตเมือง และโรงเรียนนอกเขตเมืองทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทำให้จัดการเรียนรู้แก่นักเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่เนื่องจากการจัดเก็บข้อมูลจำนวนครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัด สพม. เขต 1-42 ไม่มีการจัดเก็บในภาพรวมทั้งประเทศ จึงใช้ข้อมูลจำนวนครูสังคมศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ซึ่งเป็นข้อมูลครู

สังคมศึกษาที่จัดเก็บเป็นภาพรวมทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2558) จำนวน 19,185 คน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2562) ดังนั้น จึงอนุมานได้ว่าจำนวนครูสังคมศึกษาระดับมัศึกษามีจำนวนน้อยกว่า 19,185 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การหาขนาดกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากรของศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, และ ดิเรก ศรีสุข (2559, น. 151) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า 10% มีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 392 คน (ภาคผนวก ข ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร) แต่เนื่องจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลผ่าน Google Forms จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังคมศึกษาสังกัด สพม. เขต 1-42 ที่ตอบแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 392 คน เมื่อครูสังคมศึกษาที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดตอบแบบสอบถามเกินกว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จึงปิดการรับคำตอบ ทำให้ใช้เวลาในการสำรวจความคิดเห็นทั้งหมด 2 เดือน 10 วัน ปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 484 คน เป็นครูสังคมศึกษาสังกัด สพม. ตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 439 คน และไม่เป็นไปตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 45 คน ได้แก่ ครูสังคมศึกษาสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 คน ครูสังคมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 8 คน พนักงานราชการ จำนวน 4 คน ครูอัตราจ้าง จำนวน 7 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน พนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน นิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 11 คน และนักเรียน จำนวน 2 คน ดังนั้น จึงใช้แบบสอบถามของครูสังคมศึกษาสังกัด สพม. จำนวน 439 คน มาวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ (ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2558, น. 68) ดังนี้

- 4 คือ เหมาะสมอย่างยิ่ง
 3 คือ เหมาะสม
 2 คือ ไม่เหมาะสม
 1 คือ ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น

สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ และนำแบบสอบถามฯ ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา จากนั้นจึงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำแบบสอบถามฯ มาดำเนินการจัดทำในระบบ Google Forms

การสำรวจความคิดเห็น

สำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ โดยเผยแพร่คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ และแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในระบบ Google Forms ทางสื่อสังคมออนไลน์ (social media) เช่น Facebook Line เป็นต้น เพื่อให้ครูสังคมศึกษาที่สนใจร่วมให้ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม – 19 ตุลาคม 2562 เป็นระยะเวลา 2 เดือน 10 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากผลการสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)
- ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) จากนั้นจึงกำหนดเกณฑ์การแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ เป็น 5 ระดับ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับการหาช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (class interval) โดยใช้วิธีการคำนวณหาช่วงกว้างระหว่างชั้นตามหลักการค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2542, น. 82) ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ข้อมูลที่มีค่าสูงสุด} - \text{ข้อมูลที่มีค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{4-1}{5} \\
 &= 0.60
 \end{aligned}$$

หลังจากคำนวณหาช่วงกว้างระหว่างชั้นแล้ว ผู้วิจัยนำค่าที่ได้จากการคำนวณมา กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.41 – 4.00 คือ เหมาะสมมากที่สุด

2.81 – 3.40 คือ เหมาะสมมาก

2.21 – 2.80 คือ เหมาะสมปานกลาง

1.61 – 2.20 คือ เหมาะสมน้อย

1.00 – 1.60 คือ เหมาะสมน้อยที่สุด

3. การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) ได้แก่ สถิติทดสอบที สำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว (t-test for one sample) สำหรับการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครู สังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ กับเกณฑ์ที่กำหนด (กำหนดเกณฑ์เท่ากับ 3.15) และสถิติทดสอบทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน (t-test for independent samples) สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จำแนกตามประสบการณ์

4. ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อ ลดอคติทางชาติพันธุ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยประมวลความคิดเห็นเพิ่มเติมออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ และ ตอนที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จำนวน 122 หน้า แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

1. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐมีเป้าหมายทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ซึ่งเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติที่หล่อหลอมนักเรียนให้มีสำนึกความเป็นพลเมืองของชาติ การสร้างความทรงจำร่วม การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสร้างความคิดแบบลำดับชั้นให้สำนึกในบุญคุณของชนชั้นนำและพระมหากษัตริย์ที่นำพาประเทศชาติสู่ความศิวิไลซ์

2. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม และทหารนิยมที่เน้นการเล่าเรื่องผ่านการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านที่ผูกโยงกับพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ ประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยมที่เน้นเรื่องราวของคนเชื้อชาติไทยที่บริสุทธิ์จนละเลยความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยมที่ผูกโยงท้องถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติส่งผลให้ละเลยบุคคลสำคัญที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์และจรรโลงความเป็นท้องถิ่น ประวัติศาสตร์มหาบุรุษที่เน้นการยกย่องชนชั้นนำส่งผลให้ละเลยคนตัวเล็กตัวน้อยที่มีส่วนในการสร้างสรรค์สังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมที่ตอกย้ำว่าทกรรมเสียดินแดนส่งผลให้เกิดอคติและความเกลียดชังต่อประเทศเพื่อนบ้าน และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทยภายใต้วัฒนธรรมมาตรฐาน

แห่งชาติที่อธิบายวัฒนธรรมของชนชั้นสูงและภาคกลางในฐานะวัฒนธรรมหลักของชาติจนละเลยวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในสังคมไทย

3. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้บนฐานของปรัชญาสารัตถนิยมที่เน้น “ครูเป็นผู้เชี่ยวชาญ” โดยใช้การเรียนรู้แบบท่องจำเนื้อหาบทเรียนและการเรียนรู้แบบเรื่องเล่า การจัดการเรียนรู้บนฐานของปรัชญานิรันตรนิยมที่เน้นอุดมคติความรักและเสียสละเพื่อชาติ รวมทั้งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ไม่มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์นิพนธ์ ส่งผลให้นักเรียนรับรู้ประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักเพียงชุดเดียว ซึ่งไม่นำไปสู่การตั้งคำถามต่อความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริงหรือข้อถกเถียงที่หลากหลายตามธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์

4. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ทำให้นักเรียนเกิดอคติทางชาติพันธุ์เป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในชีวิตประจำวัน ทั้งการขัดเกลาทางสังคมโดยตรงและการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม รวมทั้งการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรแฝง (hidden curriculum) วิชาประวัติศาสตร์ผ่านบทสนทนาทางวัฒนธรรมระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนในห้องเรียนและโรงเรียน

5. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำเสนอวัฒนธรรมของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะของแปลก เหมารวมและล้อเลียน ทั้งในส่วนของแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ภาพยนตร์ ละคร และสารคดี รวมทั้งสื่อประวัติศาสตร์ที่นำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักในทิศทางเดียวหรือข้อสรุปเดียว

6. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประเภทอุทยานประวัติศาสตร์ผสมผสานกับเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักในมิติของสงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ในฐานะสถานที่รวบรวมศิลปะของชนชั้นนำผสมผสานกับเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักที่ส่งผลให้ละเลยคนตัวเล็กตัวน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ประกอบสร้างเป็นสังคมไทย

7. ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ส่งผลทำให้เกิดการรับรู้ความเป็นไทยที่มีกรุงเทพฯ เป็นแกนกลางจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลัก นำไปสู่การประกอบสร้างความเป็นคนบ้านนอกให้กับคนต่างจังหวัดบนฐานของการไม่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งความภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่เหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้านในทางเศรษฐกิจผสมผสานกับการรับรู้ประวัติศาสตร์บาดแผลที่ทำให้เกิดความบาดหมางระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้คนไทยมีอคติต่อแรงงานข้ามชาติ

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีเป้าหมายช่วยให้เรียนรู้อดีต เข้าใจปัจจุบันและสร้างสรรค์อนาคต ช่วยให้เข้าใจรากเหง้าและสร้างอัตลักษณ์ให้กับคนในสังคม ช่วยสร้างความทรงจำร่วมในฐานะพลเมืองของโลกสมัยใหม่ที่ยึดถืออุดมการณ์สากล ช่วยส่งเสริมให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในชาติที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์และหลากหลายวัฒนธรรม ช่วยให้เกิดความคิดทางประวัติศาสตร์ในการมองและอธิบายสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทในมิติของเวลา ช่วยพัฒนาระบบคิดขั้นสูงทางประวัติศาสตร์ และช่วยเปิดมุมมองทางวัฒนธรรมต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่แตกต่างจากตนเองในมิติของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้เกิดความตระหนักว่าสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

2. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

2.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่จัดอยู่ในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ต้องทำความเข้าใจรายละเอียดที่เป็นธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ ทั้งในส่วนของความหมายของประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ระดับของการศึกษาประวัติศาสตร์ และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

2.2 ลักษณะเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์ที่สร้างพื้นที่ให้กับคนตัวเล็กตัวน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมผ่านบริบทของยุคสมัยนั้นๆ ทั้งการอธิบายประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านต้องชี้ให้เห็นว่าสงครามในอดีตเป็นเหตุการณ์ของรัฐจารีตที่ต้องการขยายอำนาจตามคติจักรพรรดิราชและความต้องการครอบครองเมืองการค้าในภูมิภาค ประวัติศาสตร์เรื่องราวของสามัญชนคนตัวเล็กตัวน้อยหลากหลายชาติพันธุ์ที่ประกอบสร้างเป็นสังคมไทยเพื่อชี้ให้เห็นถึงการมีตำแหน่งแห่งที่ของสามัญชนในประวัติศาสตร์ชาติ เช่น กบฏเงี้ยว เมืองแพร์ กบฏผีบุญ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เป็นต้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ใช้ลุ่มน้ำหรือชาติพันธุ์เป็นแกนกลางเพื่อชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมในภูมิภาคเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์มายาวนานก่อนก่อกำเนิดรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์และเส้นเขตแดน เช่น ไชน ผ้าบาติก สงกรานต์ เป็นต้น

3. หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้ที่เน้น “นักเรียนเป็นสำคัญ” บนฐานของปรัชญาพัฒนาการนิยมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ และปรัชญาปฏิรูปนิยมที่ใช้ประเด็นปัญหาตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างอำนาจและความไม่เป็นธรรมทางสังคม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ตีความหลักฐานที่หลากหลายรอบด้าน เช่น พงศาวดารไทย พงศาวดารพม่า บันทึกของชาวจีน บันทึกของชาวตะวันตก เป็นต้น หรือการใช้ประเด็นเป็นฐาน เช่น พรมแดนกับความขัดแย้ง ชาวปกากะญอกับวิถีในการอนุรักษ์ป่า นโยบายของรัฐกับอคติทางชาติพันธุ์ เป็นต้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์และสลายพรมแดนความแตกต่างทางชาติพันธุ์ และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมหรือสัมผัสกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

4. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านประสบการณ์ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ และการสะท้อนผลกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นทางการและกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการคิด และกระบวนการปฏิบัติ

5. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต้องพิจารณาเลือกใช้วิธีการ เทคนิค สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และการประเมินผลที่หลากหลาย โดยแบ่งกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ เช่น กิจกรรมวัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ กิจกรรมสังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ กิจกรรมสนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย กิจกรรมมองประวัติศาสตร์ผ่านแผ่นฟิล์ม กิจกรรมประวัติศาสตร์ครอบครัวของฉัน กิจกรรมสืบเสาะประวัติศาสตร์ผ่านโครงงาน กิจกรรมอ่านหลักฐานตีความอดีต กิจกรรมมองประวัติศาสตร์ผ่านบอร์ดเกม กิจกรรมฉันเป็นเธอและเธอเป็นฉัน กิจกรรมเดินตามเส้นเวลาพหุชาติพันธุ์ และกิจกรรมประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เชิงวิพากษ์ เป็นต้น และกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ กิจกรรมแบบฝึกการเรียนรู้ชุมชนชาติพันธุ์ กิจกรรมมองประวัติศาสตร์ผ่านชุมชนและแผ่นฟิล์ม กิจกรรมค่ายการเรียนรู้เยาวชนอาเซียน กิจกรรมนักเรียนแลกเปลี่ยนโรงเรียนพี่และโรงเรียนน้อง และกิจกรรมการเรียนรู้ทางชาติพันธุ์และทักษะข้ามวัฒนธรรม เป็นต้น

6. บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ครูประวัติศาสตร์ต้องมีความรู้ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์และศาสตร์การจัดการเรียนรู้ มีความไวทาง

วัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และตระหนักต่อการจัดการเรียนรู้ในประเด็นที่มีความอ่อนไหวทางชาติพันธุ์ โดยบทบาทสำคัญ ได้แก่ ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ ออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ออกแบบและพัฒนาเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ให้คำแนะนำ พัฒนานักเรียนให้มีความรู้และค่านิยมพหุวัฒนธรรม เลือกใช้สื่อประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย เลือกใช้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายครูประวัติศาสตร์ในระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

7. บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ นักเรียนเป็นบุคคลสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยบทบาทสำคัญ ได้แก่ มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและเลือกสรรเนื้อหาประวัติศาสตร์ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่ตนเองสนใจอย่างกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเปิดกว้างพร้อมที่จะเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลาย ทั้งความแตกต่างหลากหลายของข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ และความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ของเพื่อนในห้องเรียนและโรงเรียน

8. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ลักษณะสื่อประวัติศาสตร์ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นสื่อมัลติมีเดียและเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีมุมมองหลากหลายและเป็นรูปธรรม โดยครูต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อของอคติที่แฝงในสื่อ เช่น สารคดีโดยเดียที่คิด(ไม่)ถึงรายการวัฒนธรรมชุบแป้งทอด Facebook Fanpage “New Culture” ภาพยนตร์สั้นแสงฉาน หนังสือสาดน้ำสงกรานต์: วัฒนธรรมร่วมรากเอเชีย หนังสือวัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน รูปภาพวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ แผนที่ปริศนาลทางอำนาจรัฐของจารีตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สื่อประเภทหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

9. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ลักษณะแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ที่ใช้นิทรรศน์นอกเหนือจากประวัติศาสตร์สงครามในการสร้างชุดคำอธิบาย เช่น มโนทัศน์การเป็นเมืองท่านานาชาติ มโนทัศน์การเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า มโนทัศน์ความรุ่งเรืองทางศาสนา เป็นต้น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์หรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่สะท้อนความทรงจำเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านสามัญชนคนตัวเล็กตัว

น้อยที่ประกอบสร้างเป็นสังคมไทย หรือพิพจน์ทัศนคติกลุ่มชาติพันธุ์ที่สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในสังคมไทย เช่น มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวี พิพิธภัณฑ์และศูนย์ศึกษาชาวเขา พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร เป็นต้น และแหล่งเรียนรู้ชุมชนชาติพันธุ์ในฐานะชุมชนที่ยังมีลมหายใจ ซึ่งถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนหมู่บ้าน และการเคลื่อนย้ายของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น ชุมชนมุสลิมบ้านครัว ชุมชนมอญเกาะเกร็ด เป็นต้น

10. การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์ การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์อาศัยหลักการการประเมินเพื่อพัฒนา (assessment for development) และใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนคิด การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน การสังเกตพฤติกรรม และการวัดเจตคติ เป็นต้น โดยช่วงเวลาในการประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นลักษณะการวนซ้ำอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง และเป็นการประเมินโดยวงรอบ 360 องศาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเอง ประกอบกับการใช้กลไกความร่วมมือที่หลากหลายในการประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ครูผู้สอน ครูวิชาอื่น ผู้ปกครอง เพื่อน และเพื่อนบ้าน เป็นต้น

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ความแตกต่างระหว่างมโนทัศน์ของรัฐจารีต และรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการพัฒนาเจตคติเชิงบวกต่อประเทศเพื่อนบ้าน ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ปัญหาการช่วงชิงทางวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากนั้นจึงทดลองเปรียบเทียบปริมาณทางอำนาจของรัฐจารีตที่ใช้แสงเทียนแทนปริมาณทางอำนาจและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ใช้แสงหลอดไฟแทนปริมาณทางอำนาจ หาคความแตกต่างระหว่างรัฐทั้งสองรูปแบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและผลกระทบของความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะของสังคมไทยในฐานะสังคมพหุชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่างๆ ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ ผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์ และการพัฒนาเจตคติเชิงบวกต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย สังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสังคมโลก ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ลักษณะสังคมไทยที่เป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ในอดีตจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น ภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรง

ธรรม เป็นต้น และเชื่อมโยงมาสู่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในปัจจุบันผ่านการดูภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ เพื่อนำไปสู่กิจกรรมหรือถอดถอดคติทางชาติพันธุ์ผ่านการวาดรูปบุคคลที่ฉันรู้จัก การอ่านข่าวและความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของคติทางชาติพันธุ์ และนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์สังคมที่เคารพความแตกต่างหลากหลาย

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการก่อกำเนิดและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์ ปัญหาในประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและการนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสันติ ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์โลกร่วมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านการสืบค้นและนำเสนอหน้าชั้นเรียน ได้แก่ การเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ การเรียกร้องสิทธิสตรี ชีวิตแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ชีวิตแรงงานไทยในต่างประเทศ และโรคเกลียดกลัวอิสลาม เป็นต้น และร่วมกันสะท้อนย้อนคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในห้องเรียน

ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา พบว่า คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ทั้งในส่วนของตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 แปลผลได้ว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกข้อเสนอแนะบางส่วนของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการปรับปรุงคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

1. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ 1) ปรับเปลี่ยน “ประวัติศาสตร์เสียดินแดน” เป็น “ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม” เพื่อไม่ให้เป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมการเสียดินแดน 2) ปรับเปลี่ยน “ประวัติศาสตร์ชาตินิยม” เป็น “ประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม” เพื่อให้แตกต่างกับประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยมและท้องถิ่นนิยม และ 3) เพิ่มเติมคำอธิบายประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงเพื่อให้ชัดเจนมากขึ้น

2. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือเพิ่มเติมตัวอย่างอดีตทางชาติพันธุ์ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง เช่น การใช้ชีวิตร่วมกับแรงงานข้ามชาติ การเรียนร่วมกับแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น เพื่อให้การยกตัวอย่างมีความครอบคลุม กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์มากขึ้น

3. ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือเพิ่มเติมประเด็นประวัติศาสตร์แห่งชาติส่งผลให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ที่นำไปสู่ความอ่อนแอและการล่มสลายของท้องถิ่น เพื่ออธิบายผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์ให้ครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์

1. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ เพิ่มเติมเนื้อหาประวัติศาสตร์ร่วมสมัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย เพื่อสร้างกรอบคิดว่าด้วยความเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกัน

2. บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ เพิ่มเติมการสร้างเครือข่ายครูประวัติศาสตร์ในระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

3. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ เพิ่มสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น เพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางประวัติศาสตร์ให้กับคนตัวเล็กตัวน้อยในท้องถิ่น

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ มีการปรับปรุงคือ 1) เพิ่มเติมบทบาทของอารยธรรมจีนในสาระสำคัญ เพื่ออธิบายมโนทัศน์ของวัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอินเดียและจีนกับวัฒนธรรมพื้นเมืองดั้งเดิมให้มีความครอบคลุมมากขึ้น 2) ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกในห้องเรียนและโรงเรียน และ 3) เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมินในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินผลงานนักเรียนอย่างยุติธรรม ปราศจากความลำเอียงและมีความเป็นปรนัย

2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ 1) ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกในห้องเรียนและโรงเรียน

2) เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมินในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินผลงานนักเรียนอย่างยุติธรรม ปราศจากความลำเอียงและมีความเป็นปรนัย และ 3) ปรับเปลี่ยนภาพประกอบแรงงานประมง เพราะเป็นการตอกย้ำมายาคติและผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย มีการปรับปรุงคือ

- 1) ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกในห้องเรียนและโรงเรียน และ
- 2) เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมินในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินผลงานนักเรียนอย่างยุติธรรม ปราศจากความลำเอียงและมีความเป็นปรนัย

ตอนที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังกัดศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังกัดศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ผ่าน Google Forms โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังกัดศึกษาสังกัด สพม. เขต 1-42 จำนวนไม่น้อยกว่า 392 คน เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการสำรวจปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 484 คน เป็นครูสังกัดศึกษาสังกัด สพม. ตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 439 คน ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถามของครูสังกัดศึกษาสังกัด สพม. ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล ผลการสำรวจความคิดเห็นพบว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ครูสังกัดศึกษาที่ตอบแบบสอบถามประมาณหนึ่งในสามมีตำแหน่งและวิทยฐานะเป็นครู ค.ศ. 1 (ร้อยละ 32.12) เมื่อจัดแบ่งครูสังกัดศึกษาจากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ตามตำแหน่งและวิทยฐานะเป็น 2 กลุ่มคือ ครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์น้อย (ร้อยละ 49.89) และครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์มาก (ร้อยละ 50.11) จะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่ ปฏิบัติงานหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 79.27) และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคกลาง (ร้อยละ 52.61) ดังรายละเอียดในตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ตำแหน่งและวิทยฐานะ		
1.1 ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อย	219	49.89
- ครูผู้ช่วย	78	17.77
- ครู ค.ศ.1	141	32.12
1.2 ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก	220	50.11
- ครู ค.ศ.2 (ชำนาญการ)	97	22.10
- ครู ค.ศ.3 (ชำนาญการพิเศษ)	119	27.10
- ครู ค.ศ.4 (เชี่ยวชาญ)	4	0.91
รวม	439	100
2. การปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์		
2.1 ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	348	79.27
2.2 ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	91	20.73
รวม	439	100
3. ภูมิภาคของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา		
3.1 ภาคเหนือ	57	12.98
3.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	60	13.66
3.3 ภาคกลาง	231	52.61
3.4 ภาคตะวันตก	16	3.65
3.5 ภาคตะวันออก	27	6.16
3.6 ภาคใต้	48	10.94
รวม	439	100

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

1. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

1.1 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวม พบว่า ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสม

มาก ($\bar{X}$ 3.29, S.D. 0.60) โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.35, S.D. 0.61) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ($\bar{X}$ 3.17, S.D. 0.73) ดังรายละเอียดในตาราง 8

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน	3.17	0.73	เหมาะสมมาก
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.35	0.61	เหมาะสมมาก
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.33	0.64	เหมาะสมมาก
รวมทั้งหมด	3.29	0.60	เหมาะสมมาก

1.2 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน พบว่า ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.17, S.D. 0.73) โดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่ลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.29, S.D. 0.81) และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.10, S.D. 0.90) ดังรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ความเปี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน			
1.1 เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.29	0.81	เหมาะสมมาก
1.2 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.19	0.81	เหมาะสมมาก
1.3 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.19	0.85	เหมาะสมมาก
1.4 กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.16	0.90	เหมาะสมมาก
1.5 สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.16	0.82	เหมาะสมมาก
1.6 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.13	0.84	เหมาะสมมาก
1.7 ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	3.10	0.90	เหมาะสมมาก
รวมตอนที่ 1	3.17	0.73	เหมาะสมมาก

1.3 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ พบว่า ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.35, S.D. 0.61) โดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.41, S.D. 0.71) และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.28, S.D. 0.72) ดังรายละเอียดในตาราง 10

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย ความเปี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์			
2.1 เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.38	0.70	เหมาะสมมาก
2.2 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.28	0.72	เหมาะสมมาก
2.3 หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.36	0.70	เหมาะสมมาก
2.4 กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.32	0.69	เหมาะสมมาก
2.5 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.38	0.71	เหมาะสมมาก
2.6 บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.36	0.71	เหมาะสมมาก
2.7 บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.33	0.71	เหมาะสมมาก
2.8 สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.38	0.75	เหมาะสมมาก
2.9 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.41	0.71	เหมาะสมมากที่สุด
2.10 การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์	3.32	0.71	เหมาะสมมาก
รวมตอนที่ 2	3.35	0.61	เหมาะสมมาก

1.4 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ พบว่า ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.33, S.D. 0.64) โดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

($\bar{X}$ 3.34, S.D. 0.70) และหัวข้อที่เหลือมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ ($\bar{X}$ 3.32, S.D. 0.69) และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.32, S.D. 0.71) ดังรายละเอียดในตาราง 11

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์			
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์	3.32	0.69	เหมาะสมมาก
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์	3.32	0.71	เหมาะสมมาก
3.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย	3.34	0.70	เหมาะสมมาก
รวมตอนที่ 3	3.33	0.64	เหมาะสมมาก

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตามประสบการณ์

2.1 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์ พบว่า ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.20, S.D. 0.63) โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.28, S.D. 0.70) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ($\bar{X}$ 3.06, S.D. 0.72)

ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.37, S.D. 0.55) โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.43, S.D. 0.54) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ($\bar{X}$ 3.29, S.D. 0.73) ดังรายละเอียดในตาราง

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มี
ต่อตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนจำแนกตามประสบกการณ

รายการ	ประสบการณ์		การแปลผล	ประสบการณ์		การแปลผล
	น้อย			มาก		
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน						
1.1 เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติ- ศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติ ทางชาติพันธุ์	3.16	0.81	เหมาะสมมาก	3.42	0.80	เหมาะสมมากที่สุด
1.2 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ อคติทางชาติพันธุ์	3.09	0.79	เหมาะสมมาก	3.28	0.82	เหมาะสมมาก
1.3 การจัดการเรียนรู้ประวัติ- ศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทาง ชาติพันธุ์	3.05	0.85	เหมาะสมมาก	3.32	0.83	เหมาะสมมาก
1.4 กระบวนการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติ ทางชาติพันธุ์	3.06	0.90	เหมาะสมมาก	3.26	0.89	เหมาะสมมาก
1.5 สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ อคติทางชาติพันธุ์	3.05	0.83	เหมาะสมมาก	3.26	0.80	เหมาะสมมาก
1.6 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	2.99	0.82	เหมาะสมมาก	3.27	0.84	เหมาะสมมาก
1.7 ผลของการเรียนรู้ประวัติ- ศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทาง ชาติพันธุ์	3.00	0.85	เหมาะสมมาก	3.19	0.94	เหมาะสมมาก
รวมตอนที่ 1	3.06	0.72	เหมาะสมมาก	3.29	0.73	เหมาะสมมาก

2.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคคศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตามประสบกการณ พบว่า ครูสังคคศึกษาที่มีประสบกการณน้อยที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.27, S.D. 0.66) โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ แหล่งเรียนรู้

ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.32, S.D. 0.75) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.22, S.D. 0.73)

ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ 3.43, S.D. 0.54) โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.50, S.D. 0.66) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.33, S.D. 0.66) ดังรายละเอียดในตาราง 14

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตามประสบการณ์

รายการ	ประสบการณ์ น้อย		การแปลผล	ประสบการณ์ มาก		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์						
2.1 เป้าหมายการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.27	0.74	เหมาะสมมาก	3.49	0.64	เหมาะสมมากที่สุด
2.2 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่ นำไปสู่การลดอคติทาง ชาติพันธุ์	3.23	0.77	เหมาะสมมาก	3.33	0.66	เหมาะสมมาก
2.3 หลักการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.31	0.75	เหมาะสมมาก	3.43	0.65	เหมาะสมมากที่สุด
2.4 กระบวนการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.28	0.74	เหมาะสมมาก	3.36	0.64	เหมาะสมมาก
2.5 กิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.29	0.76	เหมาะสมมาก	3.46	0.64	เหมาะสมมากที่สุด

ตาราง 14 (ต่อ)

รายการ	ประสบการณ์		การแปลผล	ประสบการณ์		การแปลผล
	น้อย			มาก		
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
2.6 บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.26	0.76	เหมาะสมมาก	3.46	0.64	เหมาะสมมากที่สุด
2.7 บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.26	0.75	เหมาะสมมาก	3.41	0.66	เหมาะสมมากที่สุด
2.8 สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.30	0.78	เหมาะสมมาก	3.45	0.70	เหมาะสมมากที่สุด
2.9 แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.32	0.75	เหมาะสมมาก	3.50	0.66	เหมาะสมมากที่สุด
2.10 การประเมินผลลดอคติทางชาติพันธุ์	3.22	0.73	เหมาะสมมาก	3.43	0.68	เหมาะสมมากที่สุด
รวมตอนที่ 2	3.27	0.66	เหมาะสมมาก	3.43	0.54	เหมาะสมมากที่สุด

2.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตามประสพการณ์ พบว่า ครูสังคมศึกษาที่มีประสพการณ์น้อยที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.28, S.D. 0.70) โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ($\bar{X}$ 3.31, S.D. 0.76) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ ($\bar{X}$ 3.25, S.D. 0.73)

ครูสังคมศึกษาที่มีประสพการณ์มากที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.37, S.D. 0.58)

โดยตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ ($\bar{X}$ 3.40, S.D. 0.65) และตอนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ ($\bar{X}$ 3.35, S.D. 0.66) ดังรายละเอียดในตาราง 15

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ความเป็ยเบนมาตรฐาน และการแปลผลความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์จำแนกตามประสบการณ์

รายการ	ประสบการณ์ น้อย		การแปลผล	ประสบการณ์ มาก		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.	
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์						
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมราก อุษาคเนย์	3.25	0.73	เหมาะสมมาก	3.40	0.65	เหมาะสมมาก
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุ ชาติพันธุ์	3.28	0.75	เหมาะสมมาก	3.35	0.66	เหมาะสมมาก
3.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็น ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย	3.31	0.76	เหมาะสมมาก	3.37	0.63	เหมาะสมมาก
รวมตอนที่ 3	3.28	0.70	เหมาะสมมาก	3.37	0.58	เหมาะสมมาก

3. การทดสอบสมมติฐาน

3.1 การทดสอบสมมติฐานความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวม พบว่า ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ในระดับเหมาะสมมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ 3.29) กับเกณฑ์ที่กำหนด (3.15) ปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในระดับเหมาะสมมากและมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังรายละเอียดในตาราง 16

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และค่านัยสำคัญทางสถิติความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	t	P-value
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน	3.17	0.73		
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.35	0.61	4.757*	.000
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.33	0.64		
รวมทั้งหมด	3.29	0.60		

* มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 การทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยและครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์แตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตาราง 17

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และค่านัยสำคัญทางสถิติเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมจำแนกตามประสบการณ์

รายการ	ประสบการณ์ น้อย		ประสบการณ์ มาก		t	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในโรงเรียน	3.06	0.72	3.29	0.73		
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไป สู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.27	0.66	3.43	0.54	3.043*	.002
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	3.28	0.70	3.37	0.58		
รวมทั้งหมด	3.20	0.63	3.37	0.55		

* มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อ ลดอคติทางชาติพันธุ์

ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติม จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 7.51 ของครูสังคมศึกษาทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งความคิดเห็นเพิ่มเติมทั้งหมดสามารถประมวลได้ดังนี้

1. จุดเด่นของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่ คู่มือมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์และสร้างความเป็นพลเมืองโลกให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันอย่างสันติสุขในสังคมโลก โดยเป็นคู่มือที่เพิ่มมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจนและน่าสนใจ มีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ มีการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับประวัติศาสตร์โลกร่วมสมัย และให้ความสำคัญกับการสะท้อนผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น ควรมีการเผยแพร่คู่มือสู่ครูในโรงเรียนทั่วประเทศอย่างทั่วถึง

2. จุดที่ควรพัฒนาของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่ ควรใช้ภาษาที่เหมาะสมและง่ายต่อการทำความเข้าใจ ควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝังจิตสำนึกรักและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ให้มากขึ้น ควรเพิ่มเกณฑ์การประเมินให้หลากหลายและชัดเจนมากขึ้น และแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพิ่มเติมมากกว่าวิชาประวัติศาสตร์พื้นฐาน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ จำนวน 23 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 9 คน นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา จำนวน 8 คน และครูสังคมศึกษา จำนวน 6 คน โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 3 ชุด ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านการประวัติศาสตร์ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักและนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนคือ 1) การเตรียมข้อมูล 2) การกำหนดรหัสข้อมูล 3) การจัดกลุ่มของข้อมูล และ 4) การตีความและสร้างข้อสรุป จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ พิจารณาความเชี่ยวชาญจากคุณวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการและประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา จำนวน 3 คน โดยใช้แบบประเมินคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และข้อเสนอแนะประเด็นที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป แปลผลได้ว่ามีคุณภาพและนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ จากนั้นจึงปรับปรุงคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ประชากรที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นครั้งนี้เป็นครูสังคมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) เขต 1-42 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ใช้ข้อมูลจำนวนครูสังคมศึกษาจากสำนักงาน

คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ซึ่งเป็นข้อมูลครูสังกัดศึกษาที่จัดเก็บเป็นภาพรวมทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2558) จำนวน 19,185 คน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2562) และหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากรของศิริชัย กาญจนวาสี และคนอื่น ๆ (2559, น. 151) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า 10% มีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 392 คน แต่เนื่องจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลผ่าน Google Forms จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังกัด สก. เขต 1-42 ที่ตอบแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 392 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังกัด สก. ที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ เมื่อครูสังกัด สก. ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดตอบแบบสอบถามเกินกว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงปิดการรับคำตอบ ทำให้ใช้ระยะเวลาในการสำรวจความคิดเห็นทั้งหมด 2 เดือน 10 วัน ปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 484 คน เป็นครูสังกัด สก. ตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 439 คน ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถามของครูสังกัด สก. มาวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบที ได้แก่ สถิติทดสอบทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว และสถิติทดสอบทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน

สรุปผลการวิจัย

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และสร้างเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จำนวน 122 หน้า แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ประกอบด้วย

- 1) เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นเป้าหมายที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย 2) เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยมและทหารนิยม ประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชาตินิยม ประวัติศาสตร์มหานรุษ ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทย ภายใต้วัฒนธรรมมาตรฐานแห่งชาติ 3) การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นการจัดการเรียนรู้บนฐานของปรัชญาสารัตถนิยมและปรัชญานิรันตรนิยม 4) กระบวนการ

เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นการเรียนรู้ผ่านการขัดเกลาทางสังคมและหลักสูตรแผนกวิชาประวัติศาสตร์ 5) สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นสื่อที่นำเสนอวัฒนธรรมของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะของแปลก และสื่อประวัติศาสตร์ที่นำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลักในทิศทางเดียว 6) แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เป็นอุทยานประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ที่ผสมผสานกับเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลัก และ 7) ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ นำไปสู่การไม่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและอคติต่อแรงงานข้ามชาติ

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1) เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นเป้าหมายที่ทำให้เข้าใจจากเหง้าและสร้างความตระหนักว่าสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหลากหลายชาติพันธุ์ 2) เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์สงครามของจักรวรรดิที่ขยายอำนาจตามคติจักรพรรดิราชและการครอบครองเมืองการค้า ประวัติศาสตร์สามัญชนคนตัวเล็กตัวน้อย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ใช้ลุ่มน้ำหรือชาติพันธุ์เป็นแกนกลาง และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3) หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการจัดการเรียนบนฐานของปรัชญาพัฒนาการนิยม ปรัชญาปฏิรูปนิยม กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และการสัมผัสกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ 4) กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านประสบการณ์ร่วมและการสะท้อนผล 5) กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ทั้งกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์และกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร 6) บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งพัฒนานักเรียนให้มีความนิยมพหุวัฒนธรรม 7) บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นบทบาทในการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและเลือกสรรเนื้อหาประวัติศาสตร์และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเปิดกว้าง 8) สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีมุมมองหลากหลายและเป็นรูปธรรม โดยครูต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อของอดีตที่แฝงในสื่ออื่นๆ 9) แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และ 10) การ

ประเมินผลอดีตทางชาติพันธุ์ เป็นการประเมินโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ประเมินวนซ้ำอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเองร่วมกับการประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ เป็นการเรียนรู้ปัญหาการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความแตกต่างระหว่างรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและผลกระทบของความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ เป็นการเรียนรู้ลักษณะสังคมไทยที่เป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การรื้อถอนอดีตทางชาติพันธุ์ การวิเคราะห์ผลกระทบของอดีตทางชาติพันธุ์และนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์สังคมที่เคารพความแตกต่างหลากหลาย และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3) สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โลกร่วมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ และร่วมกันสะท้อนย้อนคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในห้องเรียน

การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอดีตทางชาติพันธุ์

การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 แปลผลได้ว่า คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีคุณภาพและนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน มีการปรับปรุงคือ 1) เปลี่ยน “ประวัติศาสตร์เสียดินแดน” เป็น “ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม” เพื่อไม่ให้เกิดการผลิตซ้ำมายาคติว่าด้วยการเสียดินแดน 2) เปลี่ยน “ประวัติศาสตร์ชาตินิยม” เป็น “ประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม” เพื่อให้แตกต่างกับประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยมและท้องถิ่นนิยม 3) เพิ่มเติมคำอธิบายประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงเพื่อให้ชัดเจนมากขึ้น 4) เพิ่มเติมอดีตทางชาติพันธุ์ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง เพื่อให้การยกตัวอย่างมีความครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์มากขึ้น และ 5) เพิ่มเติมประเด็นประวัติศาสตร์แห่งชาติส่งผลให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ที่นำไปสู่ความอ่อนแอและการล่มสลายของท้องถิ่น เพื่ออธิบายผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์ให้ครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอดีตทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ 1) เพิ่มเติมเนื้อหาประวัติศาสตร์ร่วมสมัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย เพื่อ

สร้างกรอบคิดว่าด้วยความเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกัน 2) เพิ่มเติมการสร้างเครือข่ายครูประวัติศาสตร์ในระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา และ 3) เพิ่มสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น เพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางประวัติศาสตร์ให้กับคนตัวเล็กตัวน้อยในท้องถิ่น

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ มีการปรับปรุงคือ 1) เพิ่มเติมบทบาทของอารยธรรมจีนในสาระสำคัญ เพื่ออธิบายในทัศน์ของวัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ที่เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอินเดียและจีนกับวัฒนธรรมพื้นเมืองดั้งเดิมให้มีความครอบคลุมมากขึ้น 2) ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกในห้องเรียนและโรงเรียน 3) เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมินในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถประเมินผลงานนักเรียนอย่างยุติธรรม ปราศจากความลำเอียงและมีความเป็นปรนัย และ 4) ปรับเปลี่ยนภาพประกอบแรงงานประมง เพราะเป็นการตอกย้ำมายาคติและผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ผ่าน Google Forms โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังคมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) เขต 1-42 จำนวนไม่น้อยกว่า 392 คน เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการสำรวจปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 484 คน เป็นครูสังคมศึกษาสังกัด สพม. ตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 439 คน ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถามของครูสังคมศึกษาสังกัด สพม. ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ 1) ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามประมาณหนึ่งในสามมีตำแหน่งและวิทยฐานะเป็นครู ค.ศ.1 (ร้อยละ 32.12) 2) ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 79.27) และ 3) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคกลาง (ร้อยละ 52.61)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.29, S.D. 0.60) 2) ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยที่ตอบแบบสอบถามมี

ความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.20, S.D. 0.63) และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากที่สุดที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ 3.37, S.D. 0.55) เช่นเดียวกัน และ 3) การทดสอบสมมติฐาน พบว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ในระดับเหมาะสมมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ 3.29) กับเกณฑ์ที่กำหนด (3.15) ปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยและครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) จุดเด่นของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ได้แก่ คู่มือมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ โดยเป็นคู่มือที่เพิ่มมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน มีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และให้ความสำคัญกับการสะท้อนผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น ควรมีการเผยแพร่คู่มือสู่ครูในโรงเรียนทั่วประเทศอย่างทั่วถึง และ 2) จุดที่ควรพัฒนาของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ได้แก่ ควรใช้ภาษาที่เหมาะสมและง่ายต่อการทำความเข้าใจ ควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝังความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ให้มากขึ้น ควรเพิ่มเกณฑ์การประเมินให้หลากหลายและชัดเจนมากขึ้น และแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพิ่มเติมมากกว่าวิชาพื้นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพในการสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ เพื่อรื้อถอนอคติทางชาติพันธุ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์กระแสหลักภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยม ทั้งในส่วนของเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในขณะที่เดียวกันก็ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณในการตรวจสอบคุณภาพและความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังประเด็นต่อไปนี้

กระบวนการสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยคำนึงถึงสถานภาพ ความสนใจและความเชี่ยวชาญในประเด็นเนื้อหาประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนรู้และอคติทางชาติพันธุ์ ทั้งนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กล่าวคือ นักประวัติศาสตร์ทำหน้าที่สร้างองค์ความรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์ ในขณะที่นักการศึกษาด้านสังคมศึกษาทำหน้าที่ผลิตครูสังคมศึกษาให้มีความรู้ทางด้านการจัดการเรียนรู้และองค์ความรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์สร้างขึ้น และครูสังคมศึกษาทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แก่นักเรียนโดยใช้ความรู้ทางด้านการจัดการเรียนรู้จากนักการศึกษาและองค์ความรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์จากนักประวัติศาสตร์ ดังนั้น การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีสถานภาพหลากหลายส่งผลให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความแตกต่างกัน เช่น ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้และไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้มากและน้อยกว่า 10 ปี ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และไม่มี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดขององอาจ นัยพัฒน์ (2548, น. 138-139) ที่มองว่าการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักควรครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติหลากหลายหรือแปรผันมากที่สุด

การพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 (น. 25-28) มาสร้างประเด็นข้อคำถามในแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เนื้อหาประวัติศาสตร์ หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สื่อประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกทุกฉบับผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 1 และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา (นักการศึกษาและครู) จำนวน 2 คน ดังนั้น แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พัฒนาขึ้นจึงเป็น

เครื่องมือการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนถึงมุมมองเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนที่แตกต่างกันระหว่างนักประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาอย่างชัดเจน กล่าวคือ นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีมุมมองว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาตินิยมเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเพื่อปรับปรุงเนื้อหาประวัติศาสตร์ เช่น การปรับปรุงเนื้อหาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ การปรับปรุงหลักสูตรประวัติศาสตร์ เป็นต้น ในขณะที่นักการศึกษาด้านสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มองว่าวิธีการจัดการเรียนรู้เป็นปัญหาสำคัญที่น่าไปสู่อคติทางชาติพันธุ์มากกว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ เพราะครูสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมผ่านเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาตินิยม หรือนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษาบางคนมองว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ไม่เป็นปัญหาที่น่าไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักการศึกษาด้านสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ขาดมุมมองเชิงวิพากษ์ต่อองค์ความรู้ในเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่ส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์และความเกลียดชังต่อคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลักการสำคัญในการสร้างคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ต้องอธิบายเนื้อหาให้ครอบคลุม มีความถูกต้องเหมาะสมและใช้ภาษากระชับ สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2551, น. 171) และสุมาลี สังข์ศรี (2553, น. 235) ที่กล่าวว่าคู่มือครูเป็นการให้ความรู้แก่ผู้อ่านผ่านทางภาษาเขียน แต่เนื่องจากผู้อ่านไม่มีโอกาสที่จะซักถามผู้เขียนในประเด็นที่สงสัย คู่มือครูจึงจำเป็นต้องมีความชัดเจนในรายละเอียดและครอบคลุมประเด็นที่น่าสงสัยไว้ทั้งหมด มีความต่อเนื่องของลำดับเนื้อหา มีการนำเสนอตัวอย่าง มีภาพประกอบที่ช่วยกระตุ้นความสนใจและความเข้าใจของผู้อ่าน โดยองค์ประกอบของคู่มือครูแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่น่าไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่น่าไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ คล้ายคลึงกับคู่มือจัดกิจกรรมประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน: นักสืบกาลเวลา ของอภัยชนม์ วัชรกุล (2559, น. 3) ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์และสังคมศึกษาจะสอดคล้องกับตอนที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยการวิพากษ์ปัญหาเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาตินิยม และปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่น่าไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาประวัติศาสตร์และแนวทางการจัดการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ในขณะที่ส่วนที่ 2 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะสอดคล้องกับตอนที่ 3 ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในตอนที่ 1 โดยใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในตอนที่ 2 เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

การตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ผู้วิจัยพัฒนาคู่มือให้มีคุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการสอดคล้องกับแนวคิดของสุมาลี สังข์ศรี (2553, น. 236) ที่มองว่าหลังจากการเขียนคู่มือครูจะต้องมีการตรวจสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและปรับปรุงคู่มือ ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญและคุณวุฒิการศึกษา โดยเลือกองค์ประกอบของผู้เชี่ยวชาญให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้มีคุณภาพมากขึ้น จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพพบว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีคุณภาพและนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้ ดังเห็นได้จากผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาทั้ง 3 ตอนของคู่มือ ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 เพราะคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นอธิบายสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ได้อย่างครอบคลุมชัดเจน

ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคู่มือมีคุณภาพ แต่เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้มีสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเป็นการเสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนการใช้คำหรือประโยค การอธิบายความหมายให้ชัดเจน และการเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจ แต่ผู้เชี่ยวชาญไม่ได้แก้ไขมันทันทีหรือหลักการสำคัญของเนื้อหาในคู่มือจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอแนะมาใช้ในการปรับปรุงคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น ปรับเปลี่ยนคำว่าประวัติศาสตร์การเสียดินแดนเป็นประวัติศาสตร์ยุคนานคม เพื่อ

ลดการผลิตซ้ำมายาคติว่าด้วยการเสียดินแดนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพิ่มเติมคำอธิบายประวัติศาสตร์แบบเส้นตรง เพื่อให้ผู้อ่านคู่มือเข้าใจนิยามให้ชัดเจนมากขึ้น เพิ่มเติมประเด็นประวัติศาสตร์แรงงานข้ามชาติในสังคมไทย เพื่อสร้างการรับรู้ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในการทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และเพิ่มเติมประเด็นการสร้างเครือข่ายครูประวัติศาสตร์ระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนทางวิชาการว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่ได้เพิ่มอภิธานศัพท์อธิบายความหมายของคำศัพท์ทางสังคมศาสตร์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญบางคน เนื่องจากคำศัพท์ทางสังคมศาสตร์มีความหมายที่หลากหลายและหลากหลายเลื่อน ดังนั้น การหาความหมายที่ตายตัวในบริบทของคู่มือจึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ผู้วิจัยเลือกใช้การสำรวจความคิดเห็นแทนการทดลองการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ เพราะครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมีลักษณะเป็นครูนักปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เชี่ยวชาญการจัดการเรียนรู้ ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าผลการประเมินของครูสังคมศึกษามีความน่าเชื่อถือและมองเห็นแนวโน้มของการนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ไปใช้จัดการเรียนรู้ในห้องเรียน รวมทั้งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าในทางจิตวิทยาชี้ชัดว่าอคติทางชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นเจตคติเชิงลบที่เป็นอัตวิสัยและมีความคงทนถาวรสูง สอดคล้องกับแนวคิดของปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551, น. 250) และสุนทรี โคมิน (2556, น. 388) ที่มองว่าอคติมีลักษณะที่ค่อนข้างถาวร (relatively enduring) และมีความคงทน (consistency) ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมมาเป็นเวลานานพอสมควรผ่านการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในระยะเวลาที่จำกัดเป็นไปได้ยากและใช้ระยะเวลายาวนานในการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดของกษมา จิตวีริมย์ศรี (2558, น. 73) ที่มองว่าการลดอคติไม่ใช่กระบวนการที่สามารถกระทำและเห็นผลได้ในระยะอันสั้น หากแต่ต้องใช้เวลาในพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้น การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์ในฐานะตัวแปรตาม (dependent variable) ผ่านการทดลองจัดการเรียนรู้ในระยะเวลา 1 ภาคเรียน อาจจะไม่สามารถยืนยันผลการวิจัยได้ว่านักเรียนเปลี่ยนแปลงระดับอคติทางชาติพันธุ์ในทิศทางที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง

ผู้วิจัยเลือกใช้การเผยแพร่คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line เป็นต้น และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นทาง Google Forms โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ครูสังคมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา (สมพ.) เขต 1-42 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เพื่อเปิดโอกาสให้ครูสังคมศึกษาทั่วประเทศสามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้วิจัยได้รับความคิดเห็นจากครูสังคมศึกษาหลากหลายภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละภูมิภาคล้วนมีสภาพปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ทั้งในส่วนของสาเหตุ ปัจจัยและระดับความรุนแรงของอคติทางชาติพันธุ์ รวมทั้งผู้วิจัยยังสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

ลักษณะและการนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้นเป็นงานวิชาการที่ให้ความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ หากพิจารณาการแบ่งประเภทคู่มือในโลกวิชาการจะพบว่าคู่มือนี้ถูกจัดประเภทเป็นคู่มือครู เพราะเป็นคู่มือที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2551, น. 165-166) ที่มองว่าคู่มือครูเป็นแนวทางและคำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิง อย่างไรก็ตาม คู่มือนี้ไม่ได้มีฐานะเป็นเพียงคู่มือครูเท่านั้น แต่ยังมีฐานะเป็นงานวิชาการที่ช่วยเปิดโลกทัศน์และพรมแดนความรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์กระแสรองในสังคมไทยแก่ผู้อ่าน ซึ่งมีแนวโน้มนำไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอดคล้องกับแนวคิดของเดชา ตั้งสีฟ้า (2551, น. 286-300) ที่มองว่าคู่มือมีผลต่อโลกทัศน์และชีวิตประจำวันของผู้อ่าน เป็นเอกสารเปิดประตูการเมืองวัฒนธรรมให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กับคู่มือครูส่วนใหญ่จะพบว่าเป็นคู่มือครูส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ดังนั้น คู่มือครูส่วนใหญ่จึงเป็นแนวทางช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อาจไม่ช่วยให้ครูเปิดโลกทัศน์ เปิดประตูการเมืองวัฒนธรรมและขยายพรมแดนความรู้ในศาสตร์สาขาวิชานั้นอย่างแท้จริง

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน เป็นการวิพากษ์ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งในส่วนเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติ

ทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ และผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ โดยในตอนนี้อภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) ปัญหาเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ถูกสถาปนา นับตั้งแต่การสร้างรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประวัติศาสตร์ถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของธีระ นุชเปี่ยม (2552, น. 33) ที่มองว่าประวัติศาสตร์สร้างความกลมกลืนภายในชาติ และกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชาติที่มีอัตลักษณ์แห่งชาติหรือความเป็นไทย นำไปสู่การแบ่งแยก “ความเป็นเรา” และ “ความเป็นอื่น” สอดคล้องกับแนวคิดของธงชัย วินิจจะกูล (2556, น. 273; 2560, น. 117-118) ที่มองว่าอัตลักษณ์ความเป็นชาติหรือความเป็นไทยเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของการจำแนกหมู่พวก (totemism) โดยมีฐานอยู่บนคู่ตรงข้ามกับตัวตนของเรากับความเป็นคนอื่น ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงเป็นการยึดมั่นพึงพอใจในอัตลักษณ์หรือตัวตนรวมหมู่ (collective identity) ยึดมั่นถือนั่นในความเป็นไทยว่าดีกว่าและประเสริฐกว่าอัตลักษณ์รวมหมู่อย่างอื่น นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ต่อชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในสังคมไทย เช่น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2550, น. 312-318) ที่มองว่าภาพลักษณ์ของชาวเขาเป็นคนอื่นของสังคม เป็นกลุ่มคนล่าหลัง นับถือผีอย่างมกมาย ตัดไม้ ทำลายป่าและลักลอบค้าฝิ่น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ชนชั้นนำสยามได้ใช้กระบวนการจัดจำแนกและจัดระเบียบพื้นที่ทางชาติพันธุ์ ชนชั้นนำสยามได้พยายามค้นหาอัตลักษณ์ไทยหรือความเป็นไทยผ่านการจำแนกทางชาติพันธุ์ ภาษาและประวัติศาสตร์ เพื่อสถาปนาประวัติศาสตร์แห่งชาติในบริบทของการสร้างรัฐสมัยใหม่และการก่อตัวของแนวคิดชาตินิยม โดยกระบวนการนี้ได้สร้างพรมแดนแบ่งแยกชาวสยามออกจากชาวเขา ในขณะเดียวกันก็สร้างความเป็นอื่นให้กับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในมิติของการเป็นศัตรูผู้รุกรานหรือต่ำต้อยด้อยกว่า ประวัติศาสตร์แห่งชาติจึงนำไปสู่การสร้างอคติและความเกลียดชังต่อชนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอดคล้องกับแนวคิดของสุนทร ชูตินทรานนท์ และคนอื่นๆ (2557, น. 23-24) และสายชล สัตยานุรักษ์ (2558ก, น. 3) ที่มองว่าประวัติศาสตร์ชาตินิยมส่งเสริมทัศนคติคิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยมองประเทศเพื่อนบ้านอย่างแปลกแยก เห็นชนชาติอื่นเป็นศัตรูหรือต่ำต้อยด้อยกว่า หรือเคยตกเป็นประเทศราชของไทยมาก่อน และเน้นความสัมพันธ์กับชาติเพื่อนบ้านในเชิงของการทำสงคราม ทำให้คนไทยมองชาติเพื่อนบ้านว่าเลวร้ายและเป็นศัตรูของชาติไทย ประวัติศาสตร์ชาตินิยมดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย สังคมภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้และสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงในยุคความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมภายใต้การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) สอดคล้องกับแนวคิดของเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2559, ออนไลน์) ที่มองว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และเตรียมพลเมืองให้เท่าทันอดีตและก้าวข้ามความเกลียดชังที่เกิดจากอคติและสำนึกความเป็นชาติที่ถูกขับเน้นและบิดเบือน เพื่อการอยู่ร่วมกันในภูมิภาคและประชาคมโลกอย่างเคารพและสันติ

2) ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์บนฐานของปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) ที่เน้นครูเป็นสำคัญและนักเรียนเรียนรู้แบบท่องจำเนื้อหาบทเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของพรเพ็ญ อันตระกูล (2556, น. 328) ที่มองว่าปัจจุบันยังมีความเข้าใจว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของชื่อคน สถานที่ ลำดับวันเวลา และเหตุการณ์ต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการท่องจำ มีการสอนแต่เฉพาะเนื้อหา (content based) ส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนเพียงเล่มเดียว จนทำให้แบบเรียนกลายเป็น “ตัววิชาที่เรียน” (the course of study) หรือเป็น “ตัวกำหนดความรู้” (the authority) ส่วนวิธีการเขียน การใช้หลักฐาน การวิเคราะห์ วิพากษ์ การให้เหตุผล การใช้แนวคิดทางประวัติศาสตร์ หรือการฝึกฝนด้านการใช้เอกสารและการเขียนประวัติศาสตร์ยังมีน้อยมาก ส่งผลให้นักเรียนไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีจินตนาการ ไม่เข้าใจผู้อื่นและไม่พัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการจัดการเรียนรู้บนฐานของปรัชญานิรันตรนิยม (Perennialism) ที่เน้นอุดมคติความรักและเสียสละเพื่อชาติ การจัดการเรียนรู้ของครูภายใต้ปรัชญานิรันตรนิยมจึงไม่พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ตั้งคำถามต่อความรู้ประวัติศาสตร์ชาตินิยม ความไม่เป็นธรรมและความไม่ยุติธรรมในสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์ (2561, น. 75) ที่มองว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นสำคัญส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถตั้งคำถามต่ออุดมการณ์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่ครอบงำสังคมไทย ประวัติศาสตร์ชาตินิยมจึงมีรากปัญหาอยู่ที่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นสำคัญ

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นการเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งในส่วนเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่

การลอคคิตทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอคคิตทางชาติพันธุ์ และการประเมินผลลอคคิตทางชาติพันธุ์ โดยในตอนนี้อภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอคคิตทางชาติพันธุ์ต้องมีลักษณะที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนและความหลากหลายของสังคมของมนุษย์ภายใต้บริบทของยุคสมัยที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นประวัติศาสตร์สามัญชนคนตัวเล็กตัวน้อยในสังคมหลากหลายชาติพันธุ์ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์สังคม ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น นำไปสู่การจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของคนหลากหลายชาติพันธุ์ให้มีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และสร้างกรอบคิดว่าด้วยสังคมไทยเป็นสังคมที่ประกอบด้วยผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ประเด็นประวัติศาสตร์สงครามผ่านมุมมองทางอุดมการณ์จักรพรรดิราชที่พระมหากษัตริย์ช่วงชิงความเป็นราชาเหนือราชาผ่านการทำสงคราม หรือสงครามเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนและส่งต่อทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านการกวาดต้อนเชลยศึก ซึ่งการเรียนรู้สงครามในมุมมองข้างต้นช่วยคลายปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างเข้าใจ และประเด็นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ที่อธิบายความรู้และภูมิปัญญาของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ผ่านการแลกเปลี่ยนและปรับเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เช่น โขน ลอยกระทง สงกรานต์ ผ้าบาติก เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในมุมมองข้างต้นช่วยลดปัญหาการช่วงชิงทางวัฒนธรรมของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะสร้างกรอบคิดในการมองวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยนและปะทะประสานอย่างเป็นพลวัต สอดคล้องกับแนวคิดของ Timmins และคนอื่น ๆ (2005, p. 72) ที่มองว่าครูควรออกแบบเนื้อหาให้นักเรียนศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้เกิดมุมมองเชิงเปรียบเทียบอย่างเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย

2) การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ลอคคิตทางชาติพันธุ์ต้องอยู่บนฐานของปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของสตีเวนสัน ศรีพหล (2554, น. 137-138) ที่มองว่าครูควรใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและเป็นผู้ปฏิบัติ หรือปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ที่เน้นใช้ประเด็นปัญหาตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างอำนาจและความไม่เป็นธรรมทางสังคม รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาตินิยมและอคติทางชาติพันธุ์ด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของเปาโล แฟร์ (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561, น. 113-114 อ้างอิงจาก Paulo Freire, 1987) นักการศึกษาชาวบราซิล ผู้บุกเบิกศาสตร์การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ที่มองว่าการเรียนรู้เชิงวิพากษ์คือการสร้างห้องเรียนให้

นักเรียนได้เรียนรู้ความหมายหรือเนื้อหาในบทเรียน เพื่อเป็นสะพานทำความเข้าใจโลกและตำแหน่งแห่งที่ของนักเรียน โลกคือบริบทของบทเรียน ประกอบไปด้วยบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งห้องเรียนคือพื้นที่การเรียนรู้เพื่อตั้งคำถามและต่อรองกับเงื่อนไขที่เผชิญ การตั้งคำถามแบบตรวจสอบไต่ตรองถึงที่มาของความรู้และความหมายของความรู้ เพื่อไต่ตรองว่าสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่นั้นว่าเกาะเกี่ยวกับชีวิตตนเองและสังคมอย่างไร

3) การประเมินผลอดีตทางชาติพันธุ์ต้องใช้หลักการประเมินเพื่อพัฒนาที่ต้องใช้ การประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนคิด การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน การสังเกต พฤติกรรม การวัดเจตคติ เป็นต้น โดยใช้หลักการประเมินแบบวนซ้ำ (looping) เป็นระยะ และอาศัยกลไกการประเมินโดยวงรอบ 360 องศาจากผู้เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ซึ่งการประเมินผลในลักษณะข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, น. 214) ที่มองว่าวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องเป็นการประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย โดยครูเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ซึ่งการประเมินดังกล่าว เรียกว่า “การประเมินตามสภาพจริง” มีจุดเน้นเพื่อประเมินผลเพื่อวินิจฉัย ข้อบกพร่อง เป็นการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งจากกระบวนการ (process) การปฏิบัติกิจกรรม (performance) และผลผลิตหรือชิ้นงาน (product)

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เป็นตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมราก อุษาคเนย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรม ผ่านมโนทัศน์รัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ลักษณะสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันว่าเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ของผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย และ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นำประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่นำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์เป็นฐานในการวิพากษ์และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา โดยตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ข้างต้นเป็นกิจกรรมที่มีแนวโน้มนำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เพราะเป็นกิจกรรมที่อยู่บนฐานปรัชญาพัฒนาการนิยมที่ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสร้างเงื่อนไขการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน และปรัชญาปฏินิยมที่เน้นการตั้งคำถามต่อประเด็นปัญหาและความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ปัญหาอคติทาง

ชาติพันธุ์จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและเชื่อมโยงสู่เนื้อหาบทเรียนประวัติศาสตร์ ผ่านการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรไกร นันทบุรณย์ (2556, น. 105-111) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้กิจกรรมลดอคติตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อความเข้าใจในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเข้าใจในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมเกิดจากการได้เรียนรู้เนื้อหา พื้นฐานเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ผ่านการจัด กิจกรรมตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาโดยการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การพัฒนาการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การอภิปรายกลุ่มย่อย การแสดงละคร การใช้บทบาทสมมติ การใช้ สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีตัวอย่าง และการเผชิญสถานการณ์ ในขณะเดียวกันการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ สอดคล้องกับงานวิจัยของบัญญัติ ยงย่วน และคนอื่น ๆ (2553, น. 86-87) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีการยกตัวอย่างประกอบ การใช้สื่อของจริง สื่อรูปภาพ การสาธิต และการ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และในส่วนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้ส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการ เรียนแบบร่วมมือ (cooperative learning) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนชาติพันธุ์ไทยและชาติพันธุ์อื่น ได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน

การนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้มี หลักที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น กล่าวคือ ครูต้องใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และ สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและ สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยต้องเริ่มจากประสบการณ์ใกล้ตัวของ นักเรียนก่อนเสมอ เช่น โรงเรียนชายแดนควรเริ่มต้นจากการจัดการเรียนรู้เรื่องความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์ก่อนแล้วขยายไปสู่ความหลากหลายด้านอื่นๆ ทั้งความหลากหลายทางเพศ ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ ในขณะที่โรงเรียนในเมืองอาจเริ่มจัดการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายด้านอื่นๆ ก่อน แล้วขยายไปสู่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นต้น และ 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ กล่าวคือ ประวัติศาสตร์เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งท่ามกลางเงื่อนไขอื่นที่ทำให้ เกิดอคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์จึงควรเป็นการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการระหว่างสาระประวัติศาสตร์และสาระอื่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม เช่น สารหน้าที่พลเมืองฯ สารเศรษฐกิจศาสตร์ สารภูมิศาสตร์ เป็นต้น โดยใช้สาระประวัติศาสตร์เป็นแกนและบูรณาการร่วมกับสาระอื่น เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและต่อเนื่องกับประสบการณ์ตรงของนักเรียน แต่อย่างไรก็ตาม ครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่อาจส่งผลกระทบต่อความลุ่มลึกและรายละเอียดของเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

การสำรวจความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ พบว่า ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ อยู่ในระดับเหมาะสมมาก สอดคล้องกับผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ในระยะที่ 2 สะท้อนว่าผู้เชี่ยวชาญและครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นการยืนยันว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ เป็นคู่มือที่ครูสังคมศึกษาสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ได้ หากพิจารณารายตอนของคู่มือจะพบว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คือ 3.35 3.33 และ 3.17 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยในตอนที่ 1 มีค่าต่ำกว่าในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 แต่หากพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จะพบว่าในตอนที่ 1 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 ในขณะที่ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 และ 0.64 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ที่มีต่อดตอนที่ 1 มีความแปรปรวนหรือการกระจายของข้อมูลมากกว่าตอนที่ 2 และตอนที่ 3 สะท้อนว่าครูสังคมศึกษาส่วนหนึ่งมองเห็นว่าการวิพากษ์ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนในตอนที่ 1 ไม่เป็นปัญหาที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะประเด็นผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 3.10 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงที่สุดคือ 0.90 ซึ่งอาจเป็นเพราะครูสังคมศึกษาส่วนหนึ่งที่ประเมินคู่มือจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ให้คุณค่ากับประวัติศาสตร์ชาตินิยมกระแสหลักที่ได้เรียนรู้ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ สอดคล้องกับแนวคิดของวิทย์ วิศทเวทย์ (2544, น. 32-33) ที่มองว่าการขัดเกลาทางสังคมที่ทรงประสิทธิภาพมากที่สุดก็คือ การจัดการศึกษาแผนใหม่โดยรัฐ เพราะการศึกษาสมัยใหม่มีบทบาททางการเมือง กล่าวคือ การศึกษาเป็นไปเพื่อเตรียมคน

เข้าสู่ระบบการปกครองที่พึงปรารถนา หากรัฐเห็นว่าระบอบการปกครองที่กำลังใช้อยู่เหมาะสมแล้ว รัฐก็ใช้ระบบการศึกษาของรัฐในการอบรมเยาวชนให้มีลักษณะสอดคล้องกับระบอบการปกครอง ส่งผลให้ครูสังคมศึกษาส่วนหนึ่งขาดมุมมองเชิงวิพากษ์ต่อองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่เนื้อหาในตอนๆ 1-3 ของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีลักษณะที่สัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ตอนที่ 1 กล่าวถึงปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตอนที่ 2 กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาในตอนๆ 1 และตอนที่ 3 กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ออกแบบจากแนวทางการจัดการเรียนรู้ในตอนๆ 2 ดังนั้น การประเมินความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในแต่ละตอนของคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จึงมีความขัดแย้งและไม่สอดคล้องกัน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จำแนกตามประสบการณ์ โดยกำหนดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ตามตำแหน่งและวิทยฐานะ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อย คือ ครูผู้ช่วย และครู ค.ศ.1 และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก คือ ครู ค.ศ.2 (ชำนาญการ) ครู ค.ศ.3 (ชำนาญการพิเศษ) ครู ค.ศ.4 (เชี่ยวชาญ) และครู ค.ศ.5 (เชี่ยวชาญพิเศษ) จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา พบว่า ครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยและครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ อยู่ในระดับเหมาะสมมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คือ 3.20 และ 3.37 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมากกว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และ 0.55 ตามลำดับ สะท้อนว่าความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์น้อยมีความแปรปรวนหรือการกระจายของข้อมูลมากกว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก รวมทั้งเมื่อทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ จำแนกตามประสบการณ์ พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยและครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์แตกต่างกัน สะท้อนว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากมีแนวโน้มในการมองเห็นถึงสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ในสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งมีความเห็นว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ เป็นคู่มือที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ใน

การจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ได้มากกว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์น้อย นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มากให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช (2555, น. 16-17) ที่มองว่าการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีวิชาประวัติศาสตร์เป็นสาระวิชาหลัก และมีทักษะทางสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรมเป็นทักษะสำคัญ โดยทักษะดังกล่าวเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของพลเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และสามารถประสานประโยชน์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานะต่างสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของครูสังคมศึกษาที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ มีความคิดเห็นบางประการที่น่าสนใจ กล่าวคือ ครูสังคมศึกษาบางคนมีความคิดเห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมนำไปใช้จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์พื้นฐาน แต่ควรใช้จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพิ่มเติม ซึ่งความคิดเห็นข้างต้นอาจพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้จากระยะเวลาจัดกิจกรรมยาวนานหลายชั่วโมงต่อแผนการจัดการเรียนรู้ และในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ไม่มีการระบุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมุ่งเน้นออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่บูรณาการการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์และสาระอื่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยกำหนดสาระประวัติศาสตร์เป็นแกนหลักและนำสาระอื่นมาบูรณาการ กำหนดหัวเรื่อง (topic) ที่เกี่ยวข้องกับการลดอคติทางชาติพันธุ์ เช่น วัฒนธรรมร่วมรากอาเซียน สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการเป็นไปตามธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษา (social studies) ที่เป็นศาสตร์บูรณาการองค์ความรู้ทางทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมวิทยา ประชากรศาสตร์ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของไซตรัสกี จันท์สุคนธ์ (2551, น. 20) ที่มองว่าสังคมศึกษาเป็นวิชาที่บูรณาการเนื้อหาแบบสหวิทยาการระหว่างศาสตร์อย่างกว้างขวาง ทั้งในมิติของความหลากหลายเชิงเนื้อหา เวลา พื้นที่และวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากอคติทางชาติพันธุ์เป็นเจตคติเชิงลบที่เป็นอัตวิสัยและใช้ระยะเวลานานในการเปลี่ยนแปลง การนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ไปประยุกต์ใช้ต้องคำนึงว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในนักเรียนแต่ละคนใช้

ระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงที่ยาวนานแตกต่างกัน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางทางชาติพันธุ์จึงควรเป็นกระบวนการที่กระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2. เนื่องจากคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นคู่มือที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่างสาระประวัติศาสตร์กับสาระอื่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การนำคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้จึงเหมาะกับโรงเรียนที่ออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรบูรณาการ แต่หากไม่ได้ออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรบูรณาการ ควรดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่างวิชาประวัติศาสตร์และวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นเดียวกันให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน (ปัจจุบันสาระประวัติศาสตร์ถูกแยกออกจากวิชาสังคมศึกษาและให้จัดการเรียนรู้เป็นวิชาประวัติศาสตร์)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเพิ่มขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ในระยะที่ 2 ก่อนผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ฯ เพื่อเป็นการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มควรเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในระยะที่ 1 ได้แก่ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักการศึกษาด้านสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษา โดยแบ่งผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มแยกตามผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม เนื่องจากการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มต้องมีประสบการณ์และคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน (homogenous group) เพื่อให้การสนทนากลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่น

2. ควรมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มครูสังคมศึกษาในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้ครอบคลุมในทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อเป็นการทำความเข้าใจสภาพปัญหาและสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ให้สอดคล้องกับบริบทของปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Amin, S. (2000). *Capitalism in the Age of Globalization: The Management of Contemporary* (3rd ed). New York: Zeds Book.
- Bank, J. A. (2008). *An Introduction Multicultural Education*. Boston: Pearson Education.
- Brown, R. (1995). *Prejudice: Its Social Psychology*. Oxford, UK: Blackwell.
- Calhoun, C., Light, D., และ Keller, S. (1997). *Sociology* (7th ed). New York: McGraw-Hill.
- Moradi, B. (2004, Summer). Teaching about Diversities: The Shadow/Role-Play Exercise. *Teaching of Psychology*, 31(3), 188-191.
- Sparkman, D. J., Eidelman, S., และ Blanchar, J. C. (2016, December). Multicultural Experiences Reduce Prejudice through Personality Shifts in Openness to Experience. *Psychology. European Journal of Social*, 46(7), 840-853.
- Timmins, G., Vernon, K., และ Kinealy, C. (2005). *Teaching and Learning History*. London: SAGE.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551ก). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551ข). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์, และ นิน นิน ไพน. (2543). เพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกษมา จิตต์ภิรมย์ศรี. (2558, มกราคม-มิถุนายน). สันติภาพศึกษา: บทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้ง. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 1(1), 53-76.
- ขจรศักดิ์ สิทธิ. (2555). สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมโลก หน่วยที่ 8-15 (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 1-57). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- คริสต์ เบเคอร์, และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศิรินัน จงวุฒิเวศย์, และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2542). รายงานการวิจัยการศึกษาและและจัดทำคู่มือ
ปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อสม.มส.). นครปฐม:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). จิตวิทยาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ใจ อึ๊งภากรณ์. (2544). สังคมนิยม...จากล่างสู่บน นักมาร์คซิสต์คิดอย่างไร. กรุงเทพฯ: กลุ่ม
ประชาธิปไตยแรงงาน.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาใน
สังคมไทย. ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ (หน้า 1-126). กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2555). รัฐชาติและชาติพันธุ์ การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์: ปัญหาและ
ข้อเสนอแนะ. เชียงใหม่: สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่ กรม
พัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. (2547). ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความ
ขัดแย้งในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เฉลิม มลิลา นิตเชตต์ปรีชา. (2559). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2559). การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเท่าทันอดีตและก้าวข้ามความเกลียดชัง.
จาก [http://www.educathai.com/th/การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเท่าทันอดีตและก้าวข้าม
ความเกลียดชัง](http://www.educathai.com/th/การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเท่าทันอดีตและก้าวข้ามความเกลียดชัง)
- ชมพูนุท นาศิริรักษ์, วรเดียน นาราวัจ, และ มิตรชัย กุลแสงเจริญ. (2558). ประวัติศาสตร์ไทย: เวลา
และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ประเด็นวิภาค บุคคลสำคัญและภูมิปัญญาไทย ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เล่ม 1. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2551). องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยพงษ์ สำเนียง. (2555). ประวัติศาสตร์: การสร้างประวัติศาสตร์ชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่น
ชาตินิยม. จาก [http://www.siamintelligence.com/history-of-nationalism-and-localism-
on-thai-identity](http://www.siamintelligence.com/history-of-nationalism-and-localism-on-thai-identity)

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2549). อาวุธมีชีวิต?: แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: ฟ้ายเดียวกัน.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). สอนประวัติศาสตร์ให้เด็กมีความสุขสนุกคิด (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2557). “ปฏิรูปประวัติศาสตร์ไม่พอเห็นจะต้องปฏิวัติ”. จาก

<https://ilaw.or.th/node/3321>

ชุติมา สัจจานันท์. (2550, กันยายน-ธันวาคม). การเขียนคู่มือ. วารสารการบริหารและธุรกิจ, 21(7), 1-6.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2558). เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย: แนวทางสู่ความสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม ศึกษาสำหรับนิสิตนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ ค.ด. พัฒนศึกษา).

โชติรัศมี จันทรสุคนธ์. (2551, มกราคม-มิถุนายน). วิชาสังคมศึกษา: ศาสตร์แห่งการบูรณาการ. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 9(1), 16-23.

ไชยันต์ รัชชกุล. (2557). ปั่นอดีตเป็นตัว. กรุงเทพฯ: อ่าน.

ณรงค์ พ่วงพิศ, และ วุฒิชัย มูลศิลป์. (2558ก). ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ณรงค์ พ่วงพิศ, และ วุฒิชัย มูลศิลป์. (2558ข). ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ณรงค์ พ่วงพิศ, และ วุฒิชัย มูลศิลป์. (2558ค). ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ณรงค์ พ่วงพิศ, วุฒิชัย มูลศิลป์, สัณชัย สุวังบุตร, อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์, และ ชาคิต ชุ่มวัฒนะ. (2558). ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2553). การพัฒนานักเรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงมณี จงรักษ์, เพ็ญประภา ปริญญาพล, ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, และ ยูหามะสอและ วาเด็ง. (2552). การใช้การเล่าเรื่องราวเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี. จาก

<http://www.thaihealth.or.th/Content/17693-“การใช้เรื่องเล่า”%20และ%20“กระบวนการกลุ่ม”.html>

เดชา ตั้งสีฟ้า. (2551). อ่าน “คู่มือข้าราชการ” เขียนพื้นที่วัฒนธรรม: วาทกรรมวัฒนธรรมของรัฐไทย กับพื้นที่ในระหว่างไทย-มาเลเซีย. ใน แผ่นดินจินตนาการ. (หน้า 282-341). กรุงเทพฯ: มติชน.

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อินทนิล.

ทิตนา แหมมณี. (2551). การเขียนหนังสือคู่มือ: คู่มือครู คู่มือทั่วไป แบบฝึกปฏิบัติและแบบฝึกหัด. ใน เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา (พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 164-180). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แหมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2555). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาติไทยกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (เฉยๆ). ใน ประวัติศาสตร์นอกขนบ. (หน้า 28-37). กรุงเทพฯ: อินทนิล.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2556). กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ (แปลโดย พวงทอง ภวัครพันธุ์, ไอลา อรุณวงศ์, และ พงษ์เลิศ พงษ์วานานต์). กรุงเทพฯ: อ่าน.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2560). คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2562). ออกนอกขนบประวัติศาสตร์ไทย. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน

ธร ปิติตล. (ม.ป.ป.). แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมกับการสร้างเสริมเสรีภาพ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์. (2554, พฤษภาคม-สิงหาคม). วิจัยสอนแบบไฮเครติส. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 22(2), 156-166.

ธีรยุทธ บุญมี. (2541). วิฤตมนุษยยุคโลกาภิวัตน์. ใน สหวิทยาการมนุษย์: มิติแห่งมนุษย์. (หน้า 95-102). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีระ นุชเปี่ยม. (2552). ประวัติศาสตร์รับใช้ใคร. ใน ประวัติศาสตร์ในมิติวัฒนธรรมศึกษา: ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา. (หน้า 1-78). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

นงเยาว์ เนาวรัตน์. (2551). สังคมโลกาภิวัตน์: เศรษฐกิจ รัฐ และการศึกษา. เชียงใหม่: กู๊ดป๊าว์ ฟรันด์ เชียงใหม่.

นงเยาว์ เนาวรัตน์. (2561). การศึกษาพหุวัฒนธรรม: มุมมองเชิงวิพากษ์และปฏิบัติการในโรงเรียน

(พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.

นพมาศ อึ้งพระ. (2553). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นพมาศ อึ้งพระ. (2554). พฤติกรรมทางสังคม. ใน จิตวิทยาทั่วไป (หน้า 341-386). กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นันธิดา จันทรางศุ. (2560, มกราคม-มิถุนายน). การวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดการเรียนรู้พหุ

วัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระดนตรี สำหรับชั้นประถมศึกษาของ

ประเทศไทย. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 36(1), 25-47.

นิติ ภาวครพันธุ์. (2558). ขบวนการชาติและชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549). ประวัติศาสตร์แห่งชาติ “ซ่อม” ฉบับเก่า “สร้าง” ฉบับใหม่. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียน และอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก. กรุงเทพฯ: มติชน.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, และ อาคม พัตยยะ. (2525). หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2559). เปิดแผนยึดล้านนา. กรุงเทพฯ: มติชน.

บัญญัติ ยงยวน, ปนัดดา ธนเศรษฐกร, และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา. นครปฐม: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.

บุญชม ศรีสะอาด. (2542). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประณาท เทียนศรี. (2556). การสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2550, มกราคม-มิถุนายน). ระบบการศึกษาและภาษาในกระบวนการสร้างรัฐชาติไทย. สังคมศาสตร์, 19(1), 277-309.

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. (2552). คำนำของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. ใน ทักษะวัฒนธรรม : คู่มือวิธีการขัดกันฉันมิตรชายแดนใต้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). บทบรรณานุกรม. ใน อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. (หน้า 1-26). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

- พรเพ็ญ อ้นตระกูล. (2556). เทคนิคการสอนและการใช้วัตกรรมการสอนประวัติศาสตร์. ใน ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรมและการศึกษา รวมบทความไทยศึกษาเพื่อระลึกถึง ศาสตราจารย์อิมิอิ โยเนะโอะ. (หน้า 321-349). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2550). สุขภาพสังคม: ความขัดแย้ง ความรุนแรง กับระบบบริการสุขภาพ. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 116 ตอนที่ 74ก, หน้า 1-23).
- พลับพลึง คงชนะ. (2543, มกราคม-ธันวาคม). กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา: ปรากฎการณ์ที่ สะท้อนปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์. วารสารประวัติศาสตร์, 17-28.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2550). การสร้างภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาในสังคมไทย ระหว่าง ทศวรรษ 2420-2520. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ อ.ม. ประวัติศาสตร์).
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และ เพียว ยินดีสุข. (2551). ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการ จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พุทธพล มงคลวรวรรณ. (2561). การวิเคราะห์ตามแนวคิดประวัติศาสตร์. ใน ประมวลสาระชุด วิชาการวิเคราะห์การเมือง (หน้า 1-37). นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2552). ข้อเสนอแนะในการใช้หนังสือและคำนำผู้เขียน. ใน ทักษะวัฒนธรรม: คู่มือ วิธีการขัดกันฉันมิตรชายแดนใต้. (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า (14)-(20)). กรุงเทพฯ: ศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2561). ประวัติศาสตร์สำเนียง. กรุงเทพฯ: มติชน.
- มัทนียา พงศ์สุวรรณ. (2547). การเสนอแนวทางการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับ ราชอาณาจักรกัมพูชาจากการวิเคราะห์เนื้อหาประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียนสังคม ศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ ค.ม. พัฒน ศึกษา).
- มาเรียม นิลพันธุ์, ไชยยศ ไพบูลย์ศิริธรรม, ศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย, และ อุบลวรรณ ส่งเสริม. (2558, มกราคม-มิถุนายน). การประเมินผลการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร. ศิลปการศึกษาศาสตรวิทย์, 7(1),

26-41.

แมนเดล เออร์เนส. (2524). เศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ (แปลโดย ขวัญสุดา รัตนชัย). กรุงเทพฯ: เรียวไผ่.

ยงยุทธ ชูแว่น. (2549). โครงการประมวลวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เพื่อเขียนตำราเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). ครึ่งศตวรรษแห่งการค้นหาและเส้นทางสู่นาคตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ยศ สันตสมบัติ. (2551). อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของรัฐบาลใน สังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). อ่าน “วัฒนธรรมชุมชน”: วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์แนว วัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: ฟ้ายั่ว.

รวีวรรณ รักถิ่นกำเนิด. (2557). สำรวจแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย เมื่อ “ชาติ” เป็นเครื่องมือทาง การเมือง. จาก <http://www.tcijthai.com/news/2014/12/scoop/5154>

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.

วงเดือน นาราจักร, และ ชมพูนุท นาคริรักษ์. (2558ก). ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

วงเดือน นาราจักร, และ ชมพูนุท นาคริรักษ์. (2558ข). ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

วงเดือน นาราจักร, และ ชมพูนุท นาคริรักษ์. (2558ค). ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

วิศรา ตั้งคำวานิช. (2557). ประวัติศาสตร์ “สุโขทัย” ที่เพิ่งสร้าง. กรุงเทพฯ: มติชน.

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2554). ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ: คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2553). เพศสภาพ. ใน แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 235-241). เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ส. เจริญการพิมพ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2552). หลักสูตร. ใน สารานุกรมวิชาชีพระเบิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหมายมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา. (หน้า 469-474). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วิเชียร อินทะสี. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). พัฒนาการของรัฐเกาหลีเหนือในยุคหลังสงครามเย็น. สังคมศาสตร์, 10(2), 27-88.
- วิทย์ วิศเวทย์. (2544). ปรัญญาการศึกษาไทย 2411-2475. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูล สันธุมลย์. (2554). การรับรู้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยและลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ค.ศ.1975-2009). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม. (วิทยานิพนธ์ อ.ม. ประวัติศาสตร์ศึกษา).
- ศิพิมพ์ ศรีบัลลังก์. (2555). การทำให้แรงงานข้ามชาติเป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐ: ศึกษากรณีแรงงานพม่าในไทย. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ ร.ด. รัฐศาสตร์).
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, และ ดิเรก ศรีสุข. (2559). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สเตเกอร์ แมนเฟร็ด. (2553). โลกาวัดน์: ความรู้แบบพกพา (แปลโดย วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวอร์.
- สมร นิติทัศน์ประภาศ. (2553). ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ค.ศ.1945-ปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สรสวดี อ่องสกุล. (2553). ประวัติศาสตร์ล้านนา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สัญญา สุวังบุตร. (2555). ยุโรป: สงครามและสันติภาพ ค.ศ.1939-1950. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2550). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของปัญญาชน (พ.ศ. 2435-2535). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2555). ประวัติศาสตร์แบบนิธิ เอียวศรีวงศ์. จาก <https://prachatai.com/journal/2012/05/40727>

สายชล สัตยานุรักษ์. (2558ก). การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่: ประวัติศาสตร์สังคมไทย.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2558ข). ประวัติศาสตร์รัฐไทยและสังคมไทย: ครอบครัว ชุมชน ชีวิตสามัญชน

ความทรงจำและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2557). เรียนประวัติศาสตร์ไปทำไม ? จาก

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1404232736

สายัณห์ สิทธิโชค. (2552, ตุลาคม - 2553, มีนาคม). หลากหลายเทคนิคการสอนประวัติศาสตร์.

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 4(2), 217-239.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2562). จำนวนข้าราชการครูที่มี

วุฒิการศึกษาสายสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: การกิกนโยบายและบริหารงานบุคคล สำนักงาน

คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2504). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: กองเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการ

พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและ

พัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพฯ:

พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู: แนวทางการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2558). การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และผลการใช้หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2562). ประวัติศาสตร์ร่วมรากอุษาคเนย์: สานเสวนาเพื่อ

ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและสันติวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์

การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม. นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2).

- นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2555). สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. ใน รวมบทความทางประวัติศาสตร์ ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบแสง พรหมบุญ. (หน้า 19-55). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สุทธัญญา รัตนสัญญา. (2549). พฤติกรรมทางสังคม. ใน จิตวิทยาทั่วไป. (หน้า 247-282). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ลกรุ๊ป.
- สุนทรี โคมิน. (2556). เจตคติกับพฤติกรรมมนุษย์. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาทั่วไป. (หน่วยที่ 8-15, หน้า 382-440). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนทร ชูตินทรานนท์. (2554). พม่ารบไทย: ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุนทร ชูตินทรานนท์, รัตนพร พวงพัฒน์, นิตยาภรณ์ พรหมปัญญา, มาโนช พรหมปัญญา, กรกิต ชุ่มกรานต์, ธิบัติ บัวคำศรี, และ ชปา จิตต์ประทุม. (2557). ชาตินิยมในแบบเรียนไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2553). การเขียนคู่มือ. ใน การเขียนผลงานวิชาการและบทความ. (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 234-248). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุรไกร นันทบุรณย์. (2556). ผลของการใช้กิจกรรมลดอคติตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อความเข้าใจในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ ค.ม. การสอนสังคมศึกษา).
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2552). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล รุ่งเจริญ, บ. ก. (2540). อารยธรรมสมัยใหม่-ปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภา ชานะมูล. (2550). “ชาติไทย” ในทัศนะปัญญาชนหัวก้าวหน้า. กรุงเทพฯ: มติชน.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2548). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- อภัยชนม์ สัจจะพัฒนกุล. (2559). คู่มือจัดกิจกรรมประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน: นักสืบกาลเวลา. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2553). อัตลักษณ์และความหมาย. ใน แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและ

- วัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 204-206). เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2555). ระหว่างประวัติศาสตร์กับความทรงจำ. ใน ประวัติศาสตร์นอกขนบ (หน้า 49-59). กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2558). ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ. ใน รวมบทความ ประกอบการนำเสนอผลงานชุดโครงการวิจัย ความเปลี่ยนแปลง “ชนบท” ในสังคมไทย: ประชาธิปไตยบนความเคลื่อนไหว. (หน้า 4-16). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (2560). คู่กับอรรถพล อนันตวรสกุล: ปัญหาการศึกษาไทย มองให้ไกลกว่า คสช. จาก <https://prachatai.com/journal/2014/07/54405>
- อมลีน จตุพร, และ อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2557, มกราคม-มีนาคม). ศาสตร์ด้านหลักสูตร: การ บรรจบกันของโลกาภิวัตน์ อุดมการณ์ทางการศึกษา และสหวิทยาการทางมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(1), 158-171.
- อัสนี มาหะมะ. (2560, มกราคม-มิถุนายน). มลายุกับกระบวนการทำให้เป็นไทย. สังคมศาสตร์, 29(1), 127-159.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2553). ความเป็นชาติพันธุ์. ใน แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและ วัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 225-232). เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). จินตนาการทางมานุษยวิทยาแล้วย้อนมองสังคมไทย. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์, และ ชัยพงษ์ สำเนียง. (2557). แรงงานข้ามชาติ: อัตลักษณ์และสิทธิความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- อุดมพร วีระวิริยะกุล. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). จาก “ประวัติศาสตร์ชาติ” สู่ “ประวัติศาสตร์ ประชาคมอาเซียน”: ศึกษากรณีประวัติศาสตร์ไทยในมิติที่มีต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน. วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(2), 68-85.
- อุดมศักดิ์ สนิทพงษ์. (2550). สิทธิมนุษยชน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

ภาคผนวก ก
แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

**แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์**

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....
2. ตำแหน่ง.....
3. สังกัด.....

2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์

4. วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....
5. เวลาที่สัมภาษณ์.....
6. สถานที่สัมภาษณ์.....

3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์

7. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบันมีปัญหาหรือไม่ หากมี ปัญหา มีปัญหาอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น (เนื้อหา, การจัดการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้, การขาดแคลนทางสังคม, อื่นๆ)

8. ท่านคิดว่าปรากฏการณ์อะไรที่สะท้อนถึงปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ของคนไทย ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และท่านคิดว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยอย่างไร กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด

9. ท่านคิดว่าอคติทางชาติพันธุ์ทำให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างชาติพันธุ์ในสังคมไทยเป็น ปัญหาหรือไม่ หากเป็นปัญหา เป็นปัญหาอย่างไร

10. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือไม่ หากเคยเข้าร่วม เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอะไร หลังการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ท่านมีทัศนคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์เหมือนหรือแตกต่างจากเดิมหรือไม่ หากแตกต่าง แตกต่างอย่างไร

11. ท่านเคยมีประสบการณ์ทางตรงหรือประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการลดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากมีประสบการณ์ กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด (หรือเคยมีประสบการณ์ทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือ, การดูภาพยนตร์, อื่นๆ)

ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้

1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

12. ท่านเคยศึกษาแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือไม่ หากเคยศึกษา ท่านคิดว่ากรอบโครงประวัติศาสตร์ในแบบเรียนมีลักษณะอย่างไร และกรอบโครงนั้นสามารถพัฒนาผู้เรียนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 หรือไม่ หากท่านคิดว่ากรอบโครงดังกล่าวสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น หากท่านคิดว่ากรอบโครงดังกล่าวไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น

13. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรักชาติและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขหรือจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองโลก ท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องหรือมีความขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร หากท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกัน มีความสอดคล้องกันอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น หากท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความขัดแย้งกัน มีความขัดแย้งกันอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น

14. นอกจากจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 แล้ว ท่านคิดว่าจุดหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และจุดหมายดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกหรือไม่ หากสอดคล้อง สอดคล้องอย่างไร หากไม่สอดคล้อง ไม่สอดคล้องอย่างไร

2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์

15. ท่านคิดว่ากรอบโครงประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบันสอดคล้องกับอุดมการณ์หรือแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์แบบใด กรุณาให้รายละเอียด (ประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม, มาร์ก

ซิสต์, ท้องถิ่นชาตินิยม, สังคม, วัฒนธรรมชุมชน, ท้องถิ่น, อื่นๆ) และกรอบโครงประวัติศาสตร์ไทย ตามแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากส่งผล อย่างไร

16. ท่านคิดว่าเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากใช่ ท่านคิดว่าเป็นอคติทางชาติพันธุ์ในระดับใด (ไม่ชอบ/เกลียด/รังเกียจ) เพราะเหตุใด กรุณาช่วย ยกตัวอย่าง

17. นอกเหนือจากประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ท่านคิดว่ายังมีเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอะไรอีกที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เพราะเหตุใดจึงทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

18. หากท่านคิดว่ากรอบโครงและเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าควรปรับเปลี่ยนหรือไม่ หากควรปรับเปลี่ยน ควรปรับเปลี่ยนทั้งหมดหรือส่วนใด ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

19. ท่านคิดว่ากรอบโครงและเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบันสามารถสร้างพื้นที่ทาง ประวัติศาสตร์ให้แก่พลเมืองไทยอย่างครอบคลุมทุกกลุ่มหรือไม่ หากไม่ครอบคลุม คนไทยกลุ่มใดบ้างที่ไม่มีพื้นที่ในประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทย และท่านจะดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร ช่วยกรณายกตัวอย่าง (เพิ่มเติมเรื่องราวของสามัญชน, เพิ่มเติมเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, เพิ่มเติมเรื่องประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์, อื่นๆ)

3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

20. เนื่องจากงานวิจัยบางฉบับเสนอว่า “การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิด ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์” เป็นหลักการที่มีส่วนสำคัญในการลดอคติทาง ชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าหลักการดังกล่าวสามารถช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

21. “การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงหรือร่วมกิจกรรมกับ กลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์และลดอคติทางชาติพันธุ์” ท่านคิดว่า หลักการดังกล่าวสามารถทำได้หรือไม่ หากทำได้ ควรดำเนินการอย่างไร

4. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์

22. ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยที่สามารถลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นสื่อประเภทไหน มีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

23. ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย เช่น ตำรา สารคดี เป็นต้น มีผลต่อการสร้างหรือลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากมีผล มีผลอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

24. ท่านคิดว่าแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น มีผลต่อการสร้างหรือลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากมีผล มีผลอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

25. จากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาของท่าน ท่านเคยใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้อะไรในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ หากเคย ผลเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และท่านคิดว่าสามารถประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้หรือไม่ หากประยุกต์ใช้ได้ จะดำเนินการอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

5. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

26. โดยทั่วไปผู้สอนมักใช้แบบทดสอบในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ท่านคิดว่ามีแนวทางอื่นที่สามารถใช้ในการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ หากมี กรุณาช่วยยกตัวอย่าง (การตอบแบบสอบถาม, การสัมภาษณ์, บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง, แบบรายงานตนเอง, แฟ้มสะสมผลงาน, การสังเกต, อื่นๆ) และท่านเคยใช้แนวทางดังกล่าวหรือไม่ หากเคย ท่านคิดว่าแนวทางดังกล่าวสามารถตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนได้หรือไม่ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

**แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษาด้านสังคมศึกษา
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์**

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....
2. ตำแหน่ง.....
3. สังกัด.....

2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์

4. วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....
5. เวลาที่สัมภาษณ์.....
6. สถานที่สัมภาษณ์.....

3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์

7. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบันมีปัญหาหรือไม่ หากมี ปัญหา มีปัญหาอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น (เนื้อหา, การจัดการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้, การขาดแคลนทางสังคม, อื่นๆ)

8. ท่านคิดว่าปรากฏการณ์อะไรที่สะท้อนถึงปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ของคนไทย ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และท่านคิดว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยอย่างไร กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด

9. ท่านคิดว่าอคติทางชาติพันธุ์ทำให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างชาติพันธุ์ในสังคมไทยเป็น ปัญหาหรือไม่ หากเป็นปัญหา เป็นปัญหาอย่างไร

10. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือไม่ หากเคยเข้าร่วม เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอะไร หลังการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ท่านมีทัศนคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์เหมือนหรือแตกต่างจากเดิมหรือไม่ หากแตกต่าง แตกต่างอย่างไร

11. ท่านเคยมีประสบการณ์ทางตรงหรือประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการลดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากมีประสบการณ์ กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด (หรือเคยมีประสบการณ์ทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือ, การดูภาพยนตร์, อื่นๆ)

ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้

1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

12. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้ระบุถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและกำหนดสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายบรรลุเป้าหมายดังกล่าวหรือไม่ ถ้าบรรลุเป้าหมาย เพราะอะไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น ถ้าหากไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะอะไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

13. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรักชาติและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขหรือจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองโลก ท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องหรือมีความขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร หากท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกัน มีความสอดคล้องกันอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น หากท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความขัดแย้งกัน มีความขัดแย้งกันอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น

14. นอกจากจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 แล้ว ท่านคิดว่าจุดหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และจุดหมายดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกหรือไม่ หากสอดคล้อง สอดคล้องอย่างไร หากไม่สอดคล้อง ไม่สอดคล้องอย่างไร

2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์

15. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากนำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเนื้อหาหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ หากท่านคิดว่าเป็นเพราะเนื้อหา เนื้อหาทั้งหมดหรือส่วนใดที่นำไปสู่อคติ

ทางชาติพันธุ์ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น หากท่านคิดว่าเป็นเพราะวิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบใดนำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

16. ท่านคิดว่าเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากใช่ ท่านคิดว่าเป็นอคติทางชาติพันธุ์ในระดับใด (ไม่ชอบ/เกลียด/รังเกียจ) เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

17. นอกเหนือจากประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ท่านคิดว่ายังมีเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอะไรอีกที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เพราะเหตุใดจึงทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

18. หากท่านคิดว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าควรปรับเปลี่ยนหรือไม่ หากควรปรับเปลี่ยน ควรปรับเปลี่ยนทั้งหมดหรือส่วนใด ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

19. หากหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินการพัฒนาภายใต้เนื้อหาของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสำนักพิมพ์เอกชน ท่านคิดว่าผู้สอนสังคมศึกษาสามารถดำเนินการปรับเปลี่ยนเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ได้หรือไม่ หากเปลี่ยนได้ ควรดำเนินการอย่างไร หากเปลี่ยนไม่ได้ ควรดำเนินการอย่างไร

3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

20. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบันวางอยู่บนปรัชญาหรือกระบวนทัศน์ทางการศึกษาแบบใด และท่านคิดว่าปรัชญาหรือกระบวนทัศน์ทางการศึกษาดังกล่าวเป็นอุปสรรคหรือทำให้เกิดการลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ อย่างไร หากเป็นอุปสรรค ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

21. ท่านคิดว่าหลักการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น

22. เนื่องจากงานวิจัยบางฉบับเสนอว่า “การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียน” เป็นหลักการที่มีส่วนสำคัญในการลด

อคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าหลักการดังกล่าวสามารถช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

23. ท่านคิดว่าโรงเรียนที่ไม่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

24. “การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงหรือร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์และลดอคติทางชาติพันธุ์” ท่านคิดว่าโรงเรียนสามารถทำได้หรือไม่ ถ้าทำไม่ได้ ทำไมจึงทำไม่ได้ เพราะเหตุใด (การจัดเวลาเรียน, ระเบียบทางราชการ, การจัดกิจกรรมของผู้สอน, งบประมาณของโรงเรียน, อื่นๆ)

25. ท่านคิดว่าหลักการจัดการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตย และการเคารพยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมของครูและผู้เรียนส่งผลต่อการลดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และโรงเรียนสามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยได้หรือไม่ หากสามารถพัฒนาได้ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น หากไม่สามารถพัฒนาได้ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และหากต้องการพัฒนา จะดำเนินการอย่างไร

4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

26. ท่านคิดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีส่วนสำคัญในการลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น (กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง, กระบวนการลงมือปฏิบัติจริง, กระบวนการวิจัย, กระบวนการกลุ่ม, อื่นๆ)

27. ท่านคิดว่ากิจกรรมการเรียนรู้ (เทคนิคหรือรูปแบบการเรียนรู้) วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์มีกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรมเป็นอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร แต่ละกิจกรรมช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ได้อย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น (กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น การต่อเรื่องราว: Jigsaw, การจัดทีมแข่งขัน: TGT, การแบ่งปันความสำเร็จ: STAD, กลุ่มสืบค้น: GI, คู่คิด: Think Pair Share, อื่นๆ) (กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรม เช่น บทบาทสมมติ, อภิปรายกลุ่มย่อย, แสดงละคร, สถานการณ์จำลอง, กรณีตัวอย่าง, อื่นๆ)

28. จากการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของนิสิต/นักศึกษาวิชาชีพครู หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ท่านเคยเห็นหรือเคยฟังประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (เทคนิคหรือรูปแบบการเรียนรู้) วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากเคยฟัง กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด

29. จากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา ท่านเคยใช้กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ของผู้เรียนในวิชาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ หรือการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาหรือไม่ หากเคย ผลเป็นอย่างไร และกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้หรือไม่ หากประยุกต์ใช้ได้ จะประยุกต์ใช้อย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

5. ด้านบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านบทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

30. ในฐานะนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา ท่านคิดว่าผู้สอนสังคมศึกษาควรมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ของผู้เรียนอย่างไร และหากผู้เรียนแสดงออกถึงอคติทางชาติพันธุ์ในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน ท่านมีทัศนะอย่างไร และท่านคิดว่าผู้สอนสังคมศึกษาควรมีบทบาทอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

31. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและกระบวนการกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ระหว่างผู้เรียน ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาทอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

32. นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและกระบวนการกลุ่ม ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอื่นๆ เช่น บทบาทสมมติ หรืออภิปรายกลุ่มย่อย หรือแสดงละคร หรือสถานการณ์จำลอง หรือกรณีตัวอย่าง เป็นต้น สามารถเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ได้หรือไม่ หากได้ ผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

33. การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ท่านคิดว่าผู้สอนหรือผู้เรียนควรมีบทบาทในการเลือกสรรเนื้อหา หากเป็นผู้สอน ทำไมถึงคิดเช่นนั้น หากเป็น

ผู้เรียน ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และหากผู้เรียนเป็นคนเลือกเนื้อหา แต่เป็นเนื้อหาที่นำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าผู้สอนควรดำเนินการอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

34. ท่านคิดว่าการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนเพื่อเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการลดอคติทางชาติพันธุ์หรือเคารพยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร ผู้สอนและผู้เรียนควรทำอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์

35. ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สามารถลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นสื่อประเภทไหน มีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

36. ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสำนักพิมพ์เอกชน เช่น แบบเรียน สื่อนำเสนอ สารคดี เป็นต้น มีผลต่อการสร้างหรือลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากมีผล มีผลอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

37. ท่านคิดว่าแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น มีผลต่อการสร้างหรือลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากมีผล มีผลอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

38. จากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาของท่าน ท่านเคยใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้อะไรในการจัดการเรียนรู้วิชาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์หรือการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ หากเคย ผลเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และท่านคิดว่าสามารถประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้หรือไม่ หากประยุกต์ใช้ได้ จะดำเนินการอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

7. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

39. ท่านคิดว่าแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในผู้เรียนควรเป็นอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง (การตอบแบบสอบถาม, การสัมภาษณ์, บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง, แบบรายงานตนเอง, แฟ้มสะสมผลงาน, การสังเกต, อื่นๆ) ท่านเคยใช้แนวทางดังกล่าวหรือไม่ หากเคย ท่านคิดว่าแนวทางดังกล่าวสามารถ

ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในผู้เรียนได้หรือไม่ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และ
ท่านคิดว่าแนวทางดังกล่าวสามารถวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย จิต
พิสัยและทักษะพิสัยหรือไม่ หากครอบคลุม ครอบคลุมอย่างไร หากไม่ครอบคลุม ไม่ครอบคลุม
อย่างไร ควรทำอย่างไร

40. หากผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต้องการตรวจสอบ
ความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในผู้เรียน ท่านคิดว่าผู้สอนควรเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการ
วัดและเฝ้าผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงจากบุคคลอื่นเพิ่มเติมอีกหรือไม่ หากควร ควรเก็บจาก
บุคคลใด (ผู้ปกครอง, เพื่อน, ผู้สอนวิชาอื่น, อื่นๆ) เพราะเหตุใด ควรเก็บอย่างไร

แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสังคมศึกษา
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ชื่อ-นามสกุลของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....
2. ตำแหน่ง.....
3. สังกัด.....

2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์

4. วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....
5. เวลาที่สัมภาษณ์.....
6. สถานที่สัมภาษณ์.....

3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์

7. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบันมีปัญหาหรือไม่ หากมี ปัญหา มีปัญหาอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น (เนื้อหา, การจัดการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้, การวัดผลทางสังคม, อื่นๆ)

8. ท่านคิดว่าปรากฏการณ์อะไรที่สะท้อนถึงปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ของคนไทย ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และท่านคิดว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยอย่างไร กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด

9. ท่านคิดว่าอคติทางชาติพันธุ์ทำให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างชาติพันธุ์ในสังคมไทยเป็น ปัญหาหรือไม่ หากเป็นปัญหา เป็นปัญหาอย่างไร

10. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือไม่ หากเคยเข้าร่วม เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอะไร หลังการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ท่านมีทัศนคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์เหมือนหรือแตกต่างจากเดิมหรือไม่ หากแตกต่าง แตกต่างอย่างไร

11. ท่านเคยมีประสบการณ์ทางตรงหรือประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการลดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากมีประสบการณ์ กรุณาช่วยเล่าให้ฟังอย่างละเอียด (หรือเคยมีประสบการณ์ทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือ, การดูภาพยนตร์, อื่นๆ)

ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้

1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

12. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้ระบุถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและกำหนดสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายบรรลุเป้าหมายดังกล่าวหรือไม่ ถ้าบรรลุเป้าหมาย เพราะอะไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น ถ้าหากไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะอะไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

13. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรักชาติและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขหรือจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองโลก ท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องหรือมีความขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร หากท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกัน มีความสอดคล้องกันอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น หากท่านคิดว่าจุดหมายดังกล่าวมีความขัดแย้งกัน มีความขัดแย้งกันอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น

2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์

14. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์หรือไม่ หากนำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเนื้อหาหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ หากท่านคิดว่าเป็นเพราะเนื้อหา เนื้อหาทั้งหมดหรือส่วนใดที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น หากท่านคิดว่าเป็นเพราะวิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบใดนำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

15. ท่านคิดว่าเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้เกิดอคติทาง

ชาติพันธุ์หรือไม่ หากใช่ ท่านคิดว่าเป็นอคติทางชาติพันธุ์ในระดับใด (ไม่ชอบ/เกลียด/รังเกียจ)
เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

16. นอกเหนือจากประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ท่านคิดว่ายังมีเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอะไรอีกที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เพราะเหตุใดจึงทำให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

17. หากท่านคิดว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าควรปรับเปลี่ยนหรือไม่ หากควรปรับเปลี่ยน ควรปรับเปลี่ยนทั้งหมดหรือส่วนใด ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

18. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบันวางอยู่บนปรัชญาหรือกระบวนทัศน์ทางการศึกษาแบบใด และท่านคิดว่าปรัชญาหรือกระบวนทัศน์ทางการศึกษาดังกล่าวเป็นอุปสรรคหรือทำให้เกิดการลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ อย่างไร หากเป็นอุปสรรค ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

19. ท่านคิดว่าหลักการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใดถึงคิดเช่นนั้น

20. เนื่องจากงานวิจัยบางฉบับเสนอว่า “การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียน” เป็นหลักการที่มีส่วนสำคัญในการลดอคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าหลักการดังกล่าวสามารถช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

21. ท่านคิดว่าโรงเรียนที่ไม่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

22. “การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงหรือร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์และลดอคติทางชาติพันธุ์” ท่านคิดว่า

โรงเรียนสามารถทำได้หรือไม่ ถ้าทำไม่ได้ ทำไมจึงทำไม่ได้ เพราะเหตุใด (การจัดเวลาเรียน, ระเบียบทางราชการ, การจัดกิจกรรมของผู้สอน, งบประมาณของโรงเรียน)

4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

23. ท่านคิดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีส่วนสำคัญในการลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นอย่างไร ทำไมจึงคิดเช่นนั้น (กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง, กระบวนการลงมือปฏิบัติจริง, กระบวนการวิจัย, กระบวนการกลุ่ม, อื่นๆ)

24. ท่านคิดว่ากิจกรรมการเรียนรู้ (เทคนิคหรือรูปแบบการเรียนรู้) วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์มีกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรมเป็นอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร (กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น การต่อเรื่องราว: Jigsaw, การจัดทีมแข่งขัน: TGT, การแบ่งปันความสำเร็จ: STAD, กลุ่มสืบค้น: GI, คู่คิด: Think Pair Share, อื่นๆ) (กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรม เช่น บทบาทสมมติ, อภิปรายกลุ่มย่อย, แสดงละคร, สถานการณ์จำลอง, กรณีตัวอย่าง, อื่นๆ)

25. ท่านเคยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ (เทคนิคหรือรูปแบบการเรียนรู้) ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์แบบใดบ้าง หากเคยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใด ผลเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

5. ด้านบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านบทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

26. ท่านคิดว่าผู้สอนควรมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ของผู้เรียนอย่างไร และหากผู้เรียนแสดงออกถึงอคติทางชาติพันธุ์ในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน ท่านควรมีบทบาทอย่างไร ทำไมถึงทำเช่นนั้น

27. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและกระบวนการกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ระหว่างผู้เรียน ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาทอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

28. นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและกระบวนการกลุ่ม ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอื่นๆ เช่น บทบาทสมมติ หรืออภิปรายกลุ่มย่อย หรือแสดงละคร หรือ

สถานการณ์จำลอง หรือกรณีตัวอย่าง เป็นต้น สามารถเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ได้หรือไม่ หากได้ ผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

29. การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ท่านคิดว่าผู้สอนหรือผู้เรียนควรมีบทบาทในการเลือกสรรเนื้อหา หากเป็นผู้สอน ทำไมถึงคิดเช่นนั้น หากเป็นผู้เรียน ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และหากผู้เรียนเป็นคนเลือกเนื้อหา แต่เป็นเนื้อหาที่นำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์ ท่านคิดว่าผู้สอนควรดำเนินการอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

30. ท่านคิดว่าการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนเพื่อเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการลดอคติทางชาติพันธุ์หรือเคารพยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร ผู้สอนและผู้เรียนควรทำอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์

31. ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สามารถลดอคติทางชาติพันธุ์ควรเป็นสื่อประเภทไหน มีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด กรุณาช่วยยกตัวอย่าง

32. ท่านคิดว่าสื่อการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสำนักพิมพ์เอกชน เช่น แบบเรียน สื่อนำเสนอ สารคดี เป็นต้น มีผลต่อการสร้างหรือลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากมีผล มีผลอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง ท่านเคยใช้สื่อการเรียนรู้ดังกล่าวหรือไม่ หากเคย ผลเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

33. ท่านคิดว่าแหล่งการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น มีผลต่อการสร้างหรือลดอคติทางชาติพันธุ์ในตัวผู้เรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด หากมีผล มีผลอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง ท่านเคยใช้แหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวหรือไม่ หากเคย ผลเป็นอย่างไร ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

7. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

34. ท่านคิดว่าแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในผู้เรียนควรเป็นอย่างไร กรุณาช่วยยกตัวอย่าง (การตอบแบบสอบถาม, การสัมภาษณ์, บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง, แบบรายงานตนเอง, แฟ้มสะสมผลงาน,

การสังเกต, อื่นๆ) ท่านเคยใช้แนวทางดังกล่าวหรือไม่ หากเคย ท่านคิดว่าแนวทางดังกล่าวสามารถตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในผู้เรียนได้หรือไม่ ทำไมถึงคิดเช่นนั้น และ ท่านคิดว่าแนวทางดังกล่าวสามารถวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยหรือไม่ หากครอบคลุม ครอบคลุมอย่างไร หากไม่ครอบคลุม ไม่ครอบคลุมอย่างไร ควรทำอย่างไร

35. หากผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต้องการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของอคติทางชาติพันธุ์ในผู้เรียน ท่านคิดว่าผู้สอนควรเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงจากบุคคลอื่นเพิ่มเติมอีกหรือไม่ หากควร ควรเก็บจากบุคคลใด (ผู้ปกครอง, เพื่อน, ผู้สอนวิชาอื่น, อื่นๆ) เพราะเหตุใด ควรเก็บอย่างไร

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมมนาเชิงลึก

รองศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย รัตนโรจน์สกุล	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา	ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา (นักการศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ครูสายสุนีย์ หนูแสง (ครูชำนาญการพิเศษ)	ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา (ครู) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ โรงเรียนธัญรัตน์ จังหวัดปทุมธานี

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตาราง 1 ผลการตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก							
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก							
ข้อคำถามที่ 1	-	-	-	-	-	-	ไม่ตรวจสอบ
ข้อคำถามที่ 2	-	-	-	-	-	-	คุณภาพ
ข้อคำถามที่ 3	-	-	-	-	-	-	ข้อคำถาม
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์							
ข้อคำถามที่ 4	-	-	-	-	-	-	ไม่ตรวจสอบ
ข้อคำถามที่ 5	-	-	-	-	-	-	คุณภาพ
ข้อคำถามที่ 6	-	-	-	-	-	-	ข้อคำถาม
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์							
ข้อคำถามที่ 7	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 8	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 9	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 10	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 11	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้							
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 12	0	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 13	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 14	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 15	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 16	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 17	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 18	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 19	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 20	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 21	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 22	0	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 23	0	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 24	0	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 25	0	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้
5. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 26	0	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้

ตาราง 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกนักการศึกษาด้านสังคมศึกษา

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก							
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก							
ข้อคำถามที่ 1	-	-	-	-	-	-	ไม่ตรวจสอบ
ข้อคำถามที่ 2	-	-	-	-	-	-	คุณภาพ
ข้อคำถามที่ 3	-	-	-	-	-	-	ข้อคำถาม
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์							
ข้อคำถามที่ 4	-	-	-	-	-	-	ไม่ตรวจสอบ
ข้อคำถามที่ 5	-	-	-	-	-	-	คุณภาพ
ข้อคำถามที่ 6	-	-	-	-	-	-	ข้อคำถาม
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์							
ข้อคำถามที่ 7	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 8	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 9	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 10	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 11	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้							
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 12	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 13	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 14	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 15	1	0	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 16	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 17	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 18	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 19	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 20	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
ข้อคำถามที่ 21	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 22	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 23	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 24	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 25	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 26	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 27	1	0	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 28	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 29	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5. ด้านบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านบทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 30	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 31	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 32	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 33	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 34	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 35	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 36	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 37	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 38	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 39	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 40	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง 3 ผลการตรวจสอบคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก							
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก							
ข้อคำถามที่ 1	-	-	-	-	-	-	ไม่ตรวจสอบ
ข้อคำถามที่ 2	-	-	-	-	-	-	คุณภาพ
ข้อคำถามที่ 3	-	-	-	-	-	-	ข้อคำถาม
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์							
ข้อคำถามที่ 4	-	-	-	-	-	-	ไม่ตรวจสอบ
ข้อคำถามที่ 5	-	-	-	-	-	-	คุณภาพ
ข้อคำถามที่ 6	-	-	-	-	-	-	ข้อคำถาม
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์							
ข้อคำถามที่ 7	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 8	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 9	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 10	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 11	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้							
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 12	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 13	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2. ด้านเนื้อหาประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 14	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 15	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 16	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 17	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3. ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 18	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 19	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 20	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5		
ข้อคำถามที่ 21	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 22	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 23	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 24	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 25	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5. ด้านบทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านบทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 26	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 27	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 28	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 29	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 30	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 31	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 32	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 33	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
7. ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์							
ข้อคำถามที่ 34	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ข้อคำถามที่ 35	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง 4 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการปรับปรุงคุณภาพแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

ข้อคำถาม	แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก		
	ชุดนักวิชาการ ด้านประวัติศาสตร์	ชุดนักการศึกษา ด้านสังคมศึกษา	ชุดครูสังคมศึกษา
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก			
1. รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลัก	- ไม่ตรวจสอบ คุณภาพข้อคำถาม	- ไม่ตรวจสอบ คุณภาพข้อคำถาม	- ไม่ตรวจสอบ คุณภาพข้อคำถาม
2. รายละเอียดของการสัมภาษณ์	- ไม่ตรวจสอบ คุณภาพข้อคำถาม	- ไม่ตรวจสอบ คุณภาพข้อคำถาม	- ไม่ตรวจสอบ คุณภาพข้อคำถาม
3. รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและประสบการณ์	- นักประวัติศาสตร์อาจ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ - ปรับข้อคำถามการเข้า ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติ พันธุ์ที่ถามรายละเอียด มากเกินไป เช่น วันที่เข้า ร่วม ระยะเวลา เป็นต้น	- ปรับข้อคำถามการเข้า ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติ พันธุ์ที่ถามรายละเอียด มากเกินไป เช่น วันที่เข้า ร่วม ระยะเวลา เป็นต้น	- ปรับข้อคำถามการเข้า ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติ พันธุ์ที่ถามรายละเอียด มากเกินไป เช่น วันที่เข้า ร่วม ระยะเวลา เป็นต้น
ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์และการจัดการเรียนรู้			
1. ด้านเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์	- ปรับข้อคำถามไม่ให้ เป็นคำถามชี้แนะเชิง ปฏิเสธ - ปรับข้อคำถามที่ยาว และซ้ำซ้อนกับข้ออื่น	- ปรับข้อคำถามไม่ให้ เป็นคำถามชี้แนะเชิง ปฏิเสธ - ปรับข้อคำถามที่ยาว และซ้ำซ้อนกับข้ออื่น	- ปรับข้อคำถามไม่ให้ เป็นคำถามชี้แนะเชิง ปฏิเสธ - ปรับข้อคำถามที่ยาว และซ้ำซ้อนกับข้ออื่น

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อคำถาม	แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฯ		
	ชุดนักวิชาการ ด้านประวัติศาสตร์	ชุดนักการศึกษา ด้านสังคมศึกษา	ชุดครูสังคมศึกษา
2. ด้านเนื้อหา ประวัติศาสตร์	- ปรับเปลี่ยนประโยค จาก “ออกจากเรื่องราว ของชนชั้นสูง” เป็น “เพิ่มเติมเรื่องราวของ สามัญชน”	- ไม่มีข้อเสนอแนะ	- ไม่มีข้อเสนอแนะ
3. ด้านหลักการจัดการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์	- ไม่มีข้อเสนอแนะ	- ไม่มีข้อเสนอแนะ	- ไม่มีข้อเสนอแนะ
4. ด้านกระบวนการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ และด้านกิจกรรมการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์	- ไม่มีข้อคำถามด้านนี้	- ปรับข้อคำถามให้สั้น กระชับ	- ปรับข้อคำถามให้สั้น กระชับ
5. ด้านบทบาทครูในการ จัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ และด้าน บทบาทนักเรียนในการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์	- ไม่มีข้อคำถามด้านนี้	- ปรับข้อคำถามที่ยาว และซ้ำซ้อนกับข้ออื่น	- ปรับข้อคำถามที่ยาว และซ้ำซ้อนกับข้ออื่น
6. ด้านสื่อประวัติศาสตร์ และด้านแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์	- นักประวัติศาสตร์อาจ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสื่อ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์	- ไม่มีข้อเสนอแนะ	- ไม่มีข้อเสนอแนะ
7. ด้านการประเมินผล การเรียนรู้ประวัติศาสตร์	- นักประวัติศาสตร์อาจ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการ วัดและประเมินผล ประวัติศาสตร์	- ไม่มีข้อเสนอแนะ	- ไม่มีข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ง

เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

MF4Version1:15/7/2556

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC- 087/61E

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจาก คณะกรรมการสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและ ข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

- ชื่อโครงการวิจัยเรื่อง:** การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย
- ชื่อผู้วิจัยหลัก:** นายพันธุพงษ์ วงวาน
- สังกัด:** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เอกสารที่รับรอง:**
1. แบบเสนอโครงการวิจัย
 2. โครงร่างการวิจัย
 3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
 4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

เอกสารที่พิจารณาพบ

1. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 7 พ.ค. 2561
2. โครงร่างการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 7 พ.ค. 2561
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 7 พ.ค. 2561
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 7 พ.ค. 2561

(ลงชื่อ).....

(นายปิยชาติ บุญเพ็ญ)

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศรี เดชะปัญญา)

รองประธานคณะกรรมการฯ รักษาการแทน

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/E-087/2561

วันที่ให้การรับรอง : 09/05/2561

วันหมดอายุใบรับรอง : 09/05/2562

MF-04-version-2.0

วันที่ 18 ต.ค. 61

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC-087/2561E (ต่อใบรับรองครั้งที่ 1)

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจาก คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและ ข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อโครงการวิจัยเรื่อง: การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์
 สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชื่อผู้วิจัยหลัก: นายพันธุพงษ์ วรวาน

สังกัด: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารที่รับรอง: รายงานความก้าวหน้าของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ: -

เอกสารที่พิจารณาพบ:

รายงานความก้าวหน้าของการวิจัย

(ลงชื่อ).....

(นายปิยชาติ บุญเพ็ญ)

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

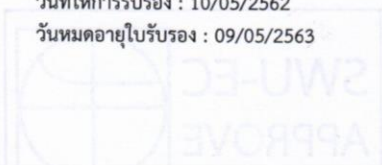
(แพทย์หญิงสุรีพร ภัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/E-087/2561

วันที่ให้การรับรอง : 10/05/2562

วันหมดอายุใบรับรอง : 09/05/2563

วันที่ 18 ตุลาคม 2561
 18 ต.ค. 61

หนังสือแจ้งผลการพิจารณา

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาและตอบรับเอกสารเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยดังนี้

ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชื่อหัวหน้าโครงการ : นายพันธน์พงษ์ วงวาน

หน่วยงานต้นสังกัด : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หมายเลขรหัสโครงการ : SWUEC-087/2561E

เอกสารที่เสนอ : รายงานส่วนแก้ไขเพิ่มเติมโครงร่างการวิจัย ฉบับลงวันที่ 2 สิงหาคม 2562

วันที่ประชุม : 18 กันยายน 2562 การประชุมครั้งที่ : 9/2562

ผลการพิจารณา : รับรอง

วันที่รับรอง : 2 สิงหาคม 2562

ข้อเสนอแนะ : -

ตอบรับโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ได้แก่ The Declaration of Helsinki, The Belmont report, CIOMS Guidelines และ The international Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP) ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ

(ลงชื่อ).....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทันตแพทย์หญิงณปภา เอี่ยมจิรกูล)

เลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(แพทย์หญิงสุรพร ภัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

วันที่: 18/09/2562

ภาคผนวก จ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

คู่มือการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

พันธุ์บุพงษ์ วังวาน

นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)
สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา)
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

พินิจพงษ์ วังวาน

นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)
สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา)
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

จัดทำและลิขสิทธิ์งาน

พันธันพงษ์ วังวาน

นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา)

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail: punnupong_230@hotmail.com

จัดพิมพ์ปี พ.ศ.2562

จำนวน 122 หน้า

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

อาจารย์ ดร.พรใจ สี่ทองอิน

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

“ประวัติศาสตร์เป็นแว่นในการมองสังคมปัจจุบันอย่างรู้เท่าทัน เพื่อเป็นบทเรียน สำหรับอนาคต” คำกล่าวข้างต้นคงมีส่วนจริงเสมอในวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ สอดคล้องกับแนวความคิดของเฮเกล (Friedrich Hegel) ที่กล่าวว่าวิถีทางประวัติศาสตร์เป็นวงกลม แต่เป็นวงกลมแบบขดลวด ประวัติศาสตร์จึงเกิดเหตุการณ์ที่ซ้ำรอยหรือคล้ายคลึงกันในสองสมัยอยู่เสมอ แต่การซ้ำรอยแต่ละครั้งไม่เหมือนเดิมและมีลักษณะแสดงความก้าวหน้าของมนุษย์อยู่เสมอ ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงใช้เป็นบทเรียนสำหรับการวางแผนในอนาคตที่ดีประการหนึ่งสำหรับมนุษยชาติ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย” หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นคู่มือที่ได้จากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีจุดมุ่งหมายในการประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองทางวัฒนธรรมที่เคารพความเป็นมนุษย์ และอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม

ในการนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.พรใจ สี่ทองอิน อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์หลัก และอาจารย์ ดร.วรวุฒิ สุภาพ อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ร่วม ที่ได้ฝึกฝนผู้เขียนด้วยหลักแห่งการวิจัยเชิงคุณภาพและอดทนอ่านงานอย่างพินิจพิเคราะห์จนสำเร็จลุล่วงเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เล่มนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สายชล สัตยานุรักษ์ ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชร สันธูประมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ อาจารย์ ดร.ลลิตา หาญวงศ์ อาจารย์สุพลธัช เตชะบุณยะ อาจารย์วรศรา ตั้งคำวานิช และอาจารย์ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา ปิณฑานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐภูมิ วรรณไพศาล ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ และ ศึกษานิเทศก์ณัฐเมธี ดุลคินิต ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนักศึกษาด้านสังคมศึกษาที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ทางด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวรรณ วุฒทะกุล อาจารย์ ดร.ชลภูมิ บรรหาร ครูทิวานนท์ ชุมแวงวาปี ครูอรรถพล ประภาสโนบล ครูทิวช ลักษณะสง่า และครูชุตติเดช สำเร็จ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มครูสังคมศึกษาที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้ทางด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแรงบันดาลใจในการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุริชัย หวันแก้ว รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์ อาจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง อาจารย์ ดร.สรภัส น้ำสมบูรณ์ อาจารย์ ดร.อรรณพ ชัยจะพัฒนกุล และอาจารย์อลงกรณ์ อัครโสวรรณ ที่ได้อ่านคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์อย่างพินิจพิเคราะห์และให้คำแนะนำอันมีคุณค่ายิ่งในการปรับปรุงคู่มือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์เป็นเพียงแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครู อาจารย์ นักการศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ หากมีส่วนหนึ่งส่วนใดของคู่มือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอกราบขอภัยและน้อมรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

พันธนูพงษ์ วรวาน
ทุ่งรังสิตในฤดูฝน

สารบัญ

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน	7
เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	8
เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	9
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	13
กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	14
สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	14
แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	15
ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์	16
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	19
เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	20
เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	22
หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	35
กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	41
กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	43
บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	47
บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	49
สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	50
แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	61
การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์	63
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	67
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์	68
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์	80
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย	97
บรรณานุกรม	115

ตอนที่ 1

ปัญหาการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

ประวัติศาสตร์ไทยเป็นวิชาบังคับในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งให้นักเรียนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติไทย โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) ให้เรียนประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งหากพิจารณาในเชิงเนื้อหาสาระแล้วพบว่ากรอบเนื้อหาประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนรู้ของครูจำนวนหนึ่งที่มุ่งเน้น “ครูเป็นสำคัญ” (teacher-centered) และการไม่ใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนไม่เกิดความคิดเชิงวิพากษ์ และนำไปสู่การเกิดอคติทางชาติพันธุ์ โดยในส่วนของปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ประกอบด้วย เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ และผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1. ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือของรัฐที่ทำให้คนยอมรับและภาคภูมิใจใน “ความเป็นไทย” ซึ่งเป็น “อัตลักษณ์แห่งชาติ” (national identity) เพื่อหล่อหลอมนักเรียนให้มี “สำนึกความพลเมืองของชาติ” ที่มีคุณสมบัติรักชาติ มีความสามัคคี เชื้อพ้อง และภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่มีความเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นหนึ่งเดียวในโลก (unique) อันเป็นอุดมการณ์แห่งชาติ (national ideology) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือประวัติศาสตร์แห่งชาติมุ่งพัฒนานักเรียนให้สยบยอมต่ออำนาจรัฐ และไม่ตั้งคำถามต่อโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม
2. ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้าง “ความทรงจำร่วมของชาติ” และ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” ทั้งในเชิงชาติพันธุ์ ศาสนาและจารีตให้เป็นชนบเดียวกัน เพื่อรักษาและถ่ายทอดส่งต่อเรื่องราว ความรู้ ความเชื่อและค่านิยมของรัฐให้กับคนรุ่นหลัง
3. ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือของรัฐที่พัฒนาพลเมืองไทยให้เกิดความคิดแบบลำดับชั้น (hierarchy) รู้ลำดับชั้น สำนึกในบุญคุณและคุณงามความดีของชนชั้นนำและพระมหากษัตริย์ที่นำพาประเทศสู่ความศิวิไลซ์

เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อดีตทางชาติพันธุ์

1. เนื้อหาประวัติศาสตร์ราชชาตินิยม (royal nationalism) เป็นประวัติศาสตร์ชาตินิยมที่

ผูกกับระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และความจงรักภักดีเป็นแกนสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยเหตุนี้ประวัติศาสตร์ชาติไทยจึงเน้นความเป็นเอกราชของชาติที่ผูกโยงกับพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ผ่านการประกอบการกอบกู้เอกราช และการทำศึกสงคราม รวมทั้งเป็นประวัติศาสตร์ “ทหารนิยม” (militarism) ที่เน้นให้เชื่อมั่นในสถาบันทหาร โดยพระมหากษัตริย์มีภาพตัวแทน (representation) ของนักรบ เช่น วีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเจ้าตากสินในฐานะผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ประวัติศาสตร์สงครามจึงมุ่งเน้นมิติทางการเมืองที่ละเลยมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นประวัติศาสตร์ความขัดแย้งต่อสู้แบบเกมที่มีผู้แพ้-ผู้ชนะ (zero sum game) นำไปสู่การหล่อหลอมการจัดวางคู่ตรงข้ามในฐานะเรากับเขา ส่งผลในการสร้างศัตรูร่วมหรือทำให้เกิดความอคติและเกลียดชังต่อประเทศเพื่อนบ้าน มองตนเองในฐานะ “ผู้ถูกรุกราน” และ มองเพื่อนบ้านในฐานะ “ผู้รุกราน” หรือ “กบฏ” ในประวัติศาสตร์ เช่น เหตุการณ์สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1 (พ.ศ.2112) และสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 (พ.ศ.2310) แก่กองทัพพม่า เหตุการณ์เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ยกทัพบุกตีเมืองสำคัญในภาคอีสานเพื่อกวาดต้อนคนลาวกลับเวียงจันทน์ในสมัยรัชกาลที่ 3 เหตุการณ์พระมหากษัตริย์เขมรแห่งกรุงละแวกฉวยโอกาสปล้นสะดมเมืองชายแดนและเมืองขึ้นของอยุธยาที่อยู่ติดกับกัมพูชาในช่วงหลังสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1 สถานการณ์ที่ผู้ปกครองรัฐมาเลย์ปฏิเสธการส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทองมายังกรุงเทพฯ รวมทั้งการขัดขืนและการโจมตีเมืองต่างๆ ของสยามเป็นครั้งคราว เป็นต้น

2. เนื้อหาประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยม

ประวัติศาสตร์ที่เน้น “คนเชื้อชาติไทยที่บริสุทธิ์เป็นแกนกลางของสังคมไทย” ส่งผลให้ขาดความเข้าใจความหลากหลายของกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เช่น ประวัติศาสตร์ว่าด้วยคนไทยมาจากไหน? ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อตอบสนองอุดมการณ์ทางการเมืองและจรรโลงเป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

พิธีบรมมหาราชพิธีตัดหัวพระยาละแวกในปี พ.ศ.2137

(ที่มา: <https://www.sarakadee.com/2013/08/27/phraya-lawag/>)

แผนที่ประวัติศาสตร์คนไทยมาจากไหน

(ที่มา: https://narater2010.blogspot.com/2014/10/blog-post_120.html)

แบบรัฐราชการผสมกับรัฐจารีตสมัยใหม่ที่อธิบายความเป็นมาของชนชาติพันธุ์ไทยผ่านการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในดินแดนแหลมทองที่อุดมสมบูรณ์และสร้างศิลปวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง นำไปสู่กรอบความคิด (mindset) ว่าด้วยผู้คนในดินแดนไทยและชาติไทยเป็นดินแดนเรื่องราวของชนชาติพันธุ์ไทยที่มีความเป็นไทยที่บริสุทธิ์ ทำให้ละเลยหรือมองไม่เห็นกลุ่มชนชาติพันธุ์อื่นที่หลากหลายในสังคมไทย ซึ่งส่งผลการไม่เข้าใจและไม่รู้จัก เช่น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์มอญ กลุ่มชาติพันธุ์จีน กลุ่มมลายูมุสลิม เป็นต้น ดังนั้นประวัติศาสตร์ชาติไทยจึงเป็นประวัติศาสตร์ที่พยายามกดทับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทยให้เป็นหนึ่งเดียว

3. เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม ประวัติศาสตร์ที่เน้นเรื่องราวของท้องถิ่นในกรอบที่รับใช้หรือเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ เช่น ชาวบ้านบางระจัน ท้าวสุรนารี พระยาภักดีชุมพล เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงไม่มีพื้นที่ในประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยกรอบโครงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมักเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยมที่มีกรุงเทพฯ เป็นสำคัญ กล่าวคือเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถูกโยงกับชาติไทยและความเป็นไทย โดยนิยมใช้ราชธานีในการแบ่งยุคสมัย (period) สอดรับกับประวัติศาสตร์ชาติ คือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงแอบอิงกับประวัติศาสตร์ชาติอย่างแนบเนียน ด้วยเหตุนี้เรื่องราวของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องราวของชนชั้นนำจากส่วนกลางหรือมีความสัมพันธ์กับส่วนกลาง ละเลยบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่มีส่วนสร้างสรรค์และจรรโลงความเป็นท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็ละเลยหรือมองไม่เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยหรืออพยพมาภายหลัง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์หลักเพียงไม่กี่กลุ่มในท้องถิ่น

ภาพวีรกรรมการรบของท้าวสุรนารี (ยาโม)

(ที่มา: <http://www.tiewpleam.com/อาคารวีรกรรมท้าวสุรนารี/>)

4. เนื้อหาประวัติศาสตร์มหาบุรุษ ประวัติศาสตร์ที่เน้นการยกย่องวีรบุรุษ หรือวีรสตรี หรือชนชั้นนำที่โดดเด่น โดยขาดการมองบริบท (context) ที่รอบด้านที่ร่ายล้อมมหาบุรุษ นำไปสู่กรอบความคิดที่เชื่อว่าชนชั้นนำเท่านั้นที่เป็นผู้ผลักดันการพัฒนาชาติไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ทำให้ละเลยหรือมองไม่เห็นบทบาทของสามัญชนคนตัวเล็กตัวน้อยที่มีบทบาทในการจรรโลงและสร้างสรรค์สังคมไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน เช่น ชนชั้นกลาง ชาวไร่ ชาวนา คนยากจน ทหารอาสา ทหารรับจ้าง เชลยศึก ไพร่ ทาส แรงงาน เป็นต้น กล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ชาติไทยยึดโยงกับชนชั้นนำที่มีบทบาทในการเขียนประวัติศาสตร์ และไม่มีพื้นที่ในการสร้างจินตนาการร่วมความเป็นไทยของสามัญชนคนตัวเล็กตัวน้อยในสังคมไทย

แผนที่ประวัติศาสตร์การเสียดินแดน
ให้กับจักรวรรดินิยมตะวันตก
(ที่มา: <https://pantip.com/topic/32247977>)

5. เนื้อหาประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม

ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมที่อธิบายการเสียดินแดนในสมัยรัตนโกสินทร์ให้แก่จักรวรรดินิยมตะวันตก เช่น การเสียดินแดนของไทยให้ฝรั่งเศส การเสียกanton ตรัง กานู ไทบุรี และปสิสให้อังกฤษ เป็นต้น โดยใช้มโนทัศน์ (concept) รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolutist state) ที่มีเส้นเขตแดนแน่นอนไปอธิบายการเมืองว่าด้วยการเสียดินแดนของรัฐจาริต (traditional state) ที่ไม่มีเส้นเขตแดน กล่าวคือ รัฐจาริตเป็นรัฐโบราณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปราศจากเส้นเขตแดนและอำนาจพระมหากษัตริย์ประจักษ์แสงเทียนที่ส่องสว่างที่ศูนย์กลางและเบาบางเมื่อห่างจากศูนย์กลาง ในขณะที่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นรัฐที่มีเส้นเขตแดนชัดเจนและอำนาจอธิปไตยมีเหนือดินแดนอย่างทั่วถึงทั้งดินแดน นำไปสู่มโนทัศน์คลาดเคลื่อน (misconception) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเสียเอกราชแห่งดินแดนและเกลียดชังประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นประวัติศาสตร์ไทยจึงมองประเทศเพื่อนบ้านที่เสียดินแดนเป็นผู้แพ้ และมองเจ้าอาณานิคมเป็นตัวร้าย

6. เนื้อหาประวัติศาสตร์เน้นพุทธศาสนาในฐานะส่วนหนึ่งของความเป็นไทย

ประวัติศาสตร์ที่เน้นพุทธศาสนาในฐานะส่วนหนึ่งในแกนกลางหลักของชาติไทยและความเป็นไทย เช่น ลักษณะทางสังคมของอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรอยุธยาเป็นสังคมพุทธศาสนา พุทธศาสนานิกายธรรมยุติกเป็นนิกายที่บริสุทธิ์และเป็นความจริงแท้ที่สุด เป็นต้น ส่งผลให้ไม่มีพื้นที่สำหรับคนที่ไม่นับถือพุทธศาสนาหรือนับถือพุทธศาสนาแบบท้องถิ่นไม่ให้นับถือพุทธศาสนาในความทรงจำร่วมของชาติไทยหรือไม่พื้นที่ในประวัติศาสตร์ เช่น กลุ่มคนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่นับถือผี กลุ่มคนมุสลิมในภาคใต้ที่นับถือศาสนาอิสลาม กลุ่มคนภาคเหนือที่นับถือพุทธศาสนาแบบล้านนา เป็นต้น ส่งผลให้คนที่ไม่นับถือพุทธศาสนาหรือนับถือพุทธศาสนาแบบท้องถิ่นไม่มีอัตลักษณ์ความเป็นไทย (Thai identity) และกลายเป็นคนอื่น (the otherness) ซึ่งนำไปสู่กรอบความคิดที่มองไม่เห็นหรือละเลยความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) ของสังคมไทย

7. เนื้อหาประวัติศาสตร์ภายใต้วิธีคิดแบบเส้นตรง ประวัติศาสตร์ที่อธิบายพัฒนาการภายใต้วิธีคิดแบบเส้นตรงเป็นโครงเรื่องที่ผูกกับการกำเนิดและการล่มสลายของรัฐ กล่าวคือการใช้รัฐหรือราชธานีในภาคกลางเป็นศูนย์กลางการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ โดยประวัติศาสตร์ไทยเริ่มต้นตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา อาณาจักรธนบุรีและอาณาจักรรัตนโกสินทร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาณาจักรในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตภาคกลาง ทำให้ละเลยรัฐและชุมชนของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ในดินแดนประเทศไทยที่อาจมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับผู้คนนอกดินแดนประเทศไทยในปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมอีสานสองฝั่งโขงในอีสานเหนือและลาว วัฒนธรรมเขมรในอีสานใต้และกัมพูชา เป็นต้น ส่งผลให้เกิดกรอบความคิดในการมองรัฐและชุมชนอื่นในฐานะรัฐโบราณในดินแดนประเทศไทยที่อยู่นอกความเป็นไทย เช่น อาณาจักรล้านนา อาณาจักรโคตรบูรณ์ อาณาจักรปัตตานี เป็นต้น

กรอบโครงประวัติศาสตร์ภายใต้วิธีคิดแบบเส้นตรง

8. เนื้อหาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและ

ภูมิปัญญาไทยภายใต้วัฒนธรรมมาตรฐานแห่งชาติ

ประวัติศาสตร์ที่เน้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยภายใต้กรอบคิดว่าด้วยวัฒนธรรมไทยมาตรฐานที่มีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐ โดยอธิบายวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชนชั้นสูงและภาคกลางในฐานะวัฒนธรรมหลักของชาติ ความเป็นไทยและบริสุทธิ์งดงาม ซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่แข็งแกร่งตายตัว ไม่สะท้อนการผสมผสานและการปะทะประสานทางวัฒนธรรม เช่น ชุดไทยจักรี ชุดไทยบรมพิมาน โขน ลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น นำไปสู่

โขน: สัญลักษณ์วัฒนธรรมแห่งชาติ

(ที่มา: <https://www.sanook.com/travel/1395017/>)

กรอบความคิดที่มองไม่เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย มองไม่เห็นการปะทะประสานทางวัฒนธรรมจากภายในและภายนอก และการมองวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลงย่อมไม่สอดคล้องกับวิถีคิดทางประวัติศาสตร์ที่เน้นมิติของความเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ศักยภาพชาตินิยม

1. การจัดการเรียนรู้ที่ครูเป็นสำคัญและเป็นผู้เชี่ยวชาญ (expert) ในการผลิตและส่งเสริมความรู้จากแบบเรียนผ่านการจัดการเรียนรู้แบบเรื่องเล่า (narrative approach) ที่ใช้การสื่อสารทางเดียว (one-way) และไม่ส่งเสริมให้นักเรียนออกไปสำรวจความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในครอบครัวและชุมชนใกล้เคียง โดยครูอาจสอดแทรกอดีตทางชาติพันธุ์ผ่าน “หลักสูตรแฝง” (hidden curriculum) และบทสนทนาทางวัฒนธรรมในห้องเรียน เช่น การบรรยายเนื้อหาตามแบบเรียนพร้อมทั้งสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกหรือการตัดสินคุณค่าของครูเพื่อผลิตซ้ำอดีตทางชาติพันธุ์ โดยไม่มีการใช้คำถาม เป็นต้น สภาวะการณ์ดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนไม่มีความกระตือรือร้น (passive learning) ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ทำให้นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาประวัติศาสตร์ว่าเป็นวิชาที่เน้นการท่องจำเนื้อหาและมีแนวโน้มนำไปสู่ศักยภาพชาตินิยม

2. การจัดการเรียนรู้วางอยู่บนฐานของปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) ที่เน้นให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาบทเรียนหรือแบบเรียนเป็นปึกแผ่น เหตุการณ์ บุคคล สถานที่ ลำดับราชวงศ์หรือลำดับรัชกาล และบนฐานปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism) ที่เน้นความจริงแท้ อุดมคติความดีงาม ความรักชาติ ความเสียสละเพื่อชาติ และการส่งต่อมรดกอันดีงามทางวัฒนธรรม มากกว่าให้นักเรียนคิดตั้งคำถามและวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ว่าคนยุคสมัยก่อนคิดอย่างไรภายใต้บริบทของยุคสมัยนั้นที่เรียกว่า “กระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์” โดยเน้นการเรียนรู้เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ส่งผลให้มีสัดส่วนการเรียนรู้เรื่องความหมายเวลาและวิธีการทางประวัติศาสตร์น้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งๆ ที่เป็นเครื่องมือ (tools) สำคัญสำหรับประยุกต์ใช้ในการศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้ไม่มุ่งเน้นให้นักเรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือในการสร้างและแสวงหาคำถามความรู้ แต่เรียนวิธีการทางประวัติศาสตร์ในฐานะ “เนื้อหาทางประวัติศาสตร์” และขาดระบบคิดขั้นสูงทางประวัติศาสตร์ (historical thinking) ซึ่งอาจนำไปสู่ศักดิ์และความลำเอียง

3. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาไม่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องของการเมืองเบื้องหลังการเขียนประวัติศาสตร์ ส่งผลให้นักเรียนรับเฉพาะข้อมูลประวัติศาสตร์กระแสหลักเพียงชุดเดียว หรือข้อถกเถียงเดียว (argument) และเชื่อว่ามีความจริงแท้ (reality) ที่เกิดขึ้นจริงในอดีต ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจผิดหรือมโนทัศน์คลาดเคลื่อนต่อวิชาประวัติศาสตร์ว่าเป็นวิชาที่มีความรู้คงที่ และไม่นำไปสู่การค้นคว้าและถกเถียงต่อองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์

4. เวลาในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัศึกษามีน้อยมาก ซึ่งเวลาที่น้อยไม่เอื้อต่อเนื้อหาวิชาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (active learning) ผ่านการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1. อคติทางชาติพันธุ์เป็นการเรียนรู้หรือหล่อหลอมกระบวนการทางความคิดผ่าน “กระบวนการขัดเกลาทางสังคม” (socialization) ทั้งการขัดเกลาทางสังคมโดยตรง ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการอบรมสั่งสอนโดยตรง เช่น การปลูกฝังจากครอบครัว จากอบรมจากพ่อแม่ การสนทนาระหว่างการเสพสื่อเกี่ยวกับชาติพันธุ์ เป็นต้น และการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ (informal) ที่อาจถูกปลูกฝังมาจากการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ละคร ภาพยนตร์ หนังสือ สื่อสังคมออนไลน์ การอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ การอยู่ใกล้กับค่ายผู้อพยพ การใช้ชีวิตร่วมกับแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น

2. อคติทางชาติพันธุ์เป็นการเรียนรู้หรือหล่อหลอมกระบวนการทางความคิดจาก “หลักสูตรแฝงวิชาประวัติศาสตร์” ผ่านบทสนทนาในห้องเรียนระหว่างที่ครูสอนหรือแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน โดยครูมีทัศนคติเชิงลบ (bad attitude) และสอดแทรกให้นักเรียน ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การครอบงำ (dominate) ความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีต่ออีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เล็กกว่าหรือต่ำกว่า

สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำเสนอวัฒนธรรมของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะของแปลก เหมารวม และล้อเลียน ทั้งในส่วนของแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ภาพยนตร์ ละคร และสารคดี เช่น สื่อที่นำเสนอการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาไทยไม่ชัด สื่อที่นำเสนอมายาคติเหมารวมว่า ชาวปกากะญอทำลายป่าไม้และทำไร่เลื่อนลอย สื่อที่นำเสนอมายาคติเหมารวมว่าชาวม้งค้ายาเสพติด เป็นต้น

ม้งค้ายา: สื่อเหมารวมและผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์
(ที่มา: https://www.thaich8.com/news_detail/76029)

กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงกับมายาคติว่าด้วยการตัดไม้ทำลายป่า
(ที่มา: <https://www.nationtv.tv/main/content/378515965/>)

2. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์กระแสหลักในทิศทางเดียวหรือข้อสรุปเดียว

โดยเป็นสื่อที่สร้างความทรงจำร่วมและสมมติฐานอุดมการณ์ชาตินิยมให้คนรักชาติผ่านประวัติศาสตร์สงครามที่มีเนื้อหาด้านเดียว ลักษณะการเขียนเหมือนนิยายหรือวรรณกรรมอธิบายความเป็นมาที่ยาวนานโดยไม่ชี้ให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของโลก ไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของข้อถกเถียงทางวิชาการใหม่ๆ เช่น แบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ภาพยนตร์บางระจัน ภาพยนตร์ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาพยนตร์สุริโยทัย ภาพยนตร์ก้านกล้วย ภาพยนตร์ขุนรองปลัดชู สารคดีเสียดินแดน โปสเตอร์บอลไทย-พม่า เป็นต้น

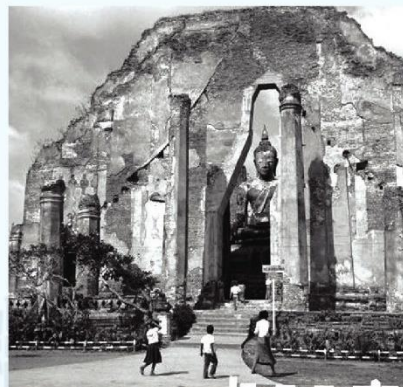
ภาพยนตร์ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 5 ยุทธหัตถี

(ที่มา: <https://www.sanook.com/movie/35977/>)

แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

1. อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์

ในประเทศไทย โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นซากโบราณสถานปรักหักพังผสมผสานกับเรื่องเล่าหรือโครงเรื่อง (plot) ของประวัติศาสตร์แห่งชาติกระแสหลักที่เน้นผู้นำที่กล้าหาญแบบไทย มีผลในการสร้างอคติทางชาติพันธุ์ที่ตอกย้ำผ่านเรื่องราวประวัติศาสตร์สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2

วัดมงคลบพิตรที่ถูกพม่าเผาทำลาย
: โครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติกระแสหลัก
(ที่มา: https://www.khaosod.co.th/amulets/news_235977)

2. พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ในประเทศไทยส่วนหนึ่งมีปัญหาใน 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 ปัญหาด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งรวบรวมแสดงวัตถุ (object) ที่ถูกคิดสรรและมีคำบรรยาย (description) ซึ่งผู้ชมไม่มีส่วนร่วมหรือตอบโต้ (interactive) กับวัตถุที่จัดแสดงได้เลย

2.2 ปัญหาด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ กล่าวคือ พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่รวบรวม “ศิลปะแห่งชาติของชนชั้นนำ” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่มีอำนาจ โดยเล่าเรื่องผ่าน “ประวัติศาสตร์แห่งชาติกระแสหลัก” เน้นความเป็นไทยที่มีพระมหากษัตริย์และพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง ไม่มีพื้นที่สำหรับ “ศิลปะของชาวบ้าน” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่มีอำนาจ ส่งผลให้เรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นแกนกลางหลัก กลุ่มชาติพันธุ์มีสถานะเป็นส่วนหนึ่งทางวัฒนธรรม แต่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ แม้ว่าความเปลี่ยนแปลงของพิพิธภัณฑ์บางส่วนในปัจจุบันได้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์แห่งชาติกระแสหลักของชนชั้นนำและประวัติศาสตร์ของคนตัวเล็กตัวน้อยในสังคมไปพร้อมกัน แต่อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์จำนวนหนึ่งในปัจจุบันก็ยังคงสืบทอดการทำหน้าที่ “ฝังความทรงจำ” (embed of memory) และจรรโลงความเป็นไทยและประวัติศาสตร์ชาติไทยกระแสหลัก

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชร:
เรื่องเล่าประวัติศาสตร์แห่งชาติกระแสหลัก
(ที่มา: http://pailovetrip.blogspot.com/2015/10/blog-post_96.html)

ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์

พื้นฐานโดยทั่วไปของมนุษย์จะไม่ไว้วางใจคนกลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (cultural difference) และมีแนวโน้มใช้วัฒนธรรมของตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยอคติทางชาติพันธุ์เกิดจาก “วิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม” (binary opposition) ที่นำไปสู่การสร้าง “ความเป็นเรา” และ “ความเป็นอื่น” ประกอบกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งประวัติศาสตร์ไทยนำไปสู่การประกอบสร้าง “ความเป็นไทย” (reconstruction of Thai) มองไทยสำคัญและดีที่สุดในโลก โดยสื่อทำหน้าที่ผลิตซ้ำ (reproduction) อคติทางชาติพันธุ์แบบเหมารวมและสร้างภาพแทนความจริง ต่อกลุ่มชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่องผ่านการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรง

และทางอ้อม ซึ่งส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ ดังนี้

1. การรับรู้ความเป็นไทยที่มีกรุงเทพฯ เป็นแกนกลางจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีกรุงเทพฯ เป็นราชธานี นำไปสู่การประกอบสร้าง “ความเป็นคนบ้านนอก” ให้กับคนต่างจังหวัดหรือคนภูมิภาคอื่นในสังคมไทยบนฐานของการไม่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม การดูถูกดูแคลนทางวัฒนธรรม การยอมรับอย่างมีเงื่อนไข ความรู้สึกแปลกแยกแบบเหมารวม และการเลือกปฏิบัติ (discrimination) โดยมองชาติพันธุ์อื่นในฐานะ “ชนกลุ่มน้อย” ที่เป็นคนอื่น ซึ่งเป็นกระบวนการลดทอนคุณค่าของชาติพันธุ์ที่ไม่กลายเป็นไทยและเป็นการกดทับความหลากหลายชาติพันธุ์ในสังคมไทย เช่น การดูถูกวัฒนธรรมอีสาน การล้อเลียนพฤติกรรมของคนต่างจังหวัด มายาคติที่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงตัดไม้ทำลายป่าและค้ายาเสพติด มายาคติที่ว่าคนมุสลิมภาคใต้เป็นปัญหาความรุนแรงและความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่วิกฤตอัตลักษณ์รากเหง้าทางชาติพันธุ์ ความอ่อนแอของท้องถิ่น การละทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) ดั้งเดิมแล้ว “กลายเป็นไทย” เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม (social space) ในการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ เช่น คนลาวอีสานจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองเป็นคนไทยอีสาน เพราะความเป็นลาวคือความเป็นกบฏและแรงงาน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดการละเลยหรือมองไม่เห็นคุณค่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย

2. ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่เหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้าน นำไปสู่ความรู้สึกของการแข่งขัน (sense of competition) เปรียบเทียบว่าตนเองดีที่สุดและเกิดทัศนคติเชิงเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่า ดังวาทกรรมที่ว่า “คนไทยถ้าคิดจะทำอะไรก็ไม่แพ้ชาติใดในโลก” ประกอบกับการเรียนประวัติศาสตร์บาดแผลที่ทำให้เกิดความบาดหมางระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพยายามสร้างภาพแทนความจริงต่อประเทศ

การละเมิดสิทธิแรงงานในอุตสาหกรรมประมง

(ที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/551326>)

เพื่อนบ้านในฐานะศัตรูร่วม ประวัติศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือในการตอกย้ำ ผลิตซ้ำและสร้างอคติทางชาติพันธุ์ในปัจจุบัน เช่น การช่วงชิงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมต้นแบบ (original) กรณีพิพาทเรื่องการขึ้นทะเบียนโนนเป็นมรดกโลกและกรณีพิพาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา เป็นต้น ส่งผลให้คนไทยเกลียดและกลัวแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยผ่านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และตีตราคนเหล่านั้นเป็น “แรงงานต่างด้าว” รวมทั้งมีแนวโน้มในการเลือกปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติในฐานะ “คนชายขอบ” (marginal people) และ “คนไร้เสียง” (voiceless) เช่น การใช้แรงงานทาสในอุตสาหกรรมประมง การกดค่าแรง และใช้แรงงานเกินเวลา อคติต่อแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย เป็นต้น

ตอนที่ 2

การจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ การลดอคติทางชาติพันธุ์

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

ประวัติศาสตร์มาจากคำว่า Historia ในภาษากรีก ซึ่งแปลว่าการไต่สวนหรือค้นคว้า ประวัติศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ศึกษาเหตุการณ์ในอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนจึงเป็นไปเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง การเรียนรู้อดีตเพื่อทำความเข้าใจปัจจุบันและอนาคต ผ่านการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และการลงมือปฏิบัติที่ปราศจากอคติและความลำเอียง ซึ่งนำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ โดยในส่วนของจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ประกอบด้วย เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์ และการประเมินผลลดอคติทางชาติพันธุ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1. ประวัติศาสตร์ช่วยให้เรียนรู้อดีต เข้าใจปัจจุบันและสร้างสรรค์อนาคต เพราะความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ซับซ้อนในอดีตนำไปสู่การเรียนรู้ปัจจุบันอย่างรู้เท่าทัน และเป็นบทเรียนในการสร้างสรรค์สังคมในอนาคต โดยใช้ข้อมูลจากอดีตมาซึ่งนำหนักกับปัจจุบันก่อนตัดสินใจในการแก้ปัญหาและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ดังคำกล่าวที่ว่า “ใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นแว่นอย่างหนึ่งในการมองสังคมปัจจุบันอย่างรู้เท่าทัน เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับอนาคต”
2. ประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจรากเหง้าและสร้างอัตลักษณ์ (identity) ให้กับคนในสังคม เพื่อให้สามารถจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในสังคมไทยและสังคมโลก ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างสังคมไทยกับสังคมโลก จนนำไปสู่การทำความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ต่างสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างปฏิสัมพันธ์ (interaction) และสำนึกการเป็นเพื่อนร่วมสังคมที่ตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของโลก
3. ประวัติศาสตร์ช่วยสร้าง “ความทรงจำร่วม” (collective memory) ในการเป็นพลเมืองท้องถิ่น พลเมืองไทยและพลเมืองโลกที่กระตือรือร้น (active citizenship) ของโลกสมัยใหม่ที่ยึดถือ “อุดมการณ์สากล” (universal ideology) หรือ “ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง” (civic religion) โดยความเป็นพลเมืองมีคุณลักษณะ (character) คือ เคารพสิทธิเสรีภาพ รู้หน้าที่ ความเป็นปัจเจก ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน มีความรับผิดชอบ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อย่างเสมอภาคเท่าเทียม รู้จักตั้งคำถามและวิพากษ์ ปรากฏการณ์หรือโครงสร้างทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม

(cultural awareness) ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (cross cultural learning) ความไวทางวัฒนธรรม (cultural sensitivity) จิตแห่งความเคารพ (respectful mind) และสำนึกพหุนิยม (pluralism) เปิดกว้างเรียนรู้ความแตกต่าง และความเชื่อมโยง (interconnected) ของเพื่อนมนุษย์ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก

4. ประวัติศาสตร์ช่วยส่งเสริมให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในชาติ ซึ่งเป็นชาติที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์ หลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายเพศและหลากหลายชนชั้นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม โดยเป็นชาติที่ทุกคนมีอนาคตร่วมกัน

5. ประวัติศาสตร์ช่วยให้สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการแสวงหาหรือสร้างสรรค์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์อย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ (creative mind) ในการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และมีทัศนคติที่เปิดกว้าง (open mind) และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายที่ตระหนักว่าความรู้ทางประวัติศาสตร์มีหลากหลายข้อถกเถียง ซึ่งช่วยเสริมสร้างทั้งในด้านพุทธิพิสัยหรือความรู้ (cognitive domain) ด้านจิตพิสัยหรือคุณลักษณะ (affective domain) และด้านทักษะพิสัยหรือกระบวนการ (psychomotor domain) แก่นักเรียน

6. ประวัติศาสตร์ช่วยให้เกิด “ความคิดทางประวัติศาสตร์” (historical mind) และความรู้สึกของเวลา (sense of time) ในการมองและอธิบายสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมที่จำเพาะเจาะจงในมิติของเวลา (time) จนนำไปสู่การพัฒนาอภิปัญญา (metacognition) ซึ่งเป็นการคิดเกี่ยวกับการคิด (thinking about thinking) เพื่อทำความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ในอดีต (historical empathy) และการกระทำของมนุษย์ในอดีตผ่านการวิเคราะห์และตีความหลักฐาน ซึ่งช่วยสร้างจินตนาการระหว่างตัวนักเรียนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

7. ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญา ทักษะ มุมมองเชิงวิพากษ์จิตชำนาญการหรือจิตเชี่ยวชาญ (disciplined mind) และระบบคิดขั้นสูงทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผลบนข้อถกเถียงและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดวิพากษ์ การคิดเปรียบเทียบ การคิดเชื่อมโยง การคิดสังเคราะห์ การคิดหาเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดตามลำดับเวลา (chronological thinking) การคิดตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เป็นต้น

8. ประวัติศาสตร์ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานในโลกปัจจุบันที่ให้คุณค่ากับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในอดีต เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ละครและภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชุมชนบ้านปากโสม หนองคาย
(ที่มา: <https://travelkapook.com/view170217.html>)

9. ประวัติศาสตร์ช่วยเปิดมุมมองทางวัฒนธรรมต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่แตกต่างจากตนเองในมิติของ “ความเป็นมนุษย์” ด้วยใจที่เคารพและเป็นกลาง โดยไม่มองในลักษณะที่ตัดสินว่าแปลกแยกหรือต่ำกว่า (under) วัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่าสังคมไทยและอาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีผู้คนมีความหลากหลาย ชาติพันธุ์ นำไปสู่การมีทัศนคติเชิงบวกต่อคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นทั้งในสังคมไทย สังคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสังคมโลก เห็นคุณค่าและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ว่าไม่ใช่สิ่งที่แปลกประหลาด แต่เป็นการปรับตัว (adaptation) ในแต่ละสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สร้างการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมหรือพหุสังคมอย่างสันติและเสมอภาค ซึ่งนำไปสู่การยอมรับความแตกต่างหลากหลายในมิติอื่น ทั้งเพศสภาพ ศาสนา ความเชื่อ และจารีตประเพณี ฯลฯ

10. ประวัติศาสตร์ช่วยพัฒนาความเป็น “พลเมืองเชิงซ้อน” ที่ก้าวข้ามนิยามพลเมืองตามกฎหมายไปสู่การนิยามพลเมืองแบบใหม่ ได้แก่ “พลเมืองทางเศรษฐกิจ” ซึ่งนักเรียนต้องตระหนักถึงความสำคัญของแรงงานข้ามชาติในฐานะพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ และ “พลเมืองทางวัฒนธรรม” ซึ่งนักเรียนต้องตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมไทยที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมร่วมกัน นำไปสู่ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันอย่างให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกันอย่างสันติ

ดังนั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงมีเป้าหมายที่นำไปสู่การทำความเข้าใจอัตลักษณ์ที่หลากหลายและซับซ้อน เพราะมนุษย์ทุกคนประกอบด้วยอัตลักษณ์เชิงซ้อน (multiple identity) โดยอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว ผู้คนหรือกลุ่มคนมีอัตลักษณ์ที่สลับซับซ้อน ไม่ได้มีด้านบวกหรือด้านลบด้านใดด้านหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การแสดงอัตลักษณ์จึงเป็นไปตามเงื่อนไขและปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นในสังคมเป็นสำคัญ

เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

1. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์** ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีลักษณะเป็นศาสตร์ทางมนุษยศาสตร์ (humanities) ที่มุ่งเน้นการศึกษามุมมอง ความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันในเชิงอัตวิสัย (subjective) ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะเป็นศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ (social science) ที่มุ่งเน้นการศึกษารูปแบบระเบียบภายใต้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการเข้าถึงความรู้ที่เป็นกลางให้มากที่สุดผ่านการตีความหลักฐานที่มนุษย์สร้างขึ้น

1.1 **ความหมายของประวัติศาสตร์:** ประวัติศาสตร์ (history) คือ วิชาที่ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งรอบตัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในมิติความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น ระหว่างชาติพันธุ์ ระหว่างเพศ ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น หรือกล่าวอีกนัย ประวัติศาสตร์เป็นความทรงจำร่วมที่ผู้คนจินตกรรมไปถึงอดีตของมนุษย์ผ่านมิติของเวลา โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ศึกษาได้เพียงในระดับ “ข้อเท็จจริง” (fact) ตามการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยหัวใจสำคัญของวิธีคิดประวัติศาสตร์คือความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนและความหลากหลายของสังคมของมนุษย์ภายใต้บริบทของยุคสมัยที่แตกต่างกัน

1.2 หลักฐานทางประวัติศาสตร์: หลักฐานทางประวัติศาสตร์ (historical evidence) คือ ร่องรอยสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเก็บความทรงจำ และเป็นข้อสนเทศ (information) สำคัญที่ถูกนำไปใช้สนับสนุนหรือสร้างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.2.1 หลักฐานชั้นต้น (primary sources) เป็นหลักฐานที่ผู้สร้างอยู่ในเหตุการณ์หรือร่วมสมัยกับเหตุการณ์โดยตรง

1.2.2 หลักฐานชั้นรอง (secondary sources) เป็นหลักฐานที่ผู้สร้างไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์หรือร่วมสมัยกับเหตุการณ์โดยตรง แต่ได้รับคำบอกเล่าหรือค้นคว้าวิจัยขึ้นมาภายหลัง

หนังสือหลักไทย
(ที่มา: [https://www.kaiddee.com/
product-343579506](https://www.kaiddee.com/product-343579506))

อย่างไรก็ตาม หลักฐานชั้นต้นไม่ใช่หลักฐานที่น่าเชื่อถือมากกว่าหลักฐานชั้นรอง เพราะหลักฐานชั้นต้นเป็นการบันทึกความทรงจำที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งอาจจะมีอคติหรือความลำเอียงในขณะบันทึกได้ นอกจากนี้ ในวงวิชาการประวัติศาสตร์ไม่มีการแบ่งแยกหลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรองที่สมบูรณ์แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เพราะต้องพิจารณาข้อสนเทศในหลักฐานและการตั้งคำถามในการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ เช่น หากต้องการศึกษาแนวคิดเรื่องคนไทยมาจากไหน ? หนังสือหลักไทยจะเป็นหลักฐานชั้นรอง แต่หากต้องการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขุนวิจิตรมาตรา หนังสือหลักไทยจะเป็นหลักฐานชั้นต้น เป็นต้น

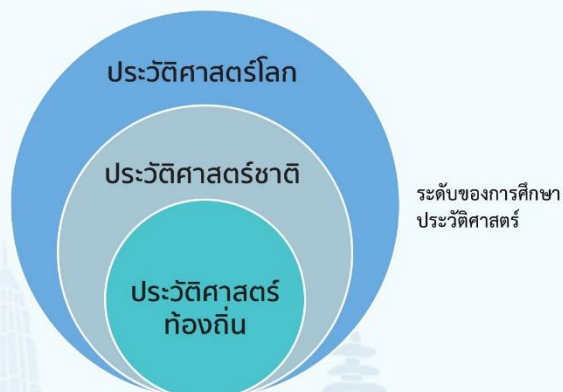
1.3 การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์: วิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical methods) คือ เครื่องมือที่ใช้สร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นข้อเท็จจริงและมีลักษณะสัมพัทธ์ (relativism) ผ่านการตีความหลักฐาน โดยประวัติศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่มุ่งหาความจริงแท้ของเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ดังนั้น ประวัติศาสตร์จึงเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เพราะเป็นเรื่องของข้อถกเถียงทางวิชาการหลากหลาย มุมมองหรือแนวคิดเมื่อค้นพบหลักฐานใหม่ การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องให้พื้นที่กับประวัติศาสตร์ที่ยังมีข้อถกเถียงไม่ยุติ ดังนั้น การสร้างข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์จึงต้องใช้หลักฐานที่หลากหลายรอบด้านหรือหลากหลายฝ่าย เช่น พงศาวดารไทย พงศาวดารพม่า บันทึกของชาวจีน บันทึกของชาวต่างชาติ เป็นต้น และใช้หลักฐานทางโบราณคดีและมานุษยวิทยาใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์

ขุนหลวงวิลังคะ: ความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิและมอญ
(ที่มา: <https://www.chiangmaenews.co.th/page/archives/742425>)

เช่น วรรณกรรมมุขปาฐะ ตำนานที่กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงและกลุ่มชาติพันธุ์ในที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นต้น โดยผู้ศึกษาต้องไม่ตัดสิน (adjudge) บุคคลในประวัติศาสตร์ในเชิงคุณค่า กล่าวอีกนัยหนึ่งคือศึกษาในฐานะบุคคลทางประวัติศาสตร์ และไม่ใช่บริบทของปัจจุบันไปตัดสินอดีต เช่น การใช้บริบทของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปอธิบายการเสียดินแดนในรัฐจารีตที่ไม่มีเส้นเขตแดนแน่นอน เป็นต้น

1.4 ระดับของการศึกษาประวัติศาสตร์: การศึกษาประวัติศาสตร์ต้องแบ่งเป็น 3 ระดับ (layer) ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (local history) ประวัติศาสตร์ชาติ (national history) และประวัติศาสตร์โลก (world history) โดยประวัติศาสตร์ทั้ง 3 ระดับต้องแยกออกจากกันชัดเจน แต่ต้องชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน และชี้ให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของสังคมท้องถิ่นและสังคมไทยเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เช่น ผลของการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกต่อท้องถิ่นและชาติ ผลของการพัฒนาไฟฟ้าและประปาหมู่บ้านในยุคพัฒนาตามแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกาต่อชุมชนหมู่บ้านและประเทศไทย ผลของสงครามเย็นนำไปสู่การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาสนับสนุนระบอบเผด็จการทหารในสังคมไทยเพื่อเป็นพื้นฐานทัพในการต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

1.5 การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์: การแบ่งยุคสมัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าในแต่ละยุคมีโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่มีความเชื่อมโยงกันและส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยอาจแบ่งออกเป็น 4 ยุค ดังนี้

1.5.1 ยุครัฐจารีต (traditional state era) เป็นสังคมแบบจารีตประเพณีที่เป็นแว่นแคว้นและอาณาจักร โดยเริ่มตั้งแต่การปกครองแบบแว่นแคว้นและอาณาจักรในดินแดนประเทศไทย เช่น รัฐตามพรลิงค์ รัฐปัตตานี รัฐทริภุญไชย อาณาจักรล้านนา อาณาจักรพุนนัง อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรละโว้ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นต้น จนถึงก่อนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เริ่มปฏิรูปประเทศใน พ.ศ.2435

1.5.2 ยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolutist state era) เป็นยุคที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภายใต้การล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเริ่มตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปฏิรูปประเทศใน พ.ศ.2435 จนถึงการปฏิวัติสยามใน พ.ศ.2475

1.5.3 ยุครัฐประชาชาติ (nation state era) เป็นยุคที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยตะวันตกและความเสมอภาค โดยเริ่มตั้งแต่การปฏิวัติสยามใน พ.ศ.2475 จนถึงก่อนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ.2504

1.5.4 ยุคพัฒนาประเทศ (development era) เป็นยุคที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภายใต้การพัฒนาประเทศตามแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มตั้งแต่การใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ.2504 จนถึงปัจจุบัน

2. ลักษณะเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอคอดคิทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ไทยเป็นประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเนื้อหาเน้นอุดมการณ์ชาตินิยม ทหารนิยม เชื้อชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม เน้นบทบาทของวีรบุรุษหรือวีรสตรี การเสียดินแดน การเน้นพุทธศาสนา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบบเส้นตรง และเน้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญามาตรฐานของชาติ ซึ่งส่วนนำไปสู่ลอคอดคิทางชาติพันธุ์ ดังนั้น หากพิจารณาสภาพปัญหาข้างต้นแล้วจึงมีความจำเป็นในการปรับปรุงเนื้อหาประวัติศาสตร์เพื่อลอคอดคิทางชาติพันธุ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ประวัติศาสตร์สงคราม ประเด็นความสัมพันธ์ด้านสงครามระหว่างรัฐไทยกับรัฐเพื่อนบ้านใกล้เคียงต้องอธิบายสงครามในฐานะ “เหตุการณ์” (event) ที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมืองที่เป็นองค์ความรู้ชุดหนึ่งเกี่ยวกับอดีต เป็นสงครามระหว่างอาณาจักรและราชสำนัก ไม่ใช่สงครามระหว่างรัฐประชาชาติ ด้วยเหตุนี้เนื้อหาประวัติศาสตร์สงครามต้องมีความเป็นกลางและไม่สอดแทรกอคติ โดยต้องอธิบายสงครามซึ่งเป็นมุมมองทางการเมืองเชื่อมโยงกับมุมมองทางอุดมการณ์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

2.1.1 มุมมองทางการเมือง สงครามเป็นเครื่องมือในการจัดการดุลอำนาจและคู่แข่งทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ เพราะรัฐจารีตในสมัยโบราณเป็นรัฐแสงเทียนแต่ละรัฐก็ต้องการเป็นแสงเทียนที่สว่างที่สุด เพราะฉะนั้นการกำจัดคู่แข่งทางการเมืองจึงเป็นเรื่องปกติในสังคมรัฐจารีต

2.1.2 มุมมองทางอุดมการณ์ สงครามเป็นเครื่องมือทางการเมืองของพระมหากษัตริย์สองอาณาจักรในการช่วงชิงและนิยามตนเองในฐานะ “จักรพรรดิราช” (Chakravartin) ที่เป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่เหนือมวลพระมหากษัตริย์ทั้งหลายในสากลจักรวาลตามคติโลกภูมิหรือจักรวาลวิทยา ด้วยเหตุนี้ การทำสงครามเพื่อขยายอำนาจ

และเผยแผ่พุทธศาสนาจึงเป็น
จักรวรรดิวัตรประการหนึ่งของ
จักรพรรดิราช

- 2.1.3 มุมมองทางเศรษฐกิจ สงคราม**
เป็นเครื่องมือในการจัดการ
ระบบเศรษฐกิจของพระมหา-
กษัตริย์เพื่อรักษาสถานภาพ
และความ มั่งคั่ง กล่าวคือ
ประการที่หนึ่ง วิธีการผลิต
ของสังคมรัฐจารีตในภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
มีความต้องการแรงงานใน
การผลิตสูง เพราะสภาพทาง
ภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการ
ตั้งถิ่นฐานและมีทรัพยากร
ที่ดินและน้ำจำนวนมาก

เขาพระสุเมรุ: คติโลกภูมิหรือจักรวาลวิทยา

(ที่มา: https://www.silpa-mag.com/royal-funeral-pyre/article_11295)

ส่งผลให้รัฐต่างๆ เป็นเมืองชุมทางการค้าสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
แต่ปัญหาที่สำคัญคือการขาดแคลนแรงงาน ด้วยเหตุนี้ รัฐโบราณจึงต้องทำสงคราม
เพื่อกวาดต้อนหรือแย่งชิงผู้คนไปเป็นฐานทรัพยากร ส่วนหนึ่งเป็นทาส และส่วน
หนึ่ง ตั้งชุมชนเป็นไพร่ไว้เกณฑ์แรงงาน **ประการที่สอง** รายได้หลักของรัฐจารีต
ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือการค้าของป่า หากต้องการควบคุมเส้นทาง
การค้าของป่าในภูมิภาค รัฐต่างๆ จึงมีความจำเป็นในการทำสงครามเพื่อแย่งชิง
ดินแดนเบื้องหลังที่เป็นเมืองชุมทางการค้าและเมืองท่าชายทะเล เพื่อรักษาอำนาจ
ในการควบคุมเส้นทางโคจรข่ายการค้าของป่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
เช่น สงครามแย่งชิงระหว่างอาณาจักรอยุธยาและอาณาจักรหงสาวดีใน
พ.ศ.2081 หรือสงครามเมืองทวายและตะนาวศรีใน พ.ศ.2315 เพื่อต้องการ
ครอบครองเมืองท่าส่งออกสินค้า เป็นต้น

- 2.1.4 มุมมองทางสังคมและวัฒนธรรม** สงครามเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนและ
ส่งต่อทางวัฒนธรรมของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น วัฒนธรรม
โยเดียหรือคนไทยในพม่าที่ถูกกวาดต้อนไปในช่วงสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา
ครั้งที่ 2 การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอาหาร วรรณกรรมทางศาสนาและจุลศักราช
จากพม่า การรับคติพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชาหรือสมมติเทพจากราชสำนัก
เขมร เป็นต้น

2.2 ประวัติศาสตร์ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ต้องมีพื้นที่สำหรับกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่หลากหลาย และแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์กันทั้งในระดับสังคมไทยและสังคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยต้องชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมของกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ประกอบกันขึ้นเป็น “สังคมไทย” ที่มีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงและผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน โดยในยุคสมัยโบราณรับวัฒนธรรมจากอารยธรรมอินเดียและอารยธรรมจีนเป็นสำคัญ ในขณะที่ยุคสมัยปัจจุบันรับวัฒนธรรมจากตะวันตกเป็นสำคัญ สังคมโบราณของรัฐในดินแดนประเทศไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นสังคมที่พยายามผนวกกลืนความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างผลประโยชน์แก่สังคม ดังนั้น กรอบโครงสร้างประวัติศาสตร์จึงต้องประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในสังคมไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 พุทธศาสนาในสังคมไทย ความเชื่อพุทธศาสนาในสังคมไทยมีหลากหลายและไม่ใช้พุทธศาสนาที่เป็นหนึ่งเดียว โดยประกอบด้วยแนวคิดและวิถีปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น พุทธศาสนาแบบมอญ พุทธศาสนาแบบล้านนา พุทธศาสนาแบบเขมร พุทธศาสนาของรัฐที่พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และกลายเป็นรากฐานอุดมการณ์ทางการเมืองของพระมหากษัตริย์และชนชั้นนำ เป็นต้น

วัดสวนดอก:
ศูนย์กลางพุทธศาสนา
นิกายรามัญ
(ที่มา: http://lib.payap.ac.th/webin/nric/the%20past/place/postcard/DSC_0048.jpg)

2.2.2 สังคมมลายูในภาคใต้ของไทย มีลักษณะที่ผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยทั่วไปแล้วมักมีภาพแทนความจริงว่าสังคมมลายูประกอบด้วยความเป็นแขกและนับถือศาสนาอิสลาม แต่หากพิจารณาจะพบว่าสังคมมลายูยังประกอบด้วยกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ในขณะที่เดียวกันหากพิจารณาในแง่การนับถือศาสนาอิสลามจะพบว่าชาวมลายูมุสลิมในภาคใต้ให้ความสำคัญกับการนับถือผีบรรพบุรุษและสถานะของผู้หญิงเช่นเดียวกับสังคมในภาคเหนือหรือภาคกลางของประเทศไทย ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษจึงเป็นพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมในสังคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.2.3 สังคมของอาณาจักรอยุธยา มีลักษณะที่ผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยทั่วไปแล้วมักมีภาพแทนความจริงว่าสังคมอยุธยาประกอบด้วยคนที่มีถิ่นกำเนิดพุทธศาสนา แต่หากพิจารณาจะพบว่าสังคมอยุธยายังประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีถิ่นกำเนิดศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ รวมทั้งในอดีตอาณาจักรอยุธยาประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ด้วยเหตุนี้จึงใช้การปกครองโดยอาศัย **“ชาติพันธุ์เป็นฐาน”** เช่น ตั้งคนมอญเป็นมูลนายปกครองกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ตั้งคนลาวเป็นมูลนายปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ตั้งคนญีปุ่นเป็นมูลนายปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ญีปุ่น ตั้งคนโปรตุเกสเป็นมูลนายปกครองกลุ่มชาติพันธุ์โปรตุเกส ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งการปกครองโดยอาศัยชาติพันธุ์เป็นฐานเป็นการอาศัยชนบประเพณีของชาติพันธุ์ในการจัดระเบียบสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย โดยบางกลุ่มชาติพันธุ์จะถูกดึงเข้าสู่ระบบไพร่ ซึ่งต้องทำหน้าที่ส่งส่วยหรือถูกเกณฑ์แรงงาน และในที่สุดก็เกิดการผลิเป็นสินค้าที่กรมพระคลังสินค้าจะส่งออกไปต่างประเทศ กลายเป็นรายได้ของชนชั้นสูงและอาณาจักร ในขณะเดียวกันคนกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มก็เข้าไปมีบทบาททางการเมือง เช่น ทหารอาสาหมอยุ, ทหารอาสาญีปุ่น, ยามาตะ นางามาซะ (มูลนายญีปุ่นที่ได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนางตำแหน่งออกญาเสนาภิมุข) เป็นต้น ดังนั้น อาณาจักรอยุธยาจึงได้สมญานาม **“เมืองท่านานาชาติ” (international port city)**

อยุธยา: เมืองท่านานาชาติ
(ที่มา: <http://program.thaibps.or.th/Ayutthaya/episodes/47362>)

2.2.4 สังคมของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลักษณะที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพราะมีการขยายตัวของการผลิตสินค้าด้วยเทคโนโลยีที่ซับซ้อนเพื่อส่งออก เช่น เกิดการผลิตน้ำตาลเพื่อเป็นสินค้าส่งออกหลัก การทำเหมืองแร่เหล็กและดีบุก การต่อเรือสำเภา การปลูกพริกไทย เป็นต้น โดยความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีความต้องการแรงงานเสรีในการผลิตสินค้า รัฐจึงเกณฑ์แรงงานจากเดิม 6 เดือน เป็น 3 เดือน รวมทั้งมีการกวาดต้อนคนกลุ่มใหม่เข้ามา เช่น กลุ่มคน

ชาติพันธุ์ลาว กลุ่มคนชาติพันธุ์จีน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้กลายเป็นแรงงานหลักที่สำคัญในการผลิตเพื่อส่งออกในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

2.3 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสร้างจินตนาการให้เห็นถึงความซับซ้อนของสังคมที่มีผู้คนแตกต่างหลากหลายมาอยู่ร่วมกัน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ตามบริบทของท้องถิ่น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องเป็นประวัติศาสตร์ที่มี “ท้องถิ่นเป็นสำคัญ” และใช้ “จุดเปลี่ยน” (turning point) ของท้องถิ่นในการแบ่งยุคสมัยของตนเอง โดยไม่ยึดโยงการแบ่งยุคสมัยเหมือนกับประวัติศาสตร์ชาติ ในขณะที่เดียวกันไม่ควรเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ใช้อาณาจักรเป็นแกนกลาง แต่ต้องเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ใช้ “ลุ่มแม่น้ำ” หรือ “ชาติพันธุ์” เป็นแกนกลาง เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของผู้คนที่หลากหลายและเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น ประวัติศาสตร์อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำปิงตอนบน ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำวัง ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำอิรวดี ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทลื้อ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จีนในเชียงใหม่ ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสองฝั่งโขง เป็นต้น

2.4 ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของสามัญชนและบุคคลสำคัญ ประวัติศาสตร์ต้องเพิ่มบทบาทเรื่องราวและวิถีชีวิตของสามัญชนที่อยู่ร่วมกันและประกอบสร้างเป็น “สังคมไทย” เพราะสามัญชนคือคนส่วนใหญ่และเป็นพลังในการจรรโลงสร้างสรรค์ขับเคลื่อนสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาจแบ่งประเด็นวิถีชีวิตของสามัญชน ดังนี้

2.4.1 สามัญชนและบุคคลสำคัญ เพิ่มพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้สามัญชนตัวเล็ก ตัวน้อยและคนไร้เสียง ทั้งชนชั้นกลาง ชาวไร่ ชาวนา คนยากจน ทหารอาสา ทหารรับจ้าง เกลี้ยศึกที่ถูกกวาดต้อน ไพร่ ทาส ไพร่พลที่ถูกเกณฑ์ไปทำสงคราม ศิลปินแห่งชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิชุมชน นักกิจกรรมทางสังคม หรือเพิ่มพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้แก่บุคคลสำคัญ เช่น ปรีดี พนมยงค์, ป่วย อึ้งภากรณ์, ฮั้วฮั้วหล่ง, เต็งยี่ ศิริจันทร์, จิตร ภูมิศักดิ์, จำลอง ดาวเรือง, มาลัย ชูพินิจ, กุหลาบ สายประดิษฐ์, ประเวศ วะสี, อานันท์ ปันยารชุน, ขวัญอินโขง, หมอบรัดเลย์, บาทหลวงปาลเลอแกวซ์, ฟรานซิส บี. แซร์, ศิลป์ พีระศรี เป็นต้น

จิตร ภูมิศักดิ์: สามัญชน
นักคิดนักเขียนหัวก้าวหน้า
(ที่มา: https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_66283)

2.4.2 วิธีชีวิตของสามัญชนและบุคคลสำคัญ เพิ่มพื้นที่ทางประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางสังคมการเมืองของสามัญชนกลุ่มต่างๆ ทั้งขบวนการท้องถิ่นที่มีบทบาทในการต่อต้านการรวมศูนย์อำนาจ (centralization) ทางการเมืองของสยาม เช่น กบฏเงี้ยวเมืองแพร่และครูบาศรีวิชัยในภาคเหนือ กบฏผีบุญในภาคอีสาน กบฏแขกเจ็ดหัวเมืองในภาคใต้ เป็นต้น และเพิ่มพื้นที่ทางประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางสังคมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของภาคประชาชน เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516, เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519, เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535, เหตุการณ์การชุมนุมของคนเสื้อแดง พ.ศ.2553 เป็นต้น

กบฏเงี้ยว: เหตุการณ์
กบฏเงี้ยวปล้นเมืองแพร่
(ที่มา: <http://www.museumthailand.com/th/3510/storytelling/กบฏเงี้ยว/>)

2.5 มโนทัศน์ว่าด้วยรัฐจารีตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประวัติศาสตร์ต้องอธิบายมโนทัศน์ที่แตกต่างของ “รัฐจารีต” ก่อนการปฏิรูปประเทศสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” หลังการปฏิรูปประเทศสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดังนี้

2.5.1 รัฐจารีต เป็นรัฐที่ปริมนทลทางอำนาจเป็นเขตวงส่องสว่างประจูดั่งแสงเทียนแสงเทียนเปรียบเสมือนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ส่องสว่างที่ศูนย์กลางและเบาบางเมื่อห่างออกไป กล่าวคือพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในรัฐจารีตจะมีอำนาจสูงสุดในราชธานีและอำนาจจะค่อยลดลงเรื่อยๆ ในเมืองหรือประเทศราชที่อยู่ห่างไกล โดยพระราชอำนาจสามารถขยายและหดได้ตามความสามารถและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเขตวงปริมนทลทางอำนาจสามารถซ้อนทับกันได้ โดยประเทศราชบางครั้งขึ้นกับอาณาจักรขนาดใหญ่หลายอาณาจักรพร้อมกัน หากขึ้นกับอาณาจักรขนาดใหญ่ 2 อาณาจักร เรียกว่า “รัฐสองฝ่ายฟ้า” และหากขึ้นกับอาณาจักรขนาดใหญ่ 3 อาณาจักร เรียกว่า “รัฐสามฝ่ายฟ้า” ดังนั้นรัฐจารีตจึงเป็นรัฐที่ไม่มีเส้นเขตแดน (boundary) ที่แน่นอน และการไม่มีเส้นเขตแดนส่งผลให้เกิดการเดินทาง การค้าและการส่งต่อทางวัฒนธรรมระหว่างกันและกันตลอดเวลา

2.5.2 รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นรัฐที่ปริมณฑลทางอำนาจของรัฐครอบคลุมดินแดนทุกพื้นที่ประดิษฐ์แสงไฟ แสงไฟเปรียบเหมือนอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐ กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยแผ่ขยายไปทั่วทั้งเขตแดนของรัฐอย่างเสมอกัน โดยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกับรัฐประชาธิปไตยทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ ดินแดน รัฐบาล ประชากรและอำนาจอธิปไตย ด้วยเหตุนี้ รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงเป็นรัฐที่มีเส้นเขตแดนที่แน่นอนและชัดเจน

ดังนั้น หากพิจารณาประวัติศาสตร์สงครามและประวัติศาสตร์การเสียดินแดนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงควรถูกอธิบายภายใต้มนทัศน์ของรัฐจารีตมากกว่ามนทัศน์ของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะรัฐจารีตไม่มีแนวคิดเรื่องดินแดนและการแย่งชิงดินแดน

2.6 ประวัติศาสตร์หลากหลายมุมมองหลายมิติ ประวัติศาสตร์ต้องเพิ่มมุมมองผ่านมิติที่หลากหลายทั้งในมิติของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ (economic history) ประวัติศาสตร์อารมณ์และความรู้สึก (emotion and feeling history) และประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม (social and cultural history) มากกว่าการเน้นประวัติศาสตร์การเมือง (political history) เพียงมิติเดียว เพื่อทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบันที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอันซับซ้อน ดังนี้

2.6.1 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เป็นประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างรัฐและกลุ่มชาติพันธุ์ ตั้งแต่ยุครัฐจารีตที่ไม่มีเส้นเขตแดนสู่ยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีเส้นเขตแดนแน่นอน ทั้งการค้าภายใน การค้าทางไกลและการค้าระหว่างภูมิภาค ในขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นว่าการค้าส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์มีการผสมผสาน การแลกเปลี่ยนและการส่งต่อทางวัฒนธรรม และการแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์อยู่เสมอ เช่น ประวัติศาสตร์การค้าโดยใช้เกวียนและเรือ ประวัติศาสตร์การค้าวัวต่างในล้านนา ประวัติศาสตร์เมืองท่าการค้านานาชาติอยุธยา ประวัติศาสตร์การค้าของป่า ประวัติศาสตร์เส้นทางโครงข่ายการค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

พ่อค้าวัวต่าง:
การแลกเปลี่ยนสินค้า
และวัฒนธรรม

(ที่มา: http://www.culture.lpru.ac.th/Web_culture/index.php?module=painting&file=painting_detail&id=2)

2.6.2 ประวัติศาสตร์อารมณ์และความรู้สึก เป็นประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาระบบอารมณ์และความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงของระบบอารมณ์และความรู้สึกของผู้คนในสังคมในยุคสมัยต่างๆ โดยระบบอารมณ์และความรู้สึกเป็นสิ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและไม่คงที่ เช่น ประวัติศาสตร์ความเป็นสุขภาพบุรุษ ประวัติศาสตร์ความเป็นสุขภาพสตรี ประวัติศาสตร์ความเป็นลูกจิ้นรักชาติ ประวัติศาสตร์ความเป็นชนชั้นกลาง ประวัติศาสตร์ความเป็นครอบครัว ประวัติศาสตร์ความเป็นโสเภณี ประวัติศาสตร์ความเป็นพลเมือง ประวัติศาสตร์ความเป็นคนเมือง หรือคนล้าช้า และประวัติศาสตร์ความคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็ก เป็นต้น

2.6.3 ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม เป็นประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเรื่องราววิถีชีวิตผู้คนสามัญชนตัวเล็กตัวน้อยในสังคม ซึ่งไม่ใช่เหตุการณ์ แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นกระบวนการถ่ายทอดส่งต่อกันมา ทำให้เห็นชีวิตของผู้คนที่หลากหลายซับซ้อน ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมจึงไม่ได้มุ่งศึกษาเรื่องราวของสามัญชนคนใดคนหนึ่ง เพราะสามัญชนต้องมีชีวิตอยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์กับคนอื่นและสิ่งรอบตัวอยู่ตลอดเวลา ทั้งในมิติของความทุกข์ยาก การต่อสู้และความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้ ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมจึงต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็น “กระบวนการ” (process) ของวิถีชีวิตผู้คนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของยุคสมัย โดยสามารถเอาเรื่องรอบตัวมาสร้างเรื่องราว (story) ทางประวัติศาสตร์ได้ เช่น ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ประวัติศาสตร์ดนตรี ประวัติศาสตร์ส้วม ประวัติศาสตร์กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ประวัติศาสตร์โสเภณี ประวัติศาสตร์อาหาร ประวัติศาสตร์โรคระบาด ประวัติศาสตร์เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน ประวัติศาสตร์สุขภาพอนามัย ประวัติศาสตร์การอพยพ เคลื่อนย้าย ประวัติศาสตร์ประเพณี ประวัติศาสตร์ความเชื่อ ประวัติศาสตร์สิทธิสตรี ประวัติศาสตร์ข้าว ประวัติศาสตร์เครื่องเทศ ประวัติศาสตร์ความงาม ประวัติศาสตร์

ความเชื่อเรื่องป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ เป็นต้น ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ไม่แค้นกัน: เครื่องทำความสะอาดหลังขั้วถ่าย
(ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_27287)

- **ประวัติศาสตร์ร่วม (shared history)** เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในลักษณะ ประวัติศาสตร์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ (transnational history) โดยกรอบคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมผ่านการมองวัฒนธรรมในฐานะผลรวมของภูมิปัญญาของผู้คนในสังคมที่ถ่ายทอด ส่งต่อและผสมผสานกัน เพื่อให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์และการปะทะประสานทางวัฒนธรรมของผู้คน ความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่ “เลือกรับ” และ “ปรับเปลี่ยน” วัฒนธรรมจากภายนอก เช่น พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นต้น ผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมในภูมิภาค เช่น ศาสนาผี เป็นต้น จนกลายเป็น “วัฒนธรรมร่วม” (shared cultural) โดยวัฒนธรรมหลวงและวัฒนธรรมราษฎร์ของไทยล้วนได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดียเป็นสำคัญผ่านทางราชสำนักเขมร ศรีลังกาและมอญ เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ ภาษาเครื่องแต่งกาย การบริโภคข้าวเหนียว การทำพิธีศพหลายวัน การแสดงโขน เรือมโหรี การฟ้อนระบำ ปลาแร่ ความเชื่อเรื่องขวัญ การสืบสายตระกูลทางฝ่ายหญิง เป็นต้น ดังนั้น วัฒนธรรมไทยคือผลรวมทางวัฒนธรรมของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- **ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา (wisdom history)** เป็นกรอบคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมผ่านการมองภูมิปัญญาในฐานะกิจกรรมทางปัญญาของมนุษย์ที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ต่อบุติการของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศในท้องถิ่น เพื่อทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ มากกว่าการนำเสนอภูมิปัญญาในฐานะรูปแบบหรือลักษณะทางพิธีกรรม เช่น พิธีแห่นางแมว เป็นภูมิปัญญาในสังคมชาวอีสานในช่วงเวลาที่เกิดฝนแล้ง ซึ่งเป็นวิกฤตที่ใหญ่มากในชีวิต พิธีแห่นางแมวจะดึงดูดคนทั้งหมดในชุมชนเข้ามาร่วม โดยในพิธีจะมีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ข้ามพรมแดนความตึงเครียด (tension) ระหว่างคนรวยกับคนจนในชุมชนให้สลายไป ทั้งการร้องเพลง การฟ้อนรำ การขอเหล้าจากบ้านกำนัน การหยอกล้อลูกสาวกำนัน ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นการสลายความตึงเครียดในความสัมพันธ์ที่เพิ่มสูงขึ้นในระหว่างที่เกิดวิกฤตฝนแล้ง ส่งผลให้ชุมชนกลับมามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลหรือฝ่าวิกฤตไปด้วยกันได้จนสภาวะฝนแล้งผ่านพ้นไป เป็นต้น ดังนั้น ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาจึงเป็นประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวต่อสิ่งรอบตัว ทั้งผู้คน สิ่งแวดล้อมและความเชื่อเหนือธรรมชาติจนก่อให้เกิดการสร้างสรรคภูมิปัญญาขึ้นมา

- ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมร่วมสมัย (contemporary culture history) เป็นกรอบคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมผ่านการมองพัฒนาการทางวัฒนธรรมของ “วัฒนธรรมชุมชนยุคดั้งเดิม” ที่เปลี่ยนแปลงมาสู่ “วัฒนธรรมปัจเจกชนยุคสมัยใหม่” ในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเก่าและการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมใหม่เป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) เช่น วัฒนธรรมบริโภคนิยมหรือการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ วัฒนธรรมร่วมสมัยอาเซียนหลังรับอิทธิพลตะวันตก วัฒนธรรม K-POP อิทธิพลเกาหลี เป็นต้น

K-POP:
วัฒนธรรมเกาหลีร่วมสมัย
(ที่มา: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47194222>)

2.7 ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย เป็นประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวร่วมสมัยตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 ใน พ.ศ.2488 – ปัจจุบัน ซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียนมากกว่าเรื่องราวในอดีตที่ห่างไกล เช่น การพึ่งพิงแรงงานข้ามชาติในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย การเรียกร้องสิทธิสตรีและความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ประชาคมอาเซียนกับผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกกับผลกระทบทางเศรษฐกิจไทย ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนชนบทไทย เชื้อนแม่น้ำโขงกับผลกระทบข้ามพรมแดนรัฐชาตินโยบายป่าสงวนกับวิถีชีวิตชุมชนหมู่บ้านในเขตป่า เป็นต้น

เชื้อนแม่น้ำโขงกับผลกระทบข้ามพรมแดนรัฐชาติ
(ที่มา: <http://transbordernews.in.th/home/?p=18690>)

หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามธรรมชาติของศาสตร์ (nature of subjects) ต้องมีลักษณะ “ความเป็นกลาง” และ “ครูไม่สอดแทรกอคติหรืออารมณ์ความรู้สึกให้แก่นักเรียน” มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลง “เจตคติเชิงลบ” ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพราะธรรมชาติของมนุษย์มักจำแนกแยกแยะ (identify) ความแตกต่างระหว่างตนเองกับคนอื่นเสมอ ด้วยเหตุนี้การลดอคติทางชาติพันธุ์จึงเป็นกระบวนการสร้างความตระหนักที่ใช้เวลายาวนาน และต้องกระทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเป็น “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง” (transformative learning) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องพิจารณาปรัชญาการศึกษาที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยใช้ปรัชญาการศึกษาที่หลากหลายและพิจารณาจากรูปแบบการเรียนรู้ (learning style) ภูมิหลัง ความถนัดและความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากปรัชญาการศึกษามีผลต่อการกำหนดวิธีการ (approaches) หรือกระบวนทัศน์ (paradigm) ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ควรอยู่บนฐานของปรัชญาการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) นักเรียนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาบทเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เน้นกระบวนการลงมือปฏิบัติ (practice) ในการทำงานทางประวัติศาสตร์ การตั้งคำถาม การสืบค้นหาและการวิเคราะห์หลักฐานที่น่าเชื่อถือด้วยตนเอง เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นและมีความหมายต่อนักเรียน โดยใช้วิธีการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแนวโน้มของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (project-based learning) ในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น การศึกษาประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) และนำเสนอในรูปแบบโปสเตอร์ การบรรยายร่วมกับการตั้งคำถามต่อประเด็นทางประวัติศาสตร์ การทำศนศึกษาหมุดหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (เช่น กิจกรรมเพื่อนคู่คิด (think pair share) ที่มีหัวใจคือมุมมองของคนอื่น (people view) เพื่อเรียนรู้มุมมองที่หลากหลาย และตระหนักว่าความรู้ไม่ได้มีชุดเดียว นำไปสู่กรอบความคิดที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย) เป็นต้น

1.2 ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) นักเรียนต้องไขว่คว้าของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีต ที่ส่งผลต่อปัจจุบันและมองเห็นแนวโน้มในอนาคต หรือใช้ประเด็นปัญหาในปัจจุบันเป็นตัวตั้ง (current issue) โดยเน้นการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ถึงโครงสร้างอำนาจและกลไกทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม และปัญหาเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับเราในฐานะพลเมืองอย่างไร และในฐานะพลเมืองเรามีปฏิบัติการ (action) ต่อปัญหานี้อย่างไร เช่น ทำไมทหารจึงมีอิทธิพลต่อสังคมการเมืองไทย ทำไมกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจึงถูกมองในฐานะผู้ทำลายป่าไม้ ทำไมสังคมไทยเกลียดกลัวมุสลิม (islamophobia) เป็นต้น หรือมีมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมทางสังคมผ่านมโนทัศน์ต่างๆ เช่น พหุวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ สิทธิมนุษยชน ผู้ลี้ภัย เป็นต้น โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่เขย่าอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียน เช่น ละคร บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง ค่าการเรียนรู้ เป็นต้น

ปรัชญาพัฒนาการนิยม:
การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ
(ที่มา: <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/806331>)

2. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เป็นอิสระและปลอดภัย โดยเป็นการคิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานการเคารพมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย ผ่านการอภิปราย (discussion) วิพากษ์ ถกเถียงและตั้งคำถามเชิงสังเคราะห์ เช่น เพราะอะไร ทำไม อย่างไร ถ้าเป็นอย่างนี้ จะเกิดอะไรขึ้น ถ้าไม่มีคณะราษฎรจะเกิดอะไรขึ้น ถ้าเยอรมันชนะสงครามโลก ครั้งที่ 2 จะเกิดอะไรขึ้น ทำไมพระเจ้าตากสินจึงตัดสินใจฝ่าฝืนไปจับหุริ ความเป็นไทยคืออะไร เป็นต้น เพราะความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นข้อถกเถียงหรือเรื่องเล่าหรือข้อเท็จจริงของชุดความรู้ที่หลากหลายตามการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงต้องเรียนรู้ผ่านข้อถกเถียงที่หลากหลาย มุมมองในลักษณะของ “ประวัติศาสตร์คู่ขนาน” (parallel history) ทั้งประวัติศาสตร์กระแสหลัก และประวัติศาสตร์กระแสรอง เพื่อนำไปสู่หัวใจสำคัญของประวัติศาสตร์คือการถกเถียงต่อชุดองค์ความรู้ที่หลากหลาย ดังนั้น ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ไม่ได้มีข้อสรุปชัดเจน

3. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องเน้นการทำความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของคนในอดีต เพื่อทำความเข้าใจและตระหนักถึงใจเขาใจเราของคนในอดีตผ่านการใช้คำถาม การฝึกการคิดทางประวัติศาสตร์ผ่านการวิเคราะห์เหตุและผล วิเคราะห์ความก้าวหน้าและความตกต่ำ เช่น ทำไมเราถึงสู้รบกันในสมัยก่อน ทำไมวังหรือบ้านเมืองต้องมีคูน้ำล้อมรอบ เป็นต้น โดยไม่ใช่ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมในปัจจุบันไปตัดสินหรืออธิบายสังคมในอดีต และไม่ตัดสินเชิงคุณค่าต่อการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ รวมทั้งต้องเชื่อมโยงประวัติศาสตร์มาสู่ปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่ว่า “ประวัติศาสตร์ไม่ใช่แค่เรื่องราวในอดีต แต่ประวัติศาสตร์ต้องเชื่อมโยงมาสู่ปัจจุบันด้วย”

4. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องใช้ “วิธีการทางประวัติศาสตร์” เป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐานอย่างรอบด้าน วิพากษ์และใช้หลักฐานยืนยันคำตอบอย่างเป็นเหตุผลและเป็นระบบ โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติผ่านการสืบเสาะ ค้นคว้า ประเมิน วิเคราะห์และตีความ (historical analysis and interpretation or contextualization) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อมูลหลากหลายรอบด้าน และสร้างข้อสรุปหรือองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์จากหลักฐาน เช่น หากศึกษาสงครามการเสียกรุงศรีอยุธยา ควรใช้พงศาวดารไทย พงศาวดารพม่า บันทึกของชาวจีน บันทึกของชาวตะวันตก ฯลฯ เป็นต้น จนสามารถ

สร้าง “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” หรือ “องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์” นำไปสู่การทำให้ประวัติศาสตร์ถูกเล่าใหม่ และไม่มีความจริงหนึ่งเดียว โดยนักเรียนต้องสามารถสืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ (historical inquiry) ด้วยตนเอง บนพื้นฐานที่เข้าใจมุมมองและบริบท (historical perspective and context) ของยุคสมัยที่หลักฐานถูกสร้างขึ้นหรือวัตถุประสงค์ในการสร้างหลักฐานนั้นๆ เพื่อให้นักเรียนรู้อำนาจความรู้ชุดหนึ่งถูกสร้างมาได้อย่างไร (learning how to learn) และภายใต้เงื่อนไขอะไร ซึ่งช่วยลบล้างอคติและความลำเอียงในการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

4.1 ขั้นกำหนดปัญหา นักเรียนต้องฝึกการสังเกตหรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีต เพื่อให้เกิดข้อคิดหรือประเด็นที่จะนำไปสู่การกำหนดปัญหาเพื่อการศึกษาและค้นหาคำตอบ เมื่อกำหนดปัญหาได้แล้ว ครูควรให้นักเรียนอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีมาตั้งสมมติฐาน

4.2 ขั้นรวบรวมหลักฐาน ครูต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการค้นคว้าและบอกแหล่งที่นักเรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวมหลักฐานได้ เมื่อได้รวบรวมหลักฐานตามที่ต้องการแล้ว นักเรียนต้องคัดเลือกหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และคัดแยกหลักฐานเป็นหลักฐานขั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง

4.3 ขั้นวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของหลักฐาน นักเรียนต้องนำหลักฐานมาวิเคราะห์และประเมินค่า ทั้งโดยวิธีวิพากษ์ภายนอกและวิพากษ์ภายใน ซึ่งการวิพากษ์ภายนอกมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบหลักฐานว่ามีความถูกต้องหรือข้อบกพร่องที่จะนำมาใช้หรือไม่ เช่น อายุ ผู้สร้างหลักฐาน จุดประสงค์ของการสร้างหลักฐาน เป็นต้น ส่วนการวิพากษ์ภายในมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความน่าเชื่อถือของหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เช่น พิจารณาแยกแยะสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นออกจากกัน เป็นต้น

4.4 ขั้นตีความและสังเคราะห์ข้อมูล นักเรียนตีความหลักฐานและสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น เมื่อสังเคราะห์แล้ว นักเรียนจะเรียบเรียงเนื้อหาใหม่ในลักษณะการอธิบายโดยมีความคิดเห็นประกอบ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและแนวคิดเข้าด้วยกัน

4.5 ขั้นนำเสนอผลการศึกษา นักเรียนสามารถนำเสนอเนื้อหาที่ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ได้หลายรูปแบบ เช่น การทำรายงาน การเขียนบทความ การอภิปราย เว็บไซต์ เป็นต้น

5. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องประกอบด้วยวิธีการและเนื้อหาประวัติศาสตร์ โดยต้องจัดการเรียนรู้ควบคู่กันไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 เวลา ยุคสมัย วิธีการทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์นิพนธ์ (historiography) โดยประวัติศาสตร์นิพนธ์เป็นการศึกษาการเมืองเบื้องหลังการเขียนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์นิพนธ์แต่ละแบบมีเป้าหมายต่างกันและเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมหรือบริบทที่ต่างกัน การเรียนประวัติศาสตร์นิพนธ์จะทำให้ให้นักเรียนไม่ยึดเอาข้อถกเถียงแบบใดแบบหนึ่งเป็นข้อสรุปตายตัว ประวัติศาสตร์นิพนธ์มีหลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบตำนาน ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบพงศาวดาร ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบหลวงวิจิตรวาทการ ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบนิธิประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบมาร์กซิสต์ ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

8. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องเน้นการเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และติดตั้งโน้ตสำคัญในการลอคอดักทางชาติพันธุ์ โดยชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันทั้งในแง่ลักษณะทางกายภาพและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องปกติของสังคมมนุษย์ โดยครูต้องติดตั้งโน้ตสำคัญให้ผู้เรียน พหุสังคม การเคารพยอมรับและเห็นคุณค่าในความแตกต่างหลากหลายจากประสบการณ์ใกล้ตัวของนักเรียนก่อน โดยนักเรียนโรงเรียนชายแดนเริ่มต้นจากการจัดการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก่อนแล้วขยายไปสู่ความหลากหลายอื่นๆ ในขณะที่นักเรียนโรงเรียนในเมืองอาจเริ่มจัดการเรียนรู้ความหลากหลายอื่นๆ ก่อน ทั้งความหลากหลายทางเพศและความหลากหลายทางศาสนา ฯลฯ แล้วขยายไปสู่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

9. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องเน้นการนำเสนอและวิพากษ์ปัญหาและผลกระทบของการเกิดอคติทางชาติพันธุ์ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) โดยใช้ประเด็นปัญหาอคติทางชาติพันธุ์หรือปัญหาทางสังคมเป็นแกน โดยจัดลำดับความสำคัญ (priority) ที่แตกต่างกันในแต่ละบริบทของพื้นที่ ทั้งในกรณีภาคปฏิบัติสู่ความสำเร็จ เช่น นักเรียนมุสลิมถูกเลือกปฏิบัติในโรงเรียนทั่วไป เป็นต้น และภาคปฏิบัติมุ่งกลับ เช่น นักเรียนที่นับถือพุทธศาสนาถูกเลือกปฏิบัติในโรงเรียนมุสลิม เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า “ความเป็นมนุษย์” ที่ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน การมีรากบางอย่างร่วมกันและการมีบางสิ่งที่แตกต่างกันสะท้อนถึงความแตกต่างหลากหลาย นำไปสู่การเรียนรู้หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งกระบวนการประชาธิปไตยในห้องเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการทำให้นักเรียนยอมรับและเคารพความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เพศ สัญชาติ และศาสนา ฯลฯ โดยต้องมุ่งพัฒนาโรงเรียนให้มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยและปราศจากวัฒนธรรมอำนาจนิยม

10. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องรื้อถอนมายาคติและภาพแทนความจริงของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ “วิธีการกระจ่างค่านิยม” (value clarification: VC) เป็นกระบวนการที่ทำให้นักเรียนได้พิจารณาตัดสินใจว่าสิ่งใดควรหรือสิ่งใดไม่ควรอย่างไร เพราะเหตุใด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเองว่าภาพแทนความจริงหรือค่านิยมที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มีความถูกต้องเพียงใด ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างค่านิยมที่ดีของนักเรียนต่อกลุ่มชาติพันธุ์ได้ โดยวิธีการกระจ่างค่านิยมประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ ได้แก่

10.1 การเลือกปฏิบัติโดยอิสระ เป็นการเลือกปฏิบัติของตนเองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ อย่างอิสระและไม่ถูกบังคับ

10.2 การเลือกจากทางเลือกหลายทาง เป็นการเลือกที่มีโอกาสหรือทางเลือกหลายทางในการปฏิบัติต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ

10.3 การเลือกโดยพิจารณาผลของทางเลือกนั้นแล้ว เป็นการเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองได้พิจารณาถึงผลดีและผลเสียของการกระทำนั้นต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ

10.4 การรู้ลึกภูมิใจและยินดีที่ได้เลือกปฏิบัติ เป็นความรู้สึกภายหลังเมื่อได้ปฏิบัติตามทางเลือกที่ตนเองเลือกแล้ว มีความรู้สึกยินดี พอใจและยอมรับในการกระทำของตนเอง

10.5 การยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนเองอย่างเปิดเผย เป็นการยืนยันการกระทำของตนเอง มีความกล้าและพร้อมที่จะเปิดเผยให้ผู้อื่นทราบ และหากมีโอกาสก็ยืนยันที่จะปฏิบัติเช่นนั้น

10.6 การปฏิบัติตามสิ่งที่ตนตัดสินใจเลือก เป็นการแสดงออกอย่างยอมรับในสิ่งที่ตนตัดสินใจเลือกหรือตัดสินใจปฏิบัติ

10.7 การปฏิบัติพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก เป็นการแสดงออกการกระทำนั้นอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นนิสัยหรือเป็นวิถีปฏิบัติเฉพาะของตนเอง

11. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เด่นชัดจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการฟังของนักเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดเห็น การร่วมมือกัน โดยการใช้ชีวิตร่วมกันในสภาพแวดล้อมและเกิดการปรับตัวและปฏิสัมพันธ์เชิงบวกที่นักเรียนและครูเท่าเทียมกัน โดยครูต้องปฏิบัติต่อนักเรียนทุกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างพื้นที่ให้นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกันและเป็นการสลายพรมแดนความแตกต่างของนักเรียน เพราะการทำงานร่วมกันเป็นการเรียนรู้กันและกัน ซึ่งมีส่วนช่วยให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักว่าตนเองไม่ได้แตกต่างจากคนอื่นในมิติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และส่งผลต่อการลดอคติทางชาติพันธุ์ เช่น โครงงานประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่มย่อย การจับคู่คิด การเรียนแบบร่วมมือ เป็นต้น

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

(ที่มา: <https://www.schoolofchangemakers.com/knowledge/11514>)

12. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้เรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) และการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) โดยเข้าไปมีส่วนร่วมหรือสัมผัสกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ และแตกต่างจากนักเรียนในฐานะของการเข้าไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” หรือการเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ซึ่งนำไปสู่เผชิญกับโลกความเป็นจริง (real world) นอกห้องเรียน เป็นการยืนยันข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่ และสร้างความเข้าใจเบื้องหลังพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนและช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ การทำความเข้าใจและเรียนรู้สิ่งที่ไม่ใช่ “ภาพแทนความจริง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการลงพื้นที่จะต้องมีกระบวนการจัดการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยก่อนลงพื้นที่ครูต้องให้ความรู้แก่นักเรียนหรือให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม ภาษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนและหลังจากลงพื้นที่ครูต้องมีการสะท้อนคิด การนำเสนอ การอภิปรายความรู้และความรู้สึก เพื่อปรับ

(shape) ความคิดของนักเรียนผ่านการใช้คำถามและทางเลือกในการตอบคำถามที่หลากหลาย ทั้งการพูด การเขียนและการวาดภาพสื่อความหมาย การทำสารคดีหรือหนังสือ เช่น พื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างแออัด แรงงานชาติพันธุ์ในเมือง ชุมชนมุสลิม ชุมชนมอญ ค่ายผู้ลี้ภัย เป็นต้น ดังนั้น การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงนำไปสู่การปะทะประสานระหว่างประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ ช่วยให้นักเรียนเกิดการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และไตร่ตรองต่อองค์ความรู้ ซึ่งมีแนวโน้มนำไปสู่การลบลอคติทางชาติพันธุ์

กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

(ที่มา: <https://www.talknewsline.com/65332/>)

กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลบลอคติทางชาติพันธุ์

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและลบลอคติทางชาติพันธุ์จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์แก่นักเรียน ผ่านทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นทางการ (formal) และกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ (informal) ที่ใช้พัฒนานักเรียนเป็นลำดับการกระทำผ่านการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยอคติทางชาติพันธุ์เป็นเจตคติเชิงลบที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนความรู้ อารมณ์ความรู้สึก แนวโน้มในการกระทำที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมและสมรรถนะของนักเรียน โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ได้แก่

1. กระบวนการวิจัย (research process) เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงเพื่ออธิบายปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีลำดับขั้นได้แก่ การกำหนดปัญหาการวิจัย การตั้งสมมติฐานการวิจัย การรวบรวมข้อมูลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย และการสรุปผลการวิจัย โดยในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลบลอคติทางชาติพันธุ์นั้น ครูสามารถออกแบบให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัย เช่น โครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โครงการประวัติศาสตร์การอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน เป็นต้น

2. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมหรือการปฏิบัติ เป็นประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมที่นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม ซึ่งมีลำดับขั้นได้แก่ การสร้างประสบการณ์ การสะท้อนการเรียนรู้ การสรุปองค์ความรู้หรือความคิดรวบยอด และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ โดยในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลบลอคติทางชาติพันธุ์นั้น ครูสามารถออกแบบให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ เช่น การทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชนชาติพันธุ์ เป็นต้น

3. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (group process) เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกภายในกลุ่มมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีการวางแผนและเรียนรู้ร่วมกันจนสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีลำดับขั้น ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นอภิปราย และขั้นสรุป โดยในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ นั้น ครูสามารถออกแบบให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม เช่น การระดมสมองปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอภิปรายกลุ่มหรือถ้อยแถลงต่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง บอร์ดเกมปัญหาการใช้แรงงานทาสในอุตสาหกรรมประมง เป็นต้น

4. กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ (integrated learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบสหศาสตร์ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ของสาขาวิชาต่างๆ โดยใช้สาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่งเป็นแกนแล้วขยายไปสาขาวิชาอื่น เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม (holistic learning) อย่างมีความหมายตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตหรือสภาพปัญหาในสังคมที่ซับซ้อน และจัดการเรียนรู้ในลักษณะหัวข้อ (theme) ซึ่งมีลำดับขั้น ได้แก่ การเลือกหัวข้อ การพัฒนาหัวข้อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล โดยในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์นั้น ครูสามารถออกแบบให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงองค์ความรู้พลเมืองศึกษา (civic education) เช่น การเรียนรู้ประเด็นปัญหาในสังคมปัจจุบันผ่านหัวข้อนโยบายรัฐกับอคติทางชาติพันธุ์ วิทยากรจากต่างประเทศที่มีผลต่อสังคมไทย ชีวิตผู้หญิงไทลื้อในโลกสมัยใหม่ ชีวิตคนทรงเจ้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้น

5. กระบวนการคิด (thinking process) เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสมองที่เชื่อมโยงข้อมูลหรือสิ่งเร้ากับประสบการณ์เดิม เพื่อให้สามารถปรับตัวกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่กำลังเผชิญได้อย่างเหมาะสมจนเกิดเป็นผลลัพธ์ที่นำไปใช้ในสถานการณ์นั้นๆ โดยในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์นั้น ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงทางประวัติศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดวิพากษ์ การคิดเชื่อมโยง การคิดสังเคราะห์ การคิดหาเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดตามลำดับเวลา และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เป็นต้น

6. กระบวนการปฏิบัติ (practice) เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งมีลำดับขั้น ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ ขั้นสรุปและประเมินผล โดยในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์นั้น ครูสามารถออกแบบให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติ เช่น การทดลองเรื่องปริมาณพลทางอำนาจของรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การตีความหลักฐานโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ต้องพิจารณาเลือกใช้วิธีการ เทคนิค สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ การประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยอาจพิจารณากิจกรรมการเรียนรู้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ และกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

1.1 กิจกรรมวัฒนธรรมร่วมรากษาคเนย์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เรียนผ่านมุมมองปัญหาความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรม เช่น โขน สงกรานต์ ลอยกระทง ปราสาทเขาพระวิหาร เป็นต้น ครูปรับมโนทัศน์ของนักเรียนและลดอคติทางชาติพันธุ์ผ่านการเรียนมโนทัศน์รัฐจารีต โดยการให้นักเรียนจุดเทียนในแผนที่และอภิปรายปริณิถนาทางอำนาจของรัฐจารีต ต่อจากนั้นจึงเรียนมโนทัศน์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยการให้นักเรียนใช้แสงไฟจากหลอดไฟส่องในแผนที่และอภิปรายปริณิถนาทางอำนาจของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แล้วให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง ผลกระทบต่อสังคมไทยและการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน

1.2 กิจกรรมสังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านการวาดภาพ โดยให้นักเรียนวาดภาพและเขียนบรรยายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำหนดไว้ตามจินตนาการ เช่น คนม้ง คนปกากะญอ คนพม่า คนลาว คนกัมพูชา คนจีน คนญี่ปุ่น คนอังกฤษ คนอเมริกัน เป็นต้น แล้วนำภาพวาดไปติดบนกระดานโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มองเชิงบวกและกลุ่มที่มองเชิงลบ แล้วชวนนักเรียนตั้งคำถามและอภิปรายการรับรู้ต่อคนอื่นและอคติทางชาติพันธุ์

1.3 กิจกรรมสนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านกรณีศึกษา โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเลือกศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเด็นหรือเหตุการณ์ร่วมสมัย เช่น ความเท่าเทียมทางเพศ ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การเหยียดศาสนา สงครามระหว่างรัฐ แรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ลูกหลานแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย แรงงานไทยในต่างประเทศ ความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น การช่วงชิงทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก เป็นต้น แล้วร่วมกันตั้งคำถาม วิพากษ์ วิจารณ์และอภิปรายประเด็นหรือเหตุการณ์ร่วมสมัยที่บูรณาการสาระการเรียนรู้อื่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1.4 กิจกรรมมองประวัติศาสตร์ผ่านแผ่นฟิล์ม เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากการรับชมภาพยนตร์หรือสารคดีทางประวัติศาสตร์ เช่น สารคดีไอแอมน็อตยัวร์นีโกร (I Am Not Your Negro) ภาพยนตร์สะพานข้ามแม่น้ำแคว (The Bridge on the River Kwai) ภาพยนตร์เด็กชายในชุดนอนลายทาง (The Boy in the Striped Pyjamas) ภาพยนตร์ตำนานสมเด็จพระนเรศวร ภาพยนตร์สุริโยทัย เป็นต้น แล้วร่วมกันตั้งคำถาม วิพากษ์ วิจารณ์และอภิปรายประเด็นที่ได้จากการรับชม

1.5 กิจกรรมประวัติศาสตร์ครอบครัวของฉัน เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ครอบครัวและสายตระกูลโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นและสร้างสรรค์องค์ความรู้ เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ผ่านครอบครัวและสายตระกูล โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใกล้ตัว เช่น คำบอกเล่า รูปถ่าย เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น ร่วมกับการที่ครูใช้คำถามกระตุ้นความคิดของนักเรียนในห้องเรียน เช่น ใครคิดว่าตัวเองเป็นคนไทยแท้บ้าง ? คนไทยแท้มีลักษณะอย่างไร ? เป็นต้น

1.6 กิจกรรมสืบเสาะประวัติศาสตร์ผ่านโครงงาน เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ผ่านการทำโครงงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ในประเด็นที่นักเรียนสนใจ อาจเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น เช่น การปรับตัวในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในชุมชน ความเชื่อเรื่องการทรงเจ้าในชุมชน การรักษาโรคโดยหมอพื้นบ้าน ชีวิตผู้หญิงในท้องถิ่น ชีวิตผู้หญิงไทลื้อ การเปลี่ยนแปลงจากทุ่งนาสู่โรงงานอุตสาหกรรม การไผ่บรรพบุรุษ ชีวิตลูกหลานแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ชีวิตแรงงานและเด็กพม่าในตลาดไท การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนหลากหลายวัฒนธรรม เป็นต้น แล้วนำเสนอในรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เช่น สารคดี หนังสั้น นิทรรศการ เป็นต้น

1.7 กิจกรรมอ่านหลักฐานตีความอดีต เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ โดยนักเรียนต้องเรียนรู้ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์และข้อถกเถียงหลากหลายฝ่าย เช่น พงศาวดารพม่า พงศาวดารไทย บันทึกชาวต่างชาติ บทความข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น รวมทั้งครูใช้คำถามที่กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น หลักฐานไทยกับพม่าส่วนใดที่ให้ข้อมูลเหมือนกันบ้าง ? หลักฐานไทยกับพม่าส่วนใดให้ข้อมูลแตกต่างกันบ้าง ? ใครเขียนหลักฐาน ? เป็นต้น เพื่อวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์

1.8 กิจกรรมมองประวัติศาสตร์ผ่านบอร์ดเกม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ผ่านการเล่นแบบกลุ่มหรือทีม โดยต้องเป็นเกมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบและมุ่งเน้นการสร้างทักษะเป็นสำคัญ ซึ่งครูกำหนดกติกาการเล่นไว้อย่างชัดเจน เช่น บอร์ดเกมพลเมืองโลก บอร์ดเกมปัญหาการใช้แรงงานทาสในอุตสาหกรรมประมง บอร์ดเกมสังคมรัฐจารีตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บอร์ดเกมใหม่ไล่ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย เป็นต้น

1.9 กิจกรรมฉันเป็นเธอและเธอเป็นฉัน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์โดยใช้การเล่าเรื่องผ่านการแสดงบทบาทสมมติ โดยให้นักเรียนสวมบทบาทคนหลากหลายวัฒนธรรมทั้งในมิติของอดีตและปัจจุบัน จากนั้นจึงร่วมกันระดมสมองสะท้อนประเด็นปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ผ่านความรู้สึกนึกคิดของผู้คนและปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ การอภิปรายร่วมกัน การสะท้อนคิด และการเสนอมุมมองทางออกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

1.10 กิจกรรมเดินตามเส้นเวลาพหุชาติพันธุ์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้เส้นเวลาหรือแผนที่ไดอะแกรมเป็นเครื่องมือการเรียนรู้สำคัญ เช่น การเดินทางเข้ามาของชาติตะวันตกในอาณาจักรอยุธยาและรัตนโกสินทร์

การอพยพของคนจีนเลื้อยผืนหมอนใบในสมัยรัตนโกสินทร์ การอพยพเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน เป็นต้น โดยร่วมกันวิเคราะห์ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม และผลกระทบของการเคลื่อนย้ายต่อสังคมไทย

1.11 กิจกรรมประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เชิงวิพากษ์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อวิพากษ์อคติทางชาติพันธุ์ผ่านสื่อ เช่น โปสเตอร์การแข่งขันฟุตบอลระหว่างประเทศไทย-พม่า โปสเตอร์ประวัติศาสตร์การเสียดินแดน โปสเตอร์การช่วงชิงทางวัฒนธรรมโขงระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ภาพเปรียบเทียบประเทศเพื่อนบ้านที่ล้าหลังและร่วมสมัยในปัจจุบัน ภาพเปรียบเทียบวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมร่วมสมัยในประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น โดยใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของนักเรียน เช่น นักเรียนมองเห็นอะไรในโปสเตอร์นี้ ? นักเรียนมองเห็นอะไรในประโยคเหล่านี้ ? นักเรียนคิดว่าประเทศพม่าในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไรบ้าง ? เป็นต้น

1.12 กิจกรรมก้าวข้ามเส้นตัดสินใจประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการให้เหตุผล โดยมีสถานการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันให้นักเรียนเลือกพร้อมกับแสดงเหตุผลในการเลือก ซึ่งนักเรียนทุกคนมีโอกาสในการตัดสินใจใหม่ได้ครั้งละหนึ่งครั้ง พร้อมทั้งแสดงเหตุผลในการตัดสินใจใหม่ เช่น สถานการณ์การรับชาวโรฮิงญาในฐานะผู้อพยพซึ่งจะมีเส้นตัดสินใจและให้นักเรียนเลือกรับหรือไม่รับ และนักเรียนต้องบอกเหตุผลในการเลือกรับและไม่รับ จากนั้นจึงอภิปรายในกลุ่มและนำเสนอผลการอภิปราย เป็นต้น

2. กิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร

2.1 กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนสัมผัสสถานที่จริงและมองเห็นบริบทโดยรอบของพื้นที่ได้ดีกว่ารูปภาพ เช่น การทัศนศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมร่วมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากปราสาทเขาพระวิหารในกัมพูชา ปราสาทเขาพนมรุ้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และปราสาทวัดพูในลาว, การทัศนศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทยจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์รูปแบบอื่น (เช่น มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์ชาวนา ฯลฯ) เป็นต้น โดยครูต้องประสานงานกับวิทยากร หรือปราชญ์ชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานในการให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนการทัศนศึกษา ครูต้องให้ข้อมูลสถานที่หรือครูและนักเรียนค้นคว้าข้อมูลสถานที่ร่วมกัน ระยะที่ 2 ระหว่างการทัศนศึกษา ครูต้องมีกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติ เช่น แนวคำถาม ใบงาน เป็นต้น และระยะที่ 3 หลังการทัศนศึกษา ครูและนักเรียนร่วมกันถอดบทเรียนเพื่อสะท้อนคิดและอภิปรายผล

2.2 กิจกรรมแบบฝึกการเรียนรู้ชุมชนชาติพันธุ์ เป็นการเรียนรู้ชาติพันธุ์โดยการนำนักเรียนเข้าไปทำกิจกรรมในชุมชนหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ โดยอาจเป็นพื้นที่ในเมืองหรือพื้นที่ชนบท เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม พิธีกรรมและทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน เช่น กิจกรรมลงพื้นที่ชุมชนแรงงานข้ามชาติตลาดไท กิจกรรมลงพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ปากแควอยู่บางกลอย กิจกรรมลงพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ (เช่น สามโคก ปากเกร็ด พระประแดง ฯลฯ) เป็นต้น

2.3 กิจกรรมมองประวัติศาสตร์ผ่านชุมชนและแผ่นฟิล์ม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยการนำนักเรียนไปเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่ชุมชนและรับชมภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ชุมชน โดยกิจกรรมแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสำรวจภาคสนามและพูดคุยกับชาวบ้านหรือปราชญ์ในชุมชนที่มีประวัติศาสตร์น่าสนใจ เช่น วัดสี่ร้อย บางระจัน เป็นต้น ระยะที่ 2 การรับชมภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ไปลงพื้นที่สำรวจ เช่น ขุนรองปลัดชู บางระจัน เป็นต้น และระยะที่ 3 การอภิปรายเกี่ยวกับหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการสร้างภาพยนตร์ ซึ่งครูต้องใช้หลักฐานขั้นต้นประกอบการอภิปรายเพื่อร้อยถ้อยความคติประวัติศาสตร์ชาตินิยมในภาพยนตร์

2.4 กิจกรรมค่ายการเรียนรู้เยาวชนอาเซียน เป็นการเรียนรู้ในลักษณะโครงการที่จัดค่ายบูรณาการเรียนรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและแรงงานข้ามชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยโครงการแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การระดมสมองเพื่อเลือกหัวข้อและพื้นที่ในการศึกษาที่สนใจ เช่น ประเด็นแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ประเด็นลูกหลานแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย เป็นต้น ระยะที่ 2 การลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูล เช่น มหาชัย ศูนย์เด็กลูกแรงงานพม่า ชุมชนมุสลิมบ้านควี เป็นต้น โดยใช้คำถามที่สะท้อนถึงความรู้สึกของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ทำไมคุณไม่ทำงานอยู่ประเทศตนเอง ? ประเทศของคุณเป็นอย่างไรบ้าง ? คุณอยู่ประเทศไทยได้อย่างไรปกติสุขไหม ? คุณคิดว่าตนเองถูกมองจากคนอื่นอย่างไร ? คุณคิดว่าตนเองมีมุมมองต่อคนไทยอย่างไร ? เป็นต้น และระยะที่ 3 นำนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าหลากหลายรูปแบบ เช่น สารคดี การแสดงละคร เป็นต้น

2.5 กิจกรรมนักเรียนแลกเปลี่ยนโรงเรียนพี่และโรงเรียนน้อง เป็นการเรียนรู้ในลักษณะโครงการที่มีการทำบันทึกความเข้าใจ (memorandum of understanding: MOU) ระหว่างโรงเรียนตั้งแต่ 2 โรงเรียนขึ้นไปในการนำนักเรียนมาแลกเปลี่ยนกันในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ระหว่างโรงเรียนพี่และโรงเรียนน้อง เพื่อให้ นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างชาติพันธุ์และต่างวัฒนธรรม เช่น การแลกเปลี่ยนนักเรียนโรงเรียนในเมืองที่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ต่ำ (โรงเรียนพี่) และโรงเรียนในชนบทที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง (โรงเรียนน้อง) เป็นต้น

2.6 กิจกรรมการเรียนรู้ทางชาติพันธุ์และทักษะข้ามวัฒนธรรม เป็นการเรียนรู้ในลักษณะโครงการที่นำนักเรียนไปเรียนรู้วัฒนธรรมที่ต่างประเทศ โดยโครงการจะมีประเทศต่างๆ ให้นักเรียนเลือกตามความสนใจ และตลอดระยะเวลาของโครงการนักเรียนต้องพักอาศัยอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ (host family) ตลอดทั้งโครงการ ซึ่งการเรียนรู้ภายใต้โครงการจะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การเรียนรู้ทักษะการใช้ภาษาและการสื่อสาร ระยะที่ 2 การศึกษาค้นคว้าอิสระ (independent study project) ที่นักเรียนต้องลงภาคสนาม (fieldwork) พื้นที่ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ระยะที่ 3 การทำเอกสารรายงานผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

ครูประวัติศาสตร์ (history educator) ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ด้าน “เนื้อหาประวัติศาสตร์” และ “ศาสตร์การจัดการเรียนรู้” โดยคุณลักษณะที่สำคัญคือ ความเป็นกลาง ปราศจากอคติ มีความไวทางวัฒนธรรม และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (cross cultural communication) ตระหนักต่อการจัดการเรียนรู้ในประเด็นที่มีความอ่อนไหวทางชาติพันธุ์ รวมทั้งต้องเป็นบุคคลที่รู้จักพัฒนาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ครูจึงควรมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ ดังนี้

1. ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ ครูมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 โดยพิจารณาบริบทโรงเรียน บริบทท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ เช่น บริบทกลุ่มชาติพันธุ์ของนักเรียน บริบททางสภาพที่ตั้งและชุมชน เป็นต้น โดยต้องเป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจ (decentralization) ให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน เป็นต้น

2. ออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ให้มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ทั้งในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์และกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร เลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายท้าทายความสามารถของนักเรียนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พัฒนาคำถามที่ง่ายเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และสร้างความสนุกสนาน ดังคำกล่าวที่ว่า “ครูมีความสำคัญในฐานะผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นสำคัญ”

3. ออกแบบและพัฒนาเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ ครูมีบทบาทในการเลือกสรรเนื้อหาหลัก (core) ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 นำเสนอองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์หลากหลายข้อถกเถียงตามธรรมชาติของศาสตร์ เพื่อสร้างการเรียนรู้และแรงบันดาลใจ (inspired) ให้นักเรียนให้อยากแสวงหาความรู้ในการค้นคว้าบทเรียนทางประวัติศาสตร์ภายใต้ข้อถกเถียงที่หลากหลายอย่างกระตือรือร้น (active) ผ่านงานเขียนหรือหนังสือทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งออกแบบเนื้อหาสาระที่สร้างความเข้าใจต่อประเทศเพื่อนบ้านและเพิ่มพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในสังคมไทย โดยคำนึงถึงความอ่อนไหวทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของนักเรียนเป็นสำคัญ

4. ทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยการ” (director) หรือผู้ให้คำแนะนำ (guide) หรือโค้ช (coach) ครูมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน การนำเสนอมุมมองที่หลากหลาย การตั้งคำถามและสนับสนุนการตั้งคำถามของนักเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยมในสังคมกับนักเรียน การแก้ไขปัญหาที่ขัดขวางการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งต้องเปิดกว้างต่อการแสดงความคิดเห็น ผลการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนและข้อถกเถียงใหม่ทางประวัติศาสตร์ ภายใต้หลักการประชาธิปไตย เคารพเสียงส่วนใหญ่ รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน โดยไม่ตัดสินหรือชี้้นำความคิดนักเรียน ซึ่งท้ายที่สุดสิทธิในการเลือกที่จะเชื่อยังคงเป็นของนักเรียน รวมทั้งการไม่เลือกปฏิบัติและเปิดกว้าง

ต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของนักเรียนในการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น การให้แต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ กิจกรรมเทศกาลอาหารชาติพันธุ์ เป็นต้น

5. พัฒนานักเรียนให้มีความรู้และค่านิยมพหุวัฒนธรรม ครูมีบทบาทในการพัฒนานักเรียนให้เกิดองค์ความรู้และค่านิยมพหุวัฒนธรรมสากล โดยเฉพาะการพัฒนานักเรียนให้ทัศนคติเชิงบวกต่อคนกลุ่มชาติพันธุ์ ในฐานะ “มนุษย์ที่เท่าเทียม” และตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลาย การเคารพทางวัฒนธรรมและการเป็นส่วนหนึ่งของโลก ส่งเสริมให้นักเรียนรู้เท่าทันอคติทางชาติพันธุ์ เช่น การเหมารวมว่ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงตัดไม้ทำลายป่า การเหมารวมว่ากลุ่มมุสลิมในภาคใต้หัวรุนแรง เป็นต้น รวมทั้งต้องพัฒนานักเรียนให้มีความเคารพสิทธิและค่านิยมพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะค่านิยมพหุวัฒนธรรม โดยครูต้องเป็นต้นแบบที่ดีในฐานะหลักสูตรแฝงในห้องเรียนที่พัฒนานักเรียนให้เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

6. เลือกใช้สื่อประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ครูมีบทบาทในการเลือกสรรสื่อประวัติศาสตร์ที่มีเนื้อหาไม่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ แต่หากครูเลือกใช้สื่อที่มีเนื้อหาไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เช่น สารคดีการเสียดินแดนรูปภาพการแย่งชิงโซนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา เป็นต้น ครูต้องไม่ผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์จากสื่อประวัติศาสตร์เหล่านั้น โดยครูต้องจัดการเรียนรู้เชิงวิพากษ์เพื่อช่วยปรับความคิดนักเรียนผ่านการตั้งคำถามและนำเสนอมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย รวมทั้งครูต้องสนับสนุน (support) ชุดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายและนำเสนอเพื่อการอภิปรายถกเถียง เพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษายังมีข้อจำกัดในการค้นคว้าและเข้าถึงข้อมูลที่น่าเชื่อถือและหลากหลาย

7. เลือกใช้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ครูมีบทบาทในการเลือกสรรแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางและความปลอดภัยของนักเรียนเป็นสำคัญ มีบทบาทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือลงพื้นที่ชุมชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำองค์กร เป็นต้น รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ในการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในฐานะข้อสังเกตทางประวัติศาสตร์เพื่อให้รู้เท่าทันอคติทางชาติพันธุ์จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์

8. การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ (learning environment) ครูมีบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมในการอยู่ร่วมกัน โดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ เช่น ป้ายนิเทศ ห้องชาติพันธุ์อาเซียน ห้องภูมิปัญญา กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น และสภาพแวดล้อมในการอยู่ร่วมกันที่เน้นการทำงานร่วมกันภายใต้ความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมในการอยู่ร่วมกันที่ไม่เป็นทางการ และจัดการห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ปราศจากปฏิบัติการทางอำนาจนิยม และเคารพซึ่งกันและกันบนฐานคิดพหุนิยม สิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย (safe zone) ในการเรียนรู้สำหรับนักเรียนทุกชาติพันธุ์อย่างเท่าเทียม

9. พัฒนาภาคีศึกษาและข้อตกลงในห้องเรียนร่วมกัน ครูมีบทบาทร่วมกับนักเรียนในการออกแบบภาคีศึกษาและข้อตกลงโดยใช้กระบวนการทางประชาธิปไตย โดยเน้นเพิ่มอำนาจบทบาทของนักเรียนในห้องเรียนในขณะเดียวกันก็ลดบทบาทของครูลง เช่น การสร้างกติกาเรื่องการยกมือก่อนตอบคำถาม การสร้างกติกาเรื่องการแบ่งหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

10. การสร้างเครือข่ายครูประวัติศาสตร์ ครูมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของครูประวัติศาสตร์ในระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งในส่วนของเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เป็นข้อถกเถียงใหม่ วิธีการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ฯลฯ โดยเครือข่ายฯ อาจมีกิจกรรมการจัดประชุมทางวิชาการประจำปีหรือจัดทำวารสารการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานทางวิชาการของสมาชิก เช่น การนำเสนอผลงานการวิจัยทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การสนทนาแลกเปลี่ยนผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning community: PLC) การแข่งขันทักษะการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การแสดงผลงานวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียน เป็นต้น

บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

นักเรียนเป็นบุคคลสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ในการลดอคติทางชาติพันธุ์ ดังนั้นนักเรียนจึงบทบาทในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและเลือกสรรเนื้อหาประวัติศาสตร์ เป็นการมีส่วนร่วมออกแบบภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 โดยหลักสูตรกำหนดคำสำคัญ (keyword) และเปิดโอกาสให้สามารถตีความเนื้อหาประวัติศาสตร์ได้ตามตัวชี้วัด ทั้งการวิเคราะห์ เสนอแนวทางสืบค้น ฯลฯ ซึ่งนักเรียนสามารถเลือกสรรเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่ตนเองสนใจได้อย่างอิสระ เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกเหตุการณ์ร่วมสมัยในศตวรรษที่ 21 และการเลือกประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เป็นต้น

2. มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่ตนเองสนใจอย่างกระตือรือร้น เป็นการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามเงื่อนไขการเรียนรู้ที่ครูออกแบบไว้ มีบทบาทหน้าที่ในการเรียนรู้ผ่านการสืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ การตั้งคำถาม การอภิปราย กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ตัดสินใจด้วยมุมมองของตนเองอย่างอิสระ และแบ่งปันพื้นที่การแสดงออกทางความคิดให้เพื่อนร่วมห้องเรียน มีหน้าที่ในการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย โดยเข้าถึง (access) ความรู้ได้อย่างอิสระทุกที่ทุกเวลา เช่น เว็บไซต์ คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน เป็นต้น รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติต่อการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติว่าเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

3. มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเปิดกว้าง เป็นการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องมีความอดทนอดกลั้น พร้อมทั้งจะเรียนรู้ความแตกต่างหลากหลาย ทั้งความแตกต่างหลากหลายขององค์ความรู้หรือข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ และความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ของเพื่อนในห้องเรียนและโรงเรียน

สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

ลักษณะของสื่อประวัติศาสตร์ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ ทั้งต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยและสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควรเป็นสื่อที่มีมิติเดียวและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีมุมมองหลากหลายและเป็นรูปธรรม เพราะสามารถกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น โดยอาจมีลักษณะที่เปิดพื้นที่ให้นักเรียนสามารถคิดและแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ได้ แต่อย่างไรก็ตาม สื่อเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้เท่านั้น แต่สิ่งสำคัญขึ้นกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู โดยครูต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) ของอดีตที่แฝงในสื่อด้วย ตัวอย่างสื่อประวัติศาสตร์ที่ควรใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ได้แก่

1. สื่อประเภทสารคดีและรายการโทรทัศน์ เป็นสารคดีและรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศโดยทั่วไป ตัวอย่างสารคดีและรายการโทรทัศน์ ได้แก่

1.1 สารคดีโยเดียที่คิด (ไม่) ถึง เป็นสารคดีที่เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ไทยและพม่า ผ่านการศึกษาชุมชนคนไทยในพม่าที่ถูกกวาดต้อนไปในสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 ทั้งในมุมมองทางวัฒนธรรม วรรณกรรม ศาสนา พรมแดนและการย้ายถิ่น เช่น ตอนรัฐชาติกับเชื้อชาติที่ถูกกลืน ตอนแผนที่และถิ่นฐาน ตอนสายเลือดอโยธยา ตอนเพลงโยเดีย ตอนจักรวาลวิทยาและพหุสังคม ตอนพรมแดนแลสายเลือด เป็นต้น

โยเดียที่คิด (ไม่) ถึง ตอนจักรวาลวิทยาและพหุสังคม
(ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=4j0aOVnoN8Y>)

1.2 รายการ ASEAN Beyond 2015 เป็นรายการที่เล่าเรื่องราวของประเทศในอาเซียนผ่านมุมมองทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย เช่น ตอนพลังผู้หญิงพลเมืองอาเซียน ตอนหม่อมมา รักชาคนไทย ตอนมหานครอาเซียน ตอนเรียนแบบอาเซียน ตอนทิศทางพลเมืองอาเซียน ตอนซูเปอร์สตาร์อาเซียน เป็นต้น

ASEAN Beyond 2015
ตอนรอยอนชีวิตคนอาเซียน
(ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=LRFH0c6eL03K>)

1.3 รายการ We Love ASEAN

เป็นรายการที่เล่าเรื่องราวของประเทศในอาเซียนทั้งในมิติประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา สังคม และวัฒนธรรมร่วมสมัย เช่น ตอนบาทลีดินแดนแห่งวิญญานนิยม ตอนลุงโฮเทพเจ้าแห่งอิสรภาพ ตอนรายาเซียมในปิ่นัง ตอนเสียงเพรียกจากพระตะบอง ตอนจำปาสักดินแดนเชื่อมสามแผ่นดิน ตอนอารยธรรมจากปราสาทขอมโบไพรกุกห์ เป็นต้น

We Love ASEAN

ตอนจำปาสักดินแดนเชื่อมสามแผ่นดิน

(ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=of80jL6lw>)

1.4 รายการวัฒนธรรมซุบแบ่งทอด

เป็นรายการที่เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์สังคมไทยผ่านมุมมองความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทั้งในมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น ตอนเพราะยากจนจึงเจ็บปวด ตอนชาย (ไทย) เป็นใหญ่ ตอนเรียนในแบบเรียน ตอนต่างถิ่นในแดนไทย ตอนทำไมต้องใส่เครื่องแบบ ตอนวัฒนธรรมไทย? เป็นต้น

วัฒนธรรมซุบแบ่งทอด ตอนวัฒนธรรมไทย?

(ที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=IP1_cqTV_Xw)

1.5 รายการอยุธยาที่ไม่รู้จัก

เป็นรายการที่เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์อยุธยากระแสนอกแบบเรียนประวัติศาสตร์หรือนอกเหนือการรับรู้ของผู้คนโดยทั่วไป เป็นประวัติศาสตร์อยุธยาในมิติของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการสะท้อนให้เห็นถึงการรับวัฒนธรรมจากอารยธรรมอินเดียและจีนมาผสมผสานกับวัฒนธรรมพื้นเมืองดั้งเดิมจนกลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของสังคมอยุธยา เช่น ตอนอยุธยาเมืองท่าแห่งอุษาคเนย์ ตอนหลากหลายชนชาติหลากหลายภาษาอยุธยาราชธานี ตอนความเป็นไทยที่สืบทอดหรือไร้ราก ตอนอยุธยาที่หายไป ตอนอยุธยามหาอำนาจราชธานี เป็นต้น

อยุธยาที่ไม่รู้จัก ตอนอยุธยาเมืองท่าแห่งอุษาคเนย์

(ที่มา: <http://program.thaibps.or.th/Ayutthaya/episode/47362>)

2. สื่อประเภทสื่อสังคมออนไลน์ เป็นสื่อที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทางผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตัวอย่างสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่

2.1 Facebook Fanpage “บรรเจิดเรีตสะแมนแดน” ที่เล่าเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนในอดีตผ่านหนังสือพิมพ์ แบบเรียน โทรทัศน์ วิทยุ การประกวดนางงาม เป็นต้น

2.2 Facebook Fanpage “หอภาพยนตร์ Thai Film Archive” ที่เล่าเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนตัวเล็กตัวน้อย ทั้งการแต่งกาย บ้าน วิทยุ การพัฒนาชนบท เป็นต้น

2.3 Facebook Fanpage “New Culture” ที่เล่าเรื่องราว ขุนตั้งคำถามและวิพากษ์ถกเถียงต่อประเด็นทางสังคมผ่านมิติทางประวัติศาสตร์ เช่น ประเด็นแผนที่ ทหารและประชาชนอะไรเกิดก่อนกัน ประเด็นพระวิหาร ชาตินิยมและประชาคมอาเซียน ประเด็นระนาดไม้ของไทยเพียงประเทศไทย แต่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดนตรีอาเซียน ประเด็นความเข้าใจผิดเรื่องประวัติศาสตร์เสียดินแดน ประเด็นเครื่องบินอานาจกดทับความเติบโตอันหลากหลายของมนุษย์ เป็นต้น

บรรเจิดเรีตสะแมนแดน
(ที่มา: <https://www.facebook.com/bungrat2518/>)

หอภาพยนตร์ Thai Film Archive
(ที่มา: <https://www.facebook.com/ThaiFilmArchivePage/>)

New Culture
(ที่มา: <https://www.facebook.com/newculturethai/>)

3. สื่อประเภทละครและภาพยนตร์ เป็นสื่อละครประวัติศาสตร์ที่ออกอากาศโดยทั่วไปและภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ที่ออกฉายในโรงภาพยนตร์ ตัวอย่างละครและภาพยนตร์ ได้แก่

3.1 ภาพยนตร์ทวิภพ เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนเรื่องราวการย้อนอดีตของมณีจันทร์ไปในช่วงประวัติศาสตร์การล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยรับความรู้และโลกทัศน์แบบตะวันตกอย่างรวดเร็ว

3.2 ภาพยนตร์ The Road to Mandalay เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนเรื่องราวของหญิงสาวพม่าเชื้อสายจีนที่ลักลอบเข้าไทยมาทำงาน และวิพากษ์ระบบราชการและการจัดการแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย

3.3) ภาพยนตร์สิ้นแสงฉาน เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนเรื่องราวความรักของเจ้าฟ้าจาแสงแห่งรัฐฉานกับอิงเง เซอร์เจน ผ่านภาพบาดแผลทางประวัติศาสตร์ของรัฐบาลทหารพม่าที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ โดยหลังจากนายพลเนวินยึดอำนาจและเปลี่ยนประเทศพม่าสู่การปกครองระบอบเผด็จการทหารและยกเลิกระบบเจ้าฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า

ภาพยนตร์ทวิภพ

(ที่มา: <http://www.reurnthai.com/index.php?topic=5041.0>)

ภาพยนตร์ The Road to Mandalay

(ที่มา: <https://themomentum.co/the-road-to-mandalay-review/>)

ภาพยนตร์สิ้นแสงฉาน

(ที่มา: <http://www.nationtv.tv/main/content/378508170/> และ <https://waymagazine.org/twilight-over-burma/>)

4. สื่อประเภทหนังสือและบทความ เป็นสื่อหนังสือและบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์ที่มีข้อถกเถียงผ่านมุมมองที่หลากหลายหรือประวัติศาสตร์กระแสรอง ตัวอย่างสื่อหนังสือและบทความ ได้แก่

4.1 หนังสือสาदन้าสงกรานต์:

วัฒนธรรมร่วมรากเอเชีย เป็นหนังสือรวบรวมบทความประกอบการเสวนา โดยเนื้อหาประกอบด้วย หัวข้อร่น้า-สาदन้าสงกรานต์: วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์, สงกรานต์: ความซ้ำซ้อนของการเปลี่ยนวันเวลา, สงกรานต์ในวรรณกรรมตำนานของคนไทย, สงกรานต์: เทศกาลสาदन้าถิ่นจีน วันวานและวันนี้, ตะจาน: สงกรานต์พม่าเทศกาลเปลี่ยนผ่านวิถีเกษตรกับความหวังของผู้คน, บุญเดือนห้า-สงกรานต์: ในอีสานและลาวโดยสังเขป, เทศกาลโฮลี: สงกรานต์สีในอินเดีย

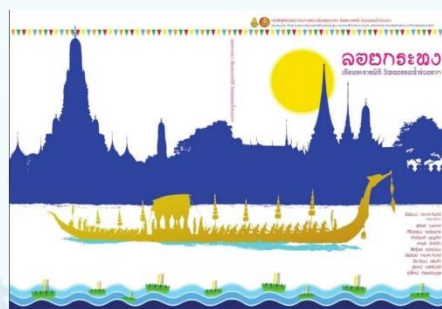

สาदन้าสงกรานต์: วัฒนธรรมร่วมรากเอเชีย

(ที่มา: <http://aseanwatch.org/2016/04/07/สาदन้าสงกรานต์-วัฒนธรรม/>)

4.2 หนังสือลอยกระทงเรือพระราช-

พิธีวัฒนธรรมน้ำร่วมราก เป็นหนังสือรวบรวมบทความประกอบการเสวนา โดยเนื้อหาประกอบด้วย หัวข้อลอยกระทง-เห่เรือมาจากไหน, ลอยโคม-ลอยกระทงในแบบวัฒนธรรมจีน, เทศกาลที่ปาวลีและเทวที่ปาวลีของอินเดีย, ประเพณีลอยกระทงกรุงกัมพูชา, ตะขวงไฉ่: จุดไฟตามประทีปในพม่า, ลอยสะเปา ลอยประทีป ยี่เป็งล้านนา, เรือไฟ ลอยกระทงอีสาน เรือเล่าจากความทรงจำ, ลอยกระทงสุโขทัยจากคำบอกเล่าของชาวสุโขทัย, เรือส่งวิญญาณเรือพระราชพิธี จากอดีตถึงปัจจุบัน

ลอยกระทง เรือพระราชพิธี วัฒนธรรมน้ำร่วมราก

(ที่มา: <http://arts.tu.ac.th/culture/Master%20Kratong4.pdf>)

4.3 หนังสือการเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นหนังสือที่เขียนโดยสายพิน แก้วงามประเสริฐ

ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วยหัวข้ออนุสาวรีย์ของไทย, อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี: การสร้างภาพลักษณ์ของท้องถิ่น, วรรณกรรมเรื่องท้าวสุรนารีสมัยรัฐประชาธิปไตย พ.ศ.2477-2516, การปรากฏตัวของท้าวสุรนารีในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ.2369-2475

4.4 หนังสือประวัติศาสตร์ “สุโขทัย” ที่เพิ่งสร้าง เป็นหนังสือที่เขียนโดยวิศิศา ตั้งค้ำวานิช

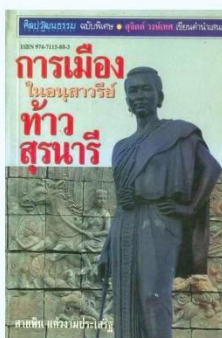
ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วยหัวข้อสืบร่องรอยบรรพ์: ความคิดและความรู้เกี่ยวกับ “อดีต” ของสุโขทัยก่อน พ.ศ.2450, สร้างชาติ: การสร้างประวัติศาสตร์

สุโขทัย พ.ศ.2450-2495, สร้างอุดมคติ: การสร้างความเป็นไทยในประวัติศาสตร์สุโขทัย พ.ศ.2450-2495, ส่งเสริมและได้แก่: การสร้างประวัติศาสตร์สุโขทัย พ.ศ.2496-2534, สุโขทัยที่จับต้องได้: การประดิษฐ์สร้าง “สุโขทัย” ภายนอกตำราประวัติศาสตร์

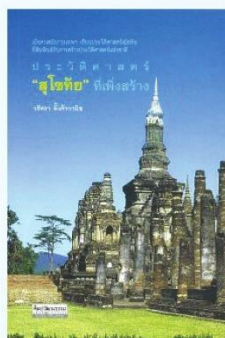
4.5 หนังสือกำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิภาคของชาติ เป็นหนังสือที่เขียนโดย ธงชัย วินิจจะกูล ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยซิดนีย์ ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย หัวข้อการดำรงอยู่ของความเป็นชาติ, ภูมิของชนพื้นถิ่นและแผนที่โบราณ, ภูมิศาสตร์แบบใหม่กำลัง, เส้นเขตแดน, อำนาจอธิปไตย, ชายขอบ, แผนที่: เทคโนโลยีใหม่ของพื้นที่/ภูมิ, ภูมิภาค, ภูมิภาคและประวัติศาสตร์

4.6 หนังสือวัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน เป็นหนังสือที่เขียนโดยสุจิตต์ วงษ์เทศ ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วยก่อนอินเดีย ซึ่งหมายถึงคนพื้นเมืองดั้งเดิมดึกดำบรรพ์ในอาเซียนมีวัฒนธรรมร่วมอยู่แล้ว ก่อนการรับอารยธรรมจากอินเดีย ตั้งแต่หลายแสนหลายหมื่นหลายพันปีมาแล้วจนถึงราว พ.ศ.1000, หลังอินเดีย ซึ่งหมายถึงหลังการรับอารยธรรมจากอินเดียตั้งแต่ราว พ.ศ.1000 คนพื้นเมืองรับวัฒนธรรมจากอินเดียมา ผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิม แล้วเกิดวัฒนธรรมใหม่ที่มีคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันมี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 รับอิทธิพลศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา ระยะที่ 2 รับอิทธิพลศาสนาอิสลาม และระยะที่ 3 รับอิทธิพลอาณานิคมตะวันตก

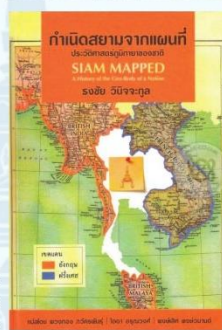
การเมืองในอนุสาวรีย์
ท้าวสุรนารี
(ที่มา: <https://www.tcjthai.com/news/2014/02/scoop/5154>)

ประวัติศาสตร์
“สุโขทัย” ที่เพิ่งสร้าง
(ที่มา: <http://www.rimkhobfabooks.com/978-974-02-1318-5>)

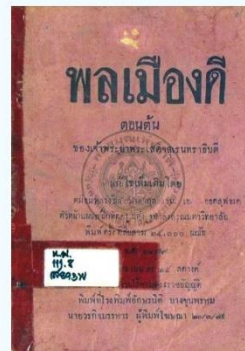
กำเนิดสยามจากแผนที่
(ที่มา: <https://m.se-ed.com/Product/Detail/9786167158273>)

วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์
ในอาเซียน
(ที่มา: <https://readery.co/9786164451582>)

4.7 หนังสือพลเมืองดีตอนต้น เป็นหนังสือที่เขียนโดย เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ซึ่งเนื้อหาของเรื่องกล่าวถึงนายเมือง แต่เดิมชื่อว่านายเถื่อน เป็นชาวสวรรค์โลก กำพร้าพ่อแม่ตั้งแต่ยังเด็ก จึงมาขออาศัยกับนายมันผู้เป็นลุง โดยนายมันจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนนายเมืองจนกลายเป็นคนที่มีวิถีชีวิตแบบเมือง เนื้อหาของเรื่องพลเมืองดีในแต่ละบทจะมีสถานการณ์ที่นายมันได้อบรมสั่งสอนนายเมือง โดยมีส่วนที่เป็นสาระความรู้ เช่น ความรู้เกี่ยวกับประเทศสยาม ระบบการเมืองปกครอง สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองที่พึงมีต่อประเทศชาติ ค่านิยมความประพฤติอันดีของพลเมืองตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ของชาติ ประเทศเพื่อนบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี สถานที่สำคัญของชาติ ระบบการศึกษาและการประกอบอาชีพ ซึ่งหากพิจารณาหนังสือพลเมืองดีตอนต้นสะท้อน “ความเป็นอื่น” ของคนบ้านนอกที่แตกต่างจากคนเมืองได้เป็นอย่างดี

พลเมืองดีตอนต้น

(ที่มา: <http://www.finearts.go.th/suphanbulibrary/>
/หนังสืออิเล็กทรอนิกส์/book/302.html?page=1)

5. สื่อประเภทรูปภาพหรือรูปถ่าย เป็นสื่อรูปภาพหรือถ่ายภาพทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยวิถีชีวิตภูมิปัญญาและการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตัวอย่างรูปภาพหรือรูปถ่าย เช่น พิธีเลี้ยงดง พิธีพ่อนผิมด-ผิม้ง พิธีสืบทอด พิธีดำหัวปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า พิธียี่เป็ง พิธีสงกรานต์ พิธีตักบาตรดอกไม้ พิธีอุ้มพระดาน้ำ พิธีวิ่งควาย พิธีตักบาตรเทโว พิธีกวนข้าวทิพย์ พิธีพ่อนผีฟ้า พิธีล่ำผีฟ้า พิธีแห่นางแมว พิธีฮาดู เป็นส่วขวัญข้าว พิธีเรียกขวัญข้าว พิธีชิงเปรต พิธีชักพระ พิธีละหมาด พิธีวันฮารีรายอ พิธีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นต้น

พิธีตักบาตรเทโวโรหณะ อุทัยธานี

(ที่มา: <https://travel.mthai.com/blog/98094.html>)

พิธีเลี้ยงดงบูชาผีปู่ย่าและ เชียงใหม่

(ที่มา: <https://liangpuaeyasae.wordpress.com/ขั้นตอนการประกอบพิธี/>)

พิธีแห่หางแมงขอฝน ภาคอีสาน

(ที่มา: <https://clonedbabies.com/ประเพณีแห่หางแมงขอฝน/>)

พิธีแห่ผ้าขึ้นธาตุ นครศรีธรรมราช

(ที่มา: <https://mgronline.com/travel/detail/9620000013107>)

6. สื่อประเภทอินโฟกราฟิกและป้ายนิเทศในชั้นห้องเรียน เป็นสื่ออินโฟกราฟิก และป้ายนิเทศทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ที่ออกแบบสำหรับชวนนักเรียนตั้งคำถามที่น่าสนใจ ตัวอย่างอินโฟกราฟิก เช่น อินโฟกราฟิกวีรกรรมชาวบ้านบางระจันในแบบเรียนและนอกแบบเรียนประวัติศาสตร์, อินโฟกราฟิกคำขวัญกรุงเทพมหานครสร้างโดยกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนบ้านที่ถูกกวาดต้อน, อินโฟกราฟิกประวัติศาสตร์ความขัดแย้งเรื่องโขนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา, อินโฟกราฟิกประวัติศาสตร์ความขัดแย้งผ่านโปสเตอร์บอลไทย-พม่า, อินโฟกราฟิกมายาคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เป็นต้น โดยอินโฟกราฟิกเหล่านี้สามารถนำมาจัดป้ายนิเทศในห้องเรียนเพื่อลอคอดักทางชาติพันธุ์ได้

กรุงเทพฯ สร้างโดยกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนบ้านที่ถูกกวาดต้อน

(ที่มา: <http://thamrongsaketch.blogspot.com/2013/07/bangkok-and-aseanization.html>)

วีรกรรมชาวบ้านบางระจันในแบบเรียนและนอกแบบเรียนประวัติศาสตร์

(ที่มา: <https://m.museum.siam.org/da-detail.php?MID=3&CID=177&CONID=2662&SCID=242>)

8. สื่อประเภทหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นสื่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยอาจใช้หลักฐานหลากหลายรูปแบบและหลากหลายแหล่งที่มา ทั้งเอกสารราชการ ศิลาจารึก บันทึกของชาวต่างชาติ ตำนาน วรรณกรรมพื้นบ้าน หลักฐานต่างชาติ และเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่

8.1 พระราชพงศาวดาร เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์, พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 เป็นต้น

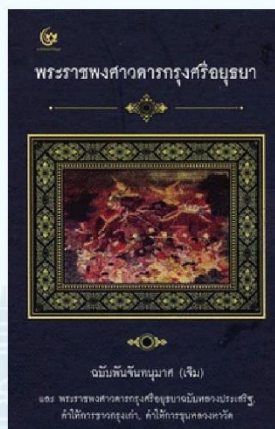
8.2 ศิลาจารึก เช่น ศิลาจารึกเขาน้อย, ศิลาจารึกวัดพระยืน, ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง, ศิลาจารึกวัดปราสาท เป็นต้น

8.3 บันทึกของชาวต่างชาติ เช่น จดหมายเหตุลาลูแบร์, จดหมายเหตุวันวลิต, กังศุขบรรณในหมู่คนไทยและคนลาว, บันทึกของเซอร์ จอห์น เบาว์ริง เป็นต้น

8.4 ตำนาน เช่น ชินกาลมาลีปกรณ์, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, ตำนานอุรังคธาตุ, ตำนานมูลศาสนา เป็นต้น

8.5 วรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น โคลงคำวรัวรำถ้อยเมืองพินค์, นางสิบสอง, ผาแดง-นางไอ่, พระยาคนคาก เป็นต้น

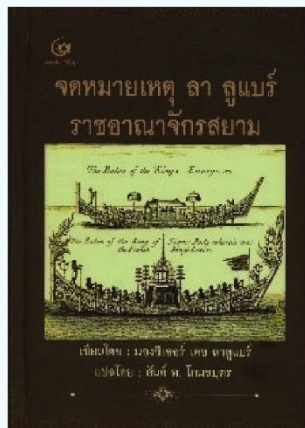
8.6 หลักฐานต่างชาติ เช่น ปาไปสีฟู-ปาไปต้าเตียน (หลักฐานฝ่ายจีน), วรรณกรรมร้อยแก้วเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์หรือเยดอโปง (หลักฐานฝ่ายพม่า), พระราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา (หลักฐานฝ่ายกัมพูชา), พงศาวดารลาว (หลักฐานฝ่ายลาว) เป็นต้น

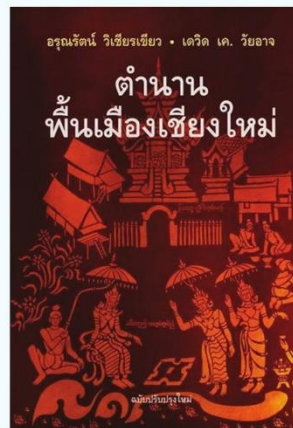
พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
(ที่มา: <http://www.rimkhobfabooks.com/978-974-342-931-6>)

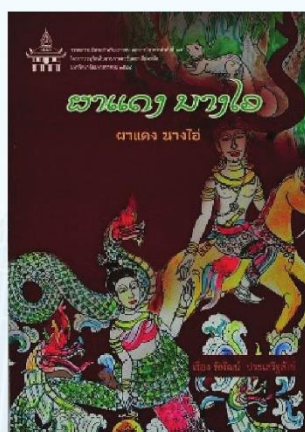
ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 1
(ที่มา: https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_200413/attachment/จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช)

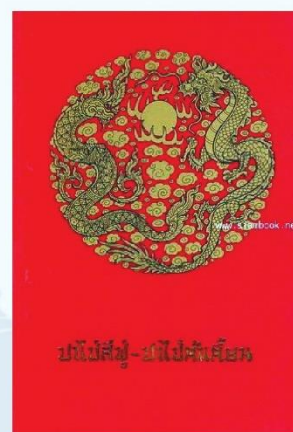
จดหมายเหตุลาลูแบร์
(ที่มา: <http://www.sikhobabooks.com/>
978-616-7146-60-7)

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่
(ที่มา: <https://silkwormbooks.com/products/product-12>)

ผาแดงนางไอ่
(ที่มา: <https://tinac.ms.m.ac.th/tiv/หนังสือ/ผาแดงนางไอ่.html>)

ปาไปสี่ฟู-ปาไปห้าเตียน
(ที่มา: <https://www.taradplaza.com/product/6915168>)

8.7 เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิต

ประจำวัน เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ศึกษาวิถีชีวิต เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของชาวบ้านสามัญชนคนตัวเล็กตัวน้อย ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม เช่น เกวียน, เรือ, จอบ, เคียวเกี่ยวข้าว, เครื่องประดับ เป็นต้น

ซากเรือโบราณ

(ที่มา: <https://www.posttoday.com/social/local/427216>)

แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์ ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง (direct experience) และนักเรียนมีส่วนร่วมหรือตอบโต้กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับทฤษฎีกรวยประสบการณ์ (cone of experience) ของเอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale) ที่กล่าวถึงประสบการณ์ตรงเป็นประสบการณ์ที่นักเรียนสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจากประสาทสัมผัสทั้งห้า มีความเป็นรูปธรรมและเรียนรู้ได้ง่ายที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม แหล่งเรียนรู้เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้เท่านั้น แต่สิ่งสำคัญขึ้นกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครูเป็นสำคัญ ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ควรใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์ ได้แก่

1. อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นแหล่ง

เรียนรู้ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ตัวอย่างอุทยานประวัติศาสตร์ที่สำคัญในประเทศไทย เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อุทยานประวัติศาสตร์ถ้ำเมืองเก่า เป็นต้น การใช้อุทยานประวัติศาสตร์ในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จึงต้องเลือกใช้ภายใต้คำอธิบายหรือมโนทัศน์ที่ไม่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ เช่น การใช้อุทยานประวัติศาสตร์

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

(ที่มา: https://www.sipa-mag.com/history/article_16304)

เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อยุธยาไม่ควรใช้
มโนทัศน์สงครามในการอธิบายเพียงมิติเดียว แต่ควร
ใช้มโนทัศน์อื่นในการมองอุทยานประวัติศาสตร์
ทั้งมโนทัศน์พัฒนาการและความก้าวหน้าทาง
วัฒนธรรม มโนทัศน์การเป็นเมืองท่านานาชาติ
มโนทัศน์การเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า มโนทัศน์
ความรุ่งเรืองทางศาสนา ฯลฯ อย่างไรก็ตามการที่
คนศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่เป็นอุทยานประวัติศาสตร์
จึงขึ้นอยู่กับชุดคำอธิบายที่ไม่สอดคล้องอารมณ์
ความรู้สึกของครูและมัคคุเทศก์ (guide)

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

(ที่มา: <http://thailandscanme.com/aya001-Ayutthaya-Historical-Park/>)

2. พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ เป็นแหล่ง
เรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดแสดงวัตถุทางประวัติศาสตร์
ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นและเปิดให้บริการประชาชน
ทั่วไป โดยทั่วไปพิพิธภัณฑ์จะมีการจัดนิทรรศการ
เป็นหัวข้อหมุนเวียนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น
ถอดรหัสไทย ชายหญิงสิ่งสมมติ พม่าร่ายระยัด
 เป็นต้น เพื่อดึงดูดให้ผู้คนเข้าร่วมชมนิทรรศการใน
พิพิธภัณฑ์ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้
ต้องมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วม
เช่น การตอบคำถาม การทำกิจกรรม เป็นต้น ทั้งนี้
เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เข้าชม หรือพิพิธภัณฑ์
พื้นบ้านที่เป็นความทรงจำเกี่ยวกับวิถีชีวิตและ
เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวบ้านตัวเล็กตัวน้อย หรือ
พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่ของ
กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในสังคมไทย เช่น
มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวี พิพิธภัณฑ์บ้าน
จิมทอมสัน นิทรรศรัตนโกสินทร์ พิพิธภัณฑ์และ
ศูนย์ศึกษาชาวเขา หอประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่
พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร เป็นต้น

ถอดรหัสไทย ณ มิวเซียมสยาม

(ที่มา: <https://www.prachachat.net/spinoff/lifestyle/news-81726>)

พม่าร่ายระยัด ณ มิวเซียมสยาม

(ที่มา: https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_91685)

3. วิทยาการและแหล่งเรียนรู้ชุมชนชาติพันธุ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในฐานะ “ชุมชนที่ยังมีลมหายใจ” ที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น ชุมชนคนไทยพุทธ มุสลิมและคริสต์ในอยุธยา ชุมชนมุสลิมบ้านครัว ชุมชนมอญพระประแดง ชุมชนมอญเกาะเกร็ด ชุมชนปากเกาะญอบางกลอย ชุมชนเชียงคาน เป็นต้น หรืออาจเป็นชุมชนหมู่บ้านรอบโรงเรียน

ชุมชนมอญเกาะเกร็ด นนทบุรี

(ที่มา: <https://kohkret.wordpress.com/2008/10/31/hello-world/>)

ชุมชนเชียงคาน เลย

(ที่มา: <https://travel.kapook.com/view/56705.html>)

4. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้เห็นบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของคนตัวเล็กตัวน้อยหลากหลายชาติพันธุ์ในท้องถิ่น ในแง่นี้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นๆ อาจเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งกับประวัติศาสตร์ชาติ เช่น เวียงกุมกาม วัดป่าหมากหน่อ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย แหล่งโบราณคดีภาพเขียนสีผาแต้ม อนุสาวรีย์จัตรา ภูมิศักดิ์ ปราสาทตาเมือนธม แหล่งโบราณคดีบ้านดอนตาเพชร ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี เมืองโบราณจันเสน แหล่งโบราณคดีคลองท่อม (ควนลูกปัด) มัสยิดกรือเซะ สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นต้น

การประเมินผลอดักทางชาติพันธุ์

การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานคือ การประเมินเพื่อพัฒนาและการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยในส่วนของประเมินผลอดักทางชาติพันธุ์อาศัยหลักการ “การประเมินเพื่อพัฒนา” (assessment for development) หรือ “การประเมินเพื่อการเรียนรู้” (assessment for learning) ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยการประเมินผลอดักทางชาติพันธุ์มีรายละเอียด ดังนี้

1. วิธีการและเครื่องมือประเมินผลอดักทางชาติพันธุ์ อดักทางชาติพันธุ์เป็นเจตคติเชิงลบและมีลักษณะเป็นอัตวิสัยทำให้การประเมินใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ด้วยเหตุนี้ ครูจึงควรประเมินอดักทางชาติพันธุ์

ในลักษณะการประเมินในห้องเรียน (classroom assessment) ในลักษณะที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ซึ่งเป็นการประเมินที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการเป็นปกติ สม่่าเสมอ และใช้เทคนิคการประเมินที่หลากหลาย เพื่อตรวจสอบมุมมองความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าในตัวนักเรียน และพัฒนามุมมองของนักเรียนให้ดีขึ้น โดยครูต้องคำนึงวิธีการประเมินอดีตทางชาติพันธุ์กับรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ครูสามารถประเมินอดีตทางชาติพันธุ์ได้หลากหลายวิธีและใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ได้แก่

1.1 การสะท้อนคิด (reflection) เป็นการสะท้อนความรู้สึก ทศนคติและความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับอดีตทางชาติพันธุ์ผ่านการเขียนหรือการพูด ตัวอย่างคำถามการสะท้อนคิดหรือการถอดบทเรียน เช่น รู้สึกอย่างไร (วัดเจตคติ: A) ประทับใจอะไร (วัดเจตคติ: A) ได้เรียนรู้อะไร (วัดความรู้: K) นำไปใช้อย่างไร (วัดความรู้: K และเจตคติ: A) ได้ฝึกทักษะอะไร (วัดทักษะ: P) เป็นต้น โดยครูอาจประเมินการสะท้อนคิดได้หลากหลายวิธี เช่น การเขียนเรียงความ การเขียนเล่าประสบการณ์ การพูดแสดงความรู้สึก การสอบปากเปล่า การตอบคำถาม เป็นต้น โดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบรายงานตนเอง บันทึกการเรียนรู้ (learning journal) เป็นต้น

1.2 การสัมภาษณ์ (interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสนทนาหรือเจรจาโต้ตอบอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และลักษณะการสนทนาเป็นไปอย่างยืดหยุ่น โดยการสัมภาษณ์เพื่อประเมินอดีตทางชาติพันธุ์สามารถใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายกลุ่ม โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เช่น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นต้น

1.3 การตรวจผลงาน (product check) เป็นการตรวจผลงานหรือชิ้นงาน (product) ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงอดีตทางชาติพันธุ์ในตัวนักเรียน โดยอาจเป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนหรือผลงานที่เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ เช่น โครงการประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ การสร้างภาพ (visualization) คือเปลี่ยนความคิดเชิงนามธรรมเป็นภาพที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ ตารางเปรียบเทียบการวิเคราะห์ปัญหาอดีตทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย เป็นต้น โดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบตรวจผลงานเดี่ยว แบบตรวจผลงานกลุ่ม เกณฑ์การให้คะแนน (scoring rubrics) เป็นต้น

1.4 การสังเกตพฤติกรรม (observe behavior) เป็นการตรวจสอบอดีตทางชาติพันธุ์ที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติการการเข้าสังคมในชีวิตประจำวัน โดยอาจสังเกตจากทั้งในห้องเรียนและโรงเรียน เพราะอดีตทางชาติพันธุ์มีแนวโน้มนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในตัวนักเรียน โดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและเดี่ยว แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม สมุดติดต่อผู้ปกครอง (contact book) เป็นต้น

1.5 การวัดเจตคติ (attitude measurement) เป็นการตรวจสอบอดีตทางชาติพันธุ์ในตัวนักเรียนโดยใช้เครื่องมือทางการประเมินที่นำเชื่อถือ โดยเป็นการวัดในเชิงปริมาณและใช้มาตรการวัดเจตคติหลากหลายรูปแบบ เช่น มาตรวัดแบบเทอร์สโตน มาตรวัดแบบลิเกิต มาตรวัดแบบออสกูต เป็นต้น โดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบวัดอดีตทางชาติพันธุ์แบบช่วงคะแนน แบบวัดอดีตทางชาติพันธุ์แบบหลายตัวเลือก (multiple choice) ที่พัฒนาตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นต้น

2. ช่วงเวลาในการประเมินผลคิตทางชาติพันธุ์ ครูสามารถประเมินผลคิตทางชาติพันธุ์ในลักษณะ “การวนซ้ำ” (looping) อย่างต่อเนื่องหลายครั้ง เพราะโดยหลักการของการประเมินความเปลี่ยนแปลงของเจตคติและค่านิยมต้องมีการประเมินเป็นระยะ เช่น ก่อนการจัดกิจกรรม ระหว่างการจัดกิจกรรม และหลังการจัดกิจกรรม เป็นต้น โดยก่อนการประเมินในแต่ละครั้ง ครูต้องให้วิธีการหรือความรู้ (treatment) บางประการเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น กรณีศึกษา การลงพื้นที่ วิธีการสัมภาษณ์ ความรู้เกี่ยวกับชุมชน เป็นต้น เพื่อพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงคิตทางชาติพันธุ์ในตัวนักเรียน

3. เกณฑ์การประเมินผลคิตทางชาติพันธุ์ การประเมินโดยใช้การสะท้อนคิดและการสัมภาษณ์ เป็นการประเมินในเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าขึ้นหรือคิตทางชาติพันธุ์ที่ลดลงในตัวนักเรียน ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาหรือการประเมินเพื่อการเรียนรู้ ในขณะที่การตรวจผลงาน การสังเกตพฤติกรรมและการวัดเจตคติ เป็นการประเมินในเชิงปริมาณที่ต้องนำคะแนนที่ได้จากการประเมินคิตทางชาติพันธุ์มาหาค่าเฉลี่ย จากนั้นจึงเทียบคะแนนกับตัวชี้วัดหรือเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อแปลความหมายคิตทางชาติพันธุ์ต่อไป

4. ผู้ประเมินผลคิตทางชาติพันธุ์ การประเมินคิตทางชาติพันธุ์ต้องมีลักษณะ “การประเมินโดยวงรอบ 360 องศา” ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเอง ประกอบกับการใช้กลไกความร่วมมือที่หลากหลายในการประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ครู ครูวิชาอื่น นักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อน และเพื่อนบ้าน เป็นต้น

การประเมินโดยวงรอบ 360 องศา

(ที่มา: <http://www.itexpert.co.th/20-2/>)

ตอนที่ 3

กิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ที่นำไปสู่การลด อคติทางชาติพันธุ์

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 4 ชั่วโมง	
ในห้องเรียน	นอกห้องเรียน
3 ชั่วโมง	1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ภูมิภาคอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่ประกอบสร้างวัฒนธรรมร่วมจากวัฒนธรรมพื้นเมืองดั้งเดิมผสมผสานกับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอินเดียและจีน โดยลักษณะรัฐเริ่มแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นรัฐจารีตที่ไม่มีเส้นเขตแดนแน่นอน ส่งผลให้เกิดการส่งต่อปะทะประสานจนเกิดความคล้ายคลึงทางประเพณีวัฒนธรรม ภายหลังการรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตกในพุทธศตวรรษที่ 24 ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่จากรัฐจารีตสู่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีเส้นเขตแดนแน่นอน นำไปสู่การประกอบสร้างประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์แห่งชาติจนนำไปสู่ปัญหาการช่วงชิงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน

เป้าหมายการเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างมโนทัศน์ของรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์ได้
3. นักเรียนสามารถเขียนสะท้อนความคิดที่แสดงให้เห็นถึงเจตคติเชิงบวกต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

สาระการเรียนรู้

1. การช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - ปัญหาของการช่วงชิงทางวัฒนธรรม
 - สาเหตุของการช่วงชิงทางวัฒนธรรม
 - ผลกระทบของการช่วงชิงทางวัฒนธรรม

2. มโนทัศน์ว่าด้วยรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- รัฐจารีต
- รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 1)

1. นักเรียนดูภาพการช่วงชิงวัฒนธรรมชนระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาที่ได้จากสื่อสังคมออนไลน์ โดยครูใช้คำถามกระตุ้นการคิด

- จากภาพนักเรียนเห็นปัญหาความขัดแย้งเรื่องอะไร ?
- นักเรียนคิดว่าชนเป็นวัฒนธรรมของประเทศไทยหรือประเทศกัมพูชา ? และทำไมนักเรียนจึงคิดเช่นนั้น ?

2. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 7-8 คนร่วมกันสืบค้นและศึกษาปรากฏการณ์การช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากสื่อสังคมออนไลน์ โดยแต่ละกลุ่มรับผิดชอบหัวข้อที่แตกต่างกัน ได้แก่ วัฒนธรรมชน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ปราสาทเขาพระวิหาร และผ้าบาติก จากนั้นนำเสนอหน้าห้องเรียน

3. นักเรียนรับฟังคำชี้แจงเรื่องการทดลองมโนทัศน์รัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์สำหรับการทดลองนอกห้องเรียน โดยใช้อุปกรณ์ ได้แก่ แผนที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เทียนไข ไม้ขีดไฟ และแบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ โดยครูทำหน้าที่อธิบายว่าแสงจากเทียนไขและหลอดไฟเปรียบเสมือนปริมณฑลทางอำนาจของรัฐ

กิจกรรมนอกห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 1)

4. นักเรียนเริ่มทดลองมโนทัศน์ของรัฐจารีต โดยแต่ละกลุ่มกางแผนที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเริ่มจุดเทียนไขเหนือแผนที่ที่ละ 1 เล่ม ไปเรื่อยๆ จนครบ 3 เล่ม จากนั้นให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสังเกตอภิปรายและบันทึกข้อมูลลงในแบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ

5. นักเรียนเริ่มทดลองมโนทัศน์ของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยใช้แสงไฟจากหลอดไฟในห้องเรียนที่ตกกระทบแผนที่ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสังเกต อภิปรายและบันทึกข้อมูลลงในแบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันระดมสมองสรุปลักษณะสำคัญในประเด็นความเหมือน-ความแตกต่างระหว่างรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในแบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 2)

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกตัวแทนออกมาเขียนลักษณะสำคัญของปริมณฑลทางอำนาจของรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ได้จากการทดลองบนกระดาน จากนั้นนักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างปริมณฑลทางอำนาจของรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์จากข้อมูลที่นักเรียนเขียนบนกระดาน โดยครูอาจเพิ่มเติมข้อมูลบนกระดานและอธิบายเพื่อให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์

8. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสนทนาเพื่อวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้มนทัศน์รัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในการอธิบายผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์ลงในแบบวิเคราะห์การช่วงชิงทางวัฒนธรรม

9. นักเรียนดูภาพแคน: วัฒนธรรมร่วมรากอีสาน-ลาว โดยครูใช้คำถามกระตุ้นการคิด

- จากภาพนักเรียนเห็นอะไร ?
- นักเรียนคิดว่าแคนเป็นวัฒนธรรมทางดนตรีของประเทศใด ?
- นักเรียนคิดว่าทำไมคนอีสานและคนลาวจึงมีวัฒนธรรมทางดนตรีที่คล้ายคลึงกัน ?

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 3)

10. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปบทเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์จากการเรียนในครั้งที่ผ่านมา โดยตอบคำถามลงในแบบสะท้อนคิดกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนรู้อะไร ?
- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนได้เรียนรู้อะไร ?
- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนจะสามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมอาเซียนที่เคารพ

ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร ?

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพการช่วงชิงวัฒนธรรมโขงระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา
2. แผนที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. เทียนไข
4. ไม้ขีดไฟ
5. แบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ
6. หลอดไฟ
7. แบบวิเคราะห์การช่วงชิงทางวัฒนธรรม
8. ภาพแคน: วัฒนธรรมร่วมรากอีสาน-ลาว
9. แบบสะท้อนคิดกิจกรรม

การประเมินผลการเรียนรู้

เป้าหมาย	วิธีประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
ความแตกต่างระหว่างมโนทัศน์ของรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์	• ตรวจสอบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ	• เกณฑ์การประเมินแบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ
ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์	• ตรวจสอบวิเคราะห์การช่วงชิงทางวัฒนธรรม	• เกณฑ์การประเมินแบบวิเคราะห์การช่วงชิงทางวัฒนธรรม
สะท้อนความคิดที่แสดงให้เห็นถึงเจตคติเชิงบวกต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	• ตรวจสอบสะท้อนคิดกิจกรรม	• เกณฑ์การประเมินแบบสะท้อนคิดกิจกรรม

ภาพการช่วงชิงวัฒนธรรมไทยระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา

ที่มา: <https://highlight.kapook.com/view/137761>

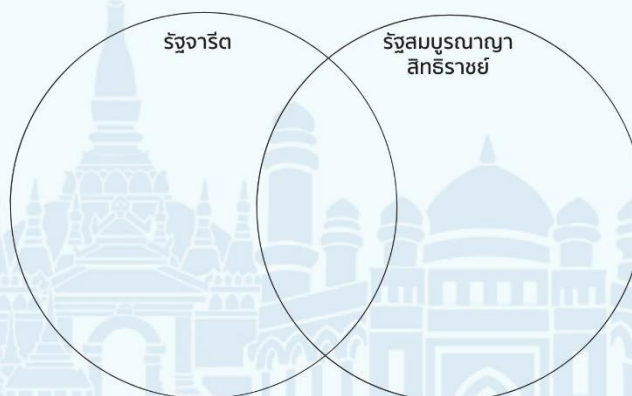
ที่มา: <https://www.posttoday.com/social/general/562592>

แบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอธิบายลักษณะ/เปรียบเทียบความเหมือน-ความแตกต่างระหว่างปริมณฑลทางอำนาจ
ของรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ลักษณะรัฐ	ลักษณะปริมณฑลทางอำนาจ
รัฐจารีต (traditional state)	
	
	
	
	
รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolutist state)	
	
	
	
	

ความเหมือน-ความแตกต่างระหว่างรัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบวิเคราะห์รูปแบบรัฐ
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอาเซียน

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การจับประเด็น และเขียน สื่อความ	จับประเด็นสำคัญ เขียนสื่อความ และสรุปความคิด รวบยอดได้ดี	จับประเด็นสำคัญ ได้ดี เขียนสื่อความ และสรุปความคิด รวบยอดได้บ้าง	จับประเด็นสำคัญ ได้ดี เขียนสื่อความ และสรุปความคิด รวบยอดได้น้อย	จับประเด็นสำคัญ เขียนสื่อความ และสรุปความคิด รวบยอดได้บ้าง	จับประเด็นสำคัญ เขียนสื่อความ และสรุปความคิด รวบยอดได้น้อย
การเปรียบเทียบ	เขียนเปรียบเทียบ ได้ ตรงประเด็น และเข้าใจได้ง่าย	เขียนเปรียบเทียบ ได้ ตรงประเด็น แต่เข้าใจได้บ้าง	เขียนเปรียบเทียบ ได้ ตรงประเด็น แต่เข้าใจได้ยาก	เขียนเปรียบเทียบ ได้ ไม่ตรงประเด็น แต่เข้าใจได้บ้าง	เขียนเปรียบเทียบ ได้ ไม่ตรงประเด็น และเข้าใจได้ยาก
ความรับผิดชอบ ในการทำงาน กลุ่ม	ความร่วมมือของ สมาชิกทุกคนใน การพัฒนางาน ให้สำเร็จลุล่วง อย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของ สมาชิกทุกคนใน การพัฒนางาน ให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของ สมาชิกจำนวน ร้อยละ 80 ขึ้นไป ในการพัฒนางาน ให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของ สมาชิกจำนวน ร้อยละ 60 ขึ้นไป ในการพัฒนางาน ให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของ สมาชิกจำนวนน้อย กว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางาน ให้สำเร็จลุล่วง

แบบวิเคราะห์การช่วงชิงทางวัฒนธรรม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความขัดแย้งว่าด้วยการช่วงชิงทางวัฒนธรรม ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้มโนทัศน์รัฐจารีตและรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ปัญหาของการช่วงชิงทางวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

สาเหตุของการช่วงชิงทางวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบของการช่วงชิงทางวัฒนธรรมต่อสังคมไทย

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบของการช่วงชิงทางวัฒนธรรมต่อสังคมอาเซียน

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบวิเคราะห์การช่วงชิงทางวัฒนธรรม
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การวิเคราะห์ปัญหา	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้ง่าย	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดี และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ปานกลาง และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้เล็กน้อย และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นปานกลาง และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นปานกลาง และเข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไปในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 60 ขึ้นไปในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง

ภาพแคน: วัฒนธรรมร่วมรากอีสาน-ลาว

ที่มา: <http://cac.kku.ac.th/?p=5762>

ที่มา: <https://www.facebook.com/PhenluangPhenlao/photos/pco.280802922457337/280802722457337/?type=3&theater>

แบบสะท้อนคิดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสะท้อนคิดจากการทำกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์ตามประเด็นที่กำหนด

1. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนรู้สึกกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการสร้างสรรค์สังคมอาเซียนที่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบสะท้อนคิดกิจกรรม
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การสะท้อน ความคิดเห็น	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึก และ สิ่งที่ได้เรียนรู้จาก กิจกรรมได้เป็น อย่างดี	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้เป็น อย่างดี และเขียน สิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมได้ บ้าง	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้ ปานกลาง และ เขียนสิ่งที่ได้ เรียนรู้จาก กิจกรรมได้บ้าง	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้ ปานกลาง และ เขียนสิ่งที่ได้ เรียนรู้จาก กิจกรรมได้ เล็กน้อย	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึก และ สิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมได้ เล็กน้อย
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็น ปานกลาง และ เข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็น ปานกลาง และ เข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
เจตคติเชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้าน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เป็นอย่างดี และมีมุมมอง ต่อตนเองในฐานะ พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เป็นอย่างดี และมีมุมมอง ต่อตนเองใน ฐานะพลเมือง ไทยและพลเมือง อาเซียน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้ปานกลาง และมีมุมมอง ต่อตนเองใน ฐานะพลเมือง ไทยและพลเมือง อาเซียน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้ปานกลาง และมีมุมมอง ต่อตนเองในฐานะ พลเมืองไทย	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อนบ้าน ได้เล็กน้อย และมี มุมมองต่อตนเอง ในฐานะพลเมือง ไทย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 5 ชั่วโมง	
ในห้องเรียน	นอกห้องเรียน
4 ชั่วโมง	1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

สังคมไทยเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ที่ประกอบด้วยคนที่แตกต่างหลากหลายตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน แต่การประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยตั้งแต่การสถาปนารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์ที่แบ่งแยกความเป็นไทยและความเป็นอื่น โดยบางกลุ่มถูกมองในเชิงลบ เช่น คนม้ง คนปกาเกอะญอ คนพม่า คนลาว คนกัมพูชา คนจีน เป็นต้น ในขณะที่บางกลุ่มถูกมองในเชิงบวก เช่น คนญี่ปุ่น คนอังกฤษ คนอเมริกัน เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

เป้าหมายการเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะของสังคมไทยในฐานะสังคมพหุชาติพันธุ์ได้
2. นักเรียนสามารถวาดภาพและอธิบายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่างๆ ได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์อคติทางชาติพันธุ์และผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์ได้
4. นักเรียนสามารถเขียนสะท้อนความคิดที่แสดงให้เห็นถึงเจตคติเชิงบวกต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย สังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสังคมโลกได้

สาระการเรียนรู้

1. สังคมพหุชาติพันธุ์กับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย
2. อัตลักษณ์ของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ในสังคมไทยและสังคมโลก
3. ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของการเกิดอคติทางชาติพันธุ์

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 1)

1. นักเรียนนักเรียนดูภาพสังคมไทย: สังคมพหุชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ในประวัติศาสตร์สังคมไทย จากนั้นครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด ได้แก่

- นักเรียนเห็นกลุ่มชาติพันธุ์อะไร ?
- นักเรียนคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้นแตกต่างกับนักเรียนอย่างไร ?
- นักเรียนคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้นมาจากไหนและมาทำอะไร ?

2. นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5-6 คน เพื่อรับแบบวิเคราะห์ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นข้อมูลจากคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม (เอกสารจากหอหลวง) โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้นลักษณะและแหล่งที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมอยุธยา จากนั้นนักเรียนและครูร่วมกันสรุปความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ของอาณาจักรอยุธยา

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 2)

3. นักเรียนดูภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย สังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสังคมโลก ได้แก่ ปกาเกอญอ มลายู พม่า ลาว ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย โดยนักเรียนดูทีละภาพและครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด ได้แก่

- นักเรียนคิดว่าภาพนี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อะไร ? อาศัยอยู่ที่ไหน ?
- นักเรียนเคยพูดคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์นี้หรือไม่ ?
- นักเรียนมีความรู้สึกต่อกลุ่มชาติพันธุ์นี้อย่างไร ? ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น ?

4. นักเรียนรับแบบวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อวาดรูปในหัวข้อ “บุคคลที่ฉันรู้จัก” และเขียนบรรยายลักษณะบุคคลที่ตนเองวาดมาพอสังเขป โดยนักเรียนแต่ละคนจะได้รับโจทย์ในการวาดภาพบุคคลที่แตกต่างชาติพันธุ์กัน ดังนี้

- หมายเลข 1 วาดภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย
- หมายเลข 2 วาดภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเพื่อนบ้านและทวีปเอเชีย
- หมายเลข 3 วาดภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศอเมริกาและทวีปยุโรป

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 3)

5. นักเรียนนำแบบวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองไปติดบนกระดานที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ มุมมองเชิงบวก และมุมมองเชิงลบ โดยนักเรียนต้องพิจารณาด้วยตนเองว่าภาพที่วาดสอดคล้องกับกระดานส่วนใด

6. นักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายผลงานภาพวาดบุคคลที่ฉันรู้จักจากแบบวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด ได้แก่

- บุคคลที่นักเรียนส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยที่ไหน ?
- บุคคลที่นักเรียนส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงลบเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยที่ไหน ?
- บุคคลเหล่านี้มีลักษณะตามที่นักเรียนบรรยายจริงหรือไม่ ? อย่างไร ?

7. นักเรียนดูรายการจับกระแสนโลก ตอนอิทธิพลสื่อไทยต่อพม่า ลาว และเมื่อจบแล้วครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด ได้แก่

- คนลาวในรายการจับกระแสนโลกเป็นแบบที่นักเรียนวาดภาพอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือไม่ อย่างไร ?
- เพราะเหตุใดนักเรียนส่วนใหญ่จึงวาดภาพอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนลาวในเชิงลบ ?

กิจกรรมนอกห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 1)

8. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำแบบวิเคราะห์ลักษณะและผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์โดยครูใช้พาดหัวข่าวและการแสดงความคิดเห็นของคนไทยต่อแรงงานข้ามชาติในสื่อสังคมออนไลน์เป็นกรณีตัวอย่าง

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 4)

9. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการวิเคราะห์ลักษณะและผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์หน้าห้องเรียน และนักเรียนในห้องเรียนร่วมกันซักถามอภิปรายผลการนำเสนอ และหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

10. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปบทเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมสังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ โดยตอบคำถามลงในแบบสะท้อนคิดกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนรู้อะไร ?
- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนได้เรียนรู้อะไร ?
- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนจะสามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมที่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร ?

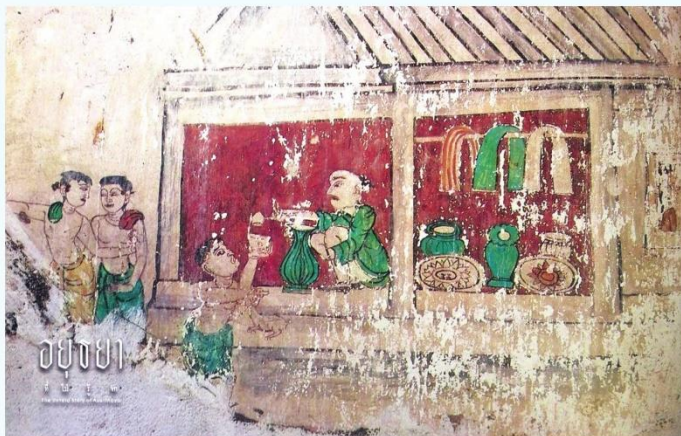
สื่อการเรียนรู้

1. ภาพสังคมไทย: สังคมพหุชาติพันธุ์
2. แบบวิเคราะห์ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์
3. ภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์
4. แบบวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์
5. รายการจับกระแสนโลก ตอนอิทธิพลสื่อไทยต่อพม่า ลาว
6. แบบวิเคราะห์ลักษณะและผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์
7. แบบสะท้อนคิดกิจกรรม

การประเมินผลการเรียนรู้

เป้าหมาย	วิธีประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
อธิบายลักษณะของสังคมไทย ในฐานะสังคมพหุชาติพันธุ์	• ตรวจสอบวิเคราะห์ ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์	• เกณฑ์การประเมินแบบวิเคราะห์ ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์
วาดภาพและอธิบายอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่างๆ	• ตรวจสอบวิเคราะห์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์	• เกณฑ์การประเมินแบบวิเคราะห์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์
วิเคราะห์อคติทางชาติพันธุ์และ ผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์	• ตรวจสอบวิเคราะห์ลักษณะ และผลกระทบของอคติ ทางชาติพันธุ์	• เกณฑ์การประเมินแบบวิเคราะห์ ลักษณะและผลกระทบของอคติ ทางชาติพันธุ์
เขียนสะท้อนความคิดที่แสดงให้เห็น ถึงเจตคติเชิงบวกต่อกลุ่มชาติพันธุ์ใน สังคมไทย สังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสังคมโลก	• ตรวจสอบสะท้อนคิด กิจกรรม	• เกณฑ์การประเมินแบบสะท้อนคิด กิจกรรม

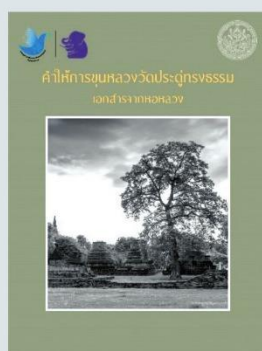
ภาพลัคนไทย: ลัคนพหุชาติพันธุ์

ที่มา: <https://twitter.com/ThaiPBS/status/898911710043447298>
 ที่มา: <https://www.trf.or.th/researchcafe/12699-research-cafe-00030>

แบบวิเคราะห์ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านข้อความจากคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม (เอกสารจากหอหลวง) แล้วให้สืบค้นข้อมูลตอบคำถามต่อไปนี้

“ครั้นถึงระดูลมสำเภาพัดเข้ามาในกรุง เปนมรสุมเทศกาล
พวกลูกค้าพานิชสำเภาจีน แลลูกค้าแขกสลุป ลูกค้าฝรั่งกำปั่น
ลูกค้าแขกกูศราซ และพวกลูกค้าแขกสุรัต แขกขวามลายู แขกเทศ
ฝรั่งเศส ฝรั่งเศส โปรตุเกศ วิลันดา อิศปนียอน อังกฤษ และฝรั่งดำ
ฝรั่งเมืองลังกุนี แขกเกาะ เปนพ่อค้าพานิชคุมสำเภาสลุปกำปั่นแล่น
เข้ามาทอดสมออยู่ท้ายคู ขนสินค้าขึ้นม่าวัดบึงก้างในกำแพง
พระนครกรุงศรีอยุธยา ตามที่ของตนซื้อแลเช่าต่าง ๆ กัน เปิดร้าน
ห้างดึกขายของตามแพศตามภาษา”

ที่มา: คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม (https://www.matichon.co.th/columnists/news_205555)
ภาพปกหนังสือ (<https://vojirayona.org/คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม-เอกสารจากหอหลวง>)

1. จงอธิบายลักษณะและแหล่งที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมอยุธยา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จงอธิบาย “ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์” ของอาณาจักรอยุธยา

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบวิเคราะห์ความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์	การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ตรงประเด็น โดยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ในระดับดี	การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ตรงประเด็น โดยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ในระดับปานกลาง	การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ตรงประเด็นบ้าง โดยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ในระดับปานกลาง	การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ตรงประเด็นบ้าง โดยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ในระดับเล็กน้อย	การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ตรงประเด็นบ้าง โดยไม่สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้
การสรุปความคิดรวบยอด	สรุปความคิดรวบยอดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบและเข้าใจง่าย	สรุปความคิดรวบยอดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบและเข้าใจง่ายบ้าง	สรุปความคิดรวบยอดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบบ้าง และเข้าใจง่ายบ้าง	สรุปความคิดรวบยอดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบบ้าง และเข้าใจยาก	สรุปความคิดรวบยอดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบบ้าง และไม่เข้าใจ
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไปในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 60 ขึ้นไปในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง

ภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง)

ที่มา: <https://program.thaipbs.or.th/Sanrao/episodes/29334>

กลุ่มชาติพันธุ์มลายูมุสลิม

ที่มา: <https://www.thairath.co.th/gallery/11624>

ภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์พม่า

ที่มา: https://teen.mthai.com/the_boy/172229.html

กลุ่มชาติพันธุ์ลาว

ที่มา: http://www.asean thai.net/ewt_news.php?id=5149&filename=index

ภาพผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์ญี่ปุ่น

ที่มา: <http://komachijp.com/culture/6469>

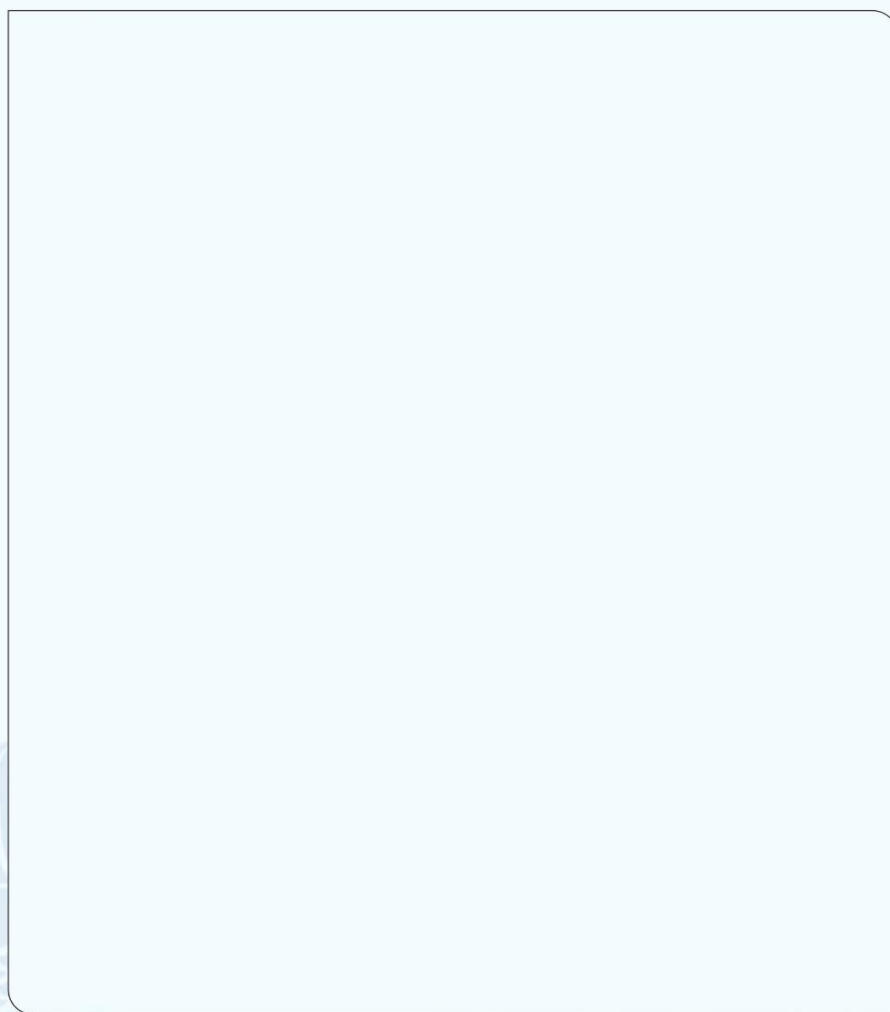

กลุ่มชาติพันธุ์ออสเตรเลีย

ที่มา: http://nutchafernn.blogspot.com/2014/02/blog-post_8213.html

แบบวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนวาดภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในหัวข้อ “บุคคลที่ฉันรู้จัก” และเขียนบรรยายคุณลักษณะ (เชิงบวกและเชิงบวก) ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ พอสังเขป

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การสื่อความ ของภาพวาด	ผลงานสื่อ ความหมายได้ ชัดเจนและมี ความสอดคล้อง กับวัตถุประสงค และหัวข้อที่ กำหนด	ผลงานสื่อ ความหมายได้ ปานกลางและมี ความสอดคล้อง กับวัตถุประสงค และหัวข้อที่ กำหนด	ผลงานสื่อ ความหมายได้ น้อย และมีความ สอดคล้องกับ วัตถุประสงคและ หัวข้อที่กำหนด	ผลงานสื่อ ความหมายได้ น้อย และมีความ สอดคล้องกับ วัตถุประสงคและ หัวข้อที่กำหนด บ้าง	ผลงานสื่อ ความหมายได้ น้อย และไม่มี ความสอดคล้อง กับวัตถุประสงค และหัวข้อที่ กำหนด
การเขียน คำอธิบายภาพ	เขียนคำอธิบาย ภาพได้ถูกต้อง ชัดเจนและมี ความสอดคล้อง กับภาพที่วาด	เขียนคำอธิบาย ภาพได้ถูกต้อง ปานกลางและมี ความสอดคล้อง กับภาพที่วาด	เขียนคำอธิบาย ภาพได้ถูกต้อง น้อยและมีความ สอดคล้องกับ ภาพที่วาด	เขียนคำอธิบาย ภาพได้ถูกต้อง น้อยและมีความ สอดคล้องกับ ภาพที่วาดบ้าง	เขียนคำอธิบาย ภาพได้ถูกต้อง น้อยและไม่มี ความสอดคล้อง กับภาพที่วาด
ความคิด สร้างสรรค์และ ความสวยงาม	ภาพวาดมี ความคิดสร้างสรรค์ สัมพันธ์กับหัวข้อ ที่กำหนดและมี ความสวยงาม มาก	ภาพวาดมี ความคิดสร้างสรรค์ สัมพันธ์กับหัวข้อ ที่กำหนดบ้าง และมีความ สวยงามมาก	ภาพวาดมี ความคิดสร้างสรรค์ บ้าง สัมพันธ์กับ หัวข้อที่กำหนด บ้าง และมีความ สวยงามปานกลาง	ภาพวาดมี ความคิดสร้างสรรค์ บ้าง สัมพันธ์กับ หัวข้อที่กำหนด บ้าง และมีความ สวยงามน้อย	ภาพวาดมี ความคิดสร้างสรรค์ บ้าง แต่ไม่ สัมพันธ์กับหัวข้อ ที่กำหนด และ มีความสวยงาม น้อย

**แบบวิเคราะห์ลักษณะและผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์**

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านพาดหัวข่าวและการแสดงความคิดเห็นของคนไทยต่อแรงงานข้ามชาติในสื่อสังคมออนไลน์ แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

อลกญาศรีโสมทรงศรี
 ภูเก็ตพอร์ชี่ 24 มิถุนายน · 🌸

สหาย เป็นเลกราช หาซื้อเรื่องที ภูเก็ตจะเอาวัดเลาเปริย — กับ ชาลิดาซ มีเกตุล

👍 ๒๒ 🗨 ๒ 📌 ๒

👍👍👍 1.3 พัน

แชร 887 ครั้ง

๒83 ความคิดเห็น

อัลพิจิต ออริคิเดส ชูโรงวังหน้าไม่แตก่างจากถิ่น

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 8 · 24 มิถุนายน เวลา 9:48 น.

Wind River ทุ่งทะเลที่งดงาม! ไร่ดอกไม้ที่พัฒนาประเทศด้วยดอกไม้กว่า ๒๐

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 11 · 24 มิถุนายน เวลา 9:49 น.

สืบละวัน เกือบจบกับโสมปอง

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 24 มิถุนายน เวลา 9:50 น.

วราภรณ์ กระดาษสีนี้ กับพืชที่สวยมีละวัน มาดูเหล่าที่โสมปองแล้วจะทึ่งใจ

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 1 · 24 มิถุนายน เวลา 9:52 น.

ยัยตัวเล็ก เก๋ๆซ้อนๆ กลิ่นประหลาดมีโสมปอง ถ้าจบนะขอชาลิดา

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 4 · 24 มิถุนายน เวลา 9:53 น.

Ryo Tantachon รอชมแอลกญา

เขียนความคิดเห็น

อลกญาศรีโสมทรงศรี
 ภูเก็ตพอร์ชี่ 24 มิถุนายน · 🌸

สหาย เป็นเลกราช หาซื้อเรื่องที ภูเก็ตจะเอาวัดเลาเปริย — กับ ชาลิดาซ มีเกตุล

👍 ๒๒ 🗨 ๒ 📌 ๒

👍👍👍 1.3 พัน

แชร 887 ครั้ง

๒83 ความคิดเห็น

อัลพิจิต ออริคิเดส ชูโรงวังหน้าไม่แตก่างจากถิ่น

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 8 · 24 มิถุนายน เวลา 9:48 น.

Wind River ทุ่งทะเลที่งดงาม! ไร่ดอกไม้ที่พัฒนาประเทศด้วยดอกไม้กว่า ๒๐

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 11 · 24 มิถุนายน เวลา 9:49 น.

สืบละวัน เกือบจบกับโสมปอง

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 24 มิถุนายน เวลา 9:50 น.

วราภรณ์ กระดาษสีนี้ กับพืชที่สวยมีละวัน มาดูเหล่าที่โสมปองแล้วจะทึ่งใจ

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 1 · 24 มิถุนายน เวลา 9:52 น.

ยัยตัวเล็ก เก๋ๆซ้อนๆ กลิ่นประหลาดมีโสมปอง ถ้าจบนะขอชาลิดา

ภูเก็ต · คอมเมนต์ · 🗨 4 · 24 มิถุนายน เวลา 9:53 น.

Ryo Tantachon รอชมแอลกญา

เขียนความคิดเห็น

ที่นํ้า: <https://prachatai.com/journal/2016/06/66559>

1. นักเรียนคิดว่าคนไทยมีทัศนคติต่อแรงงานข้ามชาติประเทศเพื่อนบ้านอย่างไร

2. นักเรียนคิดว่าทำไมคนไทยจึงมีอคติทางชาติพันธุ์ต่อแรงงานข้ามชาติประเทศเพื่อนบ้าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศยุโรป คนไทยมีทัศนคติต่อคนสองกลุ่มนี้แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. นักเรียนคิดว่าผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของการเกิดอคติทางชาติพันธุ์มีอะไรบ้าง จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบวิเคราะห์ลักษณะและผลกระทบของอคติทางชาติพันธุ์
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การวิเคราะห์ปัญหา	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้โดยง่าย	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดี และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ปานกลาง และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้เล็กน้อย และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นปานกลาง และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นปานกลาง และเข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไป ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 60 ขึ้นไป ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง

แบบสะท้อนคิดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสะท้อนคิดจากการทำกิจกรรมสังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์ตามประเด็นที่กำหนด

1. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนรู้สึกอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนได้เรียนรู้อะไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนจะสามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมอาเซียนที่เคารพความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบสะท้อนคิดกิจกรรม
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การสะท้อน ความคิดเห็น	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึก และ สิ่งที่ได้เรียนรู้จาก กิจกรรมได้เป็น อย่างดี	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้เป็น อย่างดี และเขียน สิ่งที่ได้เรียนรู้จาก กิจกรรมได้บ้าง	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้ ปานกลาง และ เขียนสิ่งที่ได้เรียน รู้จากกิจกรรม ได้บ้าง	เขียนสะท้อนความ คิดเห็น ความรู้สึก ได้ปานกลาง และ เขียนสิ่งที่ได้เรียน รู้จากกิจกรรมได้ เล็กน้อย	เขียนสะท้อนความ คิดเห็น ความรู้สึก และสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมได้ เล็กน้อย
การเขียน สื่อความ	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็น ปานกลาง และ เข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็น ปานกลาง และ เข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
เจตคติเชิงบวก ต่อประเทศ เพื่อนบ้าน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เป็นอย่างดี ดี และมีมุมมอง ต่อตนเองในฐานะ พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เป็นอย่างดี ดี และมีมุมมอง ต่อตนเองในฐานะ พลเมืองไทยและ พลเมืองอาเซียน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้ปานกลาง และมีมุมมองต่อ ตนเองในฐานะ พลเมืองไทยและ พลเมืองอาเซียน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อนบ้าน ได้ปานกลาง และ มีมุมมองต่อตนเอง ในฐานะพลเมือง ไทย	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อประเทศ เพื่อนบ้านได้ เล็กน้อย และมี มุมมองต่อตนเอง ในฐานะพลเมือง ไทย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 4 ชั่วโมง	
ในห้องเรียน	นอกห้องเรียน
3 ชั่วโมง	1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษแห่งความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของสังคมโลกอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลพวงจากกระแสโลกาภิวัตน์ในทศวรรษ 1960 ที่ส่งผลให้โลกไร้พรมแดน ประดุจหมู่บ้านจนนำไปสู่การปะทะประสานทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์สากล ซึ่งนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญต่อสังคมไทยและสังคมโลก เช่น การเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ การเรียกร้องสิทธิสตรี ชีวิตแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ชีวิตแรงงานไทยในต่างประเทศ และโรคเกลียดกลัวอิสลาม เป็นต้น

เป้าหมายการเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายการก่อกำเนิดและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้
2. นักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยได้
3. นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นที่สะท้อนถึงความตระหนักต่อปัญหาในประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและสามารถนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสันติได้

สาระการเรียนรู้

1. กระแสโลกาภิวัตน์
 - การก่อกำเนิดกระแสโลกาภิวัตน์
 - กระแสโลกาภิวัตน์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
2. ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย
 - การเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ
 - การเรียกร้องสิทธิสตรี
 - ชีวิตแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย
 - ชีวิตแรงงานไทยในต่างประเทศ
 - โรคเกลียดกลัวอิสลาม

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 1)

1. นักเรียนดูภาพวัฒนธรรมอาหาร: วัฒนธรรมการบริโภคข้าวพรมแดน โดยครูใช้คำถามกระตุ้นการคิด

- จากภาพเป็นอาหารประเภทใด ?
- นักเรียนคิดว่าวัฒนธรรมอาหารในภาพมีต้นกำเนิดบริเวณใดของโลก ?
- นักเรียนคิดว่าทำไมอาหารตะวันตกจึงแพร่หลายสู่สังคมทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ?

2. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 6-7 คน ร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอินเทอร์เน็ตลงในแบบสืบค้นข้อมูลกระแสโลกาภิวัตน์เบื้องต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การก่อกำเนิดกระแสโลกาภิวัตน์
- กระแสโลกาภิวัตน์กับความเปลี่ยนแปลงสังคมไทย
- กระแสโลกาภิวัตน์กับความเปลี่ยนแปลงสังคมโลก
- การปรับตัวของมนุษย์ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 2)

3. นักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายและวิเคราะห์ลักษณะสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด

- นักเรียนคิดว่าสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์มีลักษณะอย่างไร
- นักเรียนคิดว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อชีวิตของนักเรียนอย่างไร ?
- นักเรียนคิดว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยและสังคมโลกอย่างไร ?

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาสุ่มเลือกภาพและประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ ได้แก่

- การเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ
- การเรียกร้องสิทธิสตรี
- ชีวิตแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย
- ชีวิตแรงงานไทยในต่างประเทศ
- โรคเกลียดกลัวอิสลาม

กิจกรรมนอกห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 1)

5. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ร่วมกันระดมสมองวิเคราะห์ข้อมูลลงในแบบสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ตามภาพและประเด็นที่กลุ่มตนเองได้รับ โดยค้นคว้าอย่างละเอียดในประเด็นต่อไปนี้

- ข้อมูลทั่วไป
- ตัวอย่างปรากฏการณ์

- สาเหตุของปรากฏการณ์
- ผลกระทบต่อสังคมไทยและโลก

กิจกรรมในห้องเรียน (ชั่วโมงที่ 3)

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์หน้าห้องเรียน โดยนักเรียนกลุ่มอื่นจะต้องบันทึกสรุปผลการสืบค้นและวิเคราะห์ลงในแบบบันทึกการเรียนรู้ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ รวมทั้งหลังจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่มแล้วจะเปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มอื่นๆ และครูร่วมกันตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

7. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปบทเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมสนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยเพื่ออภิปรายปัญหาในประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์และสามารถนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสันติ โดยตอบคำถามลงในแบบสะท้อนคิดกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนรู้สึกอย่างไร ?
- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนได้เรียนรู้อะไร ?
- จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนจะนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสันติได้อย่างไร ?

สื่อการเรียนรู้

1. วัฒนธรรมอาหาร: วัฒนธรรมการบริโภคข้ามพรมแดน
2. แบบสืบค้นข้อมูลกระแสโลกาภิวัตน์เบื้องต้น
3. ภาพและประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
4. แบบสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
5. แบบบันทึกการเรียนรู้ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
6. แบบสะท้อนคิดกิจกรรม

การประเมินผลการเรียนรู้

เป้าหมาย	วิธีประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล
อธิบายการก่อกำเนิดและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์	• ตรวจสอบสืบค้นข้อมูลกระแสโลกาภิวัตน์เบื้องต้น	• เกณฑ์การประเมินแบบสืบค้นข้อมูลกระแสโลกาภิวัตน์เบื้องต้น
สืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย	• ตรวจสอบสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์	• เกณฑ์การประเมินแบบสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
	• ตรวจสอบบันทึกการเรียนรู้ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์	• เกณฑ์การประเมินแบบบันทึกการเรียนรู้ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
แสดงความคิดเห็นสะท้อนถึงค วามตระหนักต่อปัญหาในประเด็น ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและสามารถ นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา อย่างสันติ	• ตรวจสอบแบบสะท้อนคิดกิจกรรม	• เกณฑ์การประเมินแบบสะท้อนกิจกรรม

วัฒนธรรมอาหาร: วัฒนธรรมการบริโภคข้ามพรมแดน

ที่มา: <https://www.mcdonalds.com/us/en-us/mcdelivery.html>
 ที่มา: <https://www.jgbthai.com/coffee-jelly-frappuccino/>

แบบสืบค้นข้อมูลกระแสโลกาภิวัตน์เบื้องต้น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอินเทอร์เน็ต
ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็น	รายละเอียด
การก่อกำเนิด กระแสโลกาภิวัตน์	
กระแสโลกาภิวัตน์กับความ เปลี่ยนแปลงสังคมไทย	
กระแสโลกาภิวัตน์ กับความเปลี่ยนแปลง สังคมโลก	
การปรับตัวของมนุษย์ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์	

จงอธิบายภาพนี้โดยใช้แนวคิดกระแสโลกาภิวัตน์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบสืบค้นข้อมูลกระแสโลกาภิวัตน์เบื้องต้น
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้โดยง่าย	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดี และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ปานกลาง และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้เล็กน้อย และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นปานกลาง และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นปานกลาง และเข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไปใน การพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 60 ขึ้นไปในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง

ภาพและประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์

การเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ

ที่มา: <https://www.wegointer.com/2013/07/7/สือเชือกงุทนาย-ห้าม/>

การเรียกร้องสิทธิสตรี

ที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/878891>

ภาพและประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ (ต่อ)

ชีวิตแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย

ที่มา: <https://news.mthai.com/politics-news/650620.html>

ชีวิตแรงงานไทยในต่างประเทศ

ที่มา: <https://hligh.kapook.com/view/167391>

ภาพและประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ (ต่อ)

โรคเกลียดกลัวอิสลาม

พิกัด: https://www.launchgood.com/campaign/islamophobia_studies_center#/

แบบสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สกนนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสืบค้นและสรุปข้อมูลประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในหัวข้อที่กลุ่มตนเองได้รับจากอินเทอร์เน็ตในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย	
ภาพประกอบ	
ข้อมูลทั่วไป 	
ตัวอย่างปรากฏการณ์ 	
สาเหตุของปรากฏการณ์ 	
ผลกระทบต่อสังคมไทยและโลก 	

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบสืบค้นและวิเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การวิเคราะห์ปัญหา	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้โดยง่าย	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ดี และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้ปานกลาง และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและผลกระทบได้เล็กน้อย และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็น ปานกลาง และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็น ปานกลาง และเข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไป ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 60 ขึ้นไป ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง

แบบบันทึกการเรียนรู้ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สทนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสรุปข้อมูลประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยจากการนำเสนอของกลุ่มอื่นๆ

ประเด็น	รายละเอียด
การเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ 	
การเรียกร้องสิทธิสตรี 	
ชีวิตแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย 	
ชีวิตแรงงานไทยในต่างประเทศ 	
โรคเกลียดกลัวอิสลาม 	

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบบันทึกการเรียนรู้ประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในสังคมโลกาภิวัตน์
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การวิเคราะห์ประเด็น	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้โดยง่าย	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดีเยี่ยม และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ดี และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ปานกลาง และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง	วิเคราะห์ประเด็นสำคัญได้เล็กน้อย และสามารถยกตัวอย่างให้เข้าใจได้บ้าง
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็น ปานกลาง และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็น ปานกลาง และเข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ	ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 80 ขึ้นไป ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนร้อยละ 60 ขึ้นไป ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง	ความร่วมมือของสมาชิกจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 40 ในการพัฒนางานให้สำเร็จลุล่วง

แบบสะท้อนคิดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สกนนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสะท้อนคิดจากการทำกิจกรรมสนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยตามประเด็นที่กำหนด

1. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนรู้สึกอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

2. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนได้เรียนรู้อะไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

3. จากกิจกรรมดังกล่าว นักเรียนจะนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสันติได้อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน (scoring rubrics)
แบบสะท้อนคิดกิจกรรม
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

เกณฑ์	ระดับคุณภาพ				
	ยอดเยี่ยม (5)	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ควรปรับปรุง (1)
การสะท้อน ความคิดเห็น	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึก และ สิ่งที่ได้เรียนรู้จาก กิจกรรมได้เป็น อย่างดี	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้เป็น อย่างดี และเขียน สิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมได้ บ้าง	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้ ปานกลาง และ เขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมได้ บ้าง	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึกได้ ปานกลาง และ เขียนสิ่งที่ได้ เรียนรู้จาก กิจกรรมได้เล็กน้อย	เขียนสะท้อน ความคิดเห็น ความรู้สึก และ สิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรมได้ เล็กน้อย
การเขียนสื่อความ	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้ง่าย	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นมาก และเข้าใจได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นปาน กลาง และเข้าใจ ได้บ้าง	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็น ปานกลาง และ เข้าใจได้ยาก	เขียนสื่อความได้ ตรงประเด็นน้อย และเข้าใจได้ยาก
เจตคติเชิงบวก ต่อประเทศ เพื่อนบ้าน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เป็นอย่างดี ดี และมีมุมมอง ต่อตนเองในฐานะ พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เป็นอย่างดี ดี และมีมุมมอง ต่อตนเองในฐานะ พลเมืองไทยและ พลเมืองอาเซียน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อนบ้าน ได้ปานกลาง และ มีมุมมองต่อตนเอง ในฐานะพลเมือง ไทยและพลเมือง อาเซียน	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้ปานกลาง และมีมุมมอง ต่อตนเองใน ฐานะพลเมือง ไทย	เขียนแสดงระดับ ความคิดเห็นที่ สะท้อนเจตคติ เชิงบวกต่อ ประเทศเพื่อน บ้านได้เล็กน้อย และมีมุมมอง ต่อตนเองใน ฐานะพลเมือง ไทย

บรรณานุกรม

การสัมภาษณ์

- กิตติศักดิ์ ลักขณา. (2561, 24 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2561, 16 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชลภูมิ บรรหาร. (2561, 16 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน.
- ชุดิเดช สำเร็จ. (2562, 11 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม.
- เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2561, 17 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐธรมณ์ ดุลคนิต. (2561, 2 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่กลุ่มนิเทศติดตามและ ประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1.
- ทวิษ ลักขณสง่า. (2562, 4 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนราชินีบูรณะ.
- ทิชานนท์ ชุมแวงวาปี. (2561, 27 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่เซ็นทรัลเวิลด์
- นววรรณ วุฒทะกุล. (2561, 11 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม.
- นатыา ปิณณานนท์. (2561, 18 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2561, 29 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่สำนักพิมพ์มติชน.
- ลลิตา หาญวงศ์. (2561, 1 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่เซ็นทรัลพลาชาลาดพร้าว.
- วริศรา ตั้งคำวนิช. (2561, 6 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร สันธูประมา. (2561, 26 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.
- ศศิพัชร จำปา. (2561, 5 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

- ศิริพนธ์ เหล่ามานะเจริญ. (2561, 20 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ทีมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2561, 23 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพลธัช เตชะบุณณะ. (2561, 27 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่เซ็นทรัลเวิลด์.
- อรพิน ศิริสัมพันธ์. (2561, 6 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2561, 23 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถพล ประภาสโนบล. (2561, 15 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ปทุมธานี.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (2561, 8 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2561, 22 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พันธุ์พงษ์ วงวาน, ที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาพประกอบ

ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

- คอลัมน์พันธุ์แท้พระเครื่อง: พระมงกุฎพิตร. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก https://www.khaosod.co.th/amulets/news_235977
- ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 5 ยุทธหัตถี. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://www.sanook.com/movie/35977/>
- ตำรวจล่าปางรวบ 2 ชาวเขาเผ่าม้งลักลอบขนยาบ้า 2 ล้านเม็ด คาดำตรวจ. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก https://www.thaich8.com/news_detail/76029
- ทำไมฝรั่งเสสอยากได้ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://pantip.com/topic/32247977>
- นี่คือความจริงของลี้กาสู่กะ-ปาดานี้. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก https://narater2010.blogspot.com/2014/10/blog-post_120.html
- ศาลชี้! ชาวกะเหรี่ยงบางกลอยบนบุกรุกป่าแก่กระเจาน. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562, จาก <https://www.nationtv.tv/main/content/378515965/>

สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก http://pailovetrip.blogspot.com/2015/10/blog-post_96.html

สุเจน กรรพฤทธิ์. (2556). พลิกประวัติศาสตร์นอตำราตามหาพระยาละแวก. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://www.sarakadee.com/2013/08/27/phraya-lawag/>

สุดยอดการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย อลังการยิ่งใหญในงาน “ได้ร่มพระบารมี 233 ปี กรุงรัตนโกสินทร์”. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://www.sanook.com/travel/1395017/>

อาคารวีรกรรมท้าวสุรนารี. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <http://www.tiewplearn.com/อาคารวีรกรรมท้าวสุรนารี/>

อัยเยือนไทยเร่งแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนแรงงานทาสในอุตสาหกรรมอาหารทะเล. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.thairath.co.th/content/551326>

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์

10 ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บรรยากาศสุดชิล เที่ยวได้ตลอดทั้งปี. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2562, จาก <https://travel.kapook.com/view170217.html>

360 DEGREE FEEDBACK. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2562, จาก <http://www.itexpert.co.th/20-2/>

เชื่อนแม่น้ำโขงกำลังทำลายป่าผืนผืนสุดท้ายของจีน-นักวิทยาศาสตร์และนักอนุรักษ์ร่วมต้าน. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2562, จาก <http://transbordernews.in.th/home/?p=18690>

เซตวัน เตือประโคน. สืบค้นรากเหง้า “สยาม-ไทย” ตามรอย “จิตร ภูมิศักดิ์” สู่ดินแดน “ขอม-เขมร”. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_66283

เปิดแล้ว! “มิวเซียมสยาม” เผยโฉม “ถอดรหัสไทย” นิทรรศการใหม่ใน 14 ห้องแบบไทยๆ. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.prachachat.net/spinoff/lifestyle/news-81726>

เมื่อวันทองปิกม่านเป็นรูปเขาพระสุเมรุ. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.silpa-mag.com/royal-funeral-pyre/article_11295

เรื่องน่ารู้ก่อนไปเชียงคาน รู้แล้วจะเที่ยวสนุกแบบคูณสอง. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://travel.kapook.com/view156705.html>

โยเดียที่คิด(ไม่)ถึง ตอนจักรวาลวิทยาและพหุสังคม. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=4j0aOVnoN8Y>

กบฏเงี้ยว: เหตุการณ์กบฏเงี้ยวปล้นเมืองแพร่. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.museumthailand.com/th/3510/storytelling/กบฏเงี้ยว/>

กรมศิลปากร. (2562). อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มรดกโลกทางวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_16304

- กลุ่มกิจกรรมวิชาการอาสา Thailand This Week: การขับเคลื่อนเพื่อสร้าง Changemaking Ecosystem ในมหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.schoolofchangemakers.com/knowledge/11514>
- กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิภายาของชาติ. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://m.se-ed.com/Product/Detail/9786167158273>
- คณะครูจากโรงเรียนเทศบาล (บ้านหนองนก) เข้าเยี่ยมชมและทัศนศึกษา โครงการกระดูกมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ จ.น่าน. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/806331>
- จดฉาย “สิ้นแสงฉาน” หวันกระทบสัมพันธ์ไทย-พม่า. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://www.nationtv.tv/main/content/378508170/>
- จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://www.rimkhobfabooks.com/978-616-7146-60-7>
- จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อายุ 700 กว่าปี. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2562, จาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_200413/attachment/จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหา
- นิชากร ศรีเพชรดี. (2559). สิ้นแสงฉาน-บันทึกของเจ้าหญิงรัฐฉาน. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://waymagazine.org/twilight-over-burma/>
- ดุสิตภาค ปรีชาธิช. (2557). แบบแผนวงปริณทลอำนาจแนวพุทธ-ฮินดูในสนามจารีตอุษาคเนย์พื้นทวีป. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/567623669975212/photos/a.568357319901847/692169817520596/?type=3&theater>
- ตำนานขุนหลวงวีสักกะศรีอยุธยาที่ 13 แห่งระมิงคันคร (เชียงใหม่ปัจจุบัน) ที่ไม่สมหวังในความรัก. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/742425>
- ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ฉบับปรับปรุงใหม่). สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://silkwormbooks.com/products/product-12>
- ทวิภพ 2547 The Siam Renaissance การเดินทางครั้งใหม่ของมณีจันทร์. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://www.reurnthai.com/index.php?topic=5041.0>
- นักเรียนวัดรางไกร่างทัศนศึกษาเมืองกรุงเก่า. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.talknewsonline.com/65332/>
- บรรเจิดเร็ดสะแมนแดน. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/bungerd2518/>
- ประเพณีแห่นางแมวขอฝน. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://clonedbabies.com/ประเพณีแห่นางแมวขอฝน/>

- ประเพณีตักบาตรเทโว จังหวัดอุทัยธานี. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://travel.mthai.com/blog/98094.html>
- ประวัติศาสตร์ “สุโขทัย” ที่เพิ่งสร้าง. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://www.rimkhobfabooks.com/978-974-02-1318-5>
- ปาไปสี่ฟู-ปาไปห้าเตียน: เชียงใหม่ในเอกสารประวัติศาสตร์จีนโบราณ. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.taradplaza.com/product/6915168>
- ปู่สะย่าสะ: ประเพณีอันลือเลื่องคูเมืองล้านนา. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://liangpusaeyasae.wordpress.com/ขั้นตอนการประกอบพิธี/>
- ผาแดง นางไอ่. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://rinac.msu.ac.th/th/หนังสือ/ผาแดง-นางไอ่.html>
- พบซากเรือโบราณอายุกว่า 100 ปี จมกลางลำน้ำมูล. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.posttoday.com/social/local/427216>
- พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://www.rimkhobfabooks.com/978-974-342-931-6>
- พลเมืองดีตอนต้น. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2562, จาก <http://www.finearts.go.th/suphanburilibrary/หนังสืออิเล็กทรอนิกส์/book/302.html?page=1>
- พ่อค้าวัวต่าง. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก http://www.culture.lpru.ac.th/Web_culture/index.php?modules=painting&file=painting_detail&id=2
- มาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ งานบุญใหญ่เดือนสามที่เมืองนคร. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9620000013107>
- ยินดีต้อนรับสู่ “เกาะเกร็ด”. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://kohkret.wordpress.com/2008/10/31/hello-world/>
- รวิวรรณ รักถิ่นกำเนิด. (2557). สำนวนแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย เมื่อ “ชาติ” เป็นเครื่องมือทางการเมือง. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.tcijthai.com/news/2014/02/scoop/5154>
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2552). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม. ลอยกระทง เรือพระราชพิธี วัฒนธรรมน้ำท่วมราก. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://arts.tu.ac.th/culture/Master%20Kratong4.pdf>
- วัฒนธรรมขบเป้งทอด: วัฒนธรรมไทย?. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก https://www.youtube.com/watch?v=IPLqFtV-_Xw
- วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://readery.co/9786164451582>

วัดสวนดอกศูนย์กลางพุทธศาสนานิกายสวนดอก. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก http://lib.payap.ac.th/webin/ntic/the%20past/place/postcard/DSC_0048.jpg

ส่องแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยใน VS นอก ตำราเรียน. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://m.museumsiam.org/da-detail.php?MID=3&CID=177&CONID=2662&SCID=242>

สานน้ำสงกรานต์ วัฒนธรรมร่วมรากแห่งอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://aseanwatch.org/2016/04/07/สานน้ำสงกรานต์-วัฒนธรรม/>

หนังสือหลักไทย. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.kaidee.com/product-343579506>

หอภาพยนตร์ Thai Film Archive. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/ThaiFilmArchivePage/>

อนามัยยุครัชกาลที่ 5 ดึก-ห้องแถวริมถนนยังไม่มีส้วม ราษฎรถ่ายอย่างไร?. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_27287

อยุธยาที่ไม่รู้จัก: อยุธยาเมืองท่าแห่งอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2562, จาก <http://program.thaipbs.or.th/Ayutthaya/episodes/47362>

อรพรรณ แก้วสิทธิ์. (2559). “พม่าระยะประชิด” ตีแผ่เรื่องราวชีวิตพม่าในไทย. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_91685

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://thailandscanme.com/aya001--Ayutthaya-Historical-Park>

ASEAN Beyond 2015 ตอนรอยจันทน์ชีวิตคนอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=LRH0c6eLo3k>

Bangkok and ASEANIZATION. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <http://thamrongsaketch.blogspot.com/2013/07/bangkok-and-aseanization.html>

BTS: K-pop idols make first historic Grammy appearance. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.bbc.com/news/world-asia-47194222>

New Culture. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/newculturethai/>

The Road to Mandalay บททางฝันสลายของแรงงานพม่าในไทย. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2562, จาก <https://themomentum.co/the-road-to-mandalay-review/>

We Love ASEAN ตอนจำปาสักดินแดนเชื่อมสามแผ่นดิน. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=ofi8OjrL6iw>

ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอคอคติทางชาติพันธุ์

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์

เฉลิมฉลอง “เสียงแคนลาว มรดกโลก”. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/PhenluangPhenlao/photos/pcb.280802922457337/280802722457357/?type=3&theater>
 ชาวแกมพูชาไม่พอใจไทยเตรียมขึ้นทะเบียน “โขน” เป็นมรดกโลก. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562, จาก <https://www.posttoday.com/social/general/562592>

ร่วมเรียนรู้รากศิลปวัฒนธรรมแห่งความม่วนซื่นในการสัมมนาวิชาการ “ขอนแก่น-ลาวศึกษา”: “แคน” มนต์เสน่ห์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน-ลาว. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562, จาก <http://cac.kku.ac.th/?p=5762>
 ศึกมรดกโลก! ออนไลน์เขมรอื้อประท้วงไทยประกาศกองโขนเป็นของแกมพูชา. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562, จาก <https://highlight.kapook.com/view/137761>

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์

คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก <https://vajirayana.org/คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม-เอกสารจากหอหลวง>
 จำนวนประชากรของ สปป.ลาวจะมีถึง 6.8 ล้านคนในปี. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=5149&filename=index
 ชาวมุสลิมภาคใต้ร่วมละหมาดวันศุกร์ “อีดิลอัฎฮา”. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.thairath.co.th/gallery/11624>
 ทวีปออสเตรเลีย. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก http://nutchafernn.blogspot.com/2014/02/blog-post_8213.html
 เทใจให้หนุ่มพม่าผมยาวมาแรงคนนี้ Paing Takhon. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก https://teen.mthai.com/the_boy/172229.html
 เพินกับปกาเกอะญอ. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก <https://program.thaipbs.or.th/Banrao/episodes/29334>
 เมืองท่าแห่งอุษาคเนย์. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก <https://twitter.com/ThaiPBS/status/898911710043447298>
 ศาสดา-Drama-addict เคลียร์ดราม่าปมแรงงานพม่าร้องขู่อัยการ. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/06/66559>

สุจิตต์ วงษ์เทศ. อยุรยาตุนัยกลางการค้านานาชาติมีตลาดน้ำ-บก, ในเมือง-นอกเมือง, ย่านการผลิต.
 สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_205555
 ห้องขงชาของญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562, จาก <http://komachijp.com/culture/6469>
 ให้ภาพเล่าเรื่อง! จิตรกรรมสะท้อนวิถีชีวิตชาวมุสลิมในสยาม. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2562,
 จาก <https://www.trf.or.th/researchcafe/12699-research-cafe-00030>

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สันทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

แชร์สนั่นคนงานไทยในเกาหลี ทำงานท่ามกลางหิมะ...ชีวิตไม่ได้ราบรื่นเสมอไป. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม
 2562, จาก <https://highlight.kapook.com/view/167391>
 รัฐบาลเตือน แรงงานต่างด้าว ขึ้นทะเบียนภายใน 30 มิ.ย.นี้. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2562,
 จาก <https://news.mthai.com/politics-news/650620.html>
 รัสเซียออกกฎหมายห้ามเกย์แสดงความรักในที่สาธารณะ โดนประท้วงแหลก!! สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม
 2562, จาก <https://www.wegointer.com/2013/07/รัสเซียออกกฎหมาย-ห้ามเก/>
 สตขึ้นรับร้อนกับแฟรปปูชิโนเยลลี่กาแฟ เมนูใหม่จากสตาร์บัคส์ญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2562,
 จาก <https://www.jgbthai.com/coffee-jelly-frappuccino/>
 Islamophobia Studies Center. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2562,
 จาก https://www.launchgood.com/campaign/islamophobia_studies_center#/
 Mc Delivery. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.mcdonalds.com/us/en-us/mcdelivery.html>

ประวัติศาสตร์เป็นแว่นตาในการเรียนรู้อดีต
เพื่อทำความเข้าใจสังคมปัจจุบัน
และรู้เท่าทันอนาคต

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ
คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์**

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรัชย์ หวันแก้ว	ผู้เชี่ยวชาญด้านการลดอคติทางชาติพันธุ์ ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์สุรวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์	ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
อาจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง	ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.สรภัส น้ำสมบุรณ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.อรรพวงมภ์ สัจจะพัฒนกุล	ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์อลงกรณ์ อัสวโรวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภาคผนวก ช

ผลการตรวจสอบคุณภาพ

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

ตาราง 5 ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

ประเด็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ							IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6	7		
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน									
1. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
2. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
3. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
4. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
5. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
6. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
7. ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ							IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6	7		
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์									
8. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
9. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
10. หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
11. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
12. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
13. บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
14. บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
15. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ							IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6	7		
16. แหล่งเรียนรู้ประวัติ- ศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติ ทางชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
17. การประเมินผลอคติทาง ชาติพันธุ์	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์									
18. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากฐานคนไทย									
- สาระสำคัญ	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- เป้าหมายการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- สาระการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- กิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- สื่อการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- การประเมินผลการ เรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ							IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6	7		
19. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์									
- สาระสำคัญ	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
- เป้าหมายการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
- สาระการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
- กิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
- สื่อการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
- การประเมินผลการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
20. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย									
- สาระสำคัญ	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้
- เป้าหมายการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ							IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6	7		
- สาระการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- กิจกรรมการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- สื่อการเรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้
- การประเมินผลการ เรียนรู้	1	1	1	1	1	1	1	1.00	- มีคุณภาพและ สามารถนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ได้

ตาราง 6 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการปรับปรุงคุณภาพคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

ประเด็น	ข้อเสนอแนะ
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน	
1. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่การสร้างพลเมืองรับใช้อำนาจเผด็จการในสังคม
2. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- ปรับเปลี่ยน “ประวัติศาสตร์เสียดินแดน” เป็น “ประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม” เพราะเป็นการผลิตซ้ำมายาคติว่าด้วยการเสียดินแดน - ปรับเปลี่ยน “ประวัติศาสตร์ชาตินิยม” เป็น “ประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม” เพื่อให้แตกต่างกับประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยมและท้องถิ่นนิยม - เพิ่มเติมคำอธิบายประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงให้ชัดเจนมากขึ้น
3. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- ปรับเปลี่ยนรูปภาพประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อหา
4. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมอคติทางชาติพันธุ์ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง เช่น การใช้ชีวิตร่วมกับแรงงานข้ามชาติ การเรียนร่วมกับแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น
5. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมสื่อประวัติศาสตร์ในลักษณะสื่อสังคมออนไลน์ที่น่าเสนอประวัติศาสตร์ในมุมมองอนุรักษ์นิยม - เพิ่มเติมอภิธานศัพท์เพื่ออธิบายความหมายของศัพท์ทางสังคมศาสตร์
6. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมตัวอย่างอนุสาวรีย์วีรบุรุษ โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ - เพิ่มเติมประเด็นพิพาทประวัติศาสตร์ในปัจจุบันที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่สามารถตอบโต้ได้มากขึ้น อาจระบุเป็นประเด็นและไม่เหมาะสม
7. ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมประเด็นประวัติศาสตร์แห่งชาติส่งผลให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์นำไปสู่ความอ่อนแอและการล่มสลายของท้องถิ่น - เพิ่มเติมอภิธานศัพท์เพื่ออธิบายความหมายของศัพท์ทางสังคมศาสตร์

ตาราง 6 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อเสนอแนะ
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอบคิดทางชาติพันธุ์	
8. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอบคิดทางชาติพันธุ์	- อาจจัดกลุ่มเป้าหมายการเรียนรู้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย - ปรับเปลี่ยนคำว่าพุทธิพิสัยเป็นความรู้ จิตพิสัยเป็นคุณลักษณะ และทักษะพิสัยเป็นทักษะหรือกระบวนการ - เพิ่มเติมอภิธานศัพท์เพื่ออธิบายความหมายของศัพท์ทางสังคมศาสตร์
9. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอบคิดทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมเนื้อหาประวัติศาสตร์ร่วมสมัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย - เพิ่มเติมเนื้อหาประวัติศาสตร์ข้ามพรมแดน (transnational history) เพื่อให้เห็นการปะทะประสานทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - เพิ่มเติมตัวอย่างการเข้ามาสนับสนุนระบอบเผด็จการในประเทศไทยของประเศสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น - อาจใช้จุดเปลี่ยนอื่นที่ไม่ใช่จุดเปลี่ยนทางการเมืองในการแบ่งยุคสมัย เช่น ยุคความเชื่อเรื่องผี ยุคอิทธิพลอินเดีย ยุคอิทธิพลตะวันตก เป็นต้น
10. หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอบคิดทางชาติพันธุ์	- การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องเชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบัน - การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต้องเรียนเรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องไกลตัว - ปรับเปลี่ยนหลักการจัดการเรียนรู้ที่ซ้ำซ้อนกันให้อยู่ในหัวข้อเดียวกัน
11. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอบคิดทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning)
12. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลอบคิดทางชาติพันธุ์	- ระมัดระวังการผลิตซ้ำมายาคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนบ้านในฐานะแรงงานข้ามชาติ แต่ควรมองในมิติหรือบทบาทอื่น เช่น นักศึกษา นักธุรกิจ เป็นต้น - ปรับเปลี่ยนชื่อกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม

ตาราง 6 (ต่อ)

ประเด็น	ข้อเสนอแนะ
13. บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมการสร้างเครือข่ายครูประวัติศาสตร์ในระดับจังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษา
14. บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทาง ชาติพันธุ์	- ปรับเปลี่ยนบทบาทนักเรียนที่ซ้ำซ้อนกันให้อยู่ในหัวข้อเดียวกัน
15. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทาง ชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมสื่อที่สะท้อนชีวิตของคนตัวเล็กตัวน้อย เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ - อธิบายลักษณะและประเด็นของสื่อแต่ละประเภท เพื่อเป็นข้อเสนอแนะให้ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในบริบทของตนเอง
16. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	- เพิ่มสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น
17. การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์	- ไม่มีข้อเสนอแนะ
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์	
18. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอาเซียน	- เพิ่มเติมบทบาทของอารยธรรมจีนในสาระสำคัญ - ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ - เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมิน (rubric scoring) ในแต่ละกิจกรรม
19. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์	- เพิ่มเติมอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกในสาระสำคัญ - ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ - เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมิน (rubric scoring) ในแต่ละกิจกรรม - ปรับเปลี่ยนภาพประกอบรายงานประมง เพราะผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์
20. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย	- ปรับเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วัดผลได้ - เพิ่มเติมเกณฑ์ประเมิน (rubric scoring) ในแต่ละกิจกรรม

ภาควิชาการศึกษาคำนวณ

ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร

ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร

ความเชื่อมั่น	ระดับความเชื่อมั่น 99%			ระดับความเชื่อมั่น 95%			ระดับความเชื่อมั่น 90%		
ความคลาดเคลื่อน (E)	±5%	±10%	±15%	±5%	±10%	±15%	±5%	±10%	±15%
ขนาดประชากร (N)	ของ C	ของ C	ของ C	ของ C	ของ C	ของ C	ของ C	ของ C	ของ C
100	97	90	80	94	80	64	92	73	55
200	189	164	133	178	133	94	169	115	75
300	277	225	171	253	171	112	235	143	86
500	439	321	222	381	222	131	343	176	97
700	586	394	255	487	255	142	426	196	103
1,000	783	474	286	615	286	151	521	214	108
1,500	1,059	563	316	774	316	159	631	230	112
2,000	1,286	621	333	889	333	163	705	240	114
2,500	1,475	662	345	976	345	166	759	246	115
3,000	1,636	692	353	1,043	353	168	799	250	116
3,500	1,775	716	359	1,098	359	169	831	253	117
4,000	1,895	735	361	1,143	364	170	856	255	117
4,500	2,000	750	367	1,180	367	171	877	257	118
5,000	2,093	763	370	1,212	370	172	894	258	118
6,000	2,250	783	375	1,263	375	173	922	260	119
7,000	2,377	797	378	1,302	378	173	942	262	119
8,000	2,483	809	381	1,333	381	174	959	263	119
9,000	2,571	818	383	1,358	383	174	971	264	119
10,000	2,647	826	385	1,379	385	175	982	265	120
15,000	2,903	849	390	1,446	390	176	1,015	267	120
20,000	3,051	861	392	1,481	392	176	1,033	269	120
30,000	3,214	874	395	1,519	394	177	1,051	270	121
50,000	3,359	884	397	1,550	397	177	1,066	271	121
70,000	3,424	889	398	1,564	398	177	1,072	271	121
100,000	3,475	892	398	1,575	398	177	1,077	272	121
∞	3,600	900	400	1,600	400	178	1,089	272	121

ภาคผนวก ฅ

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อ
คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

**แบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีต่อ
คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์**

คำชี้แจง: แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามให้ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นมากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่กำหนด แบบสอบถามฉบับนี้มีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 4 = เหมาะสมอย่างยิ่ง
3 = เหมาะสม
2 = ไม่เหมาะสม
1 = ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ตำแหน่งและวิทยฐานะ

- ☐ ครูผู้ช่วย ☐ ครู ค.ศ.1 ☐ ครู ค.ศ.2 (ชำนาญการ)
☐ ครู ค.ศ.3 (ชำนาญการพิเศษ) ☐ ครู ค.ศ.4 (เชี่ยวชาญ) ☐ ครู ค.ศ.5 (เชี่ยวชาญพิเศษ)

2. การปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

- ☐ ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
☐ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

3. ภูมิภาคของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

- ☐ ภาคเหนือ ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
☐ ภาคกลาง ☐ ภาคตะวันตก
☐ ภาคตะวันออก ☐ ภาคใต้

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			
	4	3	2	1
ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน				
1. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของรัฐที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				
2. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				
3. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				
4. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				
5. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				
6. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			
	4	3	2	1
7. ผลของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่อคติทางชาติพันธุ์				
ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
8. เป้าหมายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
9. เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
10. หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
11. กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
12. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
13. บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
14. บทบาทนักเรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
15. สื่อประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
16. แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
17. การประเมินผลอคติทางชาติพันธุ์				
ตอนที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การลดอคติทางชาติพันธุ์				
18. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมร่วมรากอุษาคเนย์				
19. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 สังคมไทยสังคมพหุชาติพันธุ์				
20. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 สนทนาประเด็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย				

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อลดอคติทางชาติพันธุ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์

พันธน์พงษ์ วรวาน นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ (สังคมศึกษา)

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายพันธ์นุพงษ์ วงวาน
วัน เดือน ปี เกิด	16 สิงหาคม 2533
สถานที่เกิด	จังหวัดลำพูน
วุฒิการศึกษา	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาวิชาสังคมศึกษา- ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการ เรียนรู้ (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน	104 หมู่ 4 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัด ปทุมธานี

